

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Казахский национальный университет им. аль-Фараби

**«ФИЛОЛОГИЯ МЕН ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ПРАКТИКА»**

атты атты III Халықаралық оқу-әдістемелік
конференциясының материалдар жинағы
26 қаңтар, 2017

Сборник материалов
III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ
ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**
26 января, 2017

Collected articles of
III International Educational-Methodical Conference
**«ACTUAL ISSUES OF PHILOLOGY AND METHODOICAL OF
TEACHING FOREIGN LANGUAGES: THEORY AND PRACTICE»**
26 January, 2017

Алматы, 2017

Сборник материалов III Международной конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»

УДК 811
ББК 81.2

A43

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Научный редактор *Г.Б. Мадиева*

Редакционная коллегия: *Г.Б. Мадиева*
(ответственный редактор), *Н.А. Исмаилова,*
М.К. Мамбетова, А.З. Кайбулдаева

A43

Актуальные вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков: теория и практика: III Международная учебно-методическая конференция (материалы докладов и сообщений) / Науч. ред. Г.Б. Мадиева. – Алматы: 2017. - 165 с.

ISBN 978-601-04-2585-9

Сборник материалов конференции подготовлен на факультете филологии и мировых языков Казахского национального университета имени аль-Фараби. Все публикации даются в авторской редакции.

**УДК 811
ББК 81.2**

ISBN 978-601-04-2585-9

© КазНУ им. аль-Фараби, 2017

COMMUNICATIVE APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Kamzina A.A., Aksholakova A., Kenzhekanova K.
Al-Farabi Kazakh National University

The article deals with the process of communicative competence formation in teaching foreign languages. Communicative competence is considered as a broad term that involves not only the structural features of a language, but also its social, pragmatic and contextual characteristics.

Key words: communication, foreign language, competence, teaching.

XXI century is a new stage in the development of modern society. Most of the political, economic and socio-cultural changes of recent years are inextricably linked with the desire of countries (including Kazakhstan) to an open society and integration into the European cultural and educational space.

The overriding strategic objective of education in Kazakhstan is on the one hand the preservation of the best Kazakhstan educational traditions, on the other providing graduates with international qualification skills, develop their linguistic consciousness, which is mastering the public, native and foreign languages.

In Kazakhstan until cultural and economic ties between the two countries and peoples development the role of foreign language learning. Every year is increased demand for professionals who speak foreign languages. The most important directions in the development of education today include the use of a competent approach. We are talking about the formation of abilities and skills related to the application in practice of communicative abilities of the person, its cultural, social and information competencies.

This issue has been widely discussed in the scientific and educational literature, but in high schools dominated the cognitive approach, and students have to memorize a lot of information, rather than to develop the basic competencies necessary for successful activity. In this regard, and with the development of high technologies, globalization of the economy and improved social communication system have a question about the development of new methods of language teaching, more efficient and effective. In place of the usual method of teaching through books, studying grammar and the implementation of similar exercises, reading and translation of texts (grammar-translation approach) is communicative approach. When using the grammar-translation method, students learn the correct translation from the Kazakh language into a foreign and foreign to the Kazakh and in-depth study grammar. However, such a student is capable of perfectly translated texts in writing, cannot speak a foreign language these gaps eliminates Communicative method.

This article discusses examples of teaching methods of foreign languages as part of the communicative approach to teaching. From the modern professional requires not only a foreign language, but also the ability to apply it effectively in the field of consumer and professional communication. But this is impossible without the knowledge of social norms, cultural values, traditions of other nations. Most people are multilingual due to natural language contacts in areas with a mixed population. Another important factor is that many people travel, exploring the culture of others, migrated, keeping their traditions, and using not only their native language, but also foreign. An important role in the formation of multilingual played by mass media (Internet, media). Other reason for multilingualism, in our view, is the development of second and third language in educational institutions. Proof of this are the words of our head of State Nursultan Nazarbayev in address to the nation on the 2014 need ownership of the younger generation in three languages: Kazakh, Russian and English.

One of the objectives of foreign language teaching – the development of foreign language communicative competence, therefore, the main purpose of learning a foreign language is to develop communicative competence, i.e. the ability and willingness to implement foreign language in interpersonal and intercultural communication with native speakers. The use of communicative approach in teaching foreign languages contributes to the formation of skills to communicate in a foreign language, i.e. to acquire communicative competence – the ability to use all types of speech activity: reading, listening, speaking and writing. Communication in a foreign language is not only the process of transmitting and receiving information, but also the regulation of relations among partners, establishing a different kind of interaction, the ability to assess, to analyze the situation of communication, is subjective to assess your communication potential and to make the necessary decision. In accordance with the state educational standard of Kazakhstan in foreign languages communicative competence should include the following essential abilities: – read and understand simple, authentic texts (with the understanding of the basic content and with a full understanding); – oral form briefly tell us about yourself, the environment, to Express an opinion, assess; – to communicate orally in standard situations, work-study, cultural and everyday life spheres; – the ability in writing to issue and transfer the basic information (writing).

For mastering foreign language communication requires special learning skills. The student must be taught to rationally organize the memorization of foreign language material, to independently activate the linguistic material, to trace the interdisciplinary connections, working in pairs in the implementation of foreign actions, to see challenges when working on linguistic elements.

For students studying a foreign language, an important task is to enrich their vocabulary. For many, this becomes a serious problem. Someone just learns these words, somebody builds association, someone remembers the words only after they hear or see them somewhere and use them in speech. The task of the teacher is to

track how well the student learns new words. In the framework of the traditional (grammar-translation) approach the teachers just ask in native (i.e. Kazakh) the student, the translation of the words and the student say them in a foreign language. However, there is a more efficient method, developing as remembering words and communication skills in a foreign language. So, the teacher before class prepare the flashcards with new words and arranges them so as not to be seen the words, then the students are divided into several groups two by two. First student, pulling the card, sees the word, which he tries to explain in a foreign language to his partner. The second student must guess what word explains the first student and then says it in a foreign language. Thus, the students explain to each other words, what makes them "to feel" these words – and that's not rote memorization (word-translation). We think that in this way new words are better mastered by students.

Another one more way to test the level of training of students is the next game using the presentation prepared in Power Point. The teacher shows slides on the explanation of new words in a foreign language. First student that says a word gets one point. Who pick up more points wins the game (if the game is played in an educational institution, it is possible for it to rate). Thanks to the spirit of competition the students will be better at home learning words, and then to win in the classroom. In addition, the process of checking new words again passes without transition to native students of the language, which is very important, as you need a full immersion in the language, at least during the class.

To improve the students' perception of foreign speech at the hearing, you can arrange watching the various videos (movies, cartoons) - both adapted and original (for students with a higher level of proficiency in a foreign language). However, it is necessary to check that the students understand the scanned material. It is possible to discuss the video, ask students questions, request them to Express their opinion on the material raised in the topic.

Many critics of the communicative approach say that if you use this method of teaching does not put a lot of time on learning grammar or it pays insufficient. In fact it is not so. Grammar is studied intensively, but the submission process is somewhat different. After the explanation by the teacher new topics, the students are divided into several groups (number of groups determined by the teacher). After that, the teacher gives the task to each group (same for all group members) on passed theme. The students in the group do this task yourself, then within the group debating the activity and explain your choice. It is not insignificant that all this happens in a foreign language. So students not only demonstrate knowledge of the grammatical topic but also learn to express their opinions in a foreign language. As the result each group presents the teacher their answers. The teacher checks and explains the mistakes in a foreign language.

Work on texts by using the framework of the communicative approach to language teaching is also possible. For example, after studying the text we can discuss it students will express their opinion on stated theme. And also is existed

other variant it is to divide students into groups (size of group determined by the teacher, recommended number of people per group of 2-3) and to members of each group must be given different texts on the same topic. For example, the first student gets a text about the education system in the United States, the second student about the education system in Germany, the third — in Kazakhstan. Within the group students should tell each other summaries of the text in a foreign language and then make the comparison of education systems in each of these countries and orally to present it to the rest of the students. Thereby students learn to highlight the most important information in the text interact in the group and to present obtained information in a foreign language. In addition, to explore “alive” language (everyday language, including slang), you can use texts from various foreign forums in which to communicate with native speakers. This will help students better understand the speech of native speakers, which is often radically different from what is taught in textbooks.

As election activities the teacher can give a variety of joint projects. For example each student should prepare a Power Point presentation and tell it in a foreign language. But precisely to tell but not read from the sheet. And finally, you can organize conversations with a native speaker on Skype. It is one of the most effective ways to learn a foreign language. After of course the conversation contributes to the development of the language! Classical grammar-translation method learning is focused on academic language learning: it gives an in-depth understanding of grammatical structure, steady skill of writing. The communicative method is applied, it is aimed at the successful development of the ability to oral communication, creating the person extra motivation to the study of language, which provides the interest of the student in the classroom, and hence their efficiency and effectiveness.

Based on the foregoing, the communicative competence can be defined as the means necessary for the formation of speech situation in a social context, and the purpose of formation of communicative competence – as a successful communicative act. To achieve this goal requires communicative competence – language knowledge and skills, linguistic skills, linguistic component of the learning content. Communicative competence is the most important role of linguistic competence, which thanks to a certain body of knowledge provides the designing, grammatically and syntactically correct forms and understanding of the meaning of segments of speech, constructed in accordance with the rules of a foreign language.

However, the mastering of the grammar system of the language is only based on a familiar vocabulary. The conclusion is that grammatical and lexical skills to serve as a centre of linguistic competence upon which the various speech skills. Today every individual and the state as a whole are interested in the practical mastery of a foreign language, providing access to the world market, introduction to world culture. Therefore, the priority goal is communicative approach.

Based on the foregoing, the communicative approach can be defined as the means necessary for the formation of speech situation in a social context, and the purpose of its formation as a communicative act. To achieve this it is necessary language knowledge and skills, linguistic skills, linguistic-geographical component of the learning content. In the communicative approach are the most important role of linguistic competence which thanks to a certain body of knowledge provides the forming grammatically and syntactically correct forms and understanding of the meaning of segments of speech, constructed in accordance with the rules of a foreign language. It should be noted that without knowledge of the grammatical structure of a foreign language impossible to solve communicative tasks. But the mastering of the grammar system of the language is only based on a familiar vocabulary. The conclusion is that grammatical and lexical skills to serve as a centre of linguistic competence upon which the various speech skills. Today every individual and the state as a whole are interested in the practical mastering of a foreign language, providing access to the world market, introduction to world culture. Therefore, the priority goal in learning a foreign language becomes a communicative approach.

Литература:

1. Чан Динь Лам. Полиязычное образование – важнейшая стратегия развития Казахстана. – Пенза: “Академия Естествознания”. – 130-132 с.
2. Послание Главы государства Нурсултана Назарбаева народу Казахстана. 17.01.2014. – [Электрон. ресурс]. Режим доступа: http://www.akorda.kz/ru/page/page_215738_poslanie-glavy-gosudarstva-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazakhstan. - дата обращения: 01.2014.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычного говорения. – М., 1985.
4. Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения ИЯ // Иностранные языки в школе, № 4. – 2000 г.
5. Палагутина М.А. Инновационные технологии обучения иностранным языкам // Проблемы и перспективы развития образования. Материалы международной научной конференции. – Пермь: Меркурий, 2011. – Т. 1. – С. 156-159.

CARTE MENTALE – OUTIL PÉDAGOGIQUE

Kognkova Irina

Enseignante, école linguistique № 25

В данной статье рассматривается вопрос об использовании ментальной карты в процессе обучения на уроке французского языка. Автор раскрывает

основную ее характеристику, дает советы по ее составлению. Так же говорит о возможности организации работы на уроке с ментальной картой как в группе, так и индивидуально. В заключительной части автор делится опытом практического применения данного вида работы на уроке французского языка.

The article is about mental maps as educational tools in french teaching.

The author introduces the general characteristic and provides advice to create mental maps manually or digitally. He discusses the opportunity to organize working groups as well as individual works. And in conclusion the author presents practical examples for the use of this method in french class.

Mental maps, educational tools, logic, creativity, interest

Les cartes mentales existent depuis très longtemps et elles sont un formidable outil trop peu utilisé, mais dernièrement elles ont toute leur place à l'école dans l'enseignement, une carte mentale qui a fait un retour et qui est très très utilisée aujourd'hui. De plus en plus populaires dans le monde éducatif, elles offrent un univers de possibilités et rendent bien vivante la stratégie d'apprentissage !

Qu'est –ce que c'est la carte mantale ?

On l'appelle encore carte heuristique, carte des idées, schéma de pensée, arbre à idées. Ou un diagramme qui représente les connexions sémantiques entre différentes idées ou des liens [hiérarchiques](#) entre différents concepts [wikipedia]

La carte mentale est un outil qui aide à cerner et à organiser tout ce que nous savons sur un sujet. Elle représente la manière dont nous pensons. Grâce à cette structure, nous visualisons et contrôlons mieux le sujet. Nous pouvons placer beaucoup d'idées dans un très petit espace et avoir à la fois une vision détaillée et une vision d'ensemble d'un sujet.

Un peu d'histoire

Cette méthode a été mise au point par le psychologue et l'écrivain anglais Tony Buzan dans les années 70. Il est aussi connu pour sa technique de mémorisation totale, il a écrit de nombreux livres au sujet de l'apprentissage, de la mémoire et du cerveau et il a développé le logiciel des cartes mentales

Avantages de la carte mentale :

La carte mentale permet :

- De faire travailler les deux côtés du cerveau selon son inventeur Tony Buzan : le côté gauche associé à la logique et le côté droit associé à l'imagination. Cette méthode est censée faciliter la pensée logique et la créativité,
- De comprendre plus rapidement une situation
- D'établir des liens entre des idées
- De capter promptement des infos par l'ajout de couleurs, d'illustrations
- De mémoriser et de restituer l'info, plus particulièrement avant et pendant des examens
- De travailler en équipe, à l'aide d'une carte que tous comprennent
- De passer à l'action, par exemple pour un projet, etc.

Comment construire la carte mentale

L'utilisation des cartes mentales demande un temps d'appropriation de l'outil et de ses potentialités. Quelques conseils sont utiles pour se lancer :

- commencez par créer des cartes sur des feuilles de papier, utilisez une feuille dans le sens paysage
- commencez par le thème principal bien au centre et essayez d'occuper tous les espaces de la feuille
- notez des mots-clés (et pas des phrases)
- utilisez des couleurs pour différencier les éléments et/ou mettre certains en valeur
- ajoutez des dessins, des symboles qui illustrent vos mots-clés (choix personnel)
- ajoutez si nécessaire des liens entre les branches
- laissez libre cours à votre imagination et votre créativité sans vous censurer
- ne pensez pas à l'aspect esthétique dans la phase de réalisation
- n'hésitez pas à raturer et reprendre plusieurs fois une carte jusqu'à ce que vous ayez pu mentionner toutes vos idées
- testez des logiciels seulement après avoir "domestiqué" le processus sur papier

Si beaucoup de cartes mentales se lisent dans le sens des aiguilles d'une montre, d'autres sont découpées en deux parties, et se lisent d'abord à droite, ensuite à gauche. Toute autre personne à qui nous remettons une carte ne devrait pas avoir à la défricher : la structure est claire, les couleurs facilitent la compréhension, les images sont pertinentes, la carte n'est pas trop chargée et l'ensemble est facilement lisible, esthétique et attrayant.

Construire une carte mentale avec un logiciel

La technologie permet de créer la carte avec un logiciel, de l'enregistrer, l'imprimer, partager et publier sur le WEB. Certains logiciels sont gratuits, il y a les applications en ligne: Free Plan, Xmind, Mindmeister, Bubble.us, Poppet. Cacao.com, Coggle, Mindmanager, Bigger Plate, Mindomo

Une carte réalisée à la main ou avec un logiciel?

Il peut être intéressant de commencer avec du papier, souvent plus accessible en milieu scolaire. Inconvénient principale des cartes dessinées - on doit refaire la carte en tout ou en partie si on veut la modifier. Une bonne idée serait de faire d'abord une carte avec un logiciel afin de pouvoir la réorganiser puis la dessiner pour le plaisir de la rendre plus attrayante et originale

Travailler en groupe ou individuellement

En groupe :

C'est un outil fédérateur où tout le monde peut participer, expliciter ses choix, donner son avis, échanger. La concevoir en groupe offre l'avantage du remue-

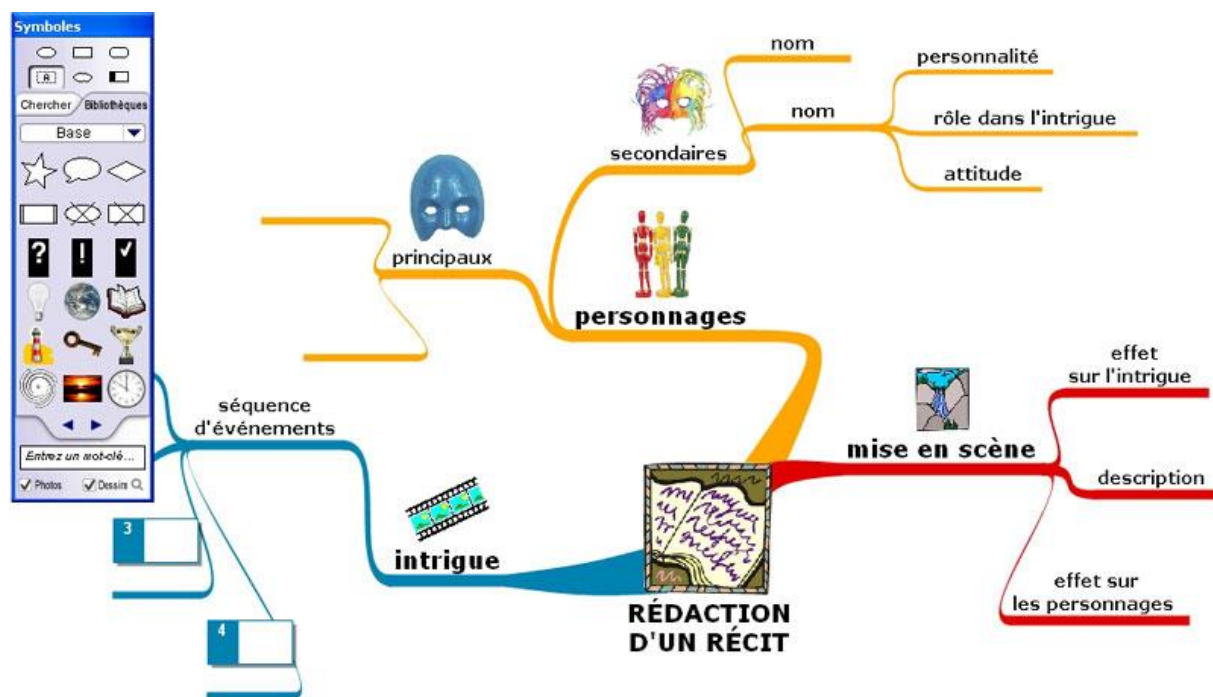
méninges. Donc, de la communication, donc, des choix consentis et de la discussion sur le sujet étudié. On apprend ensemble, on modélise ensemble...

Individuellement :

C'est une approche créative, les enfants souvent endormis dans la pédagogie traditionnelle, peuvent reprendre les rênes de leur construction du savoir et se créer un outil pérenne pour continuer à organiser leur pensée. La pratique des cartes permet donc de développer la créativité, activité qui fait partie intégrante du processus de mémorisation et permet une implication plus grande. La création d'une carte demande également de la concentration : mettre en carte, c'est analyser, cautionner ses pensées réflexives. C'est une pratique, qui trouve son origine dans l'individu et a pour effet de remettre l'apprenant en confiance. De le responsabiliser.

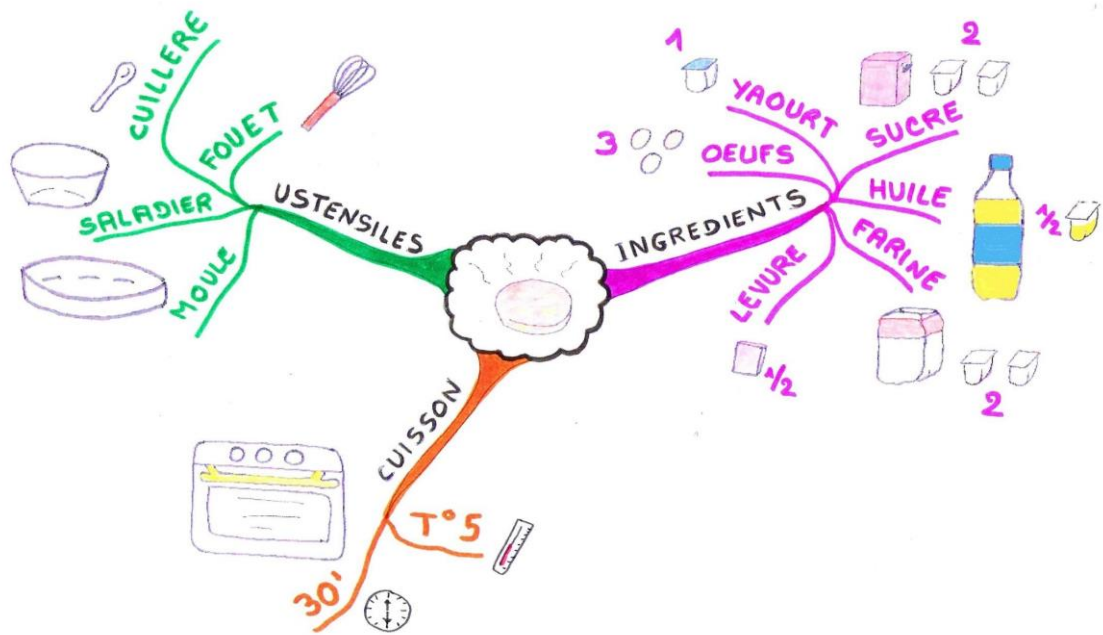
Quelles sont ses utilisations possibles en classe ?

- pour organiser des idées en vue de rédiger un travail
on peut proposer un ébauche de structure pour la rédaction d'un récit

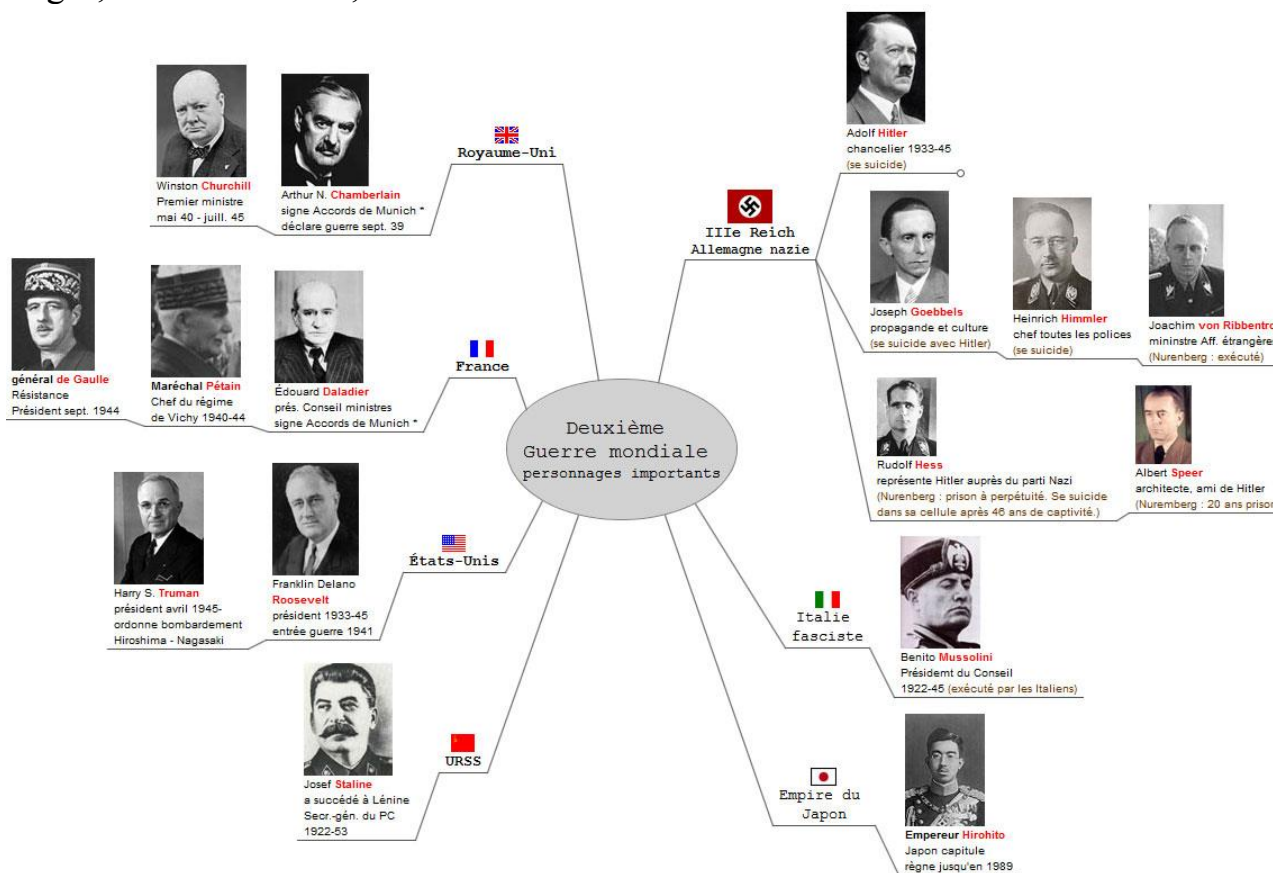

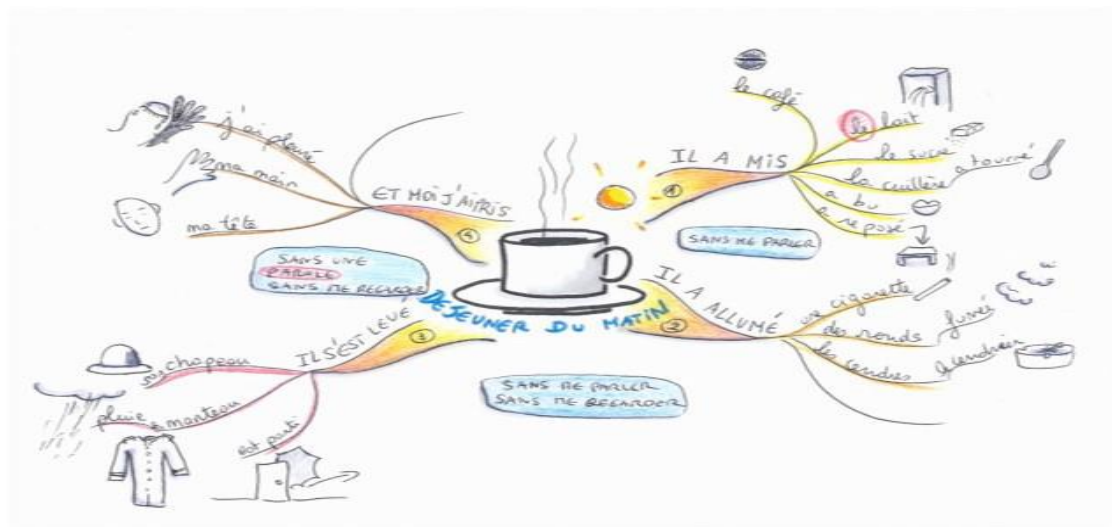
- pour résumer un chapitre, un article, une recette de la cuisine

Сборник материалов III Международной конференции
 «АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
 ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»

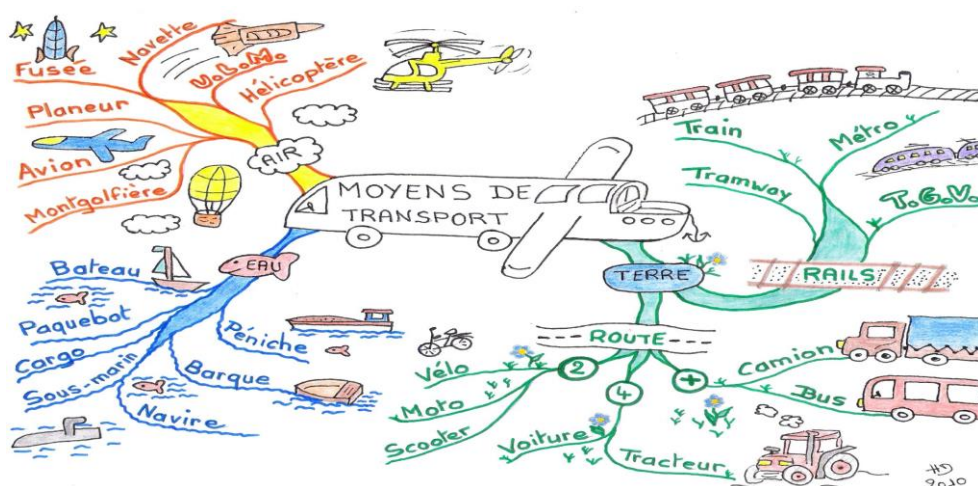
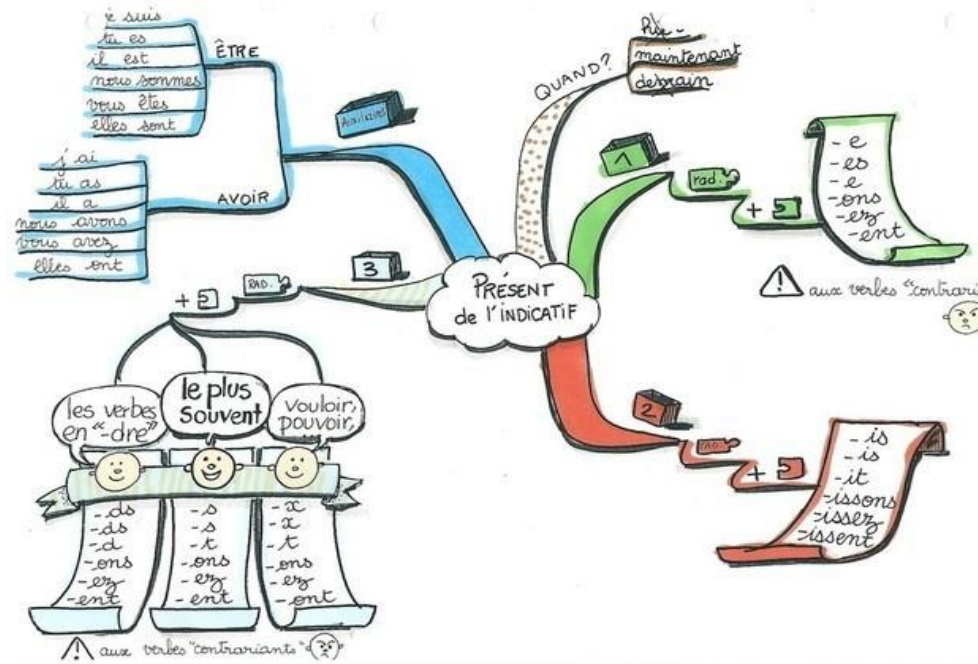

- pour reviser en vue d'un controle, d'un examen et mémoriser des personnages, des événements, des dates

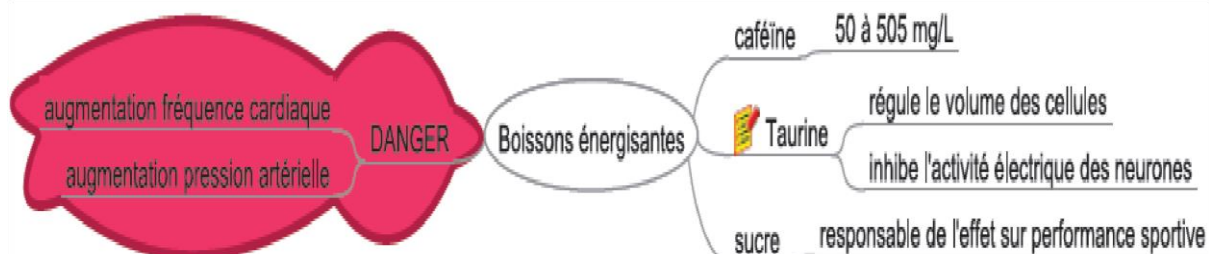

- pour apprendre une langue – grammaire, lexique et d'autres

- pour travailler le contenu du texte, déterminer son idée maitresse, son problématique et d'autres

Et finalement une question qui se pose – Qu'est-ce qu'une bonne carte, comment évaluer une carte ?

Il y a deux grandes critères utilisées pour la notation- les concepts et les liens. Les concepts présentés sont bien sélectionnés, sont bien organisés les uns par apports aux autres et globalement l'étendue et la clarté du schéma est au rendez-vous, les liens sont présents et sont bien qualifiés

[Rémie Bachelet, comment évaluer une carte conceptuelle –les principes, youtub]

Bonne exploration !

Bibliographie:

1. Ecole Branchée, le magazine de l'enseignement à l'ère du Numérique, les cartes mentales en classe par Anik Lessard Roucher
2. Comment construire une carte mentale, Magnard, youtub
3. T'enseignes-tu ?, Les cartes mentales pour le prof de FLE
4. Canopé, Académie de Besanson, le réseau de création et d'accompagnement pédagogiques, apprendre à apprendre avec les cartes mentales

АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ ТӘЛІМДІК ОЙ ҮНДЕСТІКТЕРІНІҢ ҰҚСАСТЫҒЫ

Досанова А.М., Исмайлова Н.А., Шәден Г.
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан

Мақалада қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдердің берер танымдық сипаты мен оны оқытудағы ерекшеліктер айтылады.

Кілт сөздер: мәдениет, салт-дәстүр, тіл, таным.

Білім берудің қазіргі заманға тән басты бір талабы – өзге мәдениетті тану, онымен жергілікті ұлт мәдениетін байланыстыра отырып байыту. Мәдениеттердің өзара байланысы жағдайында ғана олардың жекелеген мәдени ерекшеліктері айқындала түседі және танылады. Адам неғұрлым басқа елдің мәдени байлығын көбірек меңгерсе, соғұрлым рухани байлығы молая түседі. Осымен байланысты қазіргі уақытта көптеген бағдарламаларды, шет елдермен байланыс арқылы игеру дәстүрге айналып барады. Бұған дәлел ретінде президентіміз қолдау көрсетіп отырған Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Болашақ» бағдарламасын алуға болады. Биылғы жылдың өзінде ғана еліміздің бір топ жас мамандары мен студенттері осы бағдарлама бойынша шет елдерде оқуға мүмкіндік алып отыр. Мұндай жақсы дәстүр жастардың білімге деген қығығушылығын туғызып ғана қоймайды, мәдени мұралар айналымын күшейтіп, сол арқылы екі елдің рухани баюына үлкен мүмкіндік туғызады.

Қазақстан Республикасының тәлім-тәжірбие тұжырымдамасында: «Тәуелсіз Қазақстанның әлеуметтік-мәдени даму жолы дегеніміз- ең алдымен адамзат қазыналарына баса назар аудару, прогресшіл халық дәстүрлерімен әдет ғұрыптарының толымды түлеуі, гуманитарлық ғылымдарға, өнерге , халықтардың моральдық байлықтарына қайтып оралу, мәдениеттің барлық салаларында ұлттық даралықты сақтау , барлық ұлттық мәдениеттердің қазыналары мен дербестігін мойындау»- деп атап көрсетілген.

Ағылшын халқының мәдениеті ежелгі заманнан бері Британ аралдарында өмір сүрген тайпалардың материалдық мәдениеті мен рухани мәдениетінің заңды жалғасы. Ағылшын халқының ұлт болып қалыптасуымен байланысты, олардың өзіне тән материалдық және рухани мәдениетінің сипатты белгілері де орнықты. Бұл қалыптасқан мәдениет ағылшын халқының аңыз әңгімелерінен, ауыз әдебиеті мен көркем өнердің түрлерінен, мәдени мұралардан ұлттық сезім түсініктері, ой-пікірлері, көзқарастары айқындалып, ұлттық өзіндік қолтаңба ерекшелігімен көзге түседі.

Ағылшын елінде мақал-мәтелдерді ұқыптап жинау, жариялау жұмыстары сонау көне ғасырдан қалыптасып, күні бүгінге дейін дәстүрлі түрде жалғасып келеді. Мәселен, ағылшын халқының мақал-мәтелдері қамтылған алғашқы «Book of Proverbs in the Old Testament» атты топтама V ғасырда-ақ жарық көрген. Бұл жинаққа өте көне ағылшын мақал-мәтелдері кірген. Ағылшын мақал-мәтелдерін жеке жинақ болып басылғандарының ең көлемдісі атақты оқымысты Дезидериус Эрасмустікі. Ол бүкіл Еуропаны түгелге жуық аралай жүріп, ағылшын мақал-мәтелдерінің жинағын құрастырды. Дезидериус Эрасмустің мақал- мәтелдер жинағы 1500 жылы «Collectanea», ал 1508 жылы Венецияда «Chiliades» деген атпен жарық көреді.

Сөз – адам үшін тәрбие құралы, мәдениет, өнер бастауы .Ақыл – ой жәдігерлігі, әсемдік қазынасы. Сондықтанда сөзді шашпа-төк тегін дүние көріп, оңды-солды талғаусыз айта беру сөз қадірін кетіреді. Мәселен ағылшын

халқы «A word spoken is past recalling» (Айтылған сөз қайта шақырса алмайсың). « First think then speak» (Өуелі ойлан, сосын сөйле) десе қазақ халқы «Айтылған сөз-атылған оқ», «Аңдамай сөйлеген ауырмай өледі», «Таппасаң сөздің жүйесін, отына өзің күйесін»- деп дұрыс сөйлей білудің үлкен өнер екенін ұрпақ біткенге үнемі ұқтырып береді. Бұл халқымыздың тіл құдіретін танып әрі өте ардақтағанын көрсетеді. Халық қашанда сөздің адамдар арасындағы атқаратын қызметіне, сөйлеудің парқына айрықша мән берген. Адамның қоғамда өз орнын табуында, көпшілік құрметі мен сеніміне ие болуында кемел ғұмыр кешуінде орнымен, дәмді, дәйекті сөйлей білуі, тауып айтатын тапқырлығы үлкен рөл атқарады. Өйткені ақылы кемел, кісілігі зор, білімі мол адам ғана солай сөйлей алады. Ондай дәмді қисынды, қысқа қайыратын қызықты, айшықты әділ сөзді халық ұйып тындап, «тура сөз» деп уәжіне тоқтаған.

Қазақ халқының «Ерте тұрған жігіттің ырысы артық, Ерте тұрған әйелдің бір ісі артық», «Жүйесін тауып жұмыс қыл, жерін тауып тыныс қыл», «Қолы қимылдағанның аузы қимылдайды» деген мақалдары жүздеген жылдар бойындағы еңбек тәжірибесін қортындылаған халық көзқарасын білдіреді. Тұрмыс негізгі еңбек екенін көрсету, аянбай адал еңбек етуге шақыру идеясы қоғамдық тәрбиеден үлкен орын алған.

Сонымен қатар дүние мен байлықтың адамға берер мүмкіндіктері туралы да ағылшындар мен қазақтарда мынадай ұқсас мақал-мәтелдер кездеседі. «A golden key opens every door» (Алтын кілт бар есікті ашады), «An ass loaded with gold climbs to the top of the castle» (Алтын артқан есек қамалдың үстіне шығады) деп ағылшындар мақалдаса, қазақ даналығы «Ақша ашпайтын құлып жоқ», «Аузы қисық болса да байдың ұлы сөйлесін» дейді. Өйткенмен, қазақ халқының «Байлық мұрат емес, жоқтық ұят емес», «Жарлы болсаң да, арлы бол» деген мақалдары халықтың тұрмыс, бейнеттің қанша азабын тартса да зор адамдық қасиетті байлық, дәулеттен жоғары қоятынын танытады.

Халық педагогикасында ерекше көңіл бөлінетін мәселенің бірі – туыстық қарым-қатынас мәселесі. Әсіресе қазақ халқына тән қасиет бауырмалдылық болып саналады. Қазақ баласы өзінің жеті атасын жетік білген. Көп балалы отбасыларының саны үлкен қалаларда азайып бара жатқанымен, ауылды жерлерде әліде болса көп балалы жанұялар кездеседі. Мұндай отбасында ата-аналарымен, кішкентай балаларымен қоса қарт кісілер бірге тұрады. Қазақ ежелден ата-ананы, қарияларды қадірлей, сыйлай білген. Ағайын туысқа, бауырға, жолдасқа деген көмек, қазақ халқына тән қонақжайлылық, ұйымшылдық, көңілінің кеңдігі қазақтың талай мақал-мәтелдеріне арқау болған. «Let the world wag and take mine ease in mine in» (Әлем шайқалса шайқалсын, өз үйім аман болса болды) «A Constant guest is never welcome» (Жиі қонақ қуантпайды) деген ағылшындардың мынадай мақал – мәтелдері қазақ халқына жат. Өйтседе, біздің халықта да «Бір қонған

қонақ құт, екі қонған қонақ жұт» деген мақал бар. Ол халықтың қонақты ұнатпауы емес, көп мезі қылып, орынсыз өзін сыйлата берудің әдпсіздігін білдіру. Негізінде, қонақжайлылық біздің халықтың ұлттық өзіндік ерекшелігі.

Адам баласының бойындағы төзімділік, өз дегеніне жетудегі ынта-жігер маңызды қасиеттер. Ағылшын халқында осыған байланысты «Everything comes to him, who waits» дейді. Мұның мәнісі: «Күте білген, жете біледі». Қазақтар «Асықпаған арба мен қоян алады», «Асыққан шайтанның ісі» деген.

Ағылшын халқының өзіне тән ұлттық психологиясы бар. Соның арқасында отбасы мен қоғамда тәртіптілік, адалдық, сыпайлылық, ұқыптылық, тазалық, салқын қандылық-тәрбие арқылы жастардың санасына сіңіріліп жатады. «Honesty is the best policy» (Адалдық-ең жақсы саясат), «A place for everything and everything in its place» (Әр заттың өз орны бар) деген т.б мақалдардан ағылшын халқының ұлттық психикалық ерекшеліктерін байқауға болады.

«Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады». «Білімдіге дүние жарық, білімсіздің күні кәріп» деп қазақ халқы білімді күннің нұрына, мыңның күшіне балайды. Оқу ілімінің қиындығын сезіп білген қазақ «Оқу инемен құдық қазғандай» деп бағалаған. «Оқусыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ», «Оқыған білмейді көкейіне тоқыған біледі» дейтін мақалдардың мазмұны білім өзінен-өзі келмейді, ерінбей еңбектенумен, ізденумен келеді дегенге саяды.

Мақал-мәтелдерді талдау кезінде қазақтар мен ағылшындардың идеялық үндестігін аңғаруға болады. Мәселен, «It is never late to learn» (Оқу ешқашан кеш емес). «The pen is mightier than the sword» (Қауырсын қалам қабыланны тырнағынан да өткір). Қазақта да «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» дейтін мақалы бар.

Қазақтың «Жігіт жарымен жақсы», «Жаман қатын алған жауы үйінде», «Бірінші байлық – денсаулық, екінші байлық – онсаулық, үшінші байлық-ақ жаулық», деген сияқты мақалдарымен түйінделген ой пікір үйленуге деген халықтық көзқараспен өзектес, үндес екені анық.

Ағылшын халқында «He that would the daughter win must the mother first begin» (Қызын жеңем десең анасынан баста) деген мақал бар. Өйткені ананың қыз баланы тәрбиелеуде ықпалының зор екенін, әке үй ішінің айбары болғанымен, шешенің орнын, қызметін ауыстыра алмайтын ағылшын халқы терең ұғына білген. Қазақтың да халық педогогикасы қыз баланы тәрбиелеуге аса зор көңіл бөлген. «Ұлдың ұяты әкеге, қыздың ұяты шешеге»-деп қараған халқымызды ұл баланы тәрбиелеуді аталар мен әкелер өз қолына алса, ал қыз баланы тәрбиелеу әжелер мен аналардың ісі болып саналған. Қыз балаға қатаң талап қойылып отырған.

В.А. Верхогляд «Ағылшын фольклоры өзге ұлттардың ықпалынсыз бола алмады. Ағылшын халқының көптеген ертегілері өзге халықтардың

ертегілеріне ұқсас болып тұрады, мәселен неміс және француз халықтарының. Мұның себебі Англия, Франция және Германия мемлекеттерінің тарихи байланысының тым іріден бастау алуында» деген пікір білдіреді. Шынында да, аталған мемлекеттер арасындағы шаруашылық-саясаттық, мәдениеттік, тарихи қарым-қатынастары дамыған сайын ұқсастық та көбейе түскен.

Мұндай ұқсастық тек қана батыс елдеріне тән емес. Мәселен, орыс халқының ертегілері мен моңғол ертегілерінде де көр ұқсастық байқалады. Қырғыз, қазақ, татар, башқұрт, қарақалпақ елдеріндегі аңшы – мергендер жайлы ертегілерінің көп жағынан өзара ұқсас болуы да, осы аралас-құралас мәдени байланыс себебінен туындаған.

Ағылшын фольклорының элементтерін сол немесе басқа түрде барша әлемнен кездестіруге болады, бірақ, баяғыда туып, көптеген өзгертулерге ұшыраған бұл дәстүрді да солай етіп қайталау ешкімнің қолынан келмеді. Бұл барлық ағылшан фольклорына екпінді әсер етіп, ұлттық мінездің ерекшеліктерін құмша сіңіріп алатын Ұлыбританияның ұлттық мәдениетінің қайталанбастығымен байланысты.

Батыс мәдениеті, шығыс мәдениеті, жалпы қай ұлт мәдениеті болмасын, әрқашан ауыз әдебиеті мұраларынан нәр алып, оның құндылығын жоғары бағаланған. Ғалым, академик Қ.М. Жұмалиев «Қазақтың ауыз әдебиеті-халықтың дін, философия, этнография, саясат, тәлім-тәрбие, ғылым, тарих сәулесі бәрінің басы түйіскен үлкен қазына. Мәдениетің сәбилік дәуірінде дін, философия, этнография, тәлім-тәрбие, ғылымның бәрінің функциясын әдебиет, поэзия атқаратыны әр елдің тарихына тән» деп ой түйіндейді.

Әдебиеттер:

1. Алхазова Н.Д, Кройтореску Л.И. В.Королевстве, где говорят по-английски. Кишинев «Штиинца» 1989.
2. Афанасьев Н.Ф. Этнопедагогика нерусских народов Дальнего Востока и Сибири. Якутск 1979
3. Батырлар жыры. Бірінші том. Алматы, «Жазушы», 1986.-264б.
4. Гумилев Л.Н. Древние тюрки. М., 1976.-340
5. Higham J. Ethnicity in America // Report at a conference "Ethnicity in Modern American Society". Princeton, 1983
6. Lord John Bakon . Proverbs. London, 1696
7. Тәлім-тәрбие тұжырымдамасы // Қазақстан мұғалімі, 1993 жыл 5 ақпан
8. Үлгілі үйдің ұл-қызы - Народ истинный воспитатель. Составитель С. Қалиев.-Алматы: «Санат», 2000.-208с.- (на казахском и русском языках)

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРЕПОДАВАНИЯ ШКОЛЬНЫХ ПРЕДМЕТОВ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ

Жетписбаева М.А, Хамзина А.А

Мақалада бірқатар еуропа елдері тәжірибесінен, тілдік ортаға енгізу бағдарламасы аясында қолданылған, мектептік білім беруде тілдік және пәндік оқытуда кіріктіріп оқыту әдістемесі ұсынылған. Англия, Германия, Швеция және Эстония мектептерінің тәжірибесіне CLIL-ді енгізу ерекшелігін талдау негізінде, мектеп пәндерін ағылшын тілінде оқыту әдістемесінің тиімді және тиімсіз жақтары анықталған.

В статье представлен опыт ряда европейских стран по реализации программ языкового погружения, в рамках которых использовался подход интегрированного обучения предмету и языку в школьном образовании. На основе анализа особенностей внедрения CLIL в образовательную практику школ Англии, Германии, Швеции и Эстонии определены положительные и отрицательные стороны преподавания школьных предметов на иностранном языке.

The article describes the experience of a number of European countries for the realization of the language immersion program in which an integrated approach of learning the subject and language in school education was used. CLIL schools in England, Germany, Sweden and Estonia identified positive and negative aspects of the methods of teaching of school subjects in a foreign language, based on the analysis of features of implementation in educational practice.

Ключевые слова: интегрированное обучение предмету и языку, языковое погружение, зарубежный опыт, иностранный язык.

В современном обществе приоритетными становятся вопросы социализации современного человека в межнациональном и межкультурном пространстве, при этом владение языками рассматривается как один из инструментов расширения профессиональных знаний и возможностей.

В Государственной программе развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы определено поэтапное внедрение полиязычного обучения в организациях среднего образования, что предполагает изучение 4 школьных предметов естественно-математического цикла (информатика, физика, химия, биология) на английском языке [1]. Актуальными задачами реализации трехязычного образования являются вопросы обеспечения потребности в педагогических кадрах, необходимость развития современной учебно-методической и научно-педагогической базы. На сегодняшний день в школах Казахстана 1202 учителя (2,4%) преподают неязыковой предмет на английском языке. Потребность в учителях по

предметам естественно-математического цикла, ведущих занятия на английском языке, составляет 22,5 тыс. [2].

Для достижения результативности обучения иностранным языкам в общеобразовательной школе необходимы особая организация учебного процесса на уроке, изменение подходов к его планированию и определению целей, отбору учебного материала, позволяющего при изучении совмещать содержание предмета и процесс освоения языка, оцениванию.

В данной связи интересной и актуальной представляется методика предметно-языкового интегрированного обучения (Content and Language Integrated Learning, далее – CLIL). Термин был введен Д. Маршем в 1994 г. для обозначения совокупности методик изучения содержания (какого-либо предмета) через иностранный или второй язык, в процессе чего одновременно изучается и сам язык. Д. Марш относит CLIL к ситуациям, когда весь учебный предмет или его часть преподается через иностранный язык с двойной целью – одновременное изучение содержания предмета и иностранного языка [3].

CLIL рассматривает изучение второго языка как инструмент для изучения других предметов, таким образом формируя у учащегося потребность в учебе, что позволяет ему переосмыслить и развить свои способности в коммуникации, в том числе на родном языке. Наиболее распространенным является следующее определение: CLIL – дидактическая методика, которая позволяет сформировать у учащихся лингвистические и коммуникативные компетенции на неродном языке в том же учебном контексте, в котором у них происходит формирование и развитие общеучебных знаний и умений [4].

По мнению К. Бентли, CLIL – это новый подход в образовании, когда предметы преподаются через среду неродного языка [5]. Ряд исследователей считает, что CLIL не является абсолютно новой методикой преподавания ни языка, ни предметного содержания; CLIL – это скорее инновационная комбинация существующих методик для совместного преподавания языка и неязыкового предмета. Поэтому вполне логично предположить, что любая образовательная система уже содержит в себе необходимые (хотя пока еще и разрозненные) базовые элементы для внедрения CLIL [6; 3].

На сегодняшний день многие страны успешно используют на практике методику CLIL – Болгария, Венгрия, Канада, Финляндия, Эстония и др. На основе CLIL подхода в этих странах реализуются программы языкового погружения для овладения вторым или третьим языком. Рассмотрим опыт европейских стран по внедрению CLIL.

В Англии во Введении к Национальной программе образования в 1990 году отмечалось, что современные языки играют существенную и творческую роль в развитии межпредметных навыков и компетенций. Среди указанных в 'Green Book' (DES 1990) навыков и умений были социальные навыки (общение и сотрудничество), личные умения (творчество и воображение),

учебные навыки, приобретаемые через наблюдение, исследование и планирование с использованием различных средств массовой информации и профессиональные навыки, приобретаемые через независимость, решение проблем и принятие решений. Инновационные рекомендации, предложенные в этом документе, были утеряны из-за обилия национальных программ обучения и нормативных требований, а методикой CLIL продолжали заниматься только небольшое количество энтузиастов.

По данным исследования (CILT Survey, 2002) 47 школ содействовали инициативе CLIL, включая несколько билингвальных школ. Важный поворот произошел в 2002 году, когда был профинансирован национальный проект с участием Национального Языкового Центра и Университета Ноттингема. В проект были вовлечены восемь успешных общеобразовательных школ (все языковые) для введения методики CLIL. Учитель-предметник и учитель языка работали вместе, создавая пару, и обучали географии, истории, личной сфере, социальной сфере, образованию и естествознанию через посредство французского, немецкого или испанского языков [7].

В Германии CLIL имеет давнюю традицию. В качестве методического подхода для продвижения языковой компетенции, он вышел из европейской школьной модели. Его успех в огромной степени произошел благодаря так называемым франко-германским школам в 75 конце шестидесятых – начале семидесятых годов. Эти школы были основаны согласно франко-германскому договору, подписанному в начале шестидесятых. Количество школ, практикующих CLIL, было невелико. В большинстве из них языком обучения был французский язык. В начале семидесятых годов несколько школ ввели обучение на английском языке. В целом, этот подход считался специфичным, по крайней мере, до середины восьмидесятых. В то время, когда количество детей катастрофически падало, и школы боролись за каждого ученика, все больше и больше школ стали предлагать CLIL в качестве выбора. Сегодня, более трехсот школ в Германии предлагают обучение по методике CLIL в качестве выбора, среди них в почти восьмидесяти школах обучение ведется на французском языке. Министерство образования Германии предложило новую модель CLIL, основанную на модульном принципе. Учителя языковых дисциплин и учителя предметники будут преподавать дисциплины на иностранном языке. Они должны разработать специальные проекты, связанные с темой, для обучения на иностранном языке, например проект по французской революции на французском языке, или о ранней индустриализации в Англии на английском языке. В идеале, при обучении по методике CLIL, учителя должны переключаться с родного языка на иностранный несколько раз в течение учебного года. Модульный подход невозможно сравнивать с традиционным подходом CLIL. При этом подходе нет необходимости языковой подготовки к курсу CLIL, обучающимся не надо создавать специфический словарь терминов для содержания предмета на

иностранном языке. Результаты модульной программы CLIL в отношении владения языком не такие высокие, как при традиционном обучении по методике CLIL. С другой стороны, модульная программа CLIL более эффективна, чем традиционное обучение иностранным языкам, так как она заполняет пробел между обучением языку с одной стороны, и обучению контента с другой. Модульная программа CLIL особенно интересна в области профессиональной подготовки студентов.

В Швеции в восьмидесятих годах прошлого столетия CLIL вводился в качестве эксперимента только в двух-трех школах. Среди предметов, вовлеченных в проект CLIL, или как его в Швеции называли SPRINT, были предметы естественно-научного и социально- гуманитарного циклов. В старших классах средней школы к ним присоединились история, математика, химия, биология, религия, психология. Что касается языков обучения, то в Швеции 75% занятий по CLIL ведутся на английском языке, 8% на французском, 2% на финском и 4.5 % на других языках. В Швеции нет требований по формальной квалификации учителей по CLIL. По данным Никсона, около 1800 учителей с весны 1999 года работают по CLIL, около 900 из них в начальной и средней школе. В старшем звене средней школы около 42 % учителей имеют квалификацию для преподавания иностранного языка. Половина из них имеют квалификацию в CLIL, т.е. могут преподавать один или более предмет на иностранном языке. Около 40 % учителей средних школ, работающие по CLIL, являются учителями-предметниками, прошедшими повышение квалификации по преподаванию дисциплин на иностранном языке. Некоторые методисты выражают тревогу по поводу того, что CLIL может оказать негативное влияние на языковое развитие шведских школьников в отношении шведского языка. В докладе Никсона указывается, что только одна школа упомянула о том, что обучение по CLIL помогло слабым студентам развить их самоуверенность и дало им шанс изучать школьные предметы [8]. Еще одна проблема возникает тогда, когда один из учителей, работающих по методике CLIL, уходит на другую работу или просто увольняется. Как правило, на этом преподавание по CLIL в данной школе заканчивается. Это вызывает разочарование у учащихся и потерю мотивации в дальнейшем изучении предметов на иностранном языке. Среди других причин прекращения преподавания по методике CLIL можно назвать экономические: преподавание в классах, обучающихся по методике CLIL, стоят дороже преподавания на родном языке; политические: закрытие школ или слияние нескольких школ, следовательно, уход учителей, работающих по CLIL в другие школы. Еще одной угрозой в преподавании по методике CLIL является нехватка материалов по обучению предметов на иностранном языке. Не всегда материалы, подготовленные носителями языка для носителей языка, подходят для обучения в классе CLIL. Проблема исчезнет, как только появятся материалы, разработанные местными профессионалами. Кроме того,

корректировка учебных планов представляет определенную трудность и становится препятствием в распространении методики CLIL в Швеции [9].

Эстонская программа языкового погружения основана на идее о том, что многоязычие является ключом к успеху в многокультурном обществе. Цель программы языкового погружения состоит в том, чтобы учащиеся:

- достигли соответствующего возрасту уровня знаний по всем предметам;
- понимали и говорили, читали и писали на эстонском языке, имели бы возможность продолжить свое обучение как на эстонском, так и на русском языке;
- свободно владели русским языком на уровне, соответствующем их возрасту;
- сохраняли свою национальную идентичность и уважительное отношение к другим культурам.

Наряду со словосочетанием «языковое погружение» в Программе языкового погружения используется понятие «предметно-языковое интегрированное обучение». Языковое погружение является одним из видов предметно-языкового интегрированного обучения. Различия между видами такого обучения заключаются в его продолжительности и интенсивности. Однако для всех его видов характерны направленность на изучение как языка, так и предмета, на формирование учебных умений и, в конечном счете, функциональной грамотности.

Годом начала осуществления в Эстонии Программы языкового погружения считается 1998 год, когда был запущен совместный эстонско-канадский проект по внедрению методики языкового погружения.

Доля русского языка как языка обучения с каждым годом постепенно увеличивается, и в 6-ом классе на нем изучается примерно 40% предметов. Программа раннего языкового погружения предусматривает, что к концу основной (9-летней) школы общая доля уроков эстонского языка и предметов, изучаемых на эстонском языке, должна составлять не менее 60%.

В школах, избравших модель позднего языкового погружения, перечень и объем предметов для преподавания на эстонском языке определяется тем уровнем его владения, который необходим учащимся для продолжения обучения после основной школы. В 9-ом классе доля уроков эстонского языка и предметов, преподаваемых на эстонском языке, составляет 60% от общего объема учебной программы.

Методика предметно-языкового интегрированного обучения, используемая в рамках Программы погружения, подходит для всех учащихся, обеспечивая как формирование многоязычия, так и достижение целей, предписанных государственной программой.

Среди основных факторов, влияющих на развитие детей, обучающихся по методике языкового погружения, можно отметить использование целевого

языка в процессе взаимного общения и познания окружающего мира. Высокую успеваемость учеников, обучающихся по Программе погружения, исследователи объясняют тем, что методика обучения ориентирована на учащихся, а также тем, что учителя создают благоприятную учебную среду, в которой знания приобретаются через опыт и практическую деятельность [10]. Для того чтобы изучение языка приобрело смысл для учащегося, нужно сразу же найти положительную и развивающую среду использования целевого языка. Договоренность об использовании первого и второго языков во внеурочное время может помочь всем заинтересованным группам понять, что используемый учителем язык является «символическим, культурным и лингвистическим» капиталом [11].

Не менее важным является и сотрудничество с родителями. Свой первый, родной язык ребенок осваивает, как правило, в детстве без применения целенаправленного языкового обучения. Именно семья является основным хранителем языка и культуры, передавая традиции и обычаи от одного поколения к другому. Для детей, обучающихся по программе языкового погружения, очень важна поддержка семьи. С 2004 года такую поддержку оказывает Союз родителей программы языкового погружения Эстонии. Родители с «погруженческим» опытом помогают недавно подключившимся к программе родителям, а также тесно сотрудничают со школами и детскими садами.

Качество реализации Программы языкового погружения в немалой степени зависит от создания благоприятных условий для профессионального развития учителей. В целях планирования и координирования программ языкового погружения, разработки учебных программ и методических материалов, обмена информацией между школами и учреждениями, обучения и консультирования учителей в Таллинне в 2000 году был открыт Центр языкового погружения.

В исследовательском отчете о Программе погружения в 2011–2012 годах, изданном Центром образовательных исследований Таллиннского университета, указывается, что большинство участвующих в Программе погружения учащихся (86%–91%) и родителей (82%) довольны выбором в пользу класса языкового погружения. Кроме того, у таких учащихся результаты экзамена по эстонскому языку выше, чем у сверстников из обычных классов, а изучение математики на эстонском языке не повлияло негативно на качество знаний по этому предмету [12].

Эстонская модель программы языкового погружения и ее распространение вызывает большой интерес в Казахстане. На сегодняшний день Казахстан разрабатывает свою программу погружения и сеть школ, работающих по этой программе (Назарбаев Интеллектуальные школы). Всё это делается для того, чтобы ученики смогли на высоком уровне овладеть казахским, русским и английским языками. Работников образования

Казахстана интересует больше практическая сторона распространения программы: как была разработана программа, на что опирались при выборе, как создавался учебный материал, какие стояли задачи и как они решались.

Таким образом, исследования, проведенные в Европе, показали, что успешность полиязычного образования зависит от сбалансированности языковой политики государства и собственно образовательной политики, которая должна иметь своей целью создание лингвистического эквивалента мирного сосуществования и соответствовать как вызовам современного мира глобализации и интеграции, так и ожиданиям родителей, которые стремятся, чтобы их дети владели несколькими языками и могли полноценно реализовать себя в обществе.

Литература:

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы. [Электронный ресурс]. Режим доступа <http://adilet.zan.kz/rus/docs/U1600000205>
2. Отчет о реализации стратегического плана Министерства образования и науки Республики Казахстан на 2014-2018 годы, утвержденного постановлением Правительства Республики Казахстан от 26 марта 2014 года №258. [Электронный ресурс]. Режим доступа http://sc.edu.gov.kz/fileadmin/2015/prilozhenie_1_2_3_4.pdf
3. Marsh D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension. – Actions, Trends and Foresight Potential / D. Marsh. OUP, 2002. – 204 p. Методика CLIL. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://edu-resource.net/index.php/2013-04-13-11-53-16/metodika-cli>
4. Гершунский Б.С. Образовательно-педагогическая прогностика. Теория, методология, практика: учеб. пособие / Б. С. Гершунский. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 768 с.
5. Витченко О.В. Теоретические основы CLIL как возможной модели профессионально ориентированного обучения иностранному языку в неязыковом вузе. – Караганда: Изд-во Карагандинского государственного технического университета, 2014. – 102 с.
6. Билингвальное обучение: опыт, проблемы, перспективы: Сб. науч. тр. / Под ред. Р. С. Баура [и др.]; Саратов. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2004. – 232 с.
7. Multicultural Education and Policy: ESL in the 1990s – A Tribute to Mary Ashworth / John H. Esling (ed.). – Toronto: OISE Press, 1990. – 223 p.
8. Nixon, John. SPRINT: Content and Language Integrated Learning and Teaching in Sweden. / A report for The National Agency of Education (Skolverket), 1999.
9. Г.А.Хамитова. Полиязычное образование: Современное состояние

и перспективы развития: Учеб. пособие. – Павлодар, 2013. – 167 с.

10. Методика интегрированного обучения предмету и языку: особенности, преимущества, методы и приемы реализации / Материалы семинара-тренинга. – Алматы, 2015.

11. Настольная книга о языковом погружении. – Таллинн: Фонд Innove, 2009. – 240 с.

12. Учебная среда – ожидания и возможности совершенствования // 15 лет языкового погружения. – Фонд Innove, 2014. – 128 с.

РОЛЬ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Бекишева Р.М., Мукашева Ж.У., Туреханова Б.Н.

КазНУ им. Аль-Фараби Алматы, Казахстан

В данной статье рассматривается важность использования интерактивных методов при обучении иностранным языкам в современном мире. Интерактивные методы обучения способствуют активизации деятельности обучающихся в ходе занятия. Они требуют творческого подхода к учебному материалу и обеспечивают условия для раскрытия каждого обучающегося. Так как интерактивные методы обучения ориентированы на более широкое взаимодействие обучающихся не только с преподавателем, но и друг с другом и на доминирование активности студентов в процессе обучения. Такое взаимодействие позволяет обучающимся не только получать новое знание, но и развивать свои коммуникативные умения: умение выслушивать мнение другого, взвешивать и оценивать различные точки зрения, участвовать в дискуссии, вырабатывать совместное решение, толерантность и др.

Мақалада қазіргі заман талаптарына сай шет тілдерін оқытуда интерактивті әдістерді қолданудың маңыздылығы қарастырылады. Интерактивті әдістер білім алушылардың сабақ барысында белсенділігін арттыруға септігін тигізеді. Аталмыш әдістер оқу материалына шығармашылық көзқараспен қарауды талап етеді және әр білім алушының қабілеттерін ашуға жағдай туғызады. Өйткені интерактивті әдістер білім алушылардың оқытушымен байланысын орнатып қана қоймайды, сонымен қатар білім алушылардың өзара байланысын орнатуға және олардың белсенділігінің оқу үдерісінде басым болуын қамтамасыз етуге бағытталған. Мұндай өзара байланыс білім алушыларға жаңа білім алуға ғана емес, сондай-ақ өздерінің коммуникативті дағдыларын дамытуға қолайлы жағдай жасайды. Мысалы, басқа адамның ойын тыңдау, әртүрлі пікірлерге баға бере алу,

пікірсайысқа қатысу, өзгелермен бірлесіп ортақ шешім қабылдау, толеранттілік және т.б.

The article is devoted to the importance of using interactive technologies in teaching of foreign languages in modern world. Interactive methods of teaching contribute to the intensification of activities of learners during the lesson. These methods require creativity in preparing the didactic material and create good opportunities for the revealing of abilities of all learners. As interactive methods are focused on the interaction not only between the learners and the teacher, but also on the interaction between the learners and the active participation of learners in the process of teaching. Such an interaction allows the students not only to gain new knowledge, but also to develop communicative skills. For instance, to listen and respect other people' opinions, to assess different points of view, to take part in discussions, to produce a joint decision, tolerance etc.

Ключевые слова: методика преподавания иностранных языков, интерактивные методы, интерактивное обучение, новые технологии, интерактивные технологии

Tүйін сөздер: Шетел тілдерін оқыту әдістемесі, интерактивті әдістер, интерактивті оқыту, жаңа технологиялар, интерактивті технологиялар

Key words: Methodology of teaching foreign languages, interactive methods, interactive teaching, new technologies, interactive technologies

Современные технологии преподавания иностранных языков находятся в постоянном развитии. Информационный век диктует новые стандарты, новые технологии обучения иностранным языкам. Для формирования языковой личности необходимы новые подходы к процессу обучения и методы обучения.

В современной методике преподавания иностранных языков существует тенденция к переходу от коммуникативного подхода к его разновидности - интерактивному подходу. Интерактивный (англ. *inter* - взаимный, *act* - действовать) означает находиться в режиме беседы, диалога с кем-либо. Интерактивные методы ориентированы на более широкое взаимодействие студентов не только с преподавателем, но и друг с другом, а также на повышение активности студентов в процессе обучения [1].

Педагогический энциклопедический словарь Б. Бим-Бада дает следующее определение интерактивному обучению – «это обучение, построенное на взаимодействии учащегося с учебным окружением, а также учебной средой, которая служит областью осваиваемого опыта. Учащийся становится полноправным участником учебного процесса, его опыт служит основным источником учебного познания» [7, с. 107].

Как отмечает Г.Л. Салтовская в своей статье: "Теоретические основы новых технологий обучения иностранным языкам", главной целью

современной лингводидактики является формирование языковой личности нового типа. Это такая личность, которая способна и готова осуществлять межкультурное общение в разных формах речемыслительной и социокультурной деятельности в условиях активного социального взаимодействия с представителями других культур. [6, с.195]

Для формирования языковой личности преподаватель должен организовать обучение таким образом, чтобы обучающиеся были нацелены на самостоятельный поиск знаний, непрерывное желание находить и узнавать новое. Образование в 21 веке это не просто обучение, а становление личности. Целью современного образования является формирование личности со сформированными компетенциями, личности, способной к критическому мышлению. В современном мире информация, которую обучающиеся получают в учебном процессе должна быть необходимой и полезной, т.е. обучающиеся должны иметь возможность применять полученные знания на практике в реальной жизни. В дополнение этому крайне важно умение обучающихся взаимодействовать не только с преподавателем, но и между собой во время учебных занятий. Благодаря совместной работе процесс обучения превращается не просто в диалог между учителем и учащимся, а в комплексную, системную работу, которая так необходима человеку, вступающему в жизнь в современном мире, который нуждается в конкурентоспособных специалистах умеющих решать различные проблемные вопросы. Именно в этой связи, применение интерактивных методов обучения в процессе преподавания иностранных языков является актуальной проблемой современной образовательной системы.

В своей статье "Интерактивные технологии обучения" К.Э. Казарьянц и Е. Кочарова подчеркивают, что интерактивное обучение - это, прежде всего, диалоговое обучение, входе которого осуществляется взаимодействие не только учителя и ученика, но и учеников между собой. Существует ряд особенностей, которыми обладают интерактивные технологии обучения, которые позволяют достаточно эффективно использовать их в процессе обучения: организация процесса приобретения нового опыта и обмен имеющимся; возможность максимального использования личностного опыта каждого ученика; использование социального моделирования (проигрывание жизненных ситуаций). [1, с.153-154]

Интерактивный характер обучения позволяет обучающимся взаимодействовать между собой, вовлекая в этот процесс и преподавателя, выступающего в роли организатора процесса обучения. Этот метод носит название "Student-centered approach", цель которого заключается в том, что обучающийся ставится в центр образовательного процесса и обучение является личностно-ориентированным.

Большое разнообразие интерактивных подходов к обучению иностранным языкам существует в современной лингводидактике и

педагогике. В учебном процессе нами применяются следующие из них: разминка (создание благоприятной атмосферы, организация коммуникации); работа в малых группах; обсуждение дискуссионных вопросов и проблем; обучающие игры (ролевые игры, имитации, деловые игры и др.); проектная методика; CD-Rom-курсы с аудио- и видеоматериалами, предназначенными для реального общения в учебных группах.

Использование интерактивных методов в процессе преподавания иностранных языков повышает эффективность учебного процесса. Так, например, весьма эффективным является применение метода ассоциогаммы для запоминания достаточно больших объемов информации. Взаимодействуя друг с другом, обучающиеся изображают на бумаге все свои ассоциации (ключевые слова) связанные с определенной тематикой. С помощью данных карточек учащиеся смогут легко и быстро составить рассказы по данной теме.

Использование деловых игр в процессе изучения иностранных языков также способствует в значительной мере развитию навыков устной речи. Благодаря применению деловых игр на занятиях студентам предоставляется возможность проинсценировать типичные речевые ситуации, не выходя из учебной комнаты. Так, например, распределив между учащимися роли, можно разыграть диалоги, происходящие в гостинице, аэропорте, банке, магазине и т.д. Студентам нравится такой вид учебной работы, поскольку использование данных ситуаций может быть реально применено в жизни.

Приведем примеры некоторых интерактивных подходов, применяемых преподавателями при изучении темы «Национальные стереотипы: правда или миф?».

Разминка

Введение в тему занятия предполагает общение преподавателя со студентами по самым различным вопросам, которые обсуждаются в прессе, на телевидении (последние события в стране, за рубежом, погода и пр.), иными словами, small talk – светская беседа.

Возможный полилог между преподавателем и студентами

Teacher: What do you think is the best quality of your nationality? (Что является самым хорошим качеством представителей вашей национальности?)

Student 1: To my mind, the best quality of my nationality is hospitality. (Я считаю, что самым хорошим качеством представителей моей национальности является гостеприимство.)

T.: What is considered to be the worst quality? (Что считается самым плохим качеством?)

S2: In my opinion, laziness is considered to be the worst quality. (По-моему, лень считается самым плохим качеством.)

T.: In what way would you say you are typical? (Вы считаете себя типичным представителем своей национальности?)

S3: I am a generous and hospitable person. I like inviting people to my house and also like giving presents to people.

Работа в малых группах

Teacher: Talk in small groups. (Беседа в малых группах)

The topic is “How your nationality dresses” (Тема: Как одеваются представители Вашей национальности?)

Do people in your country have a reputation for dressing well or badly?

Do you think women pay more attention to their appearance than men, or vice versa?

Are people generally very fashion conscious?

What is in fashion at the moment for men and women?

Are there any celebrities in your country who dress in a very eccentric way? What do you think of them?

Do people tend to judge others by the way they dress?

Do you think you dress like a typical person from your country? Why (not)?

Студенты работают в парах, обсуждают тему занятия и заданные вопросы относительно темы занятия, затем высказывают свои точки зрения по каждому вопросу. Данная работа требует взаимодействия студентов между собой и способствует развитию коммуникативных навыков и умений обучающихся.

Обучающие игры

Teacher:

Игра **Scrambled Words** (Весёлые буквы). С помощью этой игры обучающиеся смогут проверить и обогатить свой словарный запас. В игре используются разные тематики (животные, цвета, числа, знания, фрукты, члены семьи и т.д.).

Игра **Find Words** (Найди слово). По правилам данной игры обучающиеся должны отыскать на игровом поле слова, список которых дан слева. Для того, чтобы слово считалось найденным, его нужно выделить карандашом на игровом поле с помощью курсора мыши.

Данные обучающие игры предназначены для формирования определенных знаний, навыков и умений, развития мышления обучающихся, развития коммуникативных навыков.

Драматизация

На занятиях по иностранным языкам мы также используем спектакли, песни, обучающие игры, импровизации, имитации, которые способствуют формированию и развитию языковой компетенции, решению задач эстетического характера, развитию творческих способностей студентов. В изучении иностранных языков драматизация играет важную роль, поскольку превращает предмет в приятное занятие и обучающиеся имеют возможность использовать свои языковые знания на практике. К тому же студенты учатся к

работе в команде, к толерантному отношению друг к другу, приобретают чувство взаимопомощи и ответственности за себя и за членов своей команды.

Проектная методика

После выполнения перечисленных упражнений студенты получают задание на дом: сделать презентацию на тему «Что такое стереотип?». Студенты составляют план, собирают информацию, которую оформляют в виде презентации.

Из вышеизложенного мы можем сделать вывод о том, что обучение в интерактивном режиме предполагает такую форму организации учебной деятельности, когда в учебном процессе принимают активное участие практически все учащиеся и имеют возможность высказывать своё мнение и быть активным участником учебного процесса.

Таким образом, интерактивный подход к обучению иностранным языкам повышает эффективность учебных занятий, развивает умение работать в сотрудничестве, развивает коммуникативную компетенцию обучающихся, способствует толерантному отношению к другим учащимся. Кроме того, практический опыт применения интерактивной модели обучения иностранным языкам доказывает его эффективность в развитии интеллектуальных способностей обучающихся, а также аналитического мышления учащихся в процессе межличностного общения как на занятиях, так и в реальной повседневной жизни. Применение интерактивных методов обучения иностранным языкам в педагогическом процессе в свою очередь призывает преподавателя к постоянной творческой работе, совершенствованию, профессиональному и личностному росту и развитию.

Литература:

1. Казарьянц К.Э., Кочарова Е. Интерактивные технологии обучения // Материалы всероссийской конференции: Молодая наука Ч. 14. Пятигорск, 2009. С.153-154.

2. Красножонова Е.С. Использование интерактивной доски на уроках иностранного языка в средней школе // Иностранные языки в школе № 9, 2011. С.28-32.

3. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. – М.: Издат. центр «Академия», 2004.

4. Никишина В.О. Интерактивные методы обучения иностранному языку URL:http://www.pglu.ru/lib/publications/University_Reading/2012/II/uch_2012_II_00022.pdf С.1-5

5. Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам. Теория и практика: монография. 2 изд., пере-раб. и доп. М., 2008.

6. Салтовская Г.Н. Теоретические основы новых технологий обучения иностранным языкам // Материалы международного научно-методического симпозиума: Лемпертовские чтения VIII. Пятигорск, 2006. С.192-197.

7. Бим-Бад Б. М. Педагогический энциклопедический словарь / Б. М. Бим-Бад. – М. : Большая рос.энцикл., 2002. – 528 с.

8. New English File. Upper Intermediate. Clive Oxenden, Christina Latham-Koenig. – Oxford University Press, 2014.

TEACHING A SKILL WITH EDUCARE

Zhanabekova M., Moldassanova A.A., Seidikenova A. S.

Al-Farabi Kazakh National University

В данной статье говорится о существовании бесконечно множество способов преподавания или изучения любого интеллектуального или физического мастерства; но независимо от того, какая используется методика, потребности обучающегося должны быть соблюдены, если мы хотим чтобы обучение было успешным.

Берілген мақалада кез-келген интеллектуалдық немесе физикалық шеберлікті үйреткенде немесе үйренгенде түрлі шексіз амалдардың бары және бірақ қандай әдіс қолданылғанымен біздің көздеген мақсатымыз дәріс бергенде жоғары жетістіктерге қол жеткізу болса, дәріс алушының қажеттіліктері ескерілуі тиіс екені айтылады.

In the last few years considerable attention has been paid to the aspects of education. One of them is known as *educare*. When learning a specific skill or ability, physical or intellectual, the learner has certain learning needs. These needs are called: explanation, ‘doing-detail’, use, check and correct, aide-memoire, review, evaluation and questions (or queries). They can be remembered by the mnemonic *educare*. These needs or elements are present in the learning of any well-defined skill. Let’s look in detail at each of the learner’s needs in turn, to see why each of them is so vital to the effective learning of a skill or ability.

Learning without understanding is shallow learning indeed – but it is attempted more often than you might realize. There is, for example, a widespread myth that *training* does not require understanding. Some teachers leave out the explanation because they think it is ‘obvious’. However, what is obvious to the teacher is rarely obvious to all the students. Let’s take one of the examples of explanations represented in computer manual! Does it explain, or does it just tell the student what to do as a sequence of orders? Computer manuals need not to give the learner every detail about the electronics, but they do need to include simple explanations such as: ‘Now press the return key; this tells the computer that you have finished entering the name.’ Only students who understand what they are doing, in terms of previous knowledge and experience, will be able to go on learning and

developing after your teaching input ends. If some teachers do not remember the explanation, others believe this is *all* they need provide. A university-style lecture on its own cannot teach a skill or ability; this requires corrected practice, and fulfillment of the other needs represented in the mnemonic *educare*. Explanations are a learner's need, not a teaching method. It is not necessary for the teacher to do the explaining, if the students get the explanation in some other way – for example, by reading or by discovering for themselves. [1,98]

Why do learners feel a need for a demonstration when they are learning a skill? It is because they want to know, preferably in concrete terms:

- what they are expected to do
- how they can best do it
- how they can tell when they have used the skill or ability correctly and perhaps:
- when and where it is appropriate to make use of their skill.

In short, they need 'doing-detail': a concrete definition of their learning task. This can be provided in many ways, but most learners prefer a concrete example of good practice to copy or to adapt. For example, it is almost impossible to imagine being taught how to strip down a carburetor without being shown how to do it at some stage. Discovering 'doing-detail' is vital in any skill learning; it can be done in many ways. Some examples:

By demonstration

- demonstrating how to wire a three-pin plug
- demonstrating how to solve quadratic equations 'on the board', before expecting students to do it for themselves
- demonstrating how to pronounce a word in a foreign language.

By case study

- A teacher in retail training might ask students to watch a video of a salesman dealing with a difficult customer.
- A teacher of accounting might give students examples of bad practice, asking them to deduce good practice from these.

By exemplar

- A teacher of computer programming might show students a correctly constructed program, and discuss this with them to provide 'doing-detail' on program structure.
 - Later, the students could be asked to find the faults in bad programs.
 - A history teacher wishing to teach essay-writing skills might show students examples of good and bad essays, and discuss these with the class.
 - A law teacher might demonstrate the skill of recognizing libel and slander by describing a scenario and then arguing aloud to the class whether or not it involves libel, slander or neither.

By being told how

A teacher may give an ordered list of instructions, for example on how to change an air filter (but ‘telling someone how’ usually only works if students already have substantial relevant experience).

By discovery

Information technology students can be asked to experiment until they have discovered by themselves how to change the margin settings on a piece of text.

Learning by imitation is one of the main forms of learning, in and out of the classroom, because it is an excellent way of obtaining ‘doing-detail’. However, sometimes it is not enough. For example, students may need the teacher’s help if they are to learn general rules of composition or colour use from a painting; or how to write a report from an exemplar.

Unfortunately, many teachers, especially of academic subjects, miss ‘doing-detail’ out of their teaching. As a result, learners are left to discover for themselves – or from each other – what is expected of them. Here are just a few examples:

- A math’s teacher says, ‘These equations are solved by squaring both sides and then rearranging to make the unknown the subject of the equation’, without ‘doing one on the board’ – that is, without showing how it is done.

- An inexperienced geography teacher expects his students to answer complex map interpretation questions, never having shown (in contrast to told) his students how these questions are best approached.

- A computer teacher says, ‘Using the File menu, you can change the printer options to suit your purposes’, without gathering the students around a computer screen and demonstrating how this is done.

If you are usually teaching physical skills rather than intellectual skills, you may invariably give ‘doing-detail’ by means of a demonstration. If this is so, you might like to remember the D element in the mnemonic as ‘demonstration’ rather than as ‘doing-detail’. Students will find ‘doing-detail’ useful even if it only confirms their expectations.[2,132]

It gives them confidence that they have understood, and that they really are doing the right thing when they do it for themselves.

Sometimes, when teaching a simple skill, or a skill very like one taught earlier, the ‘doing-detail’ has already been provided and need not be repeated. For example, a teacher may decide to teach how to poach haddock without demonstrating, if the class has already been taught to poach cod. But beware: most novice teachers overestimate their students, so play safe! When a teacher explains how to find the unknown angle in a triangle by using the fact that the angles add up to 180° , this may as well be demonstrated, even though it only involves simple addition and subtraction; the demonstration gives the students confidence that they have understood, and is more likely to be remembered.

We hardly have as much time as we would like to teach what our students must learn. But this does not mean that we should modify the proportion of total time spent on each of the individual *educare* elements. How should we divide the

time between these activities? Of course, it will depend on the circumstances, but student practice will frequently be the single most time-consuming activity, often by a very wide margin. According to our aims and objectives, we will see that even academic teaching involves teaching learners how to do something (if only answering exam-style questions). This, of course, needs practice.

The ideal is that every student's work should be checked a number of times every lesson, and corrected with extra explanation and demonstration where necessary. A main aim is to prevent the student from repeating incorrect methods, and thereby learning those rather than the correct version. The check shows the student what needs correcting. It needs to be detailed and specific. The overall intention is to give students an ability to check and correct their own work, so whenever possible let the learners 'check and correct' themselves. The more responsibility learners take for their own correcting, the better. However, some caution is needed. Though self-checks can save a teacher considerable time, high-order skills do need also to be checked by the teacher; and in any case, only rarely can students independently check their own (or each other's) work in the early stages of a new area of activity. The 'check and correct' phase also provides vital feedback for the teacher. Is learning taking place? Am I teaching too quickly? Are they doing it properly? The importance of this feedback cannot be over-stressed. The 'use' and 'check and correct' phases together form a repeatable feedback cycle which must continue until mastery of the learning has been achieved. Students should have their work checked and corrected as quickly as possible after its completion, and ideally while it is being done. Wherever possible this phase should be continuous, student-led and teacher-supervised; but this ideal is often difficult to achieve in practice.[3,56]

If you were about to set off to find your way through the Sahara, you would almost certainly want to take a book, notes or some other reminder to make sure you could deal with a mental block or some other unexpected event. Your students also will need a record of what they are supposed to know. Notes compensate for the failure of human memory, but they also have other functions. They can summarize a learning session, and indicate the key points students are expected to understand and remember.

Many teachers seem to follow a 'teach it in September and forget it till June' strategy. Learning needs to be reinforced by recall and practice, not left to be revised right at the end of the course.

It is one thing for learners to be capable of a skill or ability when the teacher and other learners are available to help, but can they do it by themselves in realistic conditions? Going through learning experiences does not guarantee learning.

There is only one way to be sure, and that is to evaluate the learning, which in this context means 'assess', 'test' or 'examine'. Suppose you were in a class of students who were being taught to navigate by the stars. What would you need to give yourself confidence that you were sufficiently competent in navigation to let

your life depend on your skills? After your programme of lessons you would want a realistic practical test of your skill. You would want to navigate from one place to another without help from the teacher, and you would want this performance evaluated by the teacher. If you managed on your own, and your teacher was happy with your performance, that would give you confidence in your learning.

If this evaluation takes place during a course, then remedial action can be taken where learning is not up to standard. This is a crucial aspect of the teaching process. Tests to evaluate learning can be structured in any number of ways; in very sensitive areas the students may not even know that their learning is being tested. A teacher of adult literacy may just give the student an unfamiliar piece of text to read, and evaluate the student's reading of it. A woodwork teacher may, after teaching the use of the plane, ask the students to make something and evaluate the planning on this. Evaluation can be done surreptitiously, and it can be done with flags and trumpets; but it must be done, otherwise the teacher will not know if learning is taking place. Novice teachers are nearly always surprised by the results of evaluation; it is not easy to guess who is learning and who is not.

The solution requires that the last element in the *educare* mnemonic is the question mark. When one is learning, one may want to ask questions at any stage during the learning process. It is important to realize that some students are too shy to ask questions in front of their classmates; the teacher needs to give such students the opportunity to ask questions in a one-to-one situation. This opportunity is often best provided during the 'use' phase of the learning process, where the teacher usually moves amongst the students, checking and answering individual queries. One of the major difficulties for students studying on their own – for example, on correspondence courses or in 'open learning' – is that this questioning facility is absent much of the time. [4,167]

Learning can be said to fall into three broad categories or 'domains'. These domains were first suggested by B. S. Bloom and are now widely accepted. The three domains are:

- *The cognitive domain*: learning intellectual or thinking skills, e.g. how to add fractions, how to write a report, how to recall specific facts, how to use learning to solve problems or be creative.

- *The psychomotor domain*: learning practical skills, e.g. how to use a wood chisel, or how to do a somersault.

- *The affective domain*: developing values, feelings and attitudes, e.g. learning to value people who are elderly, or learning positive attitudes towards a particular subject. Suppose your students needed to be able to recall a diagram of the structure of the heart, along with the names and the functions of its parts. This is a specific skill which, like all skills, can only be learned by corrected practice. The students' needs are:

- *Explanation*. They need to understand the events they are learning about.

- *Doing-detail*. They need to know exactly what you expect them to be able to recall, and in what detail. This is obvious to you, but not to them. If an aide-mémoire is too detailed, then a revision summary could do this for them.

- *Use*. It is not enough to read the notes over and over, as many students believe.

They must practise the skill of recall. This can be done with written and verbal questions, quizzes, tests, games such as ‘tennis’ and so on.

- *Check and correct*. Once students have drawn their diagram, their recall needs to be checked and corrected so that it can be improved. This is often done best by the learner.

- *Learner’s practical and emotional needs*. The need for the other *educare* elements is self-explanatory. We intuitively use the *educare* pattern when trying to learn by heart a poem or some lines in a play. We use a ‘study–cover–recall–check’ method. However, students very rarely use corrected practice of recall in order to learn factual material, unless they are *prompted* to do so.

Suppose you were teaching your students to solve quadratic equations, write a précis, or answer examination-style questions on a given topic. Choose any one of those three examples before reading on. How would you start? Perhaps by demonstrating how to ‘do one’ on the board, explaining the process at the same time by thinking out loud. This provides some ‘doing-detail’, and the explanation. You may then ask the class to ‘do one’ collectively. You could use question and answer to step through an example, gradually writing the class’s solution on the board as they decide upon it. Students can then examine exemplar solutions in order to find ‘deliberate mistakes’, or to discover good practice. [5,78-80]

It is an effective way to see a worked exemplar solution for a task one has just attempted oneself. If the task is complex, learners can draw up a checklist of criteria for success. All this provides ‘doing detail’. The students are discovering exactly what they are expected to be able to do, and how to do it. Once the skill is clear, the learners must of course ‘do one’ by themselves, and this work must be checked and corrected. The ‘check and correct’ phase will probably involve you, but students can also check their own or each other’s work. Ideally, the correction itself should be done by the student. The need for an aide-mémoire, and for review, evaluation and to be able to ask queries, is self-explanatory. There is an infinity of ways of teaching or learning any intellectual or physical skill; but whatever methods are used, the learner’s needs must be met if learning is to be successful.

Based on the results, it can be concluded that above mentioned methods can be readily used in practice to bring out the values which are inherent in a human being. Practically, *educare* refers to all educational Programmes of teaching aimed at helping humanity draw out the qualities of goodness inherent in man, and to understand the inner makeup of a human being in relation to the outer physical world, in order to keep a perfect balance.

References:

1. Martinez P. (2000) 'Raising achievement: a guide to successful strategies', Learning and Skills Development Agency online at www.lsd.org.uk/pubs
2. O'Connell B. (ed.) (2002) *The Runshaw Way: Values Drive Behaviour*, Leyland: Runshaw College.
3. Muijs D. and Reynolds, D. (2005) *Effective Teaching: Evidence and Practice* (2nd edition), London: Paul Chapman.
4. Petty G. (2006) *Evidence Based Teaching*, Cheltenham: Nelson Thornes.
5. Reece I., Walker S. (2007) *A Practical Guide to Teaching, Training and Learning* (6th edition), Tyne and Wear: Business Education

SOLVING CLASSROOM MANAGEMENT CHALLENGES

Moldassanova A.A., Kaibuldaeva A.Z., Merkibaev T.

Al-Farabi Kazakh National University

В данной статье говорится о мастерстве настоящего учителя, умеющего владеть аудиторией, которое состоит из мелочей. Как удержать внимание класса, правильно сделать замечание, что должен делать учитель для поддержания дисциплины. Как соблюдать основные элементы педагогического такта на уроке.

Бұл мақалада аудиторияны қалыпта ұстап, қажетті дәрежеде сабақ жүргізе алатын мұғалімнің шеберлігі жөнінде айтылған. Оқытушылардың назарын ұстап, тәртіпті сақтау, дұрыс ескерту жасау үшін мұғалім не істеу керек. Сабақ үстінде педагогикалық әдептіліктің негізгі элементтерін сақтай білу тұрғысында.

Experienced teachers don't deal with problems, they prevent them occurring. This is why student teachers whose classes are reminiscent of the Sorcerer's Apprentice look in vain for the 'tricks' used by teachers who are able to keep 'difficult' classes working. Good classroom organisation allows the lesson to run smoothly, so that good relationships can grow through positive experiences.

Every teacher has rules and regimes, even if they are not overtly stated. Think them out carefully, express them clearly and enforce them consistently. Do you want work handed in on Mondays or Thursdays? Do you want students to put their hands up to answer a question? During practical sessions, are students allowed to talk to their neighbour, to students behind them or to students at the other end of the room? Your rules and regimes will take time to establish, and should be based on educational, safety and moral grounds, not on personal idiosyncrasies. Despite getting my own back on two occasions, I still harbour a smouldering resentment against a teacher who made me rewrite an essay because I had written it in green

biro! Exactly what is allowed in your lessons will be decided by what you do, not by what you say. If you say that there should be no talking when you are talking, but do not enforce this, then the rule becomes inoperative; and should you then 'jump' on a student for talking inappropriately, your inconsistency will be resented. 'Why pick on me, I'm not the only one.' If you consistently refuse to accept contributions from students who call out, but accept them from students with raised hands, then hand-raising becomes a rule. Whether or not you make your rules explicit, expect them to be tested, and be consistent in their enforcement. This may seem irritating and time-consuming at first, but it is a vital investment in future order. Rules and behaviour are governed by case law, which will only be established by ruthless consistency. Sometimes rules have exceptions, but not many. Be sure you are being fair, then be very firm. A very effective and experienced teacher once gave me this tongue-in-cheek advice: 'Listen to excuses with concern, interest and compassion – then ignore them!' It is sometimes worth negotiating rules and regimes with students: 'Would you prefer to hand in work on Mondays or Thursdays?' Some teachers go further and bring problems to the group. 'I'm getting lots of trouble with students not handing their work in. What's the problem? Is the work too difficult?' Be equally consistent in enforcing rules decided by the group. Once the rules are established you may be able to bend them a bit, but be fair and consistent even here. As far as possible, there should be a similar approach to rules and regimes from all the teachers whom the students experience. Here is a set of rules and regimes I use for 17-year-old students. Many other sets would be equally valid. Absolutely no talking if I am talking. (I try not to go on too long, though!)

- Health and safety rules obeyed, e.g. no running in the classroom.
- When working individually or in groups, students can: talk to their neighbour about work and move out of their place to talk about work with another student.

- Work is handed in on the same day each week. Absence for more than one day is an acceptable excuse for a delay in handing in a week's work.
- No personal stereos, and mobile phones switched off.
- No eating or drinking.
- Students are not allowed to pack away their folders until I say so (whatever the clock says – however, I will accept a reminder about the time). Ask to observe classes in your school or college, so you get a feel for the sort of behaviour which is acceptable. If your expectations are the same as those of other teachers, this will make your life much easier.

Arrive before your class, and make sure you have everything you need (and that everything works). If you are a science teacher, you should already have rehearsed any experiment procedure you or your class will be carrying out. Lay out anything you may need for the lesson neatly, so you can find it, and prepare the overhead projector or the blackboard for the first few minutes of the lesson. When the students arrive, you may like to greet them at the door and watch them as they

take their places; appear confident and relaxed, but businesslike. Start on time; waiting for students who are late is unfair on those who have arrived on time, and encourages late arrival in the future.

Gaining and maintaining silence is very important. It is worth being pedantic about this when you first meet a new group; time spent at this stage will be an excellent investment. If you don't get silence in your first lesson you probably never will, and even if students can hear you in subsequent lessons, they will not be listening. Ask for silence and then *wait* for it, however long it takes. If necessary, repeat your call for silence, and use the techniques below to obtain and enforce it. Don't start until there is a conspicuous silence and all students are looking in your direction. *Never* start your lesson over the class's noise. If you do, students will be given the impression that it is permissible to talk whenever they like; as a result even students who were initially quiet will start talking, and before long virtually the whole group will be talking over you. If waiting makes you feel panicky, don't show it; never be cross or abusive, as this is counterproductive. It gives the impression you are not in control. Instead, make it seem that they are missing something when they make a noise: 'Everyone's waiting to hear what Sandra has to say.' 'No, I'm sorry; we can't start yet because we're not quiet enough.' Having achieved silence, let it sink in for a second, and then begin saying what you want to say. If someone talks when you are talking, stop in mid-sentence and look at them until they stop. They are likely to find this an embarrassment and will probably soon stop; but, if necessary, use their name or ask for silence again. Only when you have re-established silence should you continue talking, going back to the beginning of the sentence which was interrupted. Should talking start again, do exactly the same. Soon most students will realise that they cannot talk without immediately drawing attention to themselves, and they will stop trying.

If there is a persistent offender, explain that it is impossible to talk and listen at the same time, stand close to them and, if necessary, threaten to move them. Other techniques are dealt with below, but whatever you do, do not give up. However, don't expect too much; some groups can literally only concentrate on teacher talk for about two minutes, or even less. If you have a group like this, don't rely on using teacher talk with the class as a whole. Talk to them in small groups, and communicate with the board or overhead projector, also using worksheets.

Gaining silence is a common problem for inexperienced teachers, but the approach above will work if you are persistent.

At the start of the lesson the first five minutes are crucial in setting the atmosphere for the rest of the lesson. If you want to enliven a sleepy class, then start with a bang; if you want to quieten a noisy group down, start quietly. If a class is particularly noisy, try making the first activity one where the students are working alone, without needing input from you. They could be copying a diagram off the overhead transparency or board, doing an exercise from a textbook, or finishing off something from the last lesson. You can then concentrate entirely on getting quiet;

settling the class into a quiet working atmosphere; and dealing with Lucy who has arrived late, having lost her folder. Once the class has been really quiet for five minutes, you have set the atmosphere for the rest of the session.

Before giving instructions get silence first, and make sure the class are all looking at you. Some teachers, especially those who must compete with noise from machines, have a routine way of attracting attention, such as clapping three times. Be brief, clear and positive. The tone should be firm, confident and pleasant. If you are asking the class to change positions, ask them to remain still until you have finished the instruction. When you have finished, give a summary. Here's an example:

(The teacher claps hands a few times.) 'OK, can I have everybody's attention, please. Julie ... Robin, look this way, please.' (The teacher waits for silence.) 'Now, when I tell you, I want one person from each group to collect your apparatus from the front bench, and another to pick up a power-pack from the back of the lab. Whoever's left in your group will be preparing a table for the results. OK? One set of apparatus, one power-pack and one prepared table. Off you go.' If you often require movement to the front of a class for a demonstration, it is worth considering having fixed positions for students to move to. *Tell them what you are going to tell them – tell them – tell them what you have told them!* Don't make repeated generalised complaints, such as 'Come on, everybody, start work.' Give the generalised instruction *once*, then pick on individuals who are not obeying, by name or by eye contact: 'Come on, Paul, get started!' Those who give instructions should set a good example. If you want students to be neat and methodical in the way they lay out their work, then take your own advice when writing on the blackboard. If you want them to use certain safety procedures, then use them yourself. Don't allow your students to leave before the end of a class; it sets a difficult precedent. If they have completed your activities, try a revision quiz.

'He has eyes in the back of his head.' A 60-year-old deputy headteacher finished off some excellent advice on how I should treat a new class by saying, half seriously, that I should keep my eyes on the reflections of pupils in the glass doors of the cupboards that lined the laboratory. If I saw in the reflection a student misbehaving, I should then turn my back on the student before beginning to tell him off. 'It really unsettles the little blighters when they think you know what they're up to with your back turned!' Inappropriate behaviour soon spreads, unless it is dealt with promptly; this is called the 'ripple effect'. Students are quick to think, 'Why should I behave if no one else is?' Whatever you or your students are doing, you must make your presence fill the room – every corner of it. Students some distance from you will not feel so strongly under your influence; walk close to them occasionally, and scan all the faces in the room with eye contact from time to time. Be vigilant and be mobile; don't sit behind the desk. Which way are the students facing? Are they listening? Have they got pens in their hands? If particular students are not being productive, give them sustained eye contact; if necessary, walk over

and stand close to them. This can be done with no disruption to your teaching, and will usually be enough to stop the inappropriate behaviour. If you are writing on the board, half-face the room and scan the class every now and then, every five words if necessary. If you are talking to an individual student don't relax your vigilance; always position yourself so that you can see most if not all of the room. Whilst talking, scan the room frequently – all of it. Vigilance has a way of preventing misbehaviour before it starts: students gain little by behaving inappropriately if they are picked up for it straight away. Who bothers to steal helmets off the heads of policemen? There are circumstances where it is best to pretend not to notice misbehavior – harmless silliness that is already settling down. With experience you will know what is best ignored, but you will find yourself ignoring very little. It is difficult to remain vigilant while teaching; it takes practice. If it seems impossible at first, don't worry; it's like changing gear whilst steering a car – you will soon be doing it automatically. You must also notice *appropriate* behaviour, for students who are working should be reinforced.

If inappropriate behaviour begins, it must be stopped as soon as possible, for three reasons:

- to stop the behaviour spreading to other students
- because it is easier to stop behaviour that has hardly started
- to prevent the student gaining from the misbehaviour.

Students talk when they shouldn't because they enjoy a chat. If they usually manage to get half a dozen sentences in before you deal with them, then they might begin to feel their chats are worth your displeasure. On the other hand, if they never manage to finish the first three words of the first sentence, they have gained nothing of value from their inappropriate behaviour, and they will soon decide that it is not worth trying. Knowing the students' names is crucial to effective firefighting. You probably remember this technique from your schooldays:

'In those days Genoa was a thriving commercial port – wasn't it, Samuel?

It wasn't a very big city ...' Even if the name is not said with a disapproving tone, Samuel knows why he was 'picked on', and it is nearly always enough to stop the inappropriate behaviour. Give the work of offending students some attention. If your vigilance and firefighting succeeds in getting them back to work, find something to praise in their work if you can: 'This is better, now you are getting down to it!' Research shows that praise of appropriate behaviour is more effective than criticism of inappropriate behaviour.

References:

1. Gray, J. and Richer, J. (2005) Classroom Responses to Disruptive Behaviour (in the series Special Needs in Mainstream Schools), London: Routledge.
2. Kyriacou, C. (2008) Essential Teaching Skills (2nd edition), Cheltenham: Nelson Thornes.

3. Marland, M. (2002) *The Craft of the Classroom* (3rd edition), London: Croom Helm.

4. Marzano, R. J. with Marzano, S. and Pickering, D. J. (2003) *Classroom Management that Works*, Alexandria, VA: ASCD.

5. Smith, C. J. and Laslett, R. (2006) *Effective Classroom Management: A Teacher's Guide*, London: Routledge.

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Мукашева Ж.У., Туреханова Б.Н., Бекишева Р.М.

КазНУ им. аль-Фараби Алматы, Казахстан

Данная статья посвящена социокультурному компоненту методики преподавания иностранных языков и развитию социолингвистической компетенции, использованию компьютерных технологий в обучении иностранным языкам.

The article is about sociocultural skill of linguistic skill in the process of studying the foreign languages and application of computer technology

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, межкультурная коммуникация, социокультурный компонент, компьютерные технологии

Key words: sociocultural skill, intercultural communication, computer technology

Язык как общественное явление содержит в себе все собранные носителями данного языка сведения о мире. Выполняя свою кумулятивную функцию, язык отражает всю национальную культуру, которая состоит из физического и социального окружения человека, из технологий, искусства и языка, а также из нравов, обычаев, религиозных и житейских представлений определенного сообщества.

В большом словаре Duden дается следующая дефиниция понятия «культура»: «Gesamtheit der geistigen, künstlerischen, gestaltenden Leistungen einer Gemeinschaft als Ausdruck menschlicher Höherentwicklung» - Совокупность духовных, художественных, созидательных достижений сообщества как выражение более высокого развития человечества. Язык – богатство всего этнолингвистического сообщества, в котором собраны и сохранены социальный, политический, экономический опыт данного сообщества, его национально - культурные ценности, своеобразие его восприятия мира. Человек, усваивая язык, приобретает знания, которые хранятся в языке, он усваивает опыт, веками собранный в языке. Таким образом, человек приобретает свой индивидуальный опыт, у него формируется свое

индивидуальное понимание и осознание мира. При изучении иностранного языка и знакомстве с его социокультурными компонентами и страноведческими знаниями у обучающегося формируется коммуникативная компетенция.

Являясь важной составляющей в системе образования, языки открывают дополнительные перспективы и рассматриваются сегодня не только как средство, способствующее становлению профессионального специалиста, но и как прекрасная возможность успешного вхождения в глобальное мировое образовательное пространство. Не подлежит сомнению, что для успешного усвоения иностранным языком необходимо овладеть различными компетенциями, одной из которых является коммуникативная языковая компетенция. Она состоит из нескольких компонентов: лингвистической, социолингвистической и прагматической компонентов. «Die kommunikative Kompetenz besteht aus mehreren Komponenten: aus einer linguistischen, einer soziolinguistischen und einer pragmatischen Komponente» (Europarat, 2.1.2).

Для развития социолингвистической компетенции необходимо учитывать социокультурный компонент. Без знания социокультурного фона невозможно формирование коммуникативной компетенции. Социокультурный компонент обучения иностранному языку позволяет приобрести знания и умения коммуникативного поведения в процессе коммуникации, он расширяет возможности общения, повышает уровень культурной, социальной составляющей в сфере коммуникации. Представители различных культур приносят в коммуникацию также свои собственные представления, опыт, знания и умения. По Гальсковой Н.Д. социокультурная компетенция – способность обучающегося строить свое межкультурное общение на основе знаний культуры народа страны изучаемого языка.

На занятиях по иностранному языку необходимо практиковать межкультурную коммуникацию как интегрированную часть процесса обучения языку, поскольку язык и культура рассматриваются в неразрывной связи. При этом способность дискурса и идентификации (Partizipation) являются основными целями. Они охватывают три различных аспекта изучения иностранных языков:

- прагматико-функциональный аспект
- социокультурный аспект (коммуникация как социальная практика)
- ментальный аспект

Для развития межкультурной коммуникативной компетенции важно личностно-ориентированное обучение, которое касается позитивного настроения обучающегося и его готовность заниматься другой культурой. Обучающиеся должны при слушании, чтении, говорении и письме использовать иностранный язык так, чтобы коммуникация удалась. Успешная передача

коммуникативного намерения имеет большую степень значимости чем чисто языковая корректность.

На занятиях предлагается большее количество приближенных к реальности поводов к коммуникации, особенно к межкультурной коммуникации, например, через специально подобранные аутентичные тексты. Важное значение имеет использование компьютерных технологий. Методически правильно продуманное применение новых технологий значительно улучшает содержание и методы когнитивной деятельности обучающихся. Несомненным преимуществом занятий по языку с использованием компьютерной технологии являются а) доступность к цифровым информационным ресурсам, б) направленность задания на конкретного отдельного обучающегося, т. е. индивидуализация учебного процесса, в) постоянная быстрая связь обучающегося с каждым обучающимся, позволяющая осуществлять как контроль за процессом усвоения заданного материала, так и возможность направлять, дополнять, побуждать к дальнейшему углублению и расширению языковых навыков, умений, формированию коммуникативной компетенции.

Так, к примеру, студентам, владеющим немецким языком на уровне B1, была предложена тема «Роль женщины в обществе». Компьютерная технология позволяет извлечь для работы над данной темой обширный материал на немецком языке. Каждый студент исследует и готовит необходимую на его взгляд информацию в виде сообщений, Mind- map, коллажей и т.д. Аспекты одной темы можно показать в виде пиктограммы, представить в качестве символа, в виде комикса, как постер, сочинить маленький стих или рифму, сформулировать слоган, представить как историю в картинках, как рэп- песню, репортаж или в виде сценки. По данной теме в качестве основного текста было взят текст «Nigerias Präsident in Berlin: «Meine Frau gehört in meine Küche» DW vom 14.Oktober 2016. Студенты посмотрели отрывок из видео, сделанный программой «Немецкая волна» к данному тексту, где было показано как во время совместной пресс- конференции с федеральным канцлером Германии в Берлине Ангелой Меркель президент Нигерии сказал, что он не знает, к какой партии принадлежит его жена, но что его жена должна быть на его кухне, в его гостиной комнате и в другой комнате. Это вызвало реакцию со стороны студентов и послужило активному обсуждению этой темы. Здесь было проведено сравнение с фактом из истории общественного развития Германии, известное как «Три «К» - Küche, Kinder, Kirche (кухня, дети, церковь) о роли женщины в Германии того времени. Побуждаемые желанием выразить свое мнение по этому вопросу студенты обсудили также роль женщин и в своей стране. В дискуссии принимал участие носитель языка. Обучающий как модератор во время дискуссии может вызвать интерес у студентов какой-то цитатой или девизом, обратить внимание на различия в культурах своего народа и носителей изучаемого языка. На этом

примере можно видеть, как важен социокультурный компонент для успешной коммуникации. Социолингвистическая компетенция охватывает знание и понимание социальных отношений, культурных различий и национально-специфических особенностей. Это умение использовать язык соответственно социальным обстоятельствам, с уважением ко всем явлениям в жизни страны изучаемого языка. Необходимо избегать недоразумений, вызванных различием в культуре, например, выбирать правильные формы приветствия, обращения в разных социальных ситуациях. Обучающиеся должны понимать и использовать пословицы, цитаты, устойчивые словосочетания, клише. Социокультурный компонент лингвистической компетенции содействует развитию способности учитывать традиционно признанные правила социального поведения, действующие в обществе как норма. Коммуникация становится основной главной целью процесса обучения, обучающиеся должны наравне с лингвистической системой языка приобретать лингвокультурологические знания.

Литература:

1. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Evestnik-mgou.ru, 2013
2. Europarat (2001) „Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen“ Berlin u.a.: Langenscheidt
3. Kai Lochtman, Sophie De Boe. Die soziolinguistische Kompetenz bei DaF-Lernenden. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht, 18. Jahrgang Nummer2, 2013

THE USE OF INTERNET TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Seidikenova A., Utemgaliyeva N.
Al-Farabi Kazakh National University

Бұл мақалада шетел тілін оқытуда қолданылатын интернет ресурстар қарастырылған.

В данной статье рассматриваются интернет-ресурсы для использования на занятиях иностранного языка.

This article deals with the Internet resources for teaching foreign languages

Ключевые слова: интернет технологии, информационные компетенции, soundcloud, youblisher.

Keywords: Internet technologies, information competences, soundcloud, and youblisher.

Information technologies are penetrating all spheres of human activity, and the education system as a social structure is under its influence as well. Internet technology is the most widely used term in research literature according to P.V. Sysoev and M.N. Yevstigneyev. This entails the set of forms, methods, techniques, and ways of teaching a foreign language with the Internet resources in language training method. Internet technology is the use of the Internet for teaching a foreign language, in other words [1,7]. In the modern period of teaching foreign languages, when one uses the latest Internet technologies, there is an urgent need for developing new educational Internet resources aimed at complex formation and development of:

1) aspects of foreign-language communicative competence in a variety of its components (linguistic, grammatical, socio-cultural, compensatory, educational and cognitive);

2) communicative and cognitive abilities to carry out the search and selection, make a generalization, classification, analysis and synthesis of obtained information;

3) communication skills to present and discuss the results of work with Internet resources;

4) skills to use Internet resources for education and self-education for the purpose of exploring the cultural and historical heritage of various countries and peoples, as well as to act as a representative of the native culture, country, city, etc.;

5) skills to use Internet resources for satisfying information needs and interests [2, 101].

Information resources of the Internet contain textual, audio and visual material on various themes in different languages.

Taking into account the above mentioned, we would like to examine and describe the methodological possibilities of two kinds of Internet resources: SoundCloud and Youblisher. These resources are very useful for foreign language teachers.

1. SoundCloud is an online audio distribution platform SoundCloud distributes music using widgets and apps. Users can place the widget on their own websites or blogs, and then SoundCloud will automatically tweet every track uploaded.

SoundCloud depicts audio tracks graphically as waveforms and allows users to post “timed comments” on specific parts of any track. These comments are displayed while the associated audio segment is played.

Other standard features include the ability to create playlists (previously known as “sets”), and to “Like”, “Repost”, and “Share”, to “Follow” another user, and to make complimentary downloads of their audio available.

SoundCloud's API allows other applications or smartphones to upload music and sound files, or download files if the user has permission to do so. This API has been integrated into several applications, most notably GarageBand, Logic Pro, and

PreSonus Studio One DAW, as well as into music finders, including *SoundYouNeed* [3]

Soundcloud is an online distribution platform that allows you to upload, record, promote, or share your original music. If you want to share your latest song covers or listen to your friends' newest music, Soundcloud is a great choice for you. Scroll to Step 1 to create an account.

1. Sign up for Soundcloud. Go to www.soundcloud.com and click the orange "Sign-up" button on the top right corner of your screen. A pop-up screen will appear. You'll have three options for creating an account: you can sign up using Facebook, Google+, or email.

If you want to use Facebook, click that option, and you'll be redirected to an authorization screen, where you'll choose whether you want to receive email updates from Soundcloud and agree to the terms of use and privacy policy. Fill out the form, then click "Sign up."

If you want to use Google+, click that option, and you'll be prompted to authorize Soundcloud to access your Google+ account. As with the Facebook option, you'll also have to agree to Soundcloud's terms of use and privacy policy. Fill out the form, then click "Sign up."

If you want to use email, click that option, and you'll be prompted to type your email. Choose a password, confirm it in the next box, and then agree to the terms of use and privacy policy. Click "Sign up." If you choose this option, you'll also need to choose a username.

2. Choose your favorite kinds of music and audio. Once you are signed up, Soundcloud's welcome screen will ask you to choose genres you want to hear from the categories available. If you don't want to bother with this task right now, you can choose "skip and finish" to bypass it.

3. Verify your account. Check your email for a message from Soundcloud regarding the verification process. Click the link provided in the message. Your account is now created!

Getting started on Soundcloud

1. Edit your basic profile. Go to your settings and choose to modify your basic profile – it's the first page available. On this page, you can add a profile picture, enter your real name and location, and note your occupation or occupations (there's a maximum of three).

2. Modify your advanced profile. Go to your profile and choose "edit" under your profile picture. You can add a description of yourself or a link to a website or alternative profile.

3. Start uploading your sound. To add music to your stream, click "Upload." You'll have two options:

You can choose the files of your existing recordings.

You can record a sound directly on your Soundcloud account.

4. Get noticed. Once you've uploaded some of your music, make sure you use tags, add artwork, and interact with as many other people as possible. This will increase your visibility on Soundcloud. [4].

Once you have registered, you can upload and download not only your favorite music, but also record your voice, an exercise for listening and your lectures. This is a very effective resource to create the necessary audio material, it saves you time, facilitates the work of teachers, develops students' listening skills. The next one is Internet youblisher, which is used by teachers to create an e-book.

What is Youblisher? How to use it? First of all, enter www.youblisher.com.

How to Use Youblisher?

Youblisher is a PDF publishing service that turns your PDFs into online magazines complete with page - turning effects. The documents you upload to your Publisher account can be embedded into your blog or website. According to Rebam (2012), this tool has a lot of potential for both teacher - created materials and for learner generated texts. This could be useful in having learners create the type of group projects that are typical in content - based instruction.

To start using this website, you have to access Youblisher and create an account. To do so, click on "Create a Free Account".

After clicking on "Create a Free Account", you will have to complete the following form with a username, your email account and a password. Once you finish completing the form, click on "Submit".

A screenshot of the registration form on the Youblisher website. The form is set against a light gray background and contains four input fields: 'Username*', 'E-mail (used as login)*', 'Password*', and 'Password (confirm)*'. Each field is a simple white rectangle with a thin gray border. Below the fields is a green 'Submit' button with white text, which is highlighted with a red rectangular border.

<http://workingwithwebtools.blogspot.com/2015/02/how-to-use-youblisher.html>) [4].

After submitting, you will receive an activation link in your e-mail account in order to complete the registration. Once you click on the activation link, you will need to log in by adding both your e-mail and password.

Login

Strictly not allowed:

- Illegal, copyrighted, pornographic or offensive content
- Spamming press releases and articles

Email*

Password*

Remember Me

[I forgot my password](#)

After this, you will have to click on “Add New Publication”.

Now you can upload a PDF file from (1) your computer or from (2) an Internet source.

- 1) If you are going to upload a file from your computer, click on “Select Files”.
- 2) If you are going to upload a file from an Internet source, copy and paste the URL of the PDF. Then, click on “submit”.

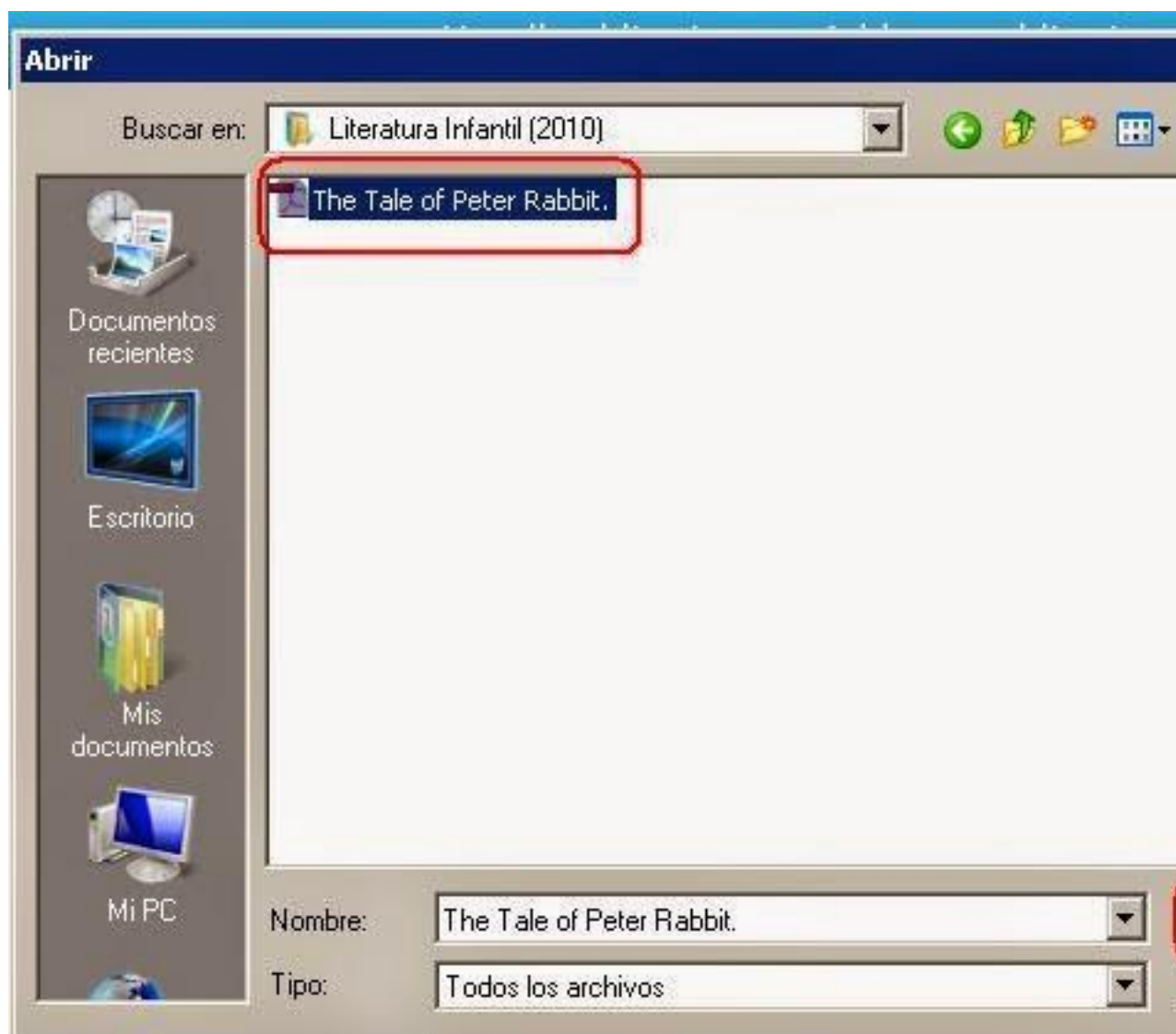

Add your PDF from an Internet Source

 Use this if the pdf file is located somewhere on the internet. You can copy & paste the URL of the pdf (for example: <http://www.anywhere.com/some.pdf>) and it will be converted.

Url

Click on “Select Files” and look for the PDF file you would like to share with your classmates. Once you have chosen your PDF, click on “Abrir”.

Now, the website will start uploading your PDF.

Now you can edit your publication. Give it a name and write a brief description about it. Then, click on “Save”. After this, you can start sharing your publication. Here is my publication created using Youblisher.

To sum up, the necessity and effectiveness of the use of Internet resources for teaching foreign languages can be immense, as it facilitates the work of teachers and produces information competence. The elaboration of academic online resources allowed to have a completely different look at the educational resources of the Internet and commenced accepting them not as optional, but as an alternative or analog one. Academic online resources (alongside printed textbooks and manuals) can also be directed to the development of foreign-language communicative competences (by speech activity type).

References:

1. Sysoev P.V., Yevstigneyev M.N. The use of modern academic Internet resources in teaching a foreign language and culture. Theory and methods. IYASH.2008. №6
2. Sysoev P.V., Yevstigneyev M.N. The competence of the foreign language teacher in the field of use of information and communication technologies. Foreign languages at school. 2011. No 6. p. 16-20.
3. Internet technologies in education: manual. Tambov. TSTU Press, 2002.- 114p.
4. Polat E.S. Bukharkina M.Y. Modern pedagogical and information technologies in the education system: manual. M: Academy, 2007. 368p.

Websites:

1. www.soundcloud.com.
2. <https://en.wikipedia.org/wiki/SoundCloud>.

3. <http://www.wikihow.com/Create-an-Account-on-Soundcloud>.
4. www.youblisher.com.
5. <http://workingwithwebtools.blogspot.com/2015/02/how-to-use-youblisher.html>.

ТЫҢДАЛЫМ ТӘСІЛІН ҚОЛДАНА ОТЫРЫП СТУДЕНТТЕРДІҢ БІЛІМІН КӨТЕРУ

Артықова Е.О., Халенова А.Р.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
erkesh@mail.ru

This article refers to the auditing. Listening - is both a goal and a means of learning. Education is semantic listening its comprehension implies a learning exercise for the establishment of common auditing skills, speech exercises and further training activities with audiotexts, ie listening training is aimed at developing and improving mechanisms for listening. Listening as an active intellectual activity - a complex process of perception and understanding of sounding speech. And the elements of visual perception (gestures, facial expressions) and intonation, smashing it on the syntagma, help us to understand it.

The traditional method of learning a foreign language is seen as a kind of training to audition of speech activity that requires no special didactic approach and limits the perception of sounds and intonation elements. In practice, it turns out that all of the skills generated four kinds of speech activity listening skills in students, as a rule, the least developed. The ability to hear and understand the construction ability to speak a foreign language. Therefore, one of the main goals of the content of current programs in a foreign language is to develop the students' ability to perceive it by ear foreign language, that is listening. Ideally, they should be able to perceive it by ear speakers and react to it, based on the requirements of the current speech situation.

Қазіргі таңда шет тілі ретінде ағылшын тілін оқытуды жаңа сатыға көтеру отандық педагогикадағы іргелі міндеттердің біріне айналып отыр. Өйткені елімізде Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың бастамасымен «Ұштұғырлы тіл» мәдени жобасын дамыту басымдыққа айналып, соның ішінде жаһандану жағдайында әлемдік интеграцияға кірігу тілі ретінде ағылшын тіліне мән берілуде. Халықаралық қатынастар мен бизнес, туризм, әлемдік экономика мен саясат, білім және ғылым саласы мен озық технология, құқық пен мәдениет салаларының халықаралық аренадағы негізгі қолданыс тілі - ағылшын тілі.

Ағылшын тілі сабағында жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың сөздік қорын молайту, сөйлеу тілінің грамматикасын қалыптастыру, дыбыстарды дұрыс айту, диалогтік сөйлеудің қалыптасуы, түсінгенін айта білу, сауатты жазуға дағдыландыру, дүниетанымын, ой-өрісін кеңейту, өмірге деген көзқарасын жан-жақты дамытып, шығармашылық қабілетіне жол ашу.

Тіл үйретуде басты маңыз атқарушы - тындап түсіну және сөйлесу болып табылады. Тындап түсінудің ерекшелігі және артықшылығы неде?

Ол: - үйрету кезеңдерінде табиғи тілдік ортаны қалыптастырады. Тындап - түсіну құралының ішінде сабақ берудің барлық сатысында қолдануға болатын түрі - аудио құралдар, радио мен теледидардың хабарлары, сабақта мынадай мақсатта қолданылады: біріншіден, қажетті ақпаратты күшті әсерлілікпен жеткізеді; екіншіден, студенттің бақылаушылығы мен талдау дағдыларын жетілдіреді, үшіншіден, өз пікірін, ойын тұжырымдап айтуға үйретеді. Таспа арқылы тыңдалатын

мәтін студенттің тілін дамытады. Тіл үйренудегі тындау сөйлеумен тығыз байланысты. Студент таспадан естігенін тілінде пайдалану қажеттігі туады. Таспадан тыңдалған мәтін бойынша сұрақ қою ең тиімді жол, өйткені студент сұраққа дұрыс жауап беру үшін мәтінді ынтамен тындайды, мәнін түсінуге тырысады.

Студенттерге алғашында тындап түсіну қиын болады, себебі сөйлемдер жылдам айтылатындықтан оны айыру, сөзді немесе сөйлемді бірден есте сақтау, мағынасын қабылдауы мүмкін емес. Тындап түсіну жүріп жатқанда студенттер мәтінді ұқыпты және зердесін қатты бөле отырып тындауы тиіс. Бар ойларын естіп жатқан мәтінді біртіндеп түсінуге және оның мағынасын дұрыс ұғына білуге болу керек. Ал оқытушы бұл тыңдалымның жеңіл және қызықты болуына көмектесуі тиіс.

Студенттердің тындау қабілетін дамытқанда оқытушы үш түрлі жағдайды есепке алуы тиіс: 1) тыңдалымға берілетін лингвистік мәтін; 2) мәтіннің мазмұны; 3) мәтіннің тақырыпқа байланысты берілу талабы.

Тындап түсіну кезінде тез түсінуге үш түрлі қиындық кедергі келтіреді: фонетикалық; лексикалық және грамматикалық.

1) Фонетикалық қиындықтың пайда болуы ағылшын тілі мен қазақ тілінің дыбыстары эртүрлі болғандықтан сөзді дұрыс түсінбеу. Бұл жағдайда оқытушы студенттердің ағылшын тіліндегі дыбыстар мен интонацияларды тындап, айыра білу қабілеттерін дамыта беруі керек.

2) Лексикалық қиындықтың пайда болуы ол да фонетикаға тығыз байланысты болады; себебі студенттер сөздерді қате естуі мүмкін.

3) Грамматикалық қиындық ол ағылшын тілінің аналитикалық құрылымында. Себебі ағылшын тілінде инфинитив және есімшелер кең ауқымда қолданады.

Сонымен бірге омонимдер де көп кездеседі. Тыңдап түсінуді табысты оқытып-үйрету үшін оның кейбір әсер етуші факторларын табу керек. Мәтінді тыңдағанда түсінудің негізгі механизміне есту қабілеті, ішінен қайталау, тез және ұзақ есте сақтау, түсіну, қабылдау ерекшелігі жатады.

Көптеген зерттеушілердің-ойынша монологтік текстер диалогтік текстерге қарағанда жеңіл қабылданады. Тыңдап түсінудің бастапқы кезеңін үйреткенде монологтік текстерге ерекше көңіл бөлінеді.

Мәтінді тыңдағанда түсінудің негізгі механизміне есту қабілеті, ішінен қайталау, тез және ұзақ есте сақтау, түсіну, қабылдау ерекшелігі жатады.

Зерттеушілердің ойынша мәтінді тыңдамай тұрып-ақ адамның түсіну және тыңдау органдары іске қосылады екен. Сондықтан тыңдаушының ой қабілеті сөздің басынан-ақ немесе бір сөзден кейін-ақ оның соңы немен аяқталатынын сезеді. Бірақ сезу бұл түсіну емес. Ақтуальді қабылдау деңгейіне байланысты адамның миындағы ойлау жүйесі іске қосылады. Ойлау жүйесі әртүрлі фразаларды және жеке фрагменттерді толықтай қабылдамай кейбір сәттерді жібере отырып, мағынасы бар белгілерді есте қалдырып, жаңадан еститіндеріне орын қалдырады.

Түсінудің негізгі мәні: толықтық, туралық, тереңдік.

Түсіну деңгейі студенттердің білім алу дәрежесінің деңгейіне және білім алуда алға қойған мақсатына сәйкес келеді.

Тыңдап түсіну 3 түрі бар. Іс-әрекет, аналитикалы-синтетикалық және орындалатын.

Іс-әрекет фазасы коммуникативті тапсырмаларды іске асырады. Тыңдаудың алдында студенттерге нені тыңдайтынын хабарлау керек.

Ережеге байланысты тыңдалатын мәтіннің авторы, тақырыбы және қызықтыратын мәселелер жайында әңгімелесу керек.

Аналитикалы-синтетикалық фаза - бұл тыңдап түсінудің негізгі бөлігі. Есту каналына келіп түскен хабарламаны түсінеді және өңдейді.

Орындалатын фазада студенттер мәтінді тыңдап, сұрақтарға жауап беріп, берілген тапсырмаларды орындайды.

Тілдік хабарламаның ұзақтығы және дыбысталуы мемлекеттік және шетелдік әдебиеттерде әртүрлі сипатталады. Әркім өзінің сабақ беру тәжірибесіне сүйенеді.

Текстің мөлшері оның дыбысталуы мен сөздердің санына байланысты әртүрлі болады. Бұндай өлшем сабақты жоспарлағанда тиімді болып есептеледі.

Біздің ойымызша, мәтіннің дыбысталуы 5 минуттан 15 минутқа дейін созылады. Тыңдап түсінуде алдын ала студенттер кейбір қажетті мәліметтер алуы тиіс. Бұл тыңдар алдында, мәтін тыңдалып жатқанда, мәтін тыңдалып болғаннан кейінгі белгілі бір дағдыларды дамытуда үлкен маңыз атқарады.

Кембридж университетінің оқытушысы: бірнеше кітаптың авторы Пенни Ур студенттер мәтінді тыңдар алдында ол туралы түсінік берілуі тиіс

деп ойлайды. «Мына бір кішкентай бөлікті тындаңыздар» деудің орнына «Демалысқа бара жатқан ерлі-зайыптының» әңгімесін тындаңыздар деп айтсаңыз: студенттердің көз алдына белгілі бір жағдайға байланысты лексикалар, осы мәтінге байланысты алған білімдері ойларына орала бастайды.

Мәтінді тындап жатқанда студенттер аяқталуын күтпей-ақ түсінгендеріне қарай тапсырмаларды жасай беруі керек.

Мәтінді тындау кезінде:

- әрекет істеу. Мәтінге байланысты іс-қимыл жасайды немесе сурет салады.

- қанат белгісімен белгілейді. Мәтінді тындап болғаннан кейін сөздерді немесе сөздің құрамдас бөліктерін тауып белгілейді.

- дұрыс немесе бұрыстығын белгілейді. Тыңдалған мәтіндегі кейбір сәйкес пікірлердің дұрыстығын, сәйкес емес пікірлердің бұрыстығын белгілейді.

- бос орындарды толтырады. Текстегі тастап кеткен бос орындарды студенттер тауып және жазып үлгеру үшін дыбыстық үзіліс болады.

- шепгу. Тындауға адамның сипаттамасы, мекен-жайы, заттары, бір нәрсенің іс-әректі беріледі. Тындаушылар не жайында болмаса кім жайында екенін табуы керек.

- жалпы мағұлмат алу. Қысқаша ғана мәтін тындағаннан кейін оның тақырыбын табуы керек.

- сұраққа жауап беру, кестені толтыру. Кейбір бос орындарды мәліметтермен, өзгертулерге немесе толықтырылуларға арналған суреттермен немесе кескіндермен толтыру.

Әңгімелесіп отырған адамдардың негізгі мақсаты хабар алмасу емес тілдесу болса, мәтінді тындағаннан кейінгі студенттердің түсінігін тексеру сұрақ-жауап әдісіне келмейді. Егер сұрақ қойышса; студенттер өздерінің жеке пікірлерін, тындаған жағдайға байланысты өздерінің қатынасын немесе күйлерін айтып жеткізуі тиіс.

Міне, сондықтан да тындап түсіну студенттердің білімін жетілдіруде зор маңыз атқарады.

Әдебиеттер:

1. Рогова Г.В. Ағылшын тілін оқыту методикасы. - Л: Просвещение, 1998ж..

2. Леонтьев А.А. Қазіргі кезеңдегі ағылшын тілін оқытудың кейбір жалпы мәселелері.- М,2002ж

3.<http://www.bilimkozy.idhost.kz/kz/sabak/english/417-zhaa-aparatty-tehnologiyalardy-aylshyn-tl-sabaynda-timd-paydalanu.html>

КАК СДЕЛАТЬ УРОК РУССКОГО ЯЗЫКА ИНТЕРЕСНЫМ? (о методах преподавания русского языка в школе)

Калекова Н.А., Ибраева Ж.К.

Как сделать урок русского языка в школе интересным? Безусловно, этот вопрос выступает основным для учителя-предметника, для администрации школы, родителей и является главным не только для предмета «Русский язык», но и для любой другой дисциплины. Перед современным учителем этот вопрос стоит как никогда остро, поскольку: а) изменился фокус целей преподавания; б) мотивация к изучению языков часто связана с экономическими возможностями родителей, школы; в) появился доступ к получению и обработке информации благодаря разнообразным техническим и технологическим средствам.

Преподавание языков имеет междисциплинарный характер, опирается на учебно-методический материал, и требует привлечения данных из других областей научного знания (истории, социологии, географии, культурологии и мн.др.).

Как известно, преподавание школьных дисциплин, в первую очередь, лингвистических дисциплин, напрямую зависит и от внешних факторов: государственной и языковой политики страны, ее геополитического положения, этнического и демографического состава.

Стартовавший еще десятилетие назад культурный проект «Үштүғырлы тіл» нашел свое продолжение в ряде принятых в Казахстане законов и программ о развитии языков (Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 гг., Государственная программа функционирования и развития языков Республики Казахстан на 2011-2020 гг. и др.), в которых одной из главных целей является формирование полилингвальной гармонично развитой личности.

Действительно, языковая политика Казахстана в XXI веке направлена на формирование мультилингвальной личности, конкурентоспособной, чутко реагирующей на разнообразные динамические процессы в обществе. При этом особое внимание уделяется дальнейшему развитию и продвижению государственного языка, сохранению функциональной значимости русского языка, развитию этнических языков представителей других национальностей Казахстана, повсеместному использованию английского языка [1].

Изменились цели, требования и конечные результаты преподавания русского языка в национальных школах, согласно которым упор должен ставиться на коммуникативную составляющую. В этой связи наблюдается изменение в самом процессе преподавания, в первую очередь, выбора методов и приемов обучения.

Поскольку одной из основных целей предмета «Русский язык» является формирование коммуникативных навыков учащихся, когда обучаемый в будущем мог в различных ситуациях высказывать и доказывать (при необходимости) собственную позицию, осуществлять диалог. В этой связи наблюдается преимущественное использование активных методов и приемов, таких как беседа, диалог, «мозговой штурм», метод SWOT-анализа, проектный метод и многие др.

Прочно зарекомендовавший себя в последние десятилетия *метод мозгового штурма/мозговой атаки* успешно применяется в условиях образовательной подготовки учащихся старших классов. Данный метод относится к методам коллективного обсуждения, поиск решения в котором осуществляется путем свободного выражения мнения всех участников дискуссии. Например, на уроках русского языка перед учащимися ставятся такие задачи как «Преимущество устной речи» и «Новые типы текстов. Электронный текст». При помощи метода мозговой атаки ученики должны предложить наибольшее количество вариантов решения задач. Цель данного метода – организовать коллективную мыслительную деятельность по поиску нетрадиционного решения проблемы устного и письменного общения, что особенно важно в технологичный век использования электронных текстов. Отметим, что сам формат подачи, получения и переработки информации кардинально изменился, что в первую очередь, затронуло язык, выбор языка, языковое предпочтение. Современные люди значительно экономят на собственных временных и физических ресурсах. Отметим, что для подготовки к уроку по данной теме ученикам достаточно было одного дня, тогда как лет 5-6 назад для этого требовалось бы около 4-5 дней (в частности, выбор оптимального времени подготовки к уроку, поход в библиотеку, работа с каталогом, чтение и составление конспекта и т.д.). Вместе с тем для некоторых школьников сегодня нет ограничений по выбору языка информации, при правильном использовании электронных словарей значительно облегчился и расширился доступ к получению информационных данных на английском и других языках.

Ведущим компонентом в обучении русскому языку является ориентация на формирование функциональной грамотности личности, одним из ее компонентов является грамотность чтения. Для определения оценки грамотности чтения существует много различных программ. Так, международную программу оценки функциональной грамотности 15-летних обучающихся осуществляет PISA (Programme For international Student Assessment), координируемая Организацией Экономического Сотрудничества и Развития (ОЭСР).

Как известно, Казахстан принял участие в Международном исследовании PISA в 2009 году (грамотность чтения), в 2012 году (математическая грамотность) [2]. Результаты участия учащихся (возраста 15

лет) казахстанских школ в международном сравнительном исследовании PISA свидетельствует о недостаточном уровне сформированности грамотности чтения. В связи предложено усилить работу по формированию данного вида функциональной грамотности как необходимого навыка применения знаний и умений при решении широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, а также в межличностном общении и социальных отношениях.

В этой связи на уроках русского языка предлагается давать задания, формирующие функциональную грамотность. Это в первую очередь работа с текстом. Опыт показал, что ведущим остается прием алгоритма разбора лингвистического текста, алгоритма разбора текста художественного стиля. По мнению педагогов наиболее успешный следующий алгоритм разбора лингвистического текста: 1. Тема и идея текста. 2. Тип речи. 3. Стилль речи. 4. Изобразительно-выразительные средства. 5. Предложения с однородными членами. 6. Лексическое значение слов (2–3). 7. Термины и их дефиниции (1–2). 8. Подбор синонимов (2–3). 9. Работа с орфограммами. 9. Синтаксический анализ. 10. Краткий пересказ.[3, С. 61].

Методом, позволяющим индивидуализировать учебный процесс, и предоставляющим возможность учащемуся проявить самостоятельность в организации и контроле своей деятельности по праву считается метод проектов. Это комплексный метод, позволяющий обучаемому осуществлять индивидуальную работу над темой. Он сам выбирает объект исследования, делает выборку материала, осуществляет отбор методов анализа, примеров, иллюстраций.

По единодушному мнению ученых (Е.А. Полат, И. А. Фатеева) выработались определенные требования к использованию метода проектов:

1. наличие значимой в исследовательском, творческом плане проблемы/задачи, требующей интегрированного знания, исследовательского поиска для ее решения;
2. практическая, теоретическая, познавательная значимость предполагаемых результатов;
3. самостоятельная (индивидуальная, парная, групповая) деятельность учащихся;
4. структурирование содержательной части проекта (с указанием поэтапных результатов);
5. использование исследовательских методов, предусматривающих определенную последовательность действий... [4].

Планируя работу над научно-исследовательским проектом, учащимся необходимо познакомить со всеми этапами и требованиями, предъявляемыми к такого рода исследованиям. Прежде всего, следует обозначить цель и задачи выбранной темы исследования. Предлагая проблематику тем проектов по русскому языку старшеклассникам, важен учет тенденций развития современного общества и лингвистической науки, вместе важно учитывать возрастные особенности школьников-подростков, их предпочтения. В связи с этим предлагаются такие темы проектов как «Молодежный сленг: плюсы и

минусы», «Языковое манипулирование в СМИ», «Как говорят современные школьники?», «Такое сложное «Сложноподчиненное предложение», «Почему глагол – король грамматики и как правильно использовать глаголы в речи» и мн.др.

Особое место в подготовке проекта занимает отбор источников информации и группировка фактического материала, разработка библиографии проблемы исследования. Здесь следует отметить, что при отборе источников наблюдаются и отрицательные стороны. Зачастую ученик, экономя время, владея элементарными навыками работы с интернетом, копирует найденный материал, стараясь привести его в относительную систематизацию оставляет без внимания проблему ссылок и цитирования материала. Во избежание такого некорректного подхода к работе учителю необходимо предварительно ознакомить учащихся с такими терминами как «плагиат», «интеллектуальная собственность», «цитация и цитирование», «ссылки». Ученик со школьной скамьи должен обучиться основам научной этике. Поэтому важно объяснить, что при проектной работе оценивается не умение реферировать материал, а его правильный отбор, систематизация, структурирование и выведение результатов с собственной оценкой. К основам научной этики также относится умение презентовать выводы и результаты исследования. Поэтому учителю важно разъяснить молодым ученым правила публичной защиты проектов.

Традиционно выделяются следующие параметры защиты проектов: обоснование актуальности выбранной темы, степень исследованности; определение цели и задач представляемого проекта, а также степень их выполнения; краткое содержание (обзор) выполненного исследования, с обязательными акцентами на ключевых положениях и выводах; демонстрация процедуры исследования; определение степени самостоятельности в разработке и решении поставленных проблем; рекомендации по возможной сфере практического использования результатов проекта. Не менее важной является способность выступающего излагать презентационный материал, включающая ораторскую речь, артистичность, логическую связанность изложения, аргументированность.

Таким образом, приведенный краткий обзор методов обучения позволяет говорить о возможности использования активных методов и приемов на уроках русского языка, формирующих речевые и языковые навыки, коммуникативные и личностные компетенции гармонично развитой полилингвальной личности.

Литература:

1. Государственная программа развития и функционирования языков в РК на 2011-2020 годы // <https://www.zakon.kz/223537-utverzhdena-gosudarstvennaja-programma.html>

2. Международное исследование PISA-2015: внесены изменения и дополнения в процедуру проведения // <http://www.aspandau-school.kz/index.php/component/k2/item/392-mezhdunarodnoe-issledovanie-pisa-2015-vneseny-izmeneniya-i-dopolneniya-v-protseduru-provedeniya>

3. Палжанова М. Ш. Развитие функциональной грамотности школьников на уроках русского языка и литературы // Теория и практика образования в современном мире: материалы IX междунар. науч. конф. – СПб.: Свое издательство, 2016.

4. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка// Иностранные языки в школе - № 2, 3 - 2000 г. 1

SOME METHODS OF TEACHING IELTS ESSAY AND SPEAKING

Taubayev Zh.

Department of General Linguistics and European languages

Kazakh National University named after al-Farabi, Almaty, Kazakhstan

Берілген мақала IELTS тестіндегі эссе жазу мен сөйлеу бөлімін қалай тиімді тапсыру керектігін үйрететін кейбір әдістерді қарастырады. Сонымен қатар студенттердің эссе жазу барысында жиі жіберетін қателіктері мен тесттің сөйлеу бөлімінде қалай оңтайлы, ұтымды сөйлеу керектігі жайлы да айтылады.

Данная статья рассматривает некоторые методы обучения написанию эссе и разговорной речи для подготовки к сдаче теста IELTS. Помимо этого автор приводит некоторые общие примеры ошибок которые могут встречаться в эссе, а также рассматривает как правильно сдать разговорную часть (спикинг) теста IELTS.

The given article considers some methods of teaching IELTS essay writing and speaking. Apart from explaining methods, author illustrates some mistakes that might be occurred in IELTS essay writing and demonstrates some recommendations how to pass properly IELTS speaking test.

Ключевые слова: IELTS, эссе, спикинг

Тірек сөздер: IELTS, эссе, спикинг

Key words: IELTS, essay, speaking

At present time there is a tendency of writing compositions and essays in many educational spheres. Because as we all know, writing is the most difficult skill among other skills and it needs to put a great deal of effort into developing it. Even many educational institutes and organizations across the world require writing a composition or an essay to check the personal competency of people. There are lots

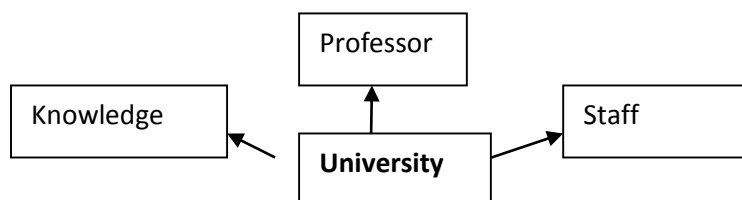
of definitions of the word “essay”, but we want to use the highly regarded, reliable Oxford University dictionary. According to Oxford dictionary: “Essay is a short piece of writing by a student as part of a course of study” [1]. Another definition says “An essay is a piece of writing that methodically analyses and evaluates a topic or issue. Fundamentally, an essay is designed to get your academic opinion on a particular matter” [2].

Before using methods in teaching how to write an essay, it is crucially important to explain the differences between composition and essay. The former one deals with creative writing, how a student masters to use language elements, grammar and vocabulary. How do they get involved into a cognitive process and describe the given task properly. But it is not problematic, it is more neutral. Unlike composition, essay topics are problem-oriented and need writer’s personal opinion, approach to solve the certain issue. The main task of it is to persuade or use pragmatic elements to impact on readers. Moreover to change the reader’s attitude towards controversial issue. That’s why there are a series of pragmalinguistic elements such as “disagree”, “stop”, “increase”, “develop”. Most of them influence on the reader positively or negatively and make him believe.

There are a range of methods of teaching writing an essay:

1. Systemic relationship. Teacher must explain that essay has an introduction, main content and conclusion. All of them must be linked cohesively. In introduction, students introduce a certain topic, then gradually move to main information by demonstrating the gist, the main points of it and the last stage is to conclude the composition. As a result of teaching the systemic relationship, students will illustrate writing composition more precisely, avoid having disorder in the head. We may also call it as a frame of composition.

2. The fundamental prerequisite of writing a good essay is having great ideas concerning the topic. Taking it into consideration, we can say that some main methods are the brain-storming, bubble network and the word tree. Due to them students may write down necessary words, points, ideas and then develop them into the large sentences. It considerably helps students to concentrate and write properly about given topics. Below is an example of it:

3. Before giving essay topics, distribute key words that can be used in their compositions. They use them get to the point and clearly write down about topics. Key words dramatically facilitate the writing process and won’t them to beat around the bush. They gradually get accustomed to use all key words in daily life. For instance,

intercultural Communication

- a) ethnos;
- b) nationality;
- c) stereotypes;
- d) prejudice;
- e) values, beliefs;
- f) ethnocentrism;
- g) culture shock.

Cinema

- a) blockbuster;
- b) box office;
- c) adaptation;
- d) celebrity;
- e) breathtaking;
- f) impressive soundtrack;
- g) catchy melody.

Moreover all these words make their essays more colorful.

4. The next significant factor that affects the quality of an essay and reveals an author's level of knowledge is a style of language used in writing an essay. The language of an essay is a non-fiction one, while it is not too scientific, too. Many students simplify the language of an essay by using phrases like "cause", "I'm sure", "of course" and so on. In order to make your essay more effective they should be replaced by these ones: "The reason is ...", "There is no doubt that...", "It goes without saying that..." and others.

4. Do not make any confusion regarding topics. They should be problematic. All tasks must be specific and students should know that the main point in writing an essay is solving a certain issue.

5. It seems reasonable to discuss the length of the essay. The main mistake of students in writing an essay is its length: mainly they are too short, sometimes they are much more than it is necessary to be. It is said that the essay should be not too short or too long. According to the IELTS essay requirements an essay should not be less than 250 words. Based on this we suggest writing an essay in 250-350 words. At lessons students should clearly know how many words they are going to write.

As a teacher, from my practice it needs to point out some common mistakes that students can make while writing essay:

1. Indentation. All the time they forget putting an indentation. That's why there is a big one sentence and that means there is only one idea. But in composition there should a number of ideas. Thereby teachers must explain the role of indentation in writing composition. At the beginning of any ideas students must put an indentation and it makes the reader to understand the material easily without any effort.

2. With the advent of modern technologies and social networks, students find difficult to write sentences correctly. Because they accustomed to type shortly using abbreviations and signs like ")))" which means smiling or giggling. But it's absolutely incorrect. On the contrary it reduces the quality of writing and a reader may get poor impression.

3. First language interference. Students may think logically in Kazakh or Russian and create the sentences like this: *My village has many trees or she has many trees* but should be *there are many trees in my village*. So, logical thinking impedes or creates barriers to write down correct compositions in English. Teachers

must teach them the structure *there is / there are* and help them to ignore mother tongue.

Speaking section is also one of the difficult tasks of IELTS. This section is composed of 3 parts: Introduction, 2 minutes speech concerning one issue and consideration, discussion of the latter issue. Lots of students answer to the question and think that they should get high score. But it is not the case. Just is not enough, there is specific structure and should be mentioned specific term. To be more exact, students must use:

- idiomatic vocabulary;
- phrasal verbs;
- redundant language;
- complex sentences;
- linking words;
- opening phrase;
- uncommon vocabulary.

If you keep all these above mentioned things, you will get high score. Generally in order to enter the university students are supposed to get 6.5 – 7 bands. Let's consider one example: *Do you work or study?* Students mostly answer: *Yes / no or Yes I work in a big company.* That's it. Students will get Band 4. In fact, they should keep above-mentioned all facts and the answer should be like this: *Yes, I work in a big company. I am **an early bird** and I am very keen on working hard. That's why I am always on the go and as a result I am always **flat out**. If I have some problems in my job, I try to get to **the bottom of the problem**.*

An early bird – an idiom, means when a person regularly gets up early.

Flat out – phrasal verb, meaning: overworked, exhausted.

To go to the bottom of – phrasal verb, meaning: to solve problem.

Another question: *What kind of public transport do you know in your city?*

I know buses and trams. I like to get on them and because they are not expensive. This one is poor answer. The best answer should be like this: *Well, there is a **quite mixed** variety of public transport such as buses and trams. As **I would probably have to** choose both of them. **In fact**, the average fare is 80 tenge. **However, on the other hand** you may have very bumpy trip. **Due to this fact**, sometimes I can't stand using public transport.* So you used redundant words “is a quite mixed, due to this fact”, very complex structure “I would probably have to choose”, opening phrase “In fact” and linking phrase “However, on the other hand”.

All these above-mentioned facts illustrate how to get high score and how to speak like native speakers. I know for sure from my experience that this method works for hundred percent.

In conclusion, I have considered several methods of teaching essay and speaking.. Particularly, in writing essay there were given several methods of teaching them, namely brain-storming, bubble network and the word tree. The role of them to help generate ideas and formulate sentences. In addition to this, we also

have mentioned about common mistakes in writing compositions. We identified common mistakes in writing compositions due to my teaching practice. Apart from it, there is given some mechanisms how to pass speaking very well and get high scores.

Reference

1. <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
2. <http://www.oed.com/view/Entry/64470?rskey=DPb6Ae&result=1#eid>

«ӨЛЕҢ СӨЗДІҢ ПАТШАСЫ, СӨЗ САРАСЫ» ПОЭЗИЯ МЕН ӘН ӨНЕРІНІҢ ШЕТ ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ РӨЛІ

Төреханова Б.Н., Мукашева Ж.У., Бекишева Р.М.
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Алматы, Қазақстан

Мақалада неміс тіліне үйретудің тиімділігін арттыру үшін неміс әндері мен поэзиясын шет тілі сабағында пайдаланудың маңыздылығы мен қажеттілігі қарастырылады.

В статье рассматривается важность и необходимость использования на занятиях по иностранному языку немецких песен и поэзии для повышения эффективности обучения немецкому языку.

The article deals with the importance and necessity of using German songs and poetry at the lesson to enhance the teaching of the German language.

Түйін сөздер: поэзия, тілдік атмосфера, жағымды эмоция, канон, құбылыс.

Ключевые слова: поэзия, языковая атмосфера, позитивная эмоция, канон, феномен

Keywords: poetry, linguistic environment, positive emotions, canon song, phenomenon

Қазіргі күні шет тілдерін оның ішінде екінші шет тілі ретінде оқытылатын неміс тілін үйретуді жеңілдету мақсатымен мұғалімдер практикалық сабақ үстінде әртүрлі методикалық әдістерді қолдануға тырысады. Отандық, немесе шетелдік танымал әдіскерлердің ұсынатын дидактикалық оқу-құралдарының дені тіл үйренушілердің де, тіл үйретуші практик мұғалімдерінің де көңілінен шығып жүр. Олардың барлығы дерлік өзіміз күнделікті сабақ беріп жүрген студенттеріміздің неміс тіліндегі тым жұтаң сөздік қорын толықтыруға, сонымен қатар сөйлетуге қажет лексико-грамматикалық тіркестерді қолданғанда ең жиі түрде қайталана беретін

сансыз қателерді азайтуға бағытталған тамаша көмекші оқу-құралдары. Шет тілін, дәлірек айтсақ екінші шет тілін оқытуды заман талабына сай ұйымдастыру үшін біз түрлі дидактикалық әдістерге жүгінетініміз белгілі.

Сондай шет тілін үйретудің тиімді жолының бірі – сабақта студенттердің жұмыс істеу белсенділігін арттыру мақсатында қолданылатын **тілдік атмосфераны** қалыптастыру тәсілі. Біздіңше білікті ұстаздың берген білімі де, шәкірттің сол білімді саналы түрде сіңіруі де әр сабақ сайын жоғарыда айтқан **тілдік атмосфераның** орнауына байланысты өрбиді. Сол **тілдік атмосфера** дегеніз не, неге солай атаймыз? Оны біз өзіміздің күнділікті сабағымызға ауадай қажет ететін тілдік аура деп те атай аламыз. Тілдік атмосфера құру міндеті тікелей шет тілін үйрететін әрбір ұстаздың құзырында. Бәрін өзі жасайды, сабақ кезіндегі өзіне сай сыртқы жарасымды түр-тұлғасымен, жағымды әуезді үнімен, шәкірттерді бірден өзіне қаратып алатын немісше дикциясымен. Бұл-оның бет-бейнесі. Бір сөзбен айтқанда, ол – бәрімізге бұрыннан таныс ұстаздың сыртқы келбеті, жүріс-тұрысы, немісше сөйлеу мәнері мен сабақта, өз шәкірттерінің алдында өзін – өзі ұстауы. **Тілдік атмосфера** ұстап тұратын ең басты компонент те дәл осы оқытушының шәкірттерінің алдында өзін – өзі ұстауы, олармен жайма-шуақ шүйіркелесе отырып, екі жақтың ортасында орнайтын өзара сенім мен түсіністіктің көпірі деуге негіз бар. Сенім мен өзара түсіністіктің арқасында ғана мұғалім мен шәкірт арасында адами байланыс пайда болады. Бұл студенттерге беретін білімнен де қымбат, біздіңше бұл тіл үйретуге қажет гуманистикалық пайымның ең бірінші сатысы. Олай болса, егер біз аудиторияда **тілдік атмосфера** ұдайы салтанат құрсын десек, онда біз көтеріңкі көңіл-күйге бөлейтін **жағымды эмоция** туралы айтуымыз керек. Эстетикалық тәрбие мен **тілдік атмосфера** орнаған сәттен бастап қана, біз әрқайсымыз студенттерімізге сөзсіз **жағымды эмоция** сыйлаймыз. Көп жағдайда әрбір тілді үйреніп жүрген шәкірт дәл осындай көтеріңкі көңіл-күйде, эмоцияға берілген сәтте ғана айтылған жаңа сөз бе, түсіндірілген ереже ме, талдау ма немесе осы орайда орын алған кезкелген ерекше жағымды оқиға ма – бәрі-бәрін есінде сол қалпында берік сақтап қалады екен деген пікірді жиі естуге болады. Олай болса, тіл үйретуші- ұстаз өзі сабақ өткізетін аудиторияда көтеріңкі көңіл-күйге сай жағдайды қалыптастыра алғанда ғана, оқыту мен тәрбие жұмысының нәтижесі ұстаздың өзі жоспарлағанынан да асып түсетіні баршамызға бұрыннан бері белгілі екені айтпаса да түсінікті сияқты. Сабақ өтіп жатқан жерде басынан аяғына дейін сақталатын эмоциялық көтеріңкі көңіл-күй ғана ерекше тілдік атмосфераны туғыза алады. Бұл құбылыс (феномен) тіл үйрететін мұғалімнің білім берудегі түпкі мақсатына сай келетін өте пайдалы әдістемелік амал. Адамның өміріне эмоциялық күйдің қалай әсер ететіні және оның адамға қаншалықты маңызды болатыны туралы көптеген алыс-жақын жердегі ғалым-психологтар (З.Фрейд, Г.Холт, П.В.Симонов, С.Л. Рубинштейн, А.Н. Леонтьев т.б) егжей-тегжей жазды. Эмоция шынымен

адам өмірінде маңызды роль атқарады. Оны біз өз басымыздан өткен тәжірибемізден-ақ көруімізге болады. Әдетте адамдардың көбі күнделікті өмірде әсіресе бір жағымды эмоцияға берілген кезде біреуді не, бір нәрсені ерекше жақсы түсінеді, оның нақтылы қадірін дәл сол кезде дұрыс бағалайды. Демек оң эмоция адамды сондай жағымды әрекетке, бір нәрсені солай істеуге итермелеп тұрады. Тіпті тура осындай ойды өз заманының айтулы тұлғасы болған, XVII ғасырдың екінші жартысында өмір сүрген чех халқының әйгілі ұлы педагог-ғалымы Я.А.Коменский де былай деп айтып кеткен. «Адамдар әрбір пайдалы нәрсені рахат сезімге яғни эмоцияға бөленіп, үйренгені дұрыс.» Айта кету керек, осы эмоция адам өміріне қатысы бар кезкелген іс-әрекеттердің барлығына, сонымен қатар білім алу, оқу саласына да айтарлықтай әсер етеді. Сол бір эмоцияға берілген күйді ұстаз өз сабағында **ән өнері мен поэзияға** орын бергенде де қалыптастыра алады. Шет тілінен сабақ беретін мамандардың көпшілігі ән мен поэзияны - шет тілін үйретудің мықты құралы деп бағалауда. Ән де, ойлы поэзиялық шығарма да, неміс тілі сабағын мерекеге айналдырып, тіл үйренушілердің ойлау қабілетін арттырады, оларды шығармашылыққа жетелейді, шабыттандырады, сонымен бірге эстетикалық шабытқа толы тамаша көңілді күй, ләззат сезім сияйды. Орыстың психолог-ғалымы А.А.Леонтьев «Ән мен поэзия -эстетикалық қажеттіліктің өзегі. Ол оқу барысында коммуникативтік, танымдық, ойын ойнату тәсілдері сияқты тіл үйретудің басты құралы ретінде үнемі бірге жүруі керек» деп есептейді. [8] Өйткені осылардың барлығы бірігіп барып, бір арнаға құйылғанда ғана тіл оқуға керек қажеттілік (мотивация) пайда болады. Ал шет тілін оқыту ісін қолдап, оны қалыпты деңгейде дамыту үшін тіл үйренушіге соған деген іштей сұраныс пен қажеттілікті-мықты қозғаушы күшке айналдыру қажет. **Поэзия мен ән өнері** ежелден бері ұлт пен ұлыстардың ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани қазынасы, оның әдеби, мәдени байлығы. Оның әні мен поэзиясы арқылы бүкіл халықтың болмысын, өмірлік ұстанымын, салт-санасын, мінез -құлқын, арман-үмітін тағы да басқа толып жатқан тек осы ұлтқа ғана қатысты деректерді танып, білуге болады. Өйткені ән де, өлең сөз де -адам өмірінің жер бетіндегі айнымас серігі, оларсыз өмірді елестетудің өзі мүлдем қиын сияқты. **"Туғанда дүние есігін ашады өлең, өлеңмен жер қойнына кірер денен"** -деп Ұлы Абай жырлағандай ән өнері өмірге сән беретін, қоғамдық сипаты бар құбылыс. Әуезді ән, терең мағыналы поэзия – ұрпақтан ұрпаққа жететін асыл мұра, халық таңдаулы поэтикалық шығарманы әуенмен әрлеп, жандандырып, оны нағыз халықтық әнге, халықтық музыкалық туындыға айналдырады. Сондықтан да кезкелген халықтың ұлттық әндері сол ұлттың рухани қорын құрайды, сол себепті ұлттың рухани байлығы болып есептеледі. Немістің халық әндері -шет тілін үйретуде әдістемелік тәсіл мен қоса мәдени-әлеуметтік білімге қажеттілікті туғызатын орасан зор күш екенін мойындау керек шығар. **Ән өнері** дегеніміз мәдениаралық қатынастың ең маңызды бөлшегі, эстетикалық сұраныстың

айшықты белгісі. Сондықтан шет тілін үйренуге *ән өнері мен поэзия* орасан зор ықпал етеді. Ол адам өмірін әрлейтін, оған орасан байлық сиялатын құндылықтардың бірі, өшпейтін рухани білім. Оның *«тілі – тілсіз тіл»*. Оны түсіну үшін бәлендей тіл білудің қажеті жоқ болғанымен, одан алатын білім ғана адамды нағыз адам ететін тәрбиелік міндет атқарады. Шет тілін білуге ұмтылғандар өздері тілін қалаған ел мен жерге қатысты небір аса құнды деректермен еркін танысып, өздерін осы шет тілі арқылы керемет эстетикалық байлыққа кенелте алады. Бұл байлық немістің әні мен поэзиясында тұнып тұр. Тіл үйретуге немістің әні мен поэзиясын кірістіру арқылы әдеттегі сабақ үстінде шешілуі қиынға соғатын тілдік мәселелерді де оңайырақ шешуге болады. Тіл үйренуші студенттер үшін керемет сәт те олар ән, тақпақпен жұмыс істеген кезде орын алады. Себебі олар өздеріне қиын тиетін кейбір лексико-грамматикалық тіркестерді, үйрене алмай жүрген кейбір сөйлеу үлгілерін, әсіресе айтылуы арнайы жаттығуды қажет ететін фонетикалық дыбыстар мен сөйлем түрлерінің неміс тіліне тән ырғағын дұрыс еркін үйренуге мол мүмкіншіліктер алады. Қайталаудың- білімнің нағыз көкесі екенін сонда ғана түсіне бастайды. Дыбыстан буынға, одан сөз бен сөйлемдердің ырғағын, айтылуын немісше айтуға құштарлыққа жол осы сабақтарда ашылады. Дұрыс айтудың кереметін де осы сабақтар дәлелдеп береді. Сондықтан осындай *ән мен поэзия* сабақтарының фрагменттерін әдеттегі өтетін практикалық сабақтардың түрлі бөлігіне: Сабақ басындағы ұйымдастыру кезеңіне *фонетикалық* жаттығу, ортасындағы *тексеру, сұрау, түсіндіру, жаңаны енгізу* кезеңіне сай келетін, ал сабақтың аяққы бөлігіне оларды *сергіту* үшін енгізген дұрыс. *Ән мен поэзия* студенттердің шығармашылық қабілетін оятуға, әр нәрсеге өзіндік көзқарасты, жеке ойды қалыптастыруға, сондай-ақ өлең, сөз арқылы оның дүниетанымдық өресін кеңейтуге, неміс тілді елдердің адамдарының өмірі, салт-дәстүрі, елді мекендері, бір сөзбен айтар болсақ өзін қызықтыратын барлық деректермен қажет білімді жинауға көмектеседі. Методикалық тәсіл ретінде *поэзия мен ән өнерін* әрбір сабақта қолдану студенттердің неміс тіліне деген қызығушылығын, тілге деген сүйіспеншілігін оятады, олардың неміс тіліндегі білімінің сапасын арттыруға көмектеседі, тәсіл ретінде өте тиімді. Әннің әуені мен әдемі ырғағы тіл үйренуді жеңілдетеді. Өйткені *«Тілдің өзі – музыка. Музыканы тыңдауды білетін адамға шет тілін үйрену еш қиындық туғызбайды. Мұндай адам аса күш жұмсамай-ақ тілдің өзіндік әуенін түйсінеді, оның ырғағын, тілдің көңіл- күйге толы бедерін аңғарады.»* [6] Түрлі ән және тақпақтармен жұмыс істеу әдебиет пен өнер сүйер қауым үшін – таусылмайтын естен кетпес ғажайып әлем. Сол арқылы студент жастар өз өмірлерінде алғашқы рет неміс халқының әлемдік деңгейдегі ұлы ақындарының шығармаларының түпнұсқадағы түрімен танысады. Немісше дыбыстарды айтуды түзету үшін мұғалім әрбір практикалық сабақты қысқа да нұсқа түрдегі жеңіл әуенді, сөздік қоры студенттерге түсінікті ойнақы әнмен

бастауына болады. Бұл фонетикалық жаттығу, әрі бірден аудиторияға *тілдік атмосфера* енеді, сабақтың негізгі бөлігіне қолайлы жол ашады. Бұған неміс халқының жас-кәрісі сүйіп орындайтын көлемі өте қысқа күлдіргі „**Kanon**“ әндері дәл келер еді. Мысалы: „*Was müssen das für Bäume sein, wo die großen Elefanten spazieren gehen, ohne sich zu stoßen.*“ Канон ән шумағының сөздері, олардың айтылу ерекшеліктері, сөздердің екпіні және осы екі жолды мәтіннің ырғағы студенттердің тілін түзететін таптырмайтын жаттығу алаңы. Дәл осылай әр мұғалім өзі таңдап, әнмен, немесе ыңғайлы қысқа тақпақпен өріп, фонетикалық жаттығу жасауды әдетке айналдыра алады. Бұлар студенттерді өздері кейін үйренетін немістің классикалық, халық, заманауи әндеріне дайындық жасайды. Сонда әр студент үйреніп жүрген ән мен тақпақта кездесетін барлық неміс дыбыстарының таза немісше айтылуына, әрбір жолдың терең мағыналық сипатына сай келетін ырғағының мейлінше дұрыс шығуына ерекше мән берер еді. Ол сол үшін ерінбей жаттығатын болса, ол сонда ғана өзінің сүйікті ақынының өзіне әсер еткен шығармасын көпшіліктің алдында еш қатесіз, мінсіз, таза неміс тілінде жеткізе алады. Бұл-әбден мүмкін, мұндай нәтижеге жету қиын емес. Өзінің таза еңбегімен жеңіске жеткен әрбір шәкірт үшін бұл – үлкен бақыт. Сол сәтте ол өзін де, айналасындағылардың барлығын да поэзияның құдіреті арқасында асып-тасып төгілген керемет көңіл-күйге бөлейді. Ол сол кезде өзі жатқа білетін тақпағымен қоса ондағы кейбір айтылуы қиын сөздерді де, керемет қиын грамматикалық тіркестерді де, өзі қолданудан қорқатын сөздерді де енді еркін меңгереді, мүдірмей сөйлесуге де дайын болады, өйткені оның сөздік қоры бұдан былай әжептәуір молаяды. Ұстазға осы сәтті дереу ұстап, пайдаланып, сабақтың үстінде сол ұнаған ән мен тақпақтың негізінде құрылған аса қажет әртүрлі лексико-грамматикалық жаттығуларды легімен өндірте жасауға мүмкін болады. Олар сөйлемдердегі жіктеу есімдігін жекеше, немесе көпше түрге қоюға, етістіктерді түрлі шақтық формаға айналдыруға, тақпақтағы сөйлемдердің түрлерін (сұрау сөзді/сұрау сөзі жоқ сұраулы сөйлемдер) өзгертуге, немесе осы қысқа мәтін мен ондағы кейіпкерлер туралы өз ойын білдіруге, оларды сын есімдер арқылы суреттеуге оңай тапсырма болғаны жөн.

Ich liebe dich. Du liebst mich nicht. Ich bin die Nacht. Du bist das Licht.

Ich bin der Schmerz. Du bist das Glück. Du liebst mich nicht. Ich liebe dich.

Немесе мына әзіл-өлеңді ұсынып та, түрлі тапсырма құрастыруға болады.

Die Tiroler sind lustig. Die Tiroler sind froh, sie verkaufen ihr Bettzug und schlafen auf Stroh.

Қандай жаттығу керек екенін, ұстаздың еркіне қалдыруға болады. Біздің ойымызша, студенттерді ән мен поэзиялық шығарманы тек қана жатқа айтқызумен шектемеу керек. Студенттерге сабақта сол мәтіндердің мазмұнын толық түсініп, соның аясында әртүрлі фонетикалық, лексикалық, грамматикалық тапсырмалармен жұмыс істеуді ғана үйретіп қоймай, оларды сөйлетуді, өздерінің *жеке ой-пікірін айтқызуды басты мақсат* ету

керек. Сондай студент сонда өзбетімен еркін түрде ойлайтын *тұлға дәрежесіне* көтеріле алады. Бұл бағыттағы осындай игі мақсаттың іске асатынын біздің мұғалімдер ұжымының ұйымдастыруымен жыл сайын өткізілетін неміс тіліне арналған үлкен әдеби-музыкалық кешінде көруге болады. Біздің шәкірттердің көбі университетте жұмыс істейтін «*Неміс тілі әдебиетінің үйірмесі*», «*Неміс әні*» үйірмелерінің мүшелері. Сабақтан алған білімді үйірмедегі жұмыс еселейді. Кеште шырқалатын әндерді, ұлттық билер мен тақпақтарды таңдауға айрықша мән беріледі. Студенттер бір сәт өздерін неміс халқының нағыз өкіліндей сезінеді. Таза неміс аурасын беретін қысқа сахналық қойылымдар кезінде студенттердің дарынды ойыны көрермендер үшін ең рахат, керемет күлкі мен қуанышқа толы күнді сыйлайтыны анық. Әсіресе, мұғалімдерінің көмегімен мұқият таңдалынып алынған тақпақтар мен әндерді театрландырып, сахналауды игерген студенттердің керемет талантты өнерінің куәсі болу – ұстаздар үшін ең үлкен олжа. Бұл олардың жыл бойы жасаған қажырлы еңбегінің жанған күні. Әр шығармаға сценарийді, режиссураны студенттермен бірігіп, өзіміз жасаймыз, киім мен сахнаға қажет бутафорияны студенттер әзірлейді. Ең таңқалдырарлық жағдай, студент образға толығымен кіріп, өзін ұмытып кеткенде болады. Ойланып, терең беріліп, қиялға ерік берген студенттің ойынын көріп таңғалу, алдыңдағы студенттің тұлғаға айнала бастағанының куәгеріне айналу-таудың ұшар басына шыққанмен бірдей. Шәкірттердің осынша шеберлікпен ойнап, кешті үлкен ұмытылмас мерекеге айналдыруының сырын ұғу қиын емес. Неміс тілі, сол тілге қатысты барлық жаңа деректер олардың нағыз адами қасиеттерін кеңінен ашылуына ықпал етеді. Өнер арқылы тілді меңгеруге болатынын дәлелдейді. Мысал ретінде сондай естен кетпес қойылымдарды сахналауға негіз болған тек мына шығармаларды ғана атасақ болады. *K. Tucholsky „Der Floh“*, *J.W. Goethe „Der Erlkönig“*, *„ Rüberlied“*, *„Phyllis und die Mutter“*, *J.W. Goethe „ Handschuh“*, *„Schwiegermama“*, *„ Johny, wenn du Geburtstag hast“* Сөз жоқ, неміс әндері мен билерін, поэзиясын шет тілі сабағында әдістемелік амал ретінде пайдалану студенттердің білім сапасын жетілдіруге өте тиімді әдіс. Нәтижесінде олар неміс әндерінің ерекше әдемілігін, олардың ерекше ырғақпен, тартымды әуенмен, көбінесе адам өмірінде жиі орын алатын барлық жәйттарды, адами көңіл – күйді дәл келтіретінін, көбіне оптимизмге толы екенін байқайды. Оларда неміс тіліне, халқына, оның барлық рухани құндылықтарына деген оң көзқарас пайда болады. Ән өнері мәдениаралық қатынастың ең маңызды бөлшегі, сондықтан мұғалім сабаққа арналған ән мен поэзия материалдарын арнайы сұрыптап, мұқият таңдап алғанда сабақ жүргізу оңайланады. Сабақта пайдаланылатын мәтіндердің барлығы мазмұнға бай, заманауи, түпнұсқалық түрде, тіл үйренушілердің жас ерекшелігіне сай болғаны жөн.

Литература:

1. Кудравец О.В. Музыка ,песни на уроках немецкого языка //ИЯШ.2001.№2.с.46-49
2. Китайгородская Г. А. Интенсивное обучение иностранным языкам: теория и практика. М.: Русский язык, 1992. 254 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы.- СПб.: Питер,2006.-512 с.
4. Гебель С.Ф. Использование песни на уроке иностранного языка. //ИЯШ №5, 2009.–с.28-30
- 5.<http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-obucheniya-inoyazychnomu-obscheniyu-na-osnove-ispolzova...>
6. erono.ru>Статьи>Выпуск 28 (февраль 2016)Модульная реализация методики CLIL Автор: Боровикова Марина Владимировнаг. Новосибирск
7. Kind.U. Eine kleine Deutschmusik. – Langenscheidt, 1993. – 111 с.
8. Леонтьев А.А. Общая методика обучения ИЯ – М: Русский язык,1991

ПУТИ ОРГАНИЗАЦИИ ИНОЯЗЫЧНОГО РЕЧЕВОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ШКОЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

Тлеужанова Г.К., Туленбаева Д.И.

Қоғамдық талаптармен іс жүзінде білу әрбір білімді адамның қажеттілігіне айналды. Коммуникативтік біліктілікті қалыптастыру шет тілдің оқудың негізгі және жетекші мақсаты болып табылады. Бүгінгі күні бұл аса өзекті, өйткені ағылшы тілі халықаралық тіл, барлық әлемдегі елдер осы тілде қарымқатынас жасап, келіссөздер жүргізеді. Соңдықтан шет тілінде сөйлеуді үйрену үшін қызығушылық пен қажетті дағдыларды және шеберлікті қалыптастыруды мектептен бастап дамыту керек. Коммуникация сөйлеу шеберлігін жақсы дамытпайынша мүмкін емес, бұл шеберлік бүгінгі күні аса маңызды да мәнді болып табылады.

Практическое владение иностранным языком в связи с требованиями общества стало потребностью каждого образованного человека. Формирование коммуникативной компетенции является основной и ведущей целью обучения иностранному языку. Сегодня это особенно актуально, так как английский язык является международным, на нем общаются и ведут переговоры страны во всем мире. Поэтому, чтобы научиться разговаривать на иностранном языке, необходимо еще со школы развивать интерес и формировать необходимые навыки и умения. Коммуникация невозможна без хорошо развитого умения говорения, и это умение является на сегодняшний день наиболее значимым и важным.

Practical foreign language skills in connection with requirements of society became need of each educated person. Forming of communicative competence is the

main and leading objective of training in a foreign language. Today it is especially urgent as English language is international. Therefore to learn to talk in a foreign language, it is necessary to develop from school interest and to create necessary skills and abilities. Communication is impossible without well-developed ability of speaking, and this ability is the most significant and important today. According to the training program to a foreign language of basic level of comprehensive schools for successful communication the pupil shall learn to conduct dialogue, using value judgments and expressing the opinion on the facts and events and the attitude towards them, in situations of official and unofficial communication; to participate in discussion of problems in connection with the read/listened foreign-language text, following rules of speech etiquette; to tell about the environment, to argue within the subject studied and perspectives; to be able to represent sociocultural portrait of the countries and the countries of the learned language.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, организация, образовательный процесс, иностранный язык, речевое взаимодействие, говорение.

На сегодняшний день английский язык является языком международного общения. Тем самым знание иностранного языка в связи с требованиями государства является обязательным для выпускников школ. Основным назначением иностранного языка является формирование коммуникативной компетенции, что подразумевает способность и готовность осуществлять иноязычное межличностное общение, а также межкультурное общение с носителями языка. Помимо того, изучение иностранного языка в школе дает возможность приобщить ученика к культуре страны изучаемого языка, а также иметь возможность произвести диалог культур. Для развития коммуникативной компетенции школьников на иностранном языке необходимо формировать необходимые языковые навыки и умения. Коммуникация невозможна без хорошо развитого умения говорения, и это умение является на сегодняшний день наиболее значимым и важным.

Говорение или устная речь является одним из самых сложным навыков овладения иностранным языком и поэтому учитель должен направить все свои силы и знания на успешное развитие его учениками навыков говорения на каждом возрастном этапе. Как известно, активизация взаимодействия учащихся – это «общедидактическая проблема, которая в полной мере присуща особенностям учебного предмета «иностранному языку» [1]. Данная идея стимулирует педагогов искать пути ее реализации. Общение, как известно, носит воздействующий характер, что находит проявление в таких особенностях речевого взаимодействия, как индивидуальная подотчетность, адекватное использование личностных и групповых умений, сотрудничество. Речевое взаимодействие объединяет, координирует и

взаимодополняет усилия участников общения для определения, приближения и достижения коммуникативной цели речевыми средствами.

В мировой практике известны различные направления в активизации речевого взаимодействия учащихся на уроке. Наша задача состоит в том, чтобы показать, какие из них наиболее приемлемы в наших условиях, в условиях классно-урочной системы. Проанализировав работы отечественных и зарубежных методистов, мы пришли к выводу, что реализовать коммуникацию учащихся на уроке иностранного языка можно, руководствуясь принципами обучения, такими как:

- коммуникативная направленность в обучении иностранному языку, что включает в себя создание естественных условий для общения, путем включения в образовательный процесс создание игровых ситуаций, применение ролевых игр, использование занимательного материала. Данная деятельность способствует активизации речевого взаимодействия с использованием ранее изученного материала.

- соблюдение деятельностного характера учебного процесса, предполагает создание условий для активизации деятельности учащихся, которая будет способствовать формированию интереса к предмету, повышению качества знаний, навыков и умений. Деятельностный характер предмета позволяет включать иноязычную речевую деятельность в другие виды деятельности, свойственные ребенку данного возраста - игровую, познавательную, эстетическую. Данный принцип проявляется в ролевых играх и проектной деятельности.

- личностно-ориентированный характер обучения основывается на включении в процесс обучения всех учеников, основываясь на разнообразии и дифференциации заданий по степени трудности.

- использование различных видов наглядности, что является эффективным средством привлечения внимания и мотивации. Для того чтобы активизировать речевую деятельность и развивать коммуникацию на уроках английского языка, применяют различные виды опор, назначение которых заключается в помощи учащимся в процессе порождения устных и письменных высказываний. Выделяют два вида опор: вербальные и невербальные, невербальные, в свою очередь, делят на иллюстративные и схематичные. На средней ступени обучения в основном используются невербальные опоры, а именно рисунки, схемы, планы, так как они предоставляют наибольшую наглядность, помогают раскрыть основное содержание темы.

- социокультурная направленность процесса обучения иностранному языку проявляется в использовании в разумных пределах лингвострановедческих сведений и фактов. Это содействует воспитанию учеников в контексте «диалога культур», повышает их познавательную, творческую, коммуникативную активность на уроках.

- преобладание аутентичного материала происходит за счет отбора языкового материала, ситуаций общения проигрываемых ролей, иллюстраций, звукозаписи, видеосюжетов и т.д. Х. Уиддоусон рассматривает аутентичность как свойство учебного взаимодействия; в этой связи работу над текстом он видит не как упражнение, а как аутентичную коммуникативную деятельность. Иными словами, «аутентичность в методическом плане не является чем-то привнесённым извне в виде, например, текста, предназначавшегося автором для носителей языка, а не для иностранцев. Аутентичность создаётся в учебном процессе, в ходе взаимодействия учащихся на уроке» [2].

- использование информационных технологий на уроках иностранного языка способствует решению таких задач как: совершенствование организации преподавания, повышение индивидуализации обучения; усиление мотивации к обучению; активизация процесса обучения, возможность привлечения учащихся к исследовательской деятельности; обеспечение гибкости процесса обучения. Формирование информационной компетентности учащихся, происходит путем применения информационных технологий, что позволяет расширить рамки образовательного процесса, способствовать его практической направленности, а также повысить мотивацию учащихся в обучении и создать условия для их успешной самореализации в будущем. «...Интернет позволяет не только насытить обучающихся большим количеством готовых, строго отобранных, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать интеллектуальные, творческие способности учащихся, их умение самостоятельно приобретать новые знания, работать с различными источниками информации» [3].

- творческая деятельность на уроке английского языка способствует достижению желаемого результата, путем формирования навыков и умений производить поиск при решении более сложных коммуникативных задачах. Задания такого типа направлены на развитие мыслительной деятельности учащихся, дают им возможность показать свои знания не только в области английского языка, но и в других сферах деятельности, вырабатывают быстроту реакции, внимание, сосредоточенность.

- здоровьесберегающие технологии на уроках, подразумевают организацию уроков обучения иностранному языку с привлечением большого количества игровых моментов, двигательных упражнений. Смена видов работ, включение игровой деятельности, стимулирование творческого отношения к теме урока, наличие соревновательных моментов повышает умственную работоспособность, познавательную активность, мотивацию к изучению языка. Стимулом привлечения внимания учащихся является и новизна структуры урока. Необходимо учитывать индивидуальные особенности учеников, применяя дифференцированный подход к каждому в отдельности [4].

Содержание, организация и проведение урока иностранного языка с применением форм и технологий, реализуют силу воздействия учебно-воспитательного процесса на учащихся, а также способствуют формированию и развитию поликультурной языковой личности, способной осуществлять продуктивное общение с носителями других культур; способностей учеников осуществлять различные виды деятельности, используя английский язык; готовности учеников к саморазвитию и самообразованию, а также способствуют повышению творческого потенциала личности к осуществлению своих профессиональных обязанностей. С целью улучшения действенности урока иностранного языка в современных условиях существует ряд возможностей. К первым из них можно отнести обучение школьников приемам учения, способам познания иностранного языка, столь необходимым для рациональной самостоятельной работы учащихся по овладению им. Овладение любым предметом вообще, а иностранным языком - в большей мере, возможно лишь при условии активной деятельности каждого ученика, вовлечения их в самую речевую деятельность. Отсутствие у школьников естественной потребности и необходимости пользоваться изучаемым языком в коммуникативных целях создает большие трудности, как для учителя, так и для них самих. Потребность может возникнуть только при условии такой организации учебной деятельности учащихся, которая способна вызывать высокую мотивацию, а также способствовать активности на уроке и во внеурочное время. Интерес к предмету, желание овладеть им зависят в большей степени от того, какая технология обучения применяется. Организация урока иностранного языка должна быть творческой, нетрадиционной, но в то же время эффективной. Нетрадиционные формы урока английского языка реализуются, как правило, после изучения какой-либо темы или нескольких тем, выполняя функции обучающего контроля. Подобная смена привычной обстановки целесообразна, поскольку она снимает психический барьер, возникающий в традиционных условиях из-за боязни совершить ошибку. Методически высокоэффективными, реализующими нетрадиционные формы обучения, развития и воспитания учащихся являются урок-спектакль, урок-праздник, видео-урок, урок-экскурсия, урок-интервью и другие формы занятий [5]. Нетрадиционные формы урока иностранного языка осуществляются при обязательном участии всех учеников группы/класса, а также реализуются с неизменным использованием средств слуховой и зрительной наглядности.

Таким образом, при помощи методически правильной и творческой организации речевого взаимодействия на уроках иностранного языка удается достичь целей методического, педагогического и психологического характера: осуществляется контроль знаний, навыков и умений учащихся по определенной теме; обеспечивается деловая, рабочая атмосфера, серьезное отношение учащихся к уроку; предусматривается минимальное участие на

уроке учителя, а главное, - в полной мере реализуются коммуникативные намерения и осуществляется успешная коммуникация на иностранном языке, что является главной задачей любого урока иностранного языка.

Литература:

1. Полат Е.С. Обучение в сотрудничестве// ИЯШ.- 2000г. - №1 - С. 4-11.
2. Носонович Е.В. Методическая аутентичность в обучении иностранным языкам // ИЯШ. - 2000г. - №1- С. 11-16.
3. Мильшина А.М. Использование ресурсов глобальной сети Интернет при подготовке к урокам страноведения. В сборнике материалов I региональной конференции: Открытое образование: опыт, проблемы, перспективы. Красноярск, изд-во «Кларетианум». - 2004 г. - С.21.
4. Смирнов А. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе. М., АПКРО, 2002 г.
5. Андреева И.А., Мачульская А.В. Нетрадиционные формы уроков в обучении иностранным языкам//Современные проблемы науки и образования. - 2006г. - № 1. - С. 29-30.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ

Найманова Г.Қ.

*Қызылорда обл. Жалағаш ауданы
№117 орта мектебінің мұғалімі*

Еуропа кеңесінің Декларациясына сәйкес 12 жылдық білім беру жүйесіне дүниежүзінің 130-ға жуық мемлекеттері енген. Олар: АҚШ, Жапония, Германия, Франция, Өзбекстан, Латвия, Литва, Эстония, Украина, Молдова және т.б. Қазақстан 12 жылдық білім кеңістігінде де өзіндік орны бар мемлекеттердің бірі. Қазіргі кезде ҚР мектептерінде 12 жылдық білім беру үдерісі эксперимент түрінде енгізілді.

Бұл жүйенің басты мақсаты – оқушының өзін-өзі таныту мүмкіндігі мен қоршаған ортасының шынайылығы туралы білімді игерудегі даралығын ашу, оқуға талабын және білігін қалыптастыру, яғни оқытудың келесі сатыларына қажетті танымдық қызығушылығын арттыру, бастауыш сынып оқушылардың біртұтас оқу әрекетін қалыптастыруға ықпал етуді көздейді. Сонымен қатар қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі болып табылатын әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, оны жақсартуға игі ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Осы мақсатқа сай әрбір тұлғаның шығармашылық, белсенділік, әлеуметтік жауаптылық, жоғары зияткерлікті, терең білімділік пен кәсіби шеберлікті талап етеді.

12 жылдық білім беруде келесі мәселелерге көңіл бөлінеді:

- оқытудың жана технологияларын енгізу;
- жаңа білім технологияларының енгізілуі;
- оқушылардың танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауын қамтамасыз ететін дамытушы, сындарлы білім беру моделіне көшуі;
- терең және белсенді кәсіби бағдар берудің ерте жастан басталуы;
- оқушы жастарға азаматтық-патриоттық, рухани-адамгершілік, көпмәдениеттілік, денсаулық сақтау және экологиялық тәрбие беру рөлінің күшейтілуі;
- өмірлік бағдар ретінде адам бойындағы құндылықтарға қажет жағдайда түзету енгізу және жаңадан жасау;
- білім ұйымдарының оқушыны әлеуметтендіруінің рөлін арттыруы.

Демек, 12 жылдық білім берудің мақсаты – әлеуметтік-экономикалық және саяси өмірге белсене қатысуға дайын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дайындау, яғни адамның жеке тұлғалық қасиетін қалыптастыру. Қазіргі қоғамның жаһандануы, адам ресурстарының мобильділігі, қолжетімді және алуан түрлі ақпаратқа көшу, бұқаралық ақпарат құралдары мен технологиялар ықпалының артуы, ғылымдағы инновациялар – осылардың бәрі уақыт талабы болып отыр. Қазіргі таңда ғылым мен білім тұрақты жаңаруда, техника мен технологиялардың жылдам даму қарқыны байқалады, сонымен қатар қазіргі кезеңде белгілі бір сала мамандықтары бойынша берілетін стандартты біліктіліктің жұмысқа орналасуға жеткіліксіздігі байқалып отыр. Ол үшін орта білім берудің мақсаты, мазмұны, әдіс-тәсілі жаңартылуы керек. Оқушылар бойында көшбасшылық, бастамашылық және кәсіпкерлік дағды, икемділік, кез-келген туындаған мәселені шеше білуге, ұжымдық жұмыс ұйымдастыра білуге, өз ойын ауызша да, жазбаша да сауатты және анық білдіру қасиеттеріне баулуымыз керек.

Мамандардың зерттеулері бойынша 12 жылдық білім беру жүйесінің төмендегідей артықшылықтары бар:

✓ Мектептегі бала денсаулығына байланысты туындап отырған ауыртпалықтан шығу. Мектептегі сабақ кестесінің тығыз болуы нәтижесінде балалардың денсаулығына кері әсер ете бастаған;

✓ Білім беру мазмұнының жаңартылуы. Соңғы жылдардағы сараптау қорытындылары көрсетіп отырғанындай, Кеңестік білім беру жүйесі өзге өркениетті мемлекеттердің білім беру стандарттарына жауап бере алмайтындай деңгейде. Әсіресе, математика, жаратылыстану ғылымы бойынша білім беру мәселесіне келгенде Қазақстан көптеген мемлекеттерден қалыс қалған. Бұл білім жүйесінде информатика, экология, өмір сүру қауіпсіздігінің негіздері енгізілмеген, гуманитарлық пәндердің тәрбиелік мүмкіндіктері бағаланбайды;

✓ Материалдық-техникалық базаны жаңартылуы;

✓ Жұмыссыздықты азайту – 12 жылдық білім берудің басты артықшылығы болып саналады. Бұл жүйе бойынша орта мектепті аяқтаған жас жеткіншек жоғары немесе арнайы оқу орнына түсе алмаса, қол қусырып отырмайды. 12 жылдық мектепте алған кәсіптік мамандығы бойынша, еңбек істеуге қабілетті болады.

Әрине, бұл сараптаулардан 12 жылдық білім берудің артықшылығы айқын көрінеді. Осыған сәйкес Білім және ғылым министрлігі тарапынан қойылған тапсырмаларды орындау үшін ұлттық білім берудің барлық деңгейлерінде сапаны жақсарту бағытында жергілікті атқарушы органдармен 2014-2016 жылдарға арналған 3 жылдық меморандум, 12 жылдық білім беруге көшу жөніндегі 2014-2027 жылдарға арналған жұмыс жоспары әзірленіп, бекітілді.

Дүние жүзінде орта, жалпы білім беру келесідей бағыттарда жүзеге асырылады, олар:

1. Барлық балаларға, жастарға бірдей білім беру; білімнің ашықтығы, біліммен ақпарат алудың барлық азаматтарға мүмкін болуы.

2. Оқу бағдарламаларының оқушының жеке басының қызығушылығы мен талғамдарын ескеруге, дамытуға, олардың бойында жалпы оқу іскерліктерін қалыптастыруға, сондай-ақ әр оқушының және қоғамның мүддесі мен қажеттіліктерін ескеруге, жеке тұлғаны жоғары сапамен оқытуға, тәрбиелеуге, дамытуға және жеке тұлғалық оқу үдерісін ұйымдастыруға бағдарлануы.

3. Оқушының отбасылық экономикалық-әлеуметтік жағдайына, жынысына, қоғамдық мәртебесіне, ұлтына, дініне қарамастан оның қабілетін барынша дамыту көзделген.

4. Жастардың күнделікті қоғам өмірінде болып отыратын өзгерістерге тез бейімделуіне жол сілтеу болып табылады.

5. Әрбір оқушыға сол әлеуметке сәйкес тарихи қалыптасқан, ең тұрақты рухани, дүниетаным және мәдени құндылықтарының таратылуы және бекуі.

Жоғарыда аталған әлемдік әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы 12 жылдық білім беруге көшу Қазақстан мектептерін:

1. Әлемдік деңгейге көтеруге жағдай жасайды.

2. Оқудың жылдық жүктемесі жеңілдейді.

3. Кәсіптік білім береді.

4. Жеке тұлғаны дамытуға ықпал етеді.

Қорыта келгенде, әр елдің білім беру және тәрбие саласында өзіндік ерекшелігі мен артықшылығы, тіпті кемшілігі де болады, осы себепті де біз Қазақстан Республикасындағы оқушыға білім беру мен тәрбиені жан-жақты дамыту мақсатында шетелдік 12 жылдық білім берудің тек оң және тиімді жақтарын қолданысқа енгізуіміз қажет. Мысалы, АҚШ пен Францияның балаларды мектепке дейінгі дайындау тәжірибесіне, Германиядағы бейіндік оқытуда пәндерді блоктарға біріктіру тәжірибесіне, Қытайдың мектеп

оқушыларын адамгершілікке, әлеуметтендірілуіне көп көңіл және ғылыми жұмыс әдістеріне баулуына, Скандинавия елдерінің оқу үдерісін демократияландыруына баса назар аударған абзал болар еді. Сондай-ақ, Жапониядағы сияқты орта білімнің жоғарғы сатысында бейіндік оқыту бағыттарын кеңейту мүмкіндігін қарастырған да жөн болар. Сонымен қатар, білім саласына өзгерістер енгізу үшін оны елдің тарихи дәстүріне, мақсатына, өндірісі мен мәдениет сұранысына бейімдеу керек.

Осыған орай Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев «Қазақстан 2030» стратегиясында көрініс тапқан әлеуметтік секторда құрамдас үш мәселеге - халықтың денсаулығына, жоғары білім деңгейіне және ұлттық рухани – адамгершілік мәселелеріне Қазақстан халқының назарын аударды. Аталған стратегияны орындау барысында Ел Президенті әр жылы Қазақстан халқына Жолдауында келесі кезектегі міндеттер туралы бағыт-бағдар беруде. Соның ішінде білім саласы да бар. Мәселен, 2006 жылғы Жолдауының төртінші басымдығында білім жүйесінің «бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру стратегиясы» айтылған. Елбасы 2011 жылғы Қазақстан халқына «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты Жолдауында да білім беру саласына ерекше көңіл бөлді: «Мен үшін маңызды мемлекеттік бағдарламаны: білім беру, денсаулық сақтау және тілдерді дамыту бағдарламаларын бекіттім» деп атап көрсетті /1/. Ол үшін жалпы білім беруді 12 жылдыққа көшіру, бейіндік мектептер ашу, оқушыларға білім беруде олардың өмірлік тәжірбиесін ескеру, пәнаралық байланысты нығайту, сол арқылы оқушыларға әлеуметтік-экономикалық тәлім-тәрбие беру, соған лайықты жаңа тұрпатты ұстаздар даярлау қажет.

Білім беру мемлекеттік тапсырыс. Ол дегеніміз мемлекеттің қаржысына сәйкес білім беру жоспарын жасау, соны орындау.

Бүгінгі жалпы орта білімнің бағыты өркениетті елдерден қалмау, тегін, міндетті орта, үзіліссіз білім беру, мектептердің әр түрін енгізу.

Болашақта ұстаздар жаңа заманның оқушыларына тәлім-тәрбие беруде оқушылардың өмір тәжірбиесіне сүйеніп, пәнаралық байланысты пайдаланып, тәлім-тәрбиені әр саладан, соның ішінде экономикалық білім мен тәрбие беруге болатыны белгілі.

Әдебиеттер:

- 1.«Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» – Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2010 жылғы 29 қаңтар
2. Бұзайбақова К.Ж. Инновациялық педагогика негіздері. Оқу құралы. Алматы: «Білім», 2009.

СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В КАЗАХСТАНЕ: ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ПОЛИЯЗЫЧИЯ¹¹

Мадиева Г.Б.

*КазНУ им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан
gmadi@mail.ru*

Мурзалина Б.К.

*КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан
murzalina_bota@mail.ru*

В современном образовании актуальной проблемой является совершенствование и повышение эффективности преподавания языков в условиях полиязычия. Как показала практика, знание изучаемого языка (его фонетики, фонологии, морфологии и синтаксиса), способов его использования в речи недостаточно для успешной коммуникации как в официальной, так и неофициальной ситуации. В связи с этим образовательные программы переориентированы на компетентностный подход в обучении языкам. Наряду с предметной и коммуникативной компетенциями предполагается формирование социокультурной компетенции, включающей знание ценностей культуры носителей изучаемых языков, а также более глубокое знакомство с родной культурой.

Особенность мультикультурности Казахстана определяется, как известно, составом проживающих этнических социумов, характером полиязычия и многоконфессиональностью. Как отметил Президент РК, «<...> Казахстан должен восприниматься во всем мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками. Это: казахский язык – государственный язык, русский язык – как язык межнационального общения и английский язык – язык успешной интеграции в глобальную экономику» [1].

За последнее десятилетие были частично реализованы решения триединой задачи: расширены и укреплены социально-коммуникативные функции казахского (государственного) языка, выполняется программа сохранения общекультурной функции и функции межнационального общения русского языка и развития языков этнических групп [2]. Тем не менее, можно отметить, что до сих пор существуют реально значимые проблемы для полной реализации этой программы (слабая материально-техническая база, отсутствие единых базовых высококачественных учебных материалов). Помимо этого, имеет место отсутствие высокой мотивации у обучающихся для практического овладения тем или иным языком (не всегда отличаются выполнимостью стремление получить хорошую работу, высокую зарплату,

¹¹ Печатается по: Мурзалина Б.К., Мадиева Г.Б. Полиязычие как вектор развития образования в Казахстане // Мат. 3-й межд. научно-теорет. конф., 3-4 октября, 2014. – Алматы: КазНУ им. аль-Фараби 2014. – С. 26-29

улучшение бытовых условий и т.п.), тогда как психологическое и социальное удовлетворение своих потребностей – важная составляющая жизнеобеспеченности человека.

В настоящее время высшие учебные заведения в своей деятельности следуют программе, формирующей высокопрофессионального, конкурентоспособного специалиста, для которого профессиональная компетентность неразрывно связана с языковой компетентностью: владением и умением грамотно использовать в любой ситуации как минимум три языка: казахский, русский, английский языки. Этот факт соответствует установке Международной организации ЮНЕСКО, провозгласившей XXI век столетием многоязычной личности, полиглотов, а первое десятилетие XXI века – десятилетием толерантности. Необходимо отметить, что освоению языков способствует принятая в РК в 1993 году уникальная образовательная программа «Болашак» («Будущее»), благодаря которой несколько тысяч талантливых молодых людей обучились и продолжают обучаться в лучших университетах мира. Сегодня они преподают в различных высших учебных заведениях республики, служат не только в государственных и частных учреждениях, но и работают в правительственных структурах, составляя элиту страны. В рамках этой уникальной программы, которая действует и по настоящее время, обучаются и проходят стажировки специалисты различных отраслей отечественной экономики и образования.

В Астане и некоторых городах Казахстана функционируют современные научно-исследовательский Назарбаев Университет, Назарбаев интеллектуальные школы, негосударственные образовательные учреждения, типа КИМЭП, КБТУ, МБА и др., функционирующие по международным стандартам, в которых преподавание ведется на английском языке. Образовательные программы в таких ведущих высших учебных заведениях страны, как Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана составляются на основе опыта передовых мировых вузов. Важно подчеркнуть, что Казахский национальный университет имени аль-Фараби стал единственным среди вузов Казахстана участником программы Организации Объединенных Наций «Академическое влияние». «Академическое влияние» – это глобальная инициатива ООН, которая объединяет свыше 500 вузов из более 90 государств мира с целью активной поддержки десяти всемирно признанных принципов, касающихся прав человека, грамотности, устойчивого развития, разрешения конфликтов и сохранения мира, межкультурного диалога.

Создание полиязычной толерантной языковой среды обеспечивается проведением и широким информационным обеспечением комплекса мероприятий, направленных на пропаганду межкультурного общения (*Фестиваль языков народов Казахстана, Праздник тюркской письменности,*

Праздник славянской письменности, Неделя языков, конкурс знатоков казахского, русского и английского языков *Тілдарын, Үздік лингвист* и мн.др). Опыт преподавания языков показывает, что в настоящее время знание отдельных языковых уровней, грамматики изучаемого языка недостаточно для эффективного взаимодействия с носителями языка. Теоретической основой такого подхода является идея о том, что познание любой культуры по своей природе диалогично: подлинное понимание другой культуры возможно только тогда, когда оно осуществляется сквозь призму своей культуры – через осознание своего языка, культуры своего народа.

В этой связи представляется необходимым подчеркнуть, что в настоящее время в сфере образования Республики Казахстан особо актуальным является создание новых учебников, предназначенных для средних и высших учебных заведений. Это обусловлено как успешным разносторонним развитием государства, экономическая, политическая и экономическая жизнь которого наполняется новыми реалиями, так и развитием современной науки и актуализацией инновационных методик.

Следует подчеркнуть, что ведущим трендом подготовки специалиста на современном этапе все чаще называют культуuroбразующую концепцию [4]. В соответствии с этой концепцией релевантным является формирование межкультурной компетенции, развивающей у современного специалиста новое культурное сознание – способность при контактах с другой культурой понять и уметь принять иной образ жизни, иные ценности и отказаться от существующих стереотипов и предрассудков, что, несомненно, будет способствовать лучшему взаимодействию с представителями инокультур. При таком подходе в качестве компонентов содержания образования рассматриваются различные факты культуры: языковой, прагматический, исторический, эстетический, этический, стереотипный, рефлексивный, реализующиеся в процессе текстовой деятельности обучающегося как на родном, так и на иностранном языке. Обучение иностранным языкам, таким образом, как феномен постоянного общения обучающегося с иной культурой в ходе языкового общения, является межкультурным по своей природе. Это межкультурное общение начинается уже на уровне лексики и включает, несомненно, и грамматические явления.

Как считает Е.И. Пассов, в образовательных целях продуктивно считать, что нет отдельно языка и культуры, – язык есть органическая часть культуры. «В каждом языке – портрет национальной культуры; познать, понять и принять ее можно только через языковой образ» [5: 10]. Язык является неотъемлемым компонентом культуры, ее хранителем, носителем и выразителем. Поэтому основной путь усвоения языка на современном этапе может быть отображен в формуле, которую предложил Е.И. Пассов: культура через язык и язык через культуру, то есть усвоение фактов культуры в процессе использования языка

как средства общения и овладение языком как средством общения на основе усвоения фактов культуры.

Таким образом, полиязычное образование изменяет роль родного языка и родной культуры в учебном процессе: они становятся неотъемлемыми аспектами межкультурной коммуникации, оптимизирующими весь процесс изучения других языков.

Переход к полиязычному образованию требует изменения всей системы обучения языкам, ибо нельзя, изменив цели системы, оставить без изменения все остальные ее компоненты: содержание, методы, средства и формы обучения. В первую очередь, это относится к разработке учебников нового поколения. При разработке подобного учебника необходимо создание такой модели культуры страны, которая выступала бы в качестве аналога действительности, дающего возможность познать менталитет народа данной страны и быть, таким образом, репрезентантом и ретранслятором конкретной культуры. Такая модель может быть представлена через произведения различных культур, созданные их представителями и составляющие базовую культуру личности, под которой (по О.С. Газману) понимается «необходимый минимум общих способностей человека, его ценностных представлений и качеств, без которых невозможна как социализация, так и оптимальное развитие генетически заданных дарований личности» [цитируется по: 6]. Считается, что именно базовая культура личности позволяет человеку жить в гармонии как с общечеловеческой и национальной культурой, так и с культурой других народов.

Литература:

1. Национальный культурный проект «Триединство языков», 2007 г. www.strategy2050.kz
2. Мурзалина Б.К., Мадиева Г.Б. Полиязычие как вектор развития образования в Казахстане // Мат. 3-й межд. научно-теорет. конф., 3-4 октября, 2014. – Алматы: КазНУ им. аль-Фараби 2014. – С. 26-29
3. Кто есть кто в Ассамблее народов Казахстана. – Алматы, 2005. – 98 с.
4. Бердичевский А.Л. Современные тенденции в обучении иностранному языку в Европе // Русский язык за рубежом, 2002. – № 2.
5. Пассов Е.И., Кибирева Л.В., Колларова Э. Концепция коммуникативного иноязычного образования (теория и ее реализация). – «Златоуст», 2007. – 200 с.
6. Бердичевский А.Л. Россия в диалоге культур. – М., Флинта-Наука 2004, Bratislava 2005.
7. Данилова О.А., Суродеева Т.П. Формирование межкультурной компетенции студентов в процессе обучения иностранному языку. – <http://study-english.info/article016.php#ixzz3BtaWgbmE>.

ҚАЗАҚСТАН ЖОО КӨПТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ ҚАЖЕТТІЛІГІ

Куркебаев К.К., Карбозов Е.К.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Мақалада ҚР ЖОО білім беру жүйесінде көптілді білім берудің тиімділігі мен әлеуметтік тіл білімінің кейбір базалық ұғымдарының сипаты талданады.

Елбасы 2008 жылғы «Жаңа әлемдегі Жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына арнаған Жолдауында: «Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуы тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деген болатын. Осыған орай ғылыми тұрғыдағы «көптілділік» ұғымы қоғамдық белсенділікке ие бола бастаған «Үш тұғырлы тіл» идеясымен түсіндіріліп келеді. Алайда социолингвистикалық еңбектерде «үш тұғырлы тіл» термині кездеспейді, ал «көптілділік» терминіне социолингвистика ғылымы тұрғысынан **көптілділік, мультилингвизм, полилингвизм** – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, «нақты коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада немесе мемлекетте бірден үш немесе одан да көп тілдердің қарым-қатынас құралы ретінде қызмет етуі» деген анықтама беріледі [1, с.132].

Көптілділік жеке адамның (индивидуумның) көптілдігі немесе ұлт пен ұлыстың көптілділікгі болып бөлінеді. Халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік экономикалық және саяси жағдайы, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторлар әсер етуі мүмкін.

Ұлттық құрамы бірыңғай, бір ғана этнос мекендейтін мемлекетте көптілділік сирек кездеседі. Жапония, Корея, Германия, Исландия сияқты мемлекеттерде жеке адамның ғана көптілділігі қолданылса, АҚШ, Ресей Федерациясы, Үндістан, Нигерия сияқты елдерде жүздеген ұлт пен ұлыс мекендейтіндіктен көптілділік құбылысы көрініс тапқан.

Мәселен, Ресейдің Дағыстан автономиялық республикасында 13 тіл болғандықтан көптілділік белгілі дәрежеде ұшырасады. Жаулап алу, халықтардың қоныс аударуы, көрші елдермен тығыз қарым-қатынас секілді тарихи себептер мен факторларға байланысты кейбір халық өкілдерінің жаппай көптілділігі қалыптасқаны белгілі.

Многоязычие, как отмечает Э.Д. Сулейменова, является неоспоримой и существенной характеристикой языковой ситуации Казахстана. Оно создается активным участием в нем казахского, русского, английского и других языков. Казахская, русская и английская языковые компетенции являются естественным отражением потребности практического и профессионального

владения несколькими языками для получения реальных шансов занять в обществе более престижное социальное и профессиональное положение. [2, с.117]

Бүгінгі таңдағы ҚР ЖОО білім беру жүйесінде көптілді білім беру сипаты келесідей жоспарлармен жүзеге асып келеді.

Еліміздің қазіргі заман талабына сай ҚР «Білім туралы» заңының 5-бабында «Барлық оқу орындары мемлекеттік жалпы міндетті стандартқа сәйкес мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін білу мен дамытуды, орыс тілі және бір шетел тілін оқып үйренуді қамтамасыз етуге тиіс» деп көрсетілген.

Осыған орай Еліміздің көптеген ЖОО жоғары білікті, бәсекеге қабілетті, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін меңгерген тілдік құзыреттілікке ие, халықаралық білім кеңістігі мен еңбек нарығында, мәдениетаралық коммуникацияға қабілетті де көптілді маман дайындауды мақсат етіп отыр.

ҚР Білім және ғылым министрлігінің статистикалық мәліметтеріне сүйенсек 360 мың күндізгі оқу бөлімінің студенттерінің 1,4 % -ы шет тілінде білім алса, ал 40, 5 мың адамды құрайтын профессор-оқытушы құрамының 8,3% шет тілінде дәріс жүргізеді. 2011 жылы бакалавриат деңгейінің типтік оқу бағдарламасына «Кәсіби қазақ (орыс) тілі» мен «Кәсіби шет тілі» пәндері енгізіліп, Халықаралық стандарттарға сай тілдерді оқудың деңгейлік моделі жүзеге асырылып келеді.

Бүгінде институционалды және арнайы аккредиттеуден ЖОО-ры үш тілде өтіп келеді.

Магистратура, докторантураға түсу үшін ағылшын тілінен, мамандық пәндерін қазақ, орыс тілдерінен емтихан тапсыру арқылы жүзеге асыруда.

ЖОО салалық пәндері бойынша негізгі оқулықтарды қазақ, орыс, ағылшын тілдеріне аудару, құрастыру мен басып шығару бойынша жүйелі жұмыстарда жүзеге асырылуда.

ҚР ЖОО көптілді білім беру жүйесінің тиімділігі

- Білім алушылар әлемдік ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқындылығы мен галамдық даму үдерістерін бағалай алады;
- Білім алушылар өркениет сұраныстарына жауап беретін жаңа ақпарат таратушы инженерлік-компьютерлік технологиялар тілін, саясат, бизнес, экономика тілін, халықаралық қатынастар мен іскерлер тілін игерген полимәдениетті көптілді тұлға ретінде қалыптасады.
- Жеке тұлғаның полимәдениеттік және ішкі әлеуетінің мүмкіндіктері ашылады;
- Еуропадағы мектеп тұлғалары мен студенттері сияқты бірнеше тілді еркін меңгерген тілдік құзреттілікке қол жеткізеді;

- Белгілі бір әлеуметтік топтар үшін (жастар) жоғары еңбекақы мен тұрақты жұмыс орнын сақтап тұру мүмкіндігіне ие.
- Оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқуға қол жеткізеді;
- Бітірушілер еңбек нарығында, өмірлік қызметте тілдік кедергілерге ұшырамайды;
- Көптілді меңгерген білім алушылар өзгермелі кезеңде еркін әрекеттер жасауға бейім болады;
- Алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді.

ҚР тіл саясатындағы көптілділіктің тиімсіз факторлары

► Социолингвистикалық зерттеулерге сүйенсек, кез келген әлемдік қоғамдық қауымдастықта үш тілдің бірдей бағытта, тең дәрежеде өркендеп дамуы мүмкін емес, көптілділік аясында тілдік теңсіздік пайда болуы әбден мүмкін;

► Тілдің ішкі табиғаты сөз байлығы, лексикалық құрамы, этномәдени болмысы, лингвопоэтикалық қабілеті, коммуникативтік жүйесі мономәдениеттік интеграцияға бейімделуі мүмкін;

► Орта және ортадан жоғары жастағы салалық кәсіби мамандардың біліктілік тәжірибелері мен сапалық деңгейлері ескерусіз қалуы мүмкін;

► Қазақ тілі дәл қазіргі таңдағыдай ғылым салаларындағы аударма тілі қызметін ғана атқаруы мүмкін;

► Өзге ұлт өкілдері білім алушыларының көбінесе орыс, ағылшын тілдерін меңгеру белсенділігінің артуы мүмкін;

► Қазіргі уақыттағыдай түрлі ресми іс-шаралар мен жиналыстарда, басқосуларда көптілділіктің ішінде орыс тілінің белсенді қолданылуы, жазбаша нысандағы ісқағаздар мен түрлі қаржылық, экономикалық есеп-қисаптар, келісім-шарттардың осы тілде жүргізілуінің ары қарай өсіп өркендеуі бек мүмкін;

► Қазақстанда болашақта көптілділік жеке адамның (индивидуумның) көптілділігінен жалпыхалықтық көптілділікке ұласуы мүмкін.

► ҚР «Тіл туралы» Заңында «Қазақстанда тұратын басқа да ұлт өкілдері тілдерінің қолданылуына және оларды үйренуге жағдай жасалады» деп көрсетілген. Алайда көптеген жергілікті кіші этникалық топтар ұйғыр, кәріс, тәжік, дүнген, шешен, татар, башқұрт, неміс және т.б тілдерінің ассимиляцияға ұшырауы мүмкін.

Еліміздегі көптілділік саясатында қазақ тілін жаһанның жарты әлемі (1,5 миллиард) сөйлейтін ағылшын тілімен, жер бетінде 130 миллионға жуық сөйлеушісі бар орыс тілімен бір қатарға қойып бәсекелестіру қисынға келмейді. Сондықтан Қазақстандағы тіл саясатын жоспарлауда **қазақ тілінің өміршендігін** арттыратын тетіктерге баса көңіл бөлінуі тиіс.

Әлеуметтік тіл білімінде «тілдің өміршендігі» (витальность языка) терминінің мәні - ол қандай да бір тілдің қоғам мұқтаждығын атқара алатын қызметі, бәсекелестікке түскендегі өмір сүруге қабілеттілігі, тұрақтылығы, қажеттілігі дегенді білдіреді. Көп жағдайда тілдің өміршендігі сол елдегі жүргізіліп отырған тіл саясатының қызметінен туындайды. Әрине, ел өміріндегі қоғамдық-саяси, экономикалық, өркениеттік, жаһандық өзгерістерге басты мән беріліп, ел ішіндегі тілдік ахуал мен тілдік жағдаятқа ғылыми сараптама жүргізілмейтін болса, көптілділік аясында тілдік теңсіздік пайда болуы мүмкін. Демек, жоғарыда аталған қостілділік салдарынан пайда болған кемшіліктердің етене еніп келе жатқан көптілділік жағдайында да қайталанбасына кім кепіл ?

Сондықтан дамыған елдердегі әлемдік тәжірибені үлгі ете отырып, көптілділіктің даму бағыттары мен қоғамдық қызметін, тілдердің бір-біріне тигізетін оң және кері әсерінің шынайы бейнесін саралап, нақты жүргізілген статистикалық мәліметтер мен зерттеулер негізінде қадағалап отыратын социологиялық және әлеуметтік-лингвистикалық зерттеу орталықтарын құрып, оларға ресми мәртебе берілуі тиіс.

Екіншіден, белгілі бір кезеңдік мерзімге сәйкес ел ішіндегі тілдік жағдаят пен тілдік ахуалдың шынайы диагнозы сараланып, сол зерттеулердің негізінде тиімді заңнамалық өзгерістер енгізілгені жөн.

ҚР ЖОО көптілді білім беру саясатын жетілдіруге қажетті ұсыныстар:

▶ *Қазақстандық білім беру жүйесінде көптілді және билингвалды білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданыс тапқан моделдерін енгізу;*

▶ *ҚР ЖОО мен серіктес шетел жоғары оқу орындарындағының негізінде отандық және шетел мамандарының қатысуымен қарқынды кәсіби-лингвистикалық курстар ұйымдастыру;*

▶ *ҚР ЖОО тілдерді оқытудың методикалық сапасын әлемдік тіл үйрету стандарттары негізінде дамыта отырып қазақ, орыс, ағылшын тілдерінің сағат санын арттыру керек;*

▶ *Шетел жоғары оқу орындарымен бірлескен ғылыми социоллингвистикалық сараптама бағдарламаларын жасау;*

▶ *Тіл үйрету оқу-әдістемелік орталығы, арнайы жабдықталған Ресурс орталықтарымен аудиториялар, аудио және бейне материалдар, оқу бағдарламаларын оқу үдерісінде кеңінен қолданылуды жүзеге асыру;*

▶ *Орта мектеп пен ЖОО арасындағы көптілділіктің құзыреттіліктік сабақтастығын дамыту;*

▶ *Профессор-оқытушылар құрамының көптілділік біліктіліктерін көтеретін тиімді оқу-әдістемелік құралдармен қамтамасыз ету және оларға сыйақы жүйесін енгізу ;*

► Қазақ, орыс, ағылшын тілдері бойынша студенттер мен оқытушылардың халықаралық форумдар мен конференцияларына, студенттік олимпиадаларға қатысу;

► Профессор - оқытушылар құрамы үшін шетел жоғары оқу орындарында тілдік тағылымдамалар ұйымдастыру.

► Шетелдердегі жетекші ЖОО базасы негізінде ғылыми іс-тәжірибеден өту арқылы университеттің жас педагогикалық кадрларын тілдік қайта даярлаудан өткізу.

► Республиканың жетекші университеттеріне шетел тілін жоғары дәрежеде меңгерген және пәндерді үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) жүргізуге дайындалған магистратура, PhD докторантура бітірген мамандарды және «Болашақ» бағдарламасының шәкірттерін оқу үдерісіне жұмылдыру.

Дүние жүзінің 26 мемлекеті өздерінің білім жүйесінің озық үлгілерімен ерекшеленеді. «Әулиелер мен оқымыстылар аралы» аталған Ирландияда білім беру жүйесі қоғаммен, қоршаған ортамен, өз ортасымен теориялық және практикалық байланыс негізінде жүзеге асырылады екен. Осындай озық модельдерді ҚР ЖОО көптілділік мәселелерімен үйлестіре отырып енгізу орынды болар еді.

Әдебиеттер:

1. Словарь социолингвистических терминов. (Ответственный редактор : доктор филологических наук В. Ю. Михальченко). - М ., 2006. 312 с.

2. Сулейменова Э.Д. Языковая ситуация и языковое планирование в Казахстане. - Алматы, Қазақ университеті, 2005. - 343 с.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННОГО УЧЕБНОГО ПОСОБИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ

НУРЖАНОВА АЙСУЛУ

к.ф.н., ассист. проф.

aisulu.nurzhanova@sdu.edu.kz

Университет имени Сулеймана Демиреля

Статья посвящена практике применения электронного учебного пособия в преподавании казахского языка иностранным студентам (уровень А1) в подготовительных группах СДУ.

Ключевые слова: преподавание казахского языка как иностранного; электронные средства обучения

Современное образование вступает в новый этап, и соответственно выдвигаются иные требования к процессу обучения иностранных граждан.

Обучение языку как иностранному, с применением компьютерных средств относится к классу инновационных методов, использование электронного учебного пособия позволяет создать систему интенсивного обучения, когда инофону предоставляется возможность выбора подходящей ему программы и технологии обучения, т.е. система адаптируется под индивидуальные возможности обучающего.

Поиск оптимальных средств, способных повысить языковую компетенцию студентов-иностранцев, является одной из приоритетных проблем в совершенствовании методики обучения иностранцев казахскому языку. Преподаватели не перестают экспериментировать, искать новые формы работы, способы подачи знаний, ведь каждый урок казахского языка для иностранных учащихся – это перекресток культур, это практика межкультурной коммуникации. От качества его организации зависит успешность формирования коммуникативной, лингвокультурологической и лингвострановедческой компетенции.

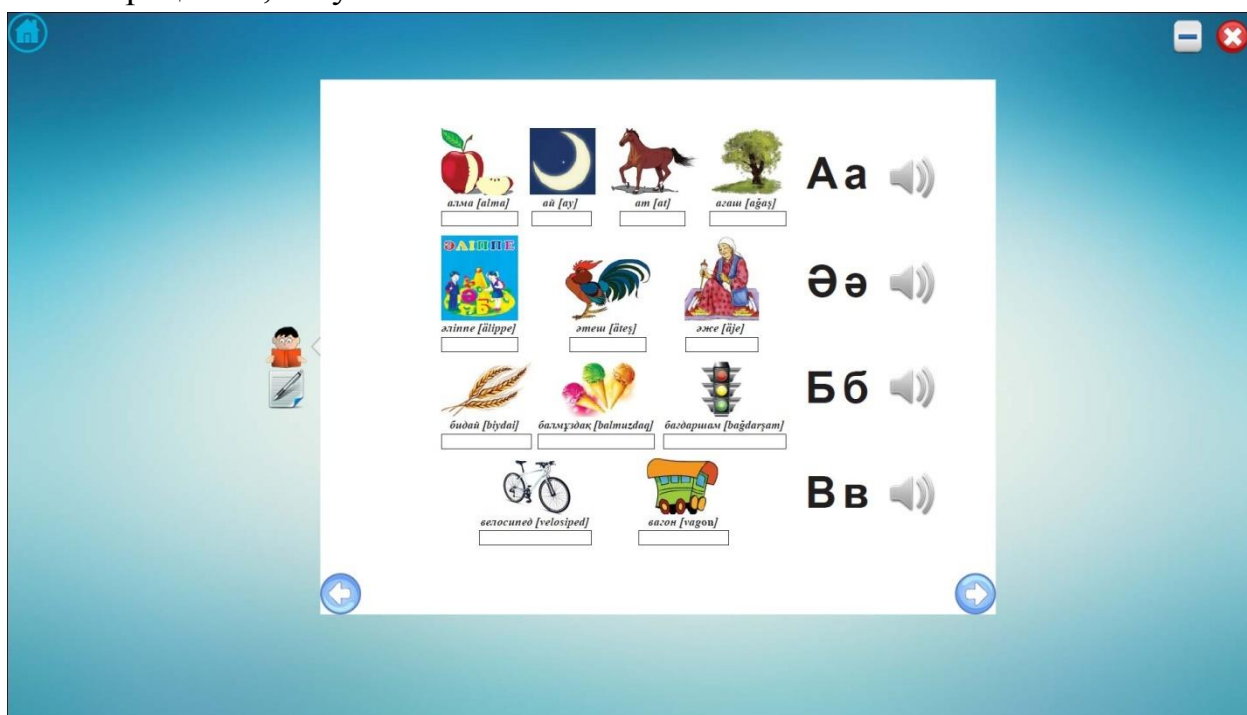
Электронное учебное пособие «Казахский язык (начальный уровень)» разработанное на базе Университета имени Сулеймана Демиреля, состоит из 15-ти лексико-грамматических тем.

Отбор лексики для данного электронного учебного пособия произведен с учетом ее тематической организации. Принцип функциональности, при практической направленности обучения, рассматривается в качестве ведущего. Соответствуя этому условию, лексика группируется вокруг пятнадцати тем общения, актуальных для иностранного контингента обучающихся: «Танысу», «Бұл не? Ол кім?», «Өзім туралы», «Менің отбасым», «Менің үйім», «Уақыт», «Дүкенде», «Ауа-райы», «Менің елім», «Қазақша сөйлеймін», «Біздің университет», «Менің сүйікті ісім», «Менің мамандығым», «Ауруханада», «Мен хат жаза аламын».

Сборник материалов III Международной конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»

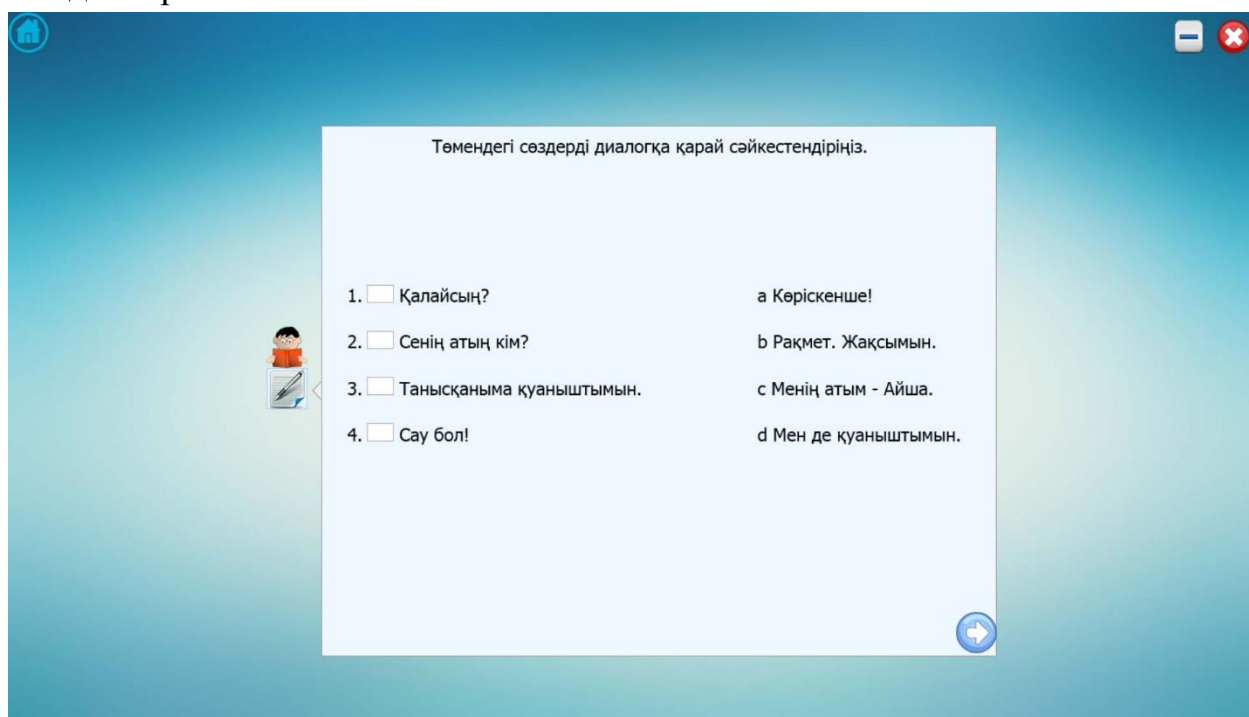
На первом занятии преподаватель знакомит студентов-иностранцев с алфавитом казахского языка. Алфавит представлен с картинками-иллюстрациями, озвучиванием.

Преподаватели казахского языка как иностранного хорошо знают, насколько трудна работа по постановке звуков в иностранной группе. Поэтому весьма ценным представляется озвучивание каждой буквы диктором. На начальном этапе обучения казахскому языку большую роль играет наглядность. Данная программа способствует более полной реализации этого

важного дидактического принципа, делает преподавание интереснее, эмоциональнее. Конкретная буква сопровождается набором слов, с соответствующими им яркими, красочными и веселыми картинками. При нажатии на слово, высвечивается интересующий нас рисунок. Это помогает учащимся научиться связывать слова с предметами и явлениями, которые они обозначают, правильно их произносить. Ведь слова звучат в эталонном дикторском произношении. Благодаря этой учебной компьютерной программе учащиеся узнают около 1000 казахских слов.

Автор предлагает основные способы решения задач повседневного общения, установления и поддержания контактов с другими людьми. В ней представлены речевые клише, используемые при знакомстве, приветствии-прощании, извинении, поздравлении, выражении благодарности, просьбы, пожелания, согласия или несогласия. Все они представлены в образцовом звучании диктора.

Неоднократно нажимая на нужную фразу, учащиеся могут прослушивать ее необходимое количество раз, пока произношение и содержание не будут прочно закреплены в памяти. Она, несомненно, способствует развитию коммуникативной культуры иностранных учащихся, практическому овладению казахским языком. Сам процесс обучения становится интересным и ярким за счет визуализации учебного материала, делая его более понятным и достигаемым для учащихся.

Это электронное учебное пособие результат двухлетней плодотворной работы с турецкими студентами.

В перспективе планируется усовершенствовать уже имеющийся электронное пособие, а также дополнительно разработать серию тренажеров:

1. Грамматический тренажер, т.е. компьютерную версию обучающего пособия грамматики казахского языка (начальный уровень);

2. Лингвокультурологический тренажер (сборник текстов и видеофильмов) - по этому направлению планируется создать сайт, обучающий иностранцев казахскому языку, с помощью кино. Для этого будут использованы фильмы из Золотого фонда казахского кино. Будет предложен комплекс упражнений к каждому фильму. Главная задача всех тренажеров – тренировка, овладение разными видами речевой деятельности на одном и том же грамматическом и лексическом материале, многократное повторение того же лексико-грамматического материала, что и в основном курсе, в различных ситуациях и контекстах.

Система тренажеров помогает иностранным студентам:

- усвоить, закрепить и расширить словарный запас
- научиться узнавать слово по его словоформе
- закрепить в сознании определенную падежную или глагольную форму в связи с определенной ситуацией.

3. Компьютерные логические игры-приложения на примере японского судоку для развития лексических, грамматических, фонетических навыков инофона.

4. Видеокурс в соответствии с ситуативно-тематическим и коммуникативным принципами основанный на реальных сюжетах учебной жизни студентов СДУ (около 50 сюжетов). Будут специально подобраны типичные ситуации, актуальные темы для иностранных студентов:

- **«Знакомство с факультетом филологии»**, на котором учащиеся занимаются в первый год обучения в университете;
- **«Деканат»**, где иностранные студенты решают свои учебные проблемы (по вопросам сдачи экзаменов и зачетов, оформления документов) с деканом, заместителем декана, старшими преподавателями, эдвайзером;
- **«Общежитие»**, где студенты общаются с комендантом, вахтером, соседями по комнате, с представителями других стран и культур;

- «*Поликлиника*», куда студенты обращаются за помощью врача, медсестры через сотрудников регистратуры.

Структура и содержание видеокурса позволят сформировать коммуникативно-речевые умения иностранных учащихся в слушании и понимании казахской речи, толерантного взаимодействия на казахском языке в полиэтнической среде современного турецкого университета. Диалоги видеокурса будут аутентичны и типичны. Они дадут возможность эффективно познакомиться с реалиями, нормами, правилами, традициями и обычаями учебной жизни вуза, успешно адаптироваться в учебно-административной, социальной сферах.

Несомненным достоинством вышеназванных программ является возможность многократного повторения отдельных фрагментов. Ценно, что с помощью преподавателя обучающийся может приостановить презентацию учебного материала в любом месте и просматривать его многократно до полного понимания и усвоения, повторить правила, закрепить их практически, применяя в разных конструкциях.

Таковы перспективы дальнейшей разработки проблем связанных с обучением иностранных студентов СДУ казахскому языку на начальном этапе.

Литература:

1. Мартиросян Н.В. (2002) О некоторых инновационных технологиях в преподавании русского языка как иностранного. Москва: Книга 1, МГТУ «МАМИ», 2010 г., 575 с.
2. Нуржанова А.Б. «Қазақ тілі» (қарапайым деңгей). Алматы, «Таңбалы», 2014

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Ақжолова Б.Х., Ақжолова Ғ.М., Досанова А.М.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Елімізде болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, күнне-күнге үдеп келе жатқан ақпараттар ағымдары, еңбек нарығындағы бәсекелестіктің артуы оқу орнын бітірушілерге қойылатын талаптарды күшейтуде. Қазіргі кездегі білім берудегі мақсат – жан-жақты, білімді, болашаққа жаңа көзқараспен қарай білетін және өзгерістерге, өмір сүруге

бейім, өзіндік ой-толғамы бар, қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру болып табылады.

Елбасы жолдауында: «Сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландырылуының және инновациялық дамуының негізіне айналуы тиіс» - деп көрсеткен.

Осыған байланысты студенттердің шығармашылық әрекетін, білімді өздігінен ізденіс арқылы табудың жолын, жалпы педагогикалық принциптерді басшылыққа алу біліктіліктерін көтеру мәселесі қойылып отырғандықтан, білім беруді ұйымдастырушы-оқытушы мен білім алушы-студенттер арасындағы қарым-қатынас дәрежесі мүлдем басқаша жаңа деңгейге көтерілуі тиіс. Осының негізінде оқыту әдістері мен оқу әрекеттері түрленіп, жұмыстың құрылымы да, мазмұны да, оны ұйымдастырудың педагогикалық-психологиялық мақсаты да кешенді түрде өзгеріске ұшырады.

Осындай өзгерістерден кейін көп жылдардан бері қалыптасқан сабақ беру әдістері, оның ішінде, студенттерге дайын білімді бере салу, ұсынылған тапсырманы орындату, бір сарынды тапсырмалар жүйесі сияқты жұмыс түрлері өз актуалдығын жоғалтып барады.

Қазақстандағы мемлекеттік тілмен қатар басқа да тілдерді (ағылшын, орыс, неміс, қытай, түрік, испан, корей және т.б.) жан жақты игерудің ғылыми-теориялық, педагогика-психологиялық және тәжірибелік-әдістемелік деңгейлері тілдерді оқытуда инновациялық технологиялардың тиімділігін дәлелдеп отыр.

Соған сәйкес білім стандарты жасалынып, жаппай компьютерлендіру, инновациялық технологиядан іздену, білім мазмұнын байыту, әлемдік білім кеңістігіне ену мақсатында жұмыстар жүргізіп жатырмыз. Білімді жеке тұлғаға қарай бағыттау оқушының «Мен» менталитетін қалыптастыру, оларды өзін-өзі таныту үшін еңбектену оқытушылар қауымына үлкен мақсаттар жүктеді.

Технология – қандай да бір істе, шеберлікте, өнерде қолданылатын әдіс-тәсілдердің жиынтығы; **технология** – өнер, шеберлік, дағды, өңдеу әдістерінің жиынтығы, күйдің өзгеруі (В.М.Шепель).

Оқыту технологиясы – дидактикалық жүйенің құрамдас процессуалды бөлімі. (М.Чошанов).

Педагогикалық технология – оқытудың түрлерінің, әдіс-тәсілдерінің арнайы құрамын анықтайтын психологиялық-педагогикалық нұсқамалардың жиынтығы; ол педагогикалық үрдістің ұйымдастырылған әдістемелік құралы (Б.Т.Лихачев); педагогикалық технология – оқу үрдісін іске асырудың мазмұнды құралы (В.П.Беспалько); педагогикалық технология – оқытудың жоспарланған нәтижелерге жету үрдісінің сипаттамасы (И.П.Волков); педагогикалық технология – оқытушы мен оқушы үшін ыңғайлы шарттарды сөзсіз қамтамасыз ететіндей оқу үрдісін жобалауда, ұйымдастыруда және жүргізуде бірлескен педагогикалық іс-әрекет.

Ақпараттық технология – сабақты түрлендірудің, ерекшелендірудің, дараландырудың тәсілі ғана емес, сонымен қатар сабақты жаңаша ұйымдастырудың мүмкіндігі. Ақпараттық технологияның көмегімен жүргізілетін сабақтарда – студент өзін белсенді және еркін сезінугі мүмкіндік тауады.

Қазіргі *инновациялық технология* туралы айтатын болсақ, технология грек сөзінен, яғни өнерпаздық, шеберлік, іскерлік деген ұғымды білдіреді. Оқытушыдағы басты мақсат – алдындағы оқушыларға таза білімінің өзін бере білу емес, бүгінгі алған білімін өмірлік қажеттіліктеріне сай пайдаға асыра білуге үйрету. Тұлғаның өзіндік дамуы өз білімі үшін өз жауапкершілігін көтеру оның «көптің бірі» немесе «көптің ең жақсысы» болуымен емес, өз тұлғасының мәнділігін, құндылығымен маңызды болып саналады.

Қазіргі еліміздің саяси, экономикалық және әлеуметтік жағдайларының өсу қарқынына байланысты, оқыту үдерісі жаңаша сипат алғаны белгілі. Дәстүрлі ұлттық технологиялармен қатар, инновациялық оқыту үдерістерінің қоғамдық маңызы мен мағынасы саралана отырып қалыптасуда.

Тілдерді оқытудағы инновациялық технология өз мазмұнына сай, тіл үйретуші мен үйренушінің прагматикасының орындалуына тиімді технология болып табылады.

«Тіл үйретуші» терминін біздің ұғымымызда: «Нақты бір немесе бірнеше тілдерді оқытудың технологиясын диахронды және синхронды тәжірибелер мен өз білік, білім дағдысының негізінде қалыптастырған тұлға».

Ал, тіл үйренуші дегеніміз – нақты бір немесе бірнеше тілді тіл үйретушінің технологиясын меңгеру негізінде рефлекс тудыра алатын индивид.

Тіл үйретуші тіл үйренушінің индивидтік қасиеттерін бақылап, оқыту технологиясының белгілі бір түрінен нәтиже болатындығын болжайды. Технологияларды аралас және дара қолдана отырып, жоспарын уақыт кестесіне бағамдайды. Табысты нәтиже үшін ең тиімді технологияларды таңдайды. Мұндай кең таралған технологиялар қазіргі кезде инновациялық технологиялар деп аталады. «*Инновациялық технология* – инновациялық білім беру технологияларына білім, білік, дағды жүйесін жеке тұлғаның меңгеруін және оны өмірде тиімді етіп қолдана білуін қамтамасыз ететін арнайы жобаланған, әзірленген жаңа енгізілімдерді оқу үрдісінде іске асыру біліктерінің жүйелі жиынтығы» [1, 34].

Демек, инновациялық технология уақыт пен кеңістікте өзіндік өңдеу мен жаңарту бағытында білім берудің тиімділігін арттыратын жоба деген сөз.

Қазақ тілін оқытудың инновациялық жүйелері:

- 1 Қазақ тілін оқытудың коммуникативтік технологиясы
- 2 Қазақ тілін оқытудың интерактивтік технологиясы
- 3 Қазақ тілін оқытудың интенсифік технологиясы
- 4 Қазақ тілін оқытудың ақпараттық технологиясы

5 Қазақ тілін оқытудың лингвомәдени технологиясы

Қазақ тілін оқытудың коммуникативтік технологиясы. Қазақ тілін оқытуда коммуникативтік технологияны қолданудың ғылыми-теориялық негіздері «Тіл» мен «сөйлеу» дихотомиясы және тілдік қарым-қатынас. Мәтін. Қазақша коммуникативтік құзырет және оны қалыптастыру әдістері Коммуникативтік жаттығулар Тілдік жағдаяттар Тыңдау-түсіну Оқу-түсіну Жазу Сөйлеу - монолог Сөйлесу – сұхбат құру Полилог

Қазақ тілін оқытудың интерактивтік технологиясы. Интерактивтік оқыту жүйесі – (inter -өзара), (act – іс-әрекет жасау) сабақта барлық білім алушының белсенді қатысуымен ұйымдастырылатын оқу үдерісі.

Қазақ тілін оқытудың интерактивтік технологиясы. Қазақ тілін оқытуда интерактивтік технологияны қолдану. Интерактивтік оқытудың түрлері мен формалары «Қосарлап жұмыс істеу» немесе «Алтыбақан» әдісі «Ротациялық (ауыспалы) үштік» немесе «Үш дегенім - күш» әдісі «Карусель» немесе «Сақина салу» әдісі «Аз топпен жұмыс жасау» әдісі «Мозаика» немесе «Хан талапай» әдісі «Аяқталмаған сөйлем» әдісі «Ми шабуылы» немесе «Ойталқы» әдісі «Рөлдік ойын» әдісі «Пікірталас» әдісі «Жобалау әдісі».

Қазақ тілін оқытудың интерактивтік технологиясы. «АЛТЫБАҚАН». Тіл үйренушілер екі-екіден түрлі жұмыстар орындайды; «ҮШ ДЕГЕНІМ - КҮШ». Тіл үйренушілер бірін-бірі алмастыра алатындай болып, үш-үштен тапсырмалар орындайды; «САҚИНА». Тіл үйренушілер тапсырманы топ болып, жағалай отырып, әрқайсысы бір-бірден тұтас тапсырманың орындалуы үлес қосады; «ҚАЗАҚ АУЫЛДАРЫ». Әр ауылға ат қойып, тіл үйренушілер кіші топтарға бөлініп тапсырмалар орындайды; «ОЙТАЛҚЫ». Мұны қазір орыс тілінде «Мозговой штурм» деп атап жүр. Тіл үйренушілер қажетті «ДАНЫШПАНДАР», «СЫНШЫЛАР», «СЫРТ КӨЗ» деген топтарға бөлініп, тапсырманы кең түрде талқылап орындайды; «ХАН ТАЛАПАЙ». Осы аттас асық ойынының ұстанымы бойынша берілген тапсырманы қайсысы қолға түсіеді, соны әрбірі жеке орындайды, кейін, оларды МОЗАИКА ұстанымы бойынша біріктіреді; ІСКЕРИ РӨЛДІК ОЙЫНДАР. ПРЕСС ӘДІСІ. Бұл форма бойынша тіл үйренушілер берілген тақырып бойынша материалдар жинаушы, интервью алушы, журнал шығарушы, диктор т.б. бөлініп тапсырмалар орындайды.

Қазақ тілін оқытудың интенсификациялық технологиясы. Жалпы, «интенсив», «интенсификация» деген ұғымдардың «тез», «жылдам» деген ұғымға қатысы аздау екенін көп ескере бермейміз. Шындығында, тілдерді интенсификациямен оқыту - қоғамның берген тапсырысына тіл үйретушілер мен оқытушылардың берген жауабы іспетті пайда болған. Тілдерді интенсификациямен оқыту – адамның тіл үйренудегі барлық пәрменділігі мен қарқынын актуалдандырып, биік нәтижелерге аз уақытта бірақ көп күш жұмсау арқылы қол жеткізетін әдістерді қолдану дегенді білдіреді.

Қазақ тілін оқытуда интенсивтік (қарқынмен) технологияны қолданудың ғылыми-теориялық негіздері (Г. Лозанов әдісі) Интенсивтік (қарқынмен) оқыту технологиясы Эмоциялық-мәнділік әдіс (И.Ю.Шехтер); Ересектерге арналған интенсивтік (қарқынмен) оқыту курсы (Л.Гегечкори); «Тілдік тұнық аяға ену» курстары (А.С. Плесневич); Ересектерге арналған суггестобибернетикалық-интегралдық әдіс (В.В. Петрусинский); Ауызекі сөйлеу тілін жеке тұлғаның резервтік мүмкіндіктерін белсендіру арқылы интенсивтік оқыту (Г.А. Китайгородская) т.б.

Қазақ тілін оқытудың коммуникативтік технологиясы. Тыңдау – түсіну Тыңдау Оқу- түсіну Оқу Сөйлеу Сөйлесу – сұхбаттасу Жазу.

Монологке үйрету әдістері Қазақша диалог пен полилогке үйретудің лингводидактикалық негіздері Диалогтік тұтастық – диалогке үйретудің бірлігі ретінде Диалогтік сөйлеу тілін дамытуға арналған жаттығулар жүйесі Полилогтік сөйлеуін дамытуға арналған дидактикалық материалдар жүйесі

Қазақ тілін оқытудың ақпараттық технологиясы. «Білім беру жүйесіне мәліметтерді өңдеудің; түрлі ақпараттарды тасу, жеткізу, іздеу, жинақтау, сақтау және көрсетудің, ақпараттарды модельдеу мен құрылымға түсірудің жаңа әдістерін, амалдары мен құралдарын енгізу» (И.В. Роберт)

Қазақ тілін оқытудың ақпараттық технологиясында – аудиокұралдар, бейнеқұралдар, электрондық оқу құралдары, электрондық сөздіктер, электрондық кітаптар, қашықтан оқыту құралдары, ресурстық оқу құралдары, онлайн ресурстар, сөздіктер мен мақалалар, конференция материалдары, мамандандырылған электрондық журналдар жатады.

Қазақ тілін оқытуда ақпараттық технологияның артықшылықтары – компьютердің ақпаратты түрлі формада бере алатын және қабылдай алатын мүмкіншіліктері; комбинаторлық – үлкен көлемдегі ақпараттарды есте сақтай алуы, сақтап қоя алуы, құрылымға түсіруі, сорттай алуы; есептеушілік – ақпараттың кез келген түрінің (мәтін, графика т.б.) тез және дәл өзгерте алуы; графикалық – орындалған жұмыс нәтижесінің айқын көрнекі формада көрсете алуы.

Қазақ тілін оқытудың ақпараттық технологиясы “Жаңа толқын” ОӘК “Астана” ОӘК “Мәртебелі сөз” ОӘК “ҚР мемлекеттік қызметшісінің тілдік портфелі” технологиясы “Сұхбат” ОӘК “Алтын қазық” ОӘК.

Тәжірибелі тіл үйретуші оқыту үдерісінде компьютерді тек құрал-жабдық ретінде қолданып, шетел тілдерін үйрететін көптеген бағдарламалармен жұмыс істегені абзал. Мысалы, Professor Higgins, Triple Play Plus, Deutsch für Kinder, Deutsch Gold, Euro Talk, Deutsch Platinum, Talk to me, Hotpotatoes бағдарламалары ұсынылған. Осы аталған бағдарламалар өз тиімділігімен өте жақсы нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Қазіргі ақпараттық қоғамда осылайша компьютерлік технологияларды кең қолдану әдістері, әсіресе, шетел тілдерін оқытудағы ең озық инновациялық технологиялардың қатарынан орын алып отыр.

Қорыта келгенде, тілдерді оқытудың тиімді технологиялары инновациялық тәсілдерді қолданумен бірге тіл үйретушілердің ұлтжандылық қасиеттеріне де барып тірелетіні тәжірибелердің өзі көрсетіп отырған айғақ.

Әдебиеттер:

1. Әбуов Ә.Е. Мектептің оқу үрдісінде инновациялық білім беру технологияларын пайдаланудың шарттары. Пед.ғыл.канд.дисс.-Астана, 2005.
2. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан – 2050» стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауы // Егемен Қазақстан, 2012ж. 14 желтоқсан.
3. Садықова Р.Қ. Шетел тілдерін оқытудағы инновациялық технологиялар // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы, «Филология» сериясы, №4(42), 2012ж.
4. Досмұхамедұлы Х. Қазақ-қырғыз тілдеріндегі сингармонизм заңы. – Алматы: Мектеп, 1993.
5. Аухадиева З.Ж. Шетел тілдерін үйретуде жаңа инновациялық технологияларды пайдаланудың маңызы // ISSN 1561-1140. Пищевая технология и сервис. 2011. №4

«THE INTRODUCTION TO LINGUISTICS» ON BASIS OF DRAWINGS AND TABLES

Bektemirova S.B., Ismailova N.A.
Al-Farabi Kazakh National University

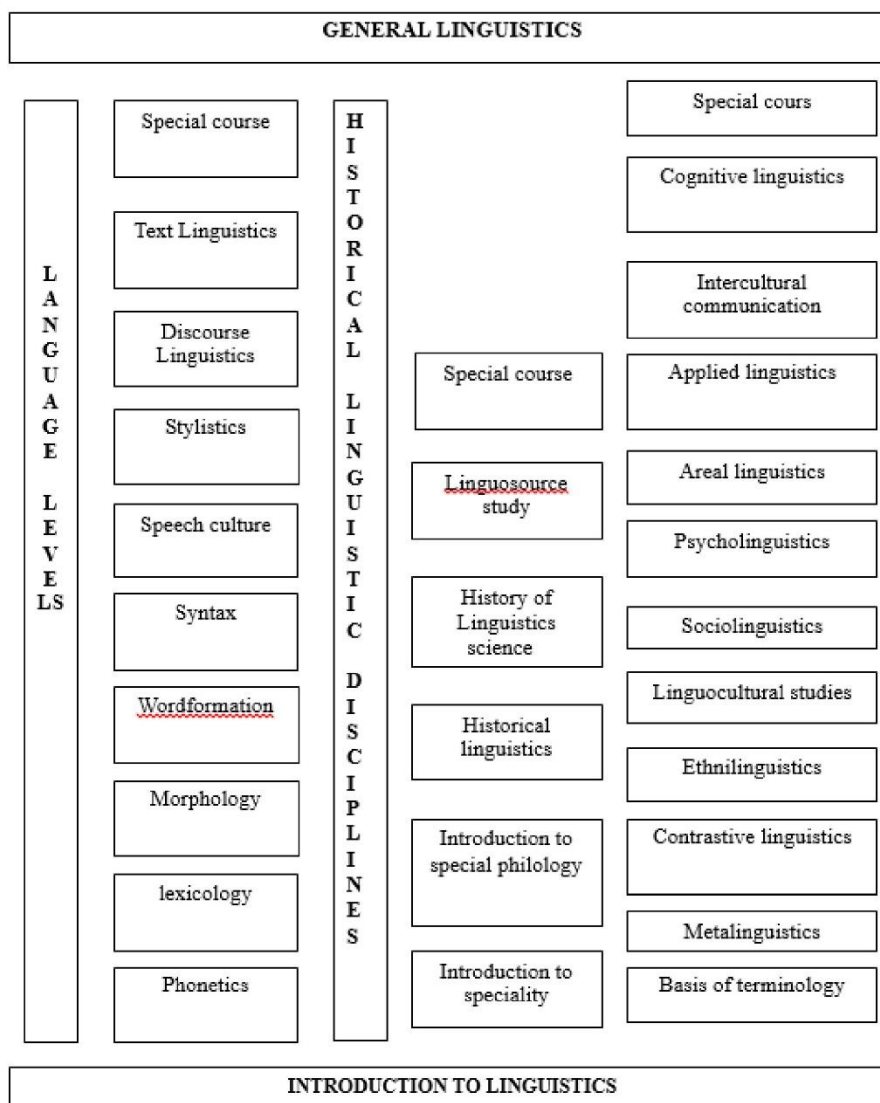
Theoretical course "Introduction to Linguistics" is the basic subject studied by the students of philological faculties, especially at the first year of studies. "Introduction to Linguistics" is the first step in the preparation to the disciplines of linguistic studies. Therefore, it gives to the students not only the knowledge about the language system, linguistics (phonetics, vocabulary, grammar, etc.) but also provides information about the languages of the world. In this course, representing the basis of the theory of language studies the student will consider the language system, foreign languages, language and speech, language and thinking, the common features of the development of language and speech and their characteristics, the main factors of language communication, the relation of linguistics with other sciences, the practical value of the language, systemic and structural properties of the language, the language of the public nature of the language, symbolic nature of the language, different theories about the origin of the language, the national language and the forms of its development, the origin of writing and its development processes, methods and methodology of the study of linguistics, the genealogical and typological nature of language, a direct impact on the development of human

civilization, the impact of the language of the development of National culture, comprehensive theoretical and practical problems of linguistics. Moreover, students get acquainted with the terms of the linguistic study and learn how to use them from the scientific point of view. "Introduction to Linguistics" is the discipline which teaches students to express their own thoughts and opinion, can provide an opportunity to share opinions. As a result of mastering the course "Introduction to Linguistics" students receive knowledge about linguistics, its main concepts, terms and the current theoretical data. "Introduction to Linguistics" being the main discipline is closely connected to the other disciplines taught at the philological faculty. The knowledge gained from the disciplines "Introduction to Special Philology", "Ancient Turkic/Slavic/Germanic/Roman languages", "Kazakh language", "Russian language", "Foreign Language" (English, German, French, Chinese, Arabic, Persian, etc.) enables to form the language theory, disclose their typological and structural peculiarities and similarities on the basis of comparison of language materials, think logically, also make scientific conclusions. It may be shown in the following table.

Table 1.

Discipline "Introduction to Linguistics"

Сборник материалов III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
 ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

The discipline «Introduction to Linguistics» is an independent science studying a language and its development regularities. The main object of linguistics is language, communication language of humanity. Language is a tool of exchanging views, communicating with each other of people in the society. All languages serve for people, their environment, that is for society. Society cannot exist without language. There is no language without society, no society without language. Language is a tool of communication of people with each other existing only in human society (Kamalova, 2014). The main object of linguistics science is this human language. Language is a common tool for the whole human society therefore it is a natural phenomenon that the main principles and scientific statements are common for everyone. So the work titled “Additional manual for the discipline “Introduction to Linguistics” for the first year students on the discipline “Introduction to Linguistics” covering the mentioned issues in the form of tables and charts, directed at using the effective and practical methods of explaining basing on

the new technologies is under consideration. Drawing out the tables and charts, editing the tables, entering the data into the tables and modelling are convenient for developing the student's competence, maturity, memorative faculty and intelligence, increasing their interest. Moreover, it contributes to training the student to use the time effectively, to think systematically, to accuracy, computer literacy. For instance, it looks as followings.

Table 2.

The process of language interaction

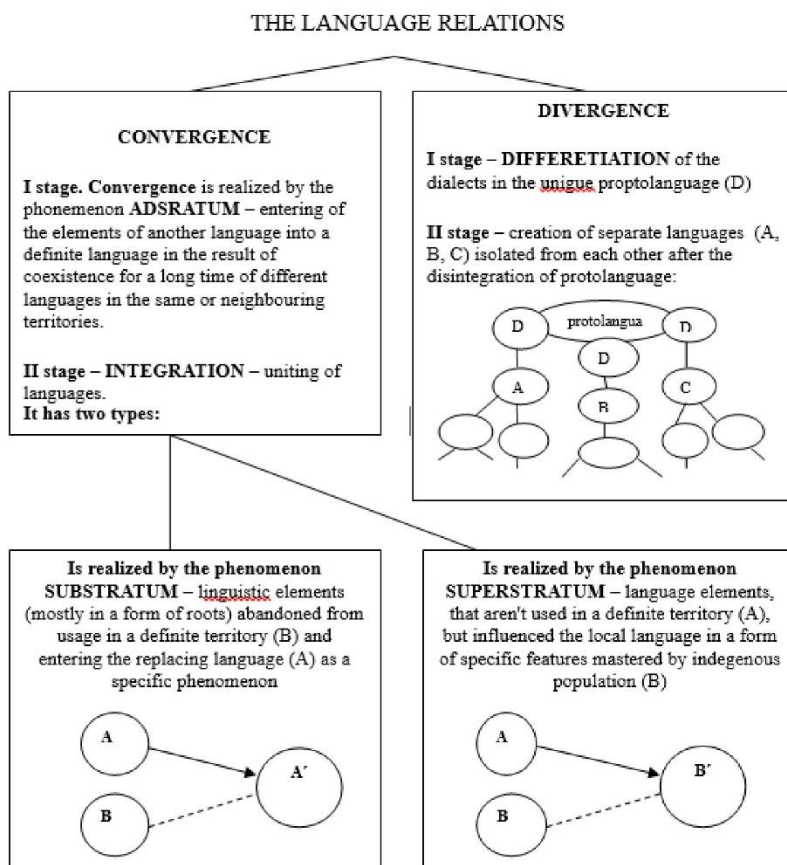
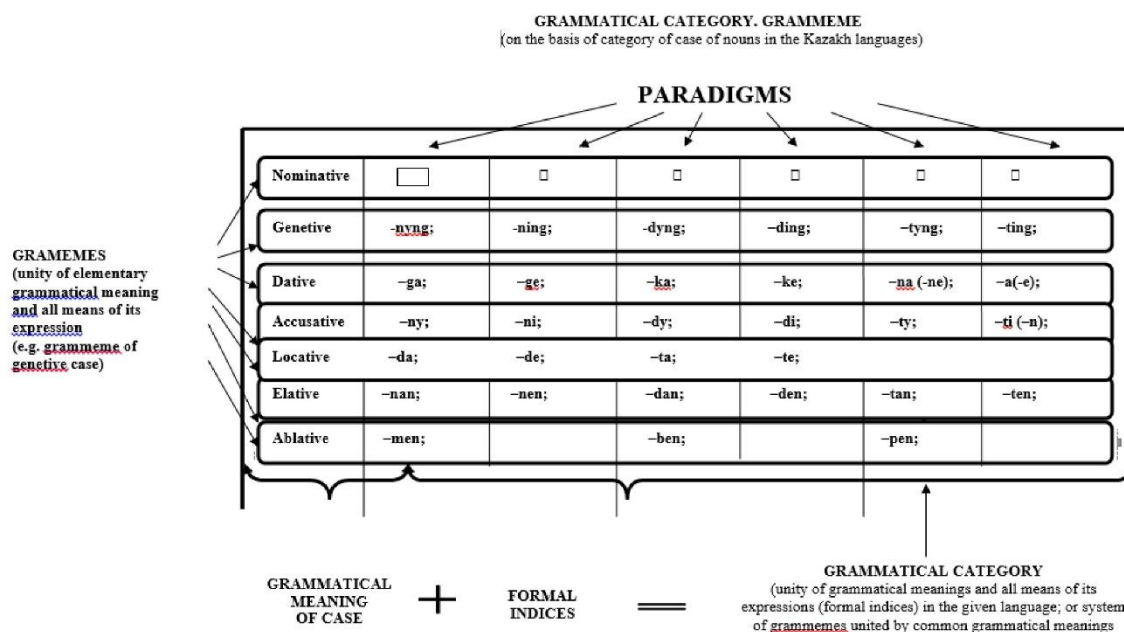

Table 3.

The functions of language units

Language units	Functions	
	Specific/ Peculiar	General
PHONEME	Distinctive – differentiates the phonetic level of the main language units	} Structural – all units serve to form the units of the higher level } Semiological (generalizing) – meaningful units serve for generalizing the uniform phenomena in one group
MORPHEME	Word forming – forms a new word Form making (word changing) – makes grammatical form of a word	
LEXEME	Nominative – functions to name and distinguish the objects of real and world	
SENTENCE	Communicative – functions for exchange of information and setting relations between people	

Image 1.
Grammatical category. Grammeme

On the basis of tables and charts any theoretical and practical materials on the discipline “Introduction to Linguistics” can be presented very effectively. Various methods of nowadays modern study gain advance. Here a students demands a teacher competence of high level (Ryabtseva, 2002). Therefore in our opinion, the role of tables and charts is vital. The methods of using the tables and charts in any discipline are based on the following didactic principles:

- Principle of demonstrativeness;
- Principle of teaching availability;
- Principle of effective and reliable teaching.

They are defined in the result of the following model description:

- Algorithm

- Table
- chart
- Discourse model
- chartical fixation of mental activity

The rule of the main requirements of model description

- The methods used in model description must be close and short.
- The methods used in model description must be in the branched and minimal volume.

The requirements of creating charts:

- Shortness
- Structure
- Availability for teaching and playing.
- Principle of entertaining.
- Variability.
- Principle of information correction and placing

The structure of the tables and charts related to the discipline increases the effectiveness of teaching process and academic work not just for students. Communicative charts and tables are considered the main tool of developing and forming the language competence, that is of phonetic, lexical, grammatical aspects of a language. They contribute to distinguishing and improving at the maximum the development and formation process of skills and abilities of all kinds of language function.

References:

1. Kamalova D.K. (2014). Technology of using communicative tables and charts in teaching foreign languages. *Young scientist*, 10, 534-536.
2. Ryabtseva L.A. (2002). Using charts and tables on the lessons of the English language as the key to successful development of the language competence of students. Retrieved from <http://www.allbest.ru/>.

ЖИЛІК СӨЗДІКТІҢ ТІЛДІ ОҚЫТУДАҒЫ ТИІМДІЛІГІ

Медетбекова П.Т., Исмайлова Н.А.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

В статье рассматривается возможность частотного словаря определить словарный запас и его особенности в обучении языку. Также в результате исследования частотного словаря в настоящее время учитываются мнения о теоретической и практической значимости работ первых ученых в казахской лингвистике и с помощью современной технологии автор выявляет его эффективность в обучении казахскому языку.

In the article the possibility of the frequency dictionary to determine the vocabulary and its peculiarities in teaching a language is considered. Also as a result of the research of the frequency dictionary considering the opinions on the theoretical and practical significance of the works of the first scientists in the Kazakh linguistics and by means of modern technology the author reveals its effectiveness in teaching the Kazakh language.

Бүгінгі ХХІ ғасырда ақпараттық технологияның көмегімен көптеген жаңалықтар мен зерттеулердің адамзат өміріндегі жетістіктері жайында айтып жеткізу мүмкін емес. Айтқымыз келіп отырғаны компьютерлік бағдарламалардың көмегімен бүгінгі таңда көптеген ғылыми жұмыстардың нәтижесі орасан. Солардың бірі өзге ұлттың мәдениетін, тілін үйрену бүгінгі таңда аса маңызды деп білеміз. Оның үстіне Елбасымыздың ұсынған «Үштұғырлы тіл саясаты» бүгінгі таңда кеңінен етек жайып, талапты күшейтудің нәтижесінде түрлі республикалық көлемде жобалар орындалуда. Өзге елдің мәдениеті мен тілін үйренудің арқасында еліміздегі қаншама халықаралық байланыстардың орнауы, өзге шет елден білім алып келіп жатқан жастарымыз немесе керісінше, бүгінгі таңда қазақ тілін үйренуге деген өзге ұлт өкілдерінің қызығушылықтары күн санап артуда. Тілді оқытуда тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану мәселесі қашанда өзекті екені белгілі. Осыған байланысты көптеген тіл зерттеуші ғалымдардың ғылыми және практикалық зерттеулері дәлел. Бұл мәселеге тіл білімінің қолданбалы бағытының тигізер септігі орасан.

Бүгінгі ақпараттық технология заманында тілді жеделдете оқыту мүмкіндігі күннен күнге еселеніп отыр. Компьютерлік бағдарламаның көмегі арқылы тілді оқытудың мүмкіндіктері көптеп шешімін тауып келеді.

Күн санап еліміздің Мемлекеттік тіл – ана тілімізге деген қызығушылық, тілімізді үйренуге деген құлшыныстың артуы жайында айтпай кету мүмкін емес. Түрлі жобалардың арқасында жер-жерден тілімізді үйренушілердің санының артуы өз алдына, осыған байланысты мамандардың өзге елдерге барып тілімізді, мәдениетімізді танытып жатқанын да білеміз.

Қазақ тілін оқытуда да жиілік сөздіктің аса қажеттілігі жайында отандық ғалымдарымыз ерте заманда айтып, нақты зерттеулер жүргізген. Мысалы, Қ.Б.Бектаев, А.Қ. Жұбанов сынды өзге де ғалымдардың еңбектерінде лингвостатистикалық әдістердің тілді оқытудағы тиімділігі жайында айтып өткен. Айтпағымыз жиілік сөздік тілдің лексика-семантикалық жүйесін, морфологиялық және синтаксистік құрылымы мен мәтіндердің стилистикалық ерекшеліктерін объективті түрде анықтайды.

Ең бастысы кез келген тілдің сөздік қорын анықтау мәселесі компьютердің көмегімен жедел шешімін тауып, тілді оқытуда үлкен септігін тигізери анық. Сондықтан да жиілік сөздіктің қажеттілігінің бірден бірі екенін ескерер болсақ, тек тілді оқытумен ғана шектелмей, сол тілде сөйлейтін

адамдардың барлық болмысы мен тарихы, салт-дәстүрі жайында көптеген мәліметтер береді.

Қазіргі уақытта тілтану мен әдебиеттану ғылымында тіл мен сөйлеу мәнерін үйренудің статистикасы жайлы бай тәжірибелер жинақталған. Мұнда тіл белгілері мен сипаттамаларының объективті мәндерін анықтау көзделеді. И.А. Бодуэн де Куртенэ, М.Н. Петерсон, Е.Д. Поливанов және білімпаздар тілдік элементтерді сандық тұрғыдан бағалауға тырысқан.

Кеңес дәуіріндегі П.М. Алексеев, Г.Г. Белоногов, М.Г. Бород, А.Н. Гвоздев, Б.Н. Головин, Р.Г. Пиотровский, Р.М. Фрумкина сынды тілтанушы ғалымдар тіл біліміне лингвистикалық статистика әдістерін қолдану мүмкіндіктерін зерттеп, құнды еңбектер жариялаған.

Тілдік және сөйлеу стильдері арасындағы объективті айырмашылықтарды терең ғылыми зерттеу тілдік құрылымның көптеген әр түрлі элементтері мен бірліктерін қамтитын статистика мәліметтерін кеңінен қолданбау мүмкін емес. Мүмкін тілдік стильдердің өздері – қоғамның өмірі мен қызметінің әр түрлі жақтарына қызмет ететін және бір-бірінен ең алдымен тілдік құрылымның сол бір элементтері мен бөліктерінің ықтималдық сипатымен ерекшеленетін тіл құрылымының қолданылуының негізгі типтері болуы мүмкін. Авторлық сөйлеу стильдері, сөз жоқ, көбіне әрбір автор үшін тұрақты әр түрлі тіл элементтері жиілігінің ара қатынасымен анықталады.

Сондай-ақ тілдің әр түрлі элементтерінің жиілігі сөйлеу ағынында қандай да бір статистикалық заңдарға бағынатындығы атап көрсетіледі. Міне сондықтан тәжірибелі жолмен алынған сөз таптарының, кейбір сөйлем типтерінің, етістік формаларының жиілігі мен ықтималдылығы, туралы мәліметтер әрбір зерттелген тіл элементінің жиілік тербелісі кейбір орташа үлкендікке жуық екендігін білдіреді, оның үстіне бұл тербеліс әдетте статистикалық тұрғыдан заңды.

Тіл көптеген өлшемдері бар көп деңгейлі күрделі жүйе болып табылады. Дәл осындай жүйеге ықтималдық теориясы, математикалық статистика, ақпарат теориясы және тағы басқалары сөйлеуде жиі кездесетін белгілі шарттармен байланысты кездейсоқ тіл құбылыстарының статистикалық заңдылықтарын қарастыруға сүйенеді. Егер ауызша және жазба тіл ағынындағы қандай да бір тілдік бірліктердің пайда болуын кездейсоқ оқиғаға жатқызуға болатын болса, онда статистикалық зерттеуде мұндай жағдайлар ықтималдылығы болуы мүмкін. Қазақ тіл білімінің дамуы сөздердің тек фонетикалық, грамматикалық категориялары мен морфологиялық кластарын ескеріп қана қоймай, сондай-ақ тілдің барлық сөздік қорын әдеби аспектіде де, жалпы тілдік тұрғыдан да ескеруді болжайды. Бұл орайда мынадай ғалымдардың М. Балақаев, Р. Сыздық, Н. Уәлиев пен А. Алдашева, И. Ұйықбаев, С. Бизақовтардың қазақ тіл мәдениеті, тілдік норма, әдеби тіл нормасының қалыптасуы мен дамуы, тілдегі варианттылыққа арналған еңбектерінде қарастырылады.

Ал, профессор Қ. Жұбанов «Қазақ тілінің грамматикасы» (1936) еңбегінде: «Дыбыстың саны бар да, сапасы бар. Дыбыстың сапасы бірдей бола тұрып, саны әлденешеу бола береді. Бір тілде жұмсалатын дыбыстардың жалпы санының ұшы-қиыры жоқ, бірақ оның бәрінің бірдей сапасы әр түрлі бола бермейді. Сапасы әр түрлі болатын дыбыстар да көп болмайды». Сол сияқты «Ілиястың небәрі 12 жол «қойшы ойы» деген кішкене өлеңінде 488 дыбыс бар. Бірақ 488 дыбыс түрлі емес, мұнда небәрі 28-ақ түрлі дыбыс бар. Осы 28 түрлі дыбыстың бірі 10; бірі 50 рет қайталанып барып 488 болған. Қазақ тілінде де сапасы әр түрлі болатын дыбыстардың арнаулы саны бар» деген пікірі «әліпби құрамына еруге тиісті әріптердің санын қазақ тіліндегі белгілі бір фонеманы іс жүзіндегі қажеттігіне, оған деген ділгірлікке, қолданыс жиілігіне бағындыра отырып белгілеуді мақсат тұтқанын көрсетеді» [1].

Тәжірибеге сүйенетін теориялық пікірлер морфологияның көптеген құбылыстарының сәтті статистикалық зерттеулері үшін 500 немесе 250 атауыш сөздер іріктеу жеткілікті және ыңғайлы деп айтуға мүмкіндік береді (егер сөз табы зерттелетін болса); біз өз зерттеуімізде дәл осындай көлемдегі іріктеуді (бірақ тек бұл ғана емес) қолдандық. Іріктеуге мәтіннің барлық сөздерін бірінен кейін бірін енгізу керек пе, немесе оларды біртіндеп, шығарманың әр жерінен алу керек пе деген сұраққа ғалымдар айқын жауап береді: сұрыптау жаппай болуы керек, яғни белгіленген ұзақтықтағы мәтін бөлігі болуы тиіс. Тек осындай сұрыптаулар ғана статистикалық заңдылықтар туралы сенімді ақпарат бере алады. Мүмкіндігінше бұл сұрыптаулар бірыңғай болуы тиіс: мәтіннің бірыңғайсыздығы (жанрлық, стильдік, мазмұндық) өте үлкен жиілік тербелісін береді, сөйтіп бізге статистикалық заңдылықтарды табуға мүмкіндік бермейді.

Б.Н. Головиннің зерттеуінде былай деп көрсетіледі: “жекелеген авторлар стилінің қалыптасуына сөз таптары тым абстрактілі және инертті деп ойлау қабылданған. Алайда сандар керісінше айтып тұр. Әлбетте сөз таптарының публицистикалық, іскери, ғылыми, көркем әдебиет стильдері секілді функционалдық-тілдік стильдердің қалыптасуында рөлі өлшеусіз өседі” [2, 7].

Тіл білімінде сандық әдісті қолдану ең алдымен мәліметтердің дәлдігіне, нәтижелердің шынайылығына қол жеткізуге көмектеседі, лингвистикалық зерттеуге іргетас болуға мүмкіндік береді және қазіргі таңда ең негізгісі қазақ тілін оқытуда, тілді үйренушілерге ауызекі сөйлеу стилін мүмкіндігінше аз уақытта меңгеруіне тигізер көмегі орасан. Мысалы жағдаяттық тақырыптарға қажетті негізгі минимум сөздерді анықтауда сандық әдістердің, жиілік сөздерді қолданудың тиімділігі анықталған.

Орыс тіліндегі ең жиі сөздердің құрамы әр түрлі дереккөздерде біркелкі болмауы үлкен ғылыми қызығушылық туғызады.

Ал, 2016 жылдан «Қазақ тілінің ұлттық корпусын жасау және әзірлеу» жобасын орындау барысында құрылған жиілік сөздіктердегі сөздердің қазақ

тілін оқытуда тигізер септігі орасан деуге болады. Зерттеушілердің тұжырымдары бойынша бала қазақ тілінде сөйлеу үшін сөздік қоры 3 000 – 5 000 сөзді құруы тиіс деген мамандардың пікірі бар. Осындай нақтылық болса, ендеше әрбір тіл ішіндегі стильдерге қатысты сандық талдаулар жүргізіп, жиілік сөздік жасау аса маңызды.

Жоғарыда атап өткен жоба бойынша бүгінгі таңда А. Байтұрсынұлы ат. Тіл білімі институты мен әл-Фараби ат.ҚазҰУ-ті оқытушыларының бірлесе атқарып жатқан жұмыстарының бастапқы нәтижелері бойынша, жалпы саны 354639 сөздікформалары, оның ішінде: ғылыми, іскери, көркем, публицистикалық ауызекі сөйлеу және т.б. мәтіндер бойынша анықталғаны расталып отыр. Әлі де болса зерттеліп отырған үлкен жобаның алдағы уақытта қазақ тілінің жиілік сөздігінен үлкен үміт күтілуде.

Қорыта келе, қазақ тілін деңгей бойынша оқытуда тіл білімінің қолданбалы бағытының тілдің табиғатын тарихи және сипаттамалы тұрғыда зерттеп қана қоймай, оқытуда да тигізер септігі орасан.

Әдебиеттер:

1. Жұбанов А.Қ. Қолданбалы лингвистика: қазақ тілінің статистикасы: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2004. – 209 б.; 22-б.
2. Головин Б.Н. Язык и статистика. – М.: Просвещение, 1971. – С. 18.

ТІЛДІК САНАДАҒЫ КЛИШЕЛІК ҚҰРЫЛЫМДАРДЫ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ

Мәмбетова М.Қ., Медетбекова П.Т.

Әл-Фараби ат. Қазақ ұлттық университеті

Мәмбетова А.Қ.

Жаңатас көпсалалы колледжінің мұғалімі

В статье рассматриваются стандартизированные языковые конструкции официально-делового стиля казахского языка. Автор выявил типологию клишированных языковых конструкций, классифицировал и систематизировал структуру стандартизированных официально-деловых клише, активно функционируемых в делопроизводстве.

The article are observed the standardized language constructions of the former-business style of the Kazakh language. The author identified a typology of the clichéd language constructions, classified and systematized structure of the standardized official-business cliches, functioning actively in the business correspondence.

Ресми-іскери стиль ішіндегі іс қағаздарынан жинақталған клише тұлғаларын сұрыптап талдау нәтижесінде сөз тіркесі клишелері, сөйлем клишелерінің болатыны анықталды. Ресми-іскери стильдің жанрлық түрлері саналуан, бұған қарамастан олардың барлығы жоғары дәрежеде клишеленген болып келеді, дәл осы клишелік жанрларды біріктіретін ортақ қасиет болса, ресми-іскери стиль үшін даралаушы белгі болып табылады. Клишелік ресми-іскери стильдің лексика, морфология, синтаксис секілді барлық деңгейлерін қамтиды.

Сөз тіркесі клишелері тілдік формулалардың бір типі қайталанатын жағдаяттарда қолданылатын тілдік құралдарды бірыңғайлау нәтижесінен туындаған деуге болады. Сөз тіркесі клишелерінің мәтіндегі бір қызметі типтік мазмұнды білдіру болып табылады. Сондай-ақ олар құжатқа құқықтық күш беретін мәтіннің маңызды бөлігін құрайды. Тіркескен клишелер арқылы мәтіннің түрін де бірден айқындауға болады, мысалы, *міндеттеме жүктелсін, кезектен тыс демалыс берілсін* тіркестері арқылы мұның бұйрық құжатына тиесілі екендігін аңғарамыз. Іскери тілде кездесетін сөз тіркесі клишелерінің тағы бір қызметі сөйлеу орамын қабылдау үдерісімен байланыстырылады. Бір сөз тіркесінің мәтінде көп рет қайталанып келуі адресатқа ақпаратты тез қабылдауға мүмкіндік береді. Ресми-іскери клише тұлғаларының ішінде ең жиі ұшырасатыны – сөз тіркесі клишелері. Клишелілік табиғатын ескеретін болсақ, бұл заңды да. Сөз тіркестері сөйлем құрайтын материал болып табылатындықтан және олар толық мағыналы екі немесе одан да көп сөздерден тұратындықтан, іскери тілде де мағыналы тіркескен күйінде қабылданады. Әрине, тіркескен клишелер ресми-іскери тілде бірден қалыптаса қойған жоқ және олардың қатып қалған қағидасы да болмайды, оларға өзгермелілік, орын ауыстыру, құрамының толығы не кему қасиеттері тән.

Сөз тіркесі клишелері әдетте екі компонентті болып келеді, дегенмен материалды сұрыптау барысында күрделене тіркесетін клишелердің молырақ кездесетіндігі байқалды. Мұны ресми-іскери клишелерінің даму нәтижесінің бір қыры деуге де болады. «... сөз тіркесінің қазіргі жүйесі – тілдің ғасырлар бойы дамып-жетілуінің жемісі. Ол тіліміздің даму барысында сөз қолданыс тарихымен байланысты қалыптасқан. Лексикалық құрамы байып, синтаксистік құрылыс жетілген сайын сөздердің тіркесу қабілеті де арта түседі» [1, 10 б.]. Күрделі тіркес клишелері тілде дайын болса, құрастырылатын құжат жартылай дайын деген сөз, уақыт, күш-жігер үнемделеді. Сөз тіркесі клишелерінен сөйлем клишелеріне дейін қалыпқа түсуі стандартталу нәтижесі: сөз тіркесі клише → сөйлем клише.

Тіркес клишелері ресми-іскери тілде тіркесу, жұмсалыу дәрежесіне қарай анықталды. Айталық ресми-іскери тілде өзара тіркесіп қолданылатын мынадай клишелер бар: *кезекті демалыс, кезектен тыс мәжіліс, жиналыстың күн тәртібі, бұйрықтан үзінді, кезектен күттірмейтін мәселе,*

мәселе қаралды, ұсыныс қабылданды, күшіне енгізілді, заңға байланысты, талаптарға байланысты, басқа жұмысқа ауысуыма байланысты, отбасы жағдайыма байланысты, денсаулығымға байланысты, нормативтік актілерге сәйкес, штаттық кестеге сәйкес, үкімет қаулысына сәйкес, келісімшартқа сәйкес, шарт негізінде, өз өкілеттігі шегінде, зор еңбегі үшін, қаулыны орындау үшін т.б.

Тіркес клишелерінің құрамы мен құрылымы әркелкі. Дегенмен анық байқалатын құбылыс – оларды есімді, етістікті клишелер тобына сыйдыруға болатындығы. Олардың ішінде етістікті клишелердің көп кездесетіндігін айта кету керек. Сонымен қатар шылаулы клишелер деп аталатын бір тобын ажыратуға болады. Мұны іскери клишелерінің өзіндік ерекшелігіне жатқызуға болады. Стильдің дәлдік пен нақтылықты талап етуінің өзі де оның тілінен көрінеді. Ресми-іскери стильдегі ақпараттың дәл берілуі онда кездесетін есімді клишелермен тығыз байланысты. Алайда салыстырмалы түрде етістікті клишелердің көптігі жоғарыда айтылды. Жалпы тілде сөз тіркесін құрауда етістіктердің жоғары қабілеттігі айқындалған.

Сонымен ресми-іскери тіркес клишелерінің құрамдық-мағыналық, құрылымдық ерекшеліктеріне қарай есімді клишелер, етістікті клишелер, шылаулы клишелер деген үш тобын бөліп қарастырамыз.

I Есімді клишелер: *берілген күні, жұмыс істеген жылдары, отбасы жағдайы, толтырылған уақыты, өтініш иесі, қаралған мәселе, кезекті демалыс, кезектен тыс демалыс, штаттық кесте, материалдық көмек, жұмысқа қабылдау туралы бұйрық, жиналыстың күн тәртібі, жоғары білімді маман, орталық атқарушы орган, жергілікті орган, жеке еңбек келісімі, басқару жүйесі, ақша айналымы, құқық негіздері, өкілетті орган, құқық қорғау органдары, іс қағаздары, кезек күттірмейтін мәселе, құзырлы өкімет және т.б.*

Тіркескен клишелердің құрамына қарайтын болсақ, олардың негізінен: а) зат есім мен зат есімнің (*отбасы жағдайы, куәлік нөмірі, жұмыс орны, күн тәртібі, үкіме қаулысы, еңбек тәртібі, ақша айналымы, құқық негіздері*); ә) сын есім мен зат есімнің (*тұрғылықты жері, заңды мекен-жайы, құзырлы өкімет, өкілетті орган, жоғары білім, кезекті демалыс, ғылыми дәреже, штаттық кесте, әлеусеттік жағдай, материалдық жағдай*); б) есімше мен зат есімнің (*берілген күні, толтырылған уақыты, жұмыс істеген жылдары, оқыған жылдары, қаралған мәселелер, белгіленген тәртіп, жүктелген тапсырма, атқарылған іс-шаралар, аталған мәселе*) қабыса байланысуы арқылы жасалатынын байқауға болады.

II Етістікті клишелер: *кепілдік беру, қолхат беру, виза қою, бұрыштама соғу, бірауыздан дауыс беру, бірауыздан мақұлдау, материалдық көмек беру, толықтырулар енгізу, өзгертулер енгізу, жұмысқа қабылдау, тапсырыс беру, келісімшартқа отыру, қызметіне тағайындалсын, орындауға міндеттелсін, рәсімделуі қатаң қадағалансын, атағы берілсін, жауапкершілік жүктелсін,*

алғыс жариялансын, шара қолданылсын, қосымша мүмкіндіктер қарастырылсын, сынақ мерзімімен қабылдансын, қаулы қабылданды, мінездеме берілді, шартқа қол қойылды, кемшіліктер жойылды, күшіне енгізілді, көмек беруіңізді өтінемін, демалыс беруіңізді өтінемін, келісімшартты ұзартуыңызды сұраймын және т.б.

Етістікті клишелердің ерекшелігі есімдердің барлық түрлерімен, үстеу, көсемшелермен тіркесіп, бір тобы есімдердің барыс, табыс, жатыс, шығыс, көмектес жалғаулары арқылы байланыса алады, дегенмен етістікті клишелер ішінен зат есім мен етістіктің қабыса байланысуы дараланады (*келілдік беру, бұрыштама соғу, қаулы қабылдау, есеп беру, хаттама жүргізу, ұсыныс енгізу, шешім шығару, баяндама жасау, келісім-шарт жасау* т.б.).

Сондай-ақ етістікті клишелерді сұрыптау барысында олардың тұйық етістікті, бұйрық райлы, ырықсыз етісті, топтары ажыратылады: а) тұйық етістікті: *қолхат беру, құқық беру, бұрыштама соғу, бірауыздан мақұлдау, материалдық көмек беру, жарғыға толықтырулар енгізу, өзгертулер енгізу, жұмысқа қабылдау, көмек көрсету, тексеріс жүргізу, ұсыныс енгізу, өкілетті ету, өкілет беру, төраға етіп тағайындау*; ә) бұйрық райлы: 1. бұйыру мағынасында: *қатаң қадағалансын, атағы берілсін, жауапкершілік жүктелсін, алғыс жариялансын, қызметінен босатылсын, шара қолданылсын, белгіленген тәртіпте қабылдансын, сынақ мерзімімен қабылдансын және т.б.*; 2. өтіну, тілек білдіру мағынасында: *көмек беруіңізді өтінемін, жұмысқа қабылдауыңызды сұраймын, келісімшартты ұзартуыңызды сұраймын және т.б.*; б) ырықсыз етісті: *қаулы қабылданды, мінездеме берілді, қол қойылды, кемшіліктер жойылды, қаржы бөлінді, мекенжайға жіберілді, мәселе қаралды, ұсыныс қабылданды, шешім қабылданды, екі дана етіп жасалды және т.б.*

III Шылаулы клишелер: *бұйрық бойынша, заң бойынша, шешім бойынша, күн тәртібі бойынша, штаттағы кесте бойынша, қаулы бойынша, хаттама бойынша, талаптарға байланысты, еңбек тәртібін бұзуына байланысты, денсаулығына байланысты, отбасы жағдайына байланысты, бала күтіміне байланысты, заңға байланысты, нормативтік актілерге сәйкес, штаттық кестеге сәйкес, үкімет қаулысына сәйкес, келісімшартқа сәйкес, шарт негізінде, өз өкілеттігі шегінде, қысқа мерзім ішінде, жүзеге асыру мақсатында, сіңірген зор еңбегі үшін, қаулыны орындау үшін және т.б.* Шылаулы клишелер а) атау септік формасында меңгеретін бойынша, үшін, туралы септіктері арқылы жасалады: *бұйрық бойынша, заң бойынша, шешім бойынша, күн тәртібі бойынша, штаттағы кесте бойынша, қаулы бойынша, хаттама бойынша, қаралған мәселелер бойынша, еңбегі үшін, орындау үшін; жұмыстан босату туралы, демалыс беру туралы, жұмысқа қабылдау туралы*; ә) барыс септік формасында меңгеретін септеуліктер: *сәйкес, байланысты, орай: отбасы жағдайына байланысты, бала күтіміне байланысты, заңға байланысты, нормативтік актілерге сәйкес, штаттық*

кестеге сәйкес, үкімет қаулысына сәйкес, келісімшартқа сәйкес, ауысып келуіне орай, мереке күндеріне орай және т.б.

Сонымен ресми-іскери тілдегі клише тұлғаларының ең өнімді, актив түрі – сөз тіркесі клишелері, сондықтан өзге баламалы бола алмайды. Сөз тіркесі клишелерінде семантикалық өзгеріс болмайды, тіркестің тұтас мағынасы оның құрамына кіретін әрбір сөздің мағыналарынан құралады, оның үстіне онда метафоралық қайта мағыналану болмайды, оның жеке элементтерінің тіркесуінде шектеу жоқ, синтаксистік байланысы көмескіленбеген. Сөз тіркесі клишелері қазақ тілінде зат есім, етістік және шылау секілді сөз таптарының айналасына шоғырланған. Зат есім нақтылықты, етістік белгілі бір үдерісті, шылау себеп, уәжді білдіру үшін жұмсалып, ресми-іскери стильдің тілдік ерекшеліктерін айқындай түседі. Сайып келгенде, олар ресми-іскери стиль қызметін орындап, қазақ тілінің ресми-іскери тілі қалыптасу кезеңін өткерген, іскери тілі дамыған деп тұжырымдауға мүмкіндік береді.

Бірыңғайлылық пен бірізділікке ұмтылу сөйлем клишелерін қолданудан да көрінеді, олар нақтылайтын мәліметтермен толықтырылатын сөйлемнің бір бөлігі немесе тұтас сөйлемдер болуы мүмкін. Сөйлем клишелері тұтас мәтін композициясын стандарттауға әкеп соқтырады, нәтижесінде дайын форма, бланк, типтік қағаздар шығаруға болады. Ресми-іскери құжаттардың стандарттылығы, тілдік клишелігі мәтіндерде бірыңғай тұрақты ақпаратты беру қажеттілігінен шығып отыр. Ресми-іскери тілдегі сөйлем-клишелер білгілі бір жағдаятта онай айтылатын, бөлінбейтіндей тұтасып келеді. Іскери тілде клише сөйлемдер салыстырмалы түрде аз, бірақ олардың құрылымдық, мәтінқұрушы рөлі жоғары. Әдетте олар қандай да бір іс қағазының немесе құжатты бастап немесе аяқтап тұратын сөйлемдер болып келеді. Тілімізде тілдік бірліктер бір-бірімен тығыз байланыста болады. Бірліктердің біріге түсуінен тілдің қарым-қатынас жасаушы қызметінің күшіде арта түспек. Грамматикада ең күрделі тілдік бірліктердің бірі ретінде сөйлем танылады. Адам қарым-қатынас жасауда ерекшеліктеріне байланысты сөйлемдердің құрылуы да әрқалай болып келеді. Заң және дипломатия жанрларында (заң, жарғы, ереже, нұсқау, т.б.) көбіне күрделі ой желісін үзіп алмай әрі ақпаратты нақты да түсінікті етіп жеткізу үшін құрмалас сөйлемдер арқылы жасалады. Ал іс қағаздары көбіне жай сөйлемдерден құрылатынын байқауға болады. Олардың құжат тіліндегі сөйлемнің бөлінбейтін, белгілі бір жағдаятта айтылатын дайын белгісі екендігі келіп шығады, іс қағаздарында жай сөйлемдердің құрылымдық, мәтінқұрушы рөлі жоғары. Іс қағаздар стилінің синтаксисін зерттеумен айналысқан Б.Ж. Әбілмәжінова былай дейді: «Жай сөйлем түрлерінің құрмалас сөйлемдерге қарағанда жиі қолданылуы, іс қағаздары мәтіндерінің қалың көпшілікке түсінікті болып келуі, қабылдауға ыңғайлы болуы – оның тілінің қарапайымдылығын талап етеді. Жай сөйлем

түрлерінің өзі іс қағаздар стилінде жанр ерекшеліктеріне сәйкес қабылданады. Іс қағаздар тілінде хабарлы сөйлемдер ерекше қызмет атқарады» [2, 34 б.].

Адам санасында белгілі бір жағдаятқа байланысты жеке сөздің, не сөз тіркесінің оңай жатталатыны түсінікті. Сөз тіркесі клишелерінің ресми-іскери тілде көп кездесетіндігі – мұның айғағы. Әйтсе де жоғары жиілікте қолданыла келе, тұтас сөйлемдердің дайын күйінде ойда жатталып, бірден тілімізге оралатын кездері де болады. Демек іскери мәтін клишеленген тіркестер негізінде ғана емес, клишеленген сөйлемдер негізінде де кездеседі. Сөйлем клишелері іскери клишелердің тобын құрайды. Мысалы: *Кепілхатқа менің қатысуым кезінде қол қойылды. Кепілхат (қолхат) үш дана етіп жасалды. Бір данасы нотариалдық кеңседе сақталады. Мерзімінде қайтаруға міндеттенемін. Мен үшін қол қоюға өкілетті етемін. Мен үшін қол қою құқығын беремін. Көшірме дәл. Бекітемін. Бұйырамын. Қарсы емеспін. Қолдаймын. Орындауға жіберілсін* т.б.

Олардың мағыналық-құрылымдық ерекшеліктеріне келетін болсақ, сөйлемдердің хабарлы, сұраулы, бұйрықты, лепті болып бөлінетіні белгілі. Сөйлем клишелері тек қана хабарлы, бұйрықты болып келеді. Бұл ресми-іскери стильдің негізгі деген хабарлау, ақпарат беру және бұйыру қызметімен тікелей байланысты. Іскери мәтін үлгілерінен жинастырылған сөйлем клишелерін мағынасына қарай хабарлы және бұйрықты деп бөліп қарастырдық. Олар құрылымдық ерекшеліктеріне қарай толық және толықтыратын сөйлем клишелері болып жіктелді.

Толық хабарлы сөйлем клишелері: *Кепілхат (қолхат) үш дана етіп жасалады. Кепілхаттың бір данасы нотариалдық кеңседе сақталады. Нормативтік актілерді басшылыққа алады. Президент жарлығын басшылыққа алады. Бұйрықты кадр бөлімі енгізді. Мекеме заңды тұлға болып табылады. Мекемені төраға басқарады. Нормативтік актілерді басшылыққа алады. Үкімет қаулыларын басшылыққа алады. Өкімет органдарының нұсқауларын басшылыққа алады. Кепілхатқа менің қатысуым кезінде қол қойылды. Көшірме дәл. Көшірме дұрыс. Мен үшін қол қоюға сенім білдіремін. Менің атымнан өтініш беруге сенім білдіремін. Мерзімінде қайтаруға міндеттенемін. Мен үшін қол қоюға өкілетті етемін. Мен үшін қол қою құқығын беремін.* Олардың баяндауыштары ашық рай (-а, -е, -й) тұлғасында етістіктің ауыспалы осы шағында тұр. Жеке тұлға атынан құрастырылатын мәтіндердегі сөйлем клишелері I жақта жіктелген (-мын, -мін).

Толықтыратын хабарлы сөйлем клишелер: *Осы ... арқылы өкілетті етемін. Осы анықтама ... оқитынын растау үшін берілді. Осы анықтама ... жұмыс істейтіндігін растау үшін берілді. Анықтама ... көрсету үшін берілді. Осы анықтама ... тұратындығын растайды. ... аралығында ... іссапарға жіберілді.* Баяндауыштары етістіктің өткен шақ формасында, ырықсыз етістің - ыл, -іл жұрнағы арқылы жасалып тұр.

Толық бұйрықты сөйлем клишелері: *Бекітемін. Бұйырамын. Растаймын. Қарсымын. Мақұлдаймын. Орындауға жіберілсін. Рұқсат етілсін. Қабылдансын. Үш ай сынақ мерзімімен қабылдансын.*

Толықтыратын бұйрықты сөйлем клишелері: ... *рәсімделуі қатаң қадағалансын. Мәселені қарау ... жүктелсін. Бұл мәселеге байланысты жауапкершілік ... жүктелсін. Қосымша мүмкіндіктер қарастырылсын. Қарауға жіберілсін. ... қызметінен босатылсын. ... жарамсыз деп табылсын* т.б. Бұрыштамалар I жақтан жазылатын болғандықтан, I жақта жіктелсе (-мын, -мін), бұйрық мәтіндерінде III жақта (-сын, -сін) болып келеді.

Сөйлем клишелері жайлы айтқанда оларды даму, қалыптасу, өңделу үстінде деу дұрыс сияқты. Сөз тіркесі, сөйлем клишелерінің қатып қалған шекарасы жоқ. Себебі олар фразеологизмдер емес, клишелер, олар еркін тіркеседі, бір-бірімен ауысып-түйісетін тұстары да болады. Бұл клишеліктің өзіндік белгісінен туындап отыр. Ресми-іскери сала қоғамдағы өзгерістерге тікелей тәуелді деуге болады. Осыдан он-он бес жыл бұрынғы ресми-іскери тіл қазіргіден ерекшеленеді. Қоғамдағы түрлі прогрестерге (ғылыми, техникалық, қауымдастық) байланысты ресми-іскери сала жаңаша сипаттағы іс қағаздарымен толықты, ескі жаңамен ауыстырылды.

Сонымен іскери тілдегі сөйлем клишелері: а) жай сөйлем түрінде; ә) оның ішінде хабарлы және бұйрықты сөйлемдер; б) олардың баяндауыштары ашық рай, бұйрық рай етістіктерінен, ырықсыз етістен, I жақта жіктелген болып келеді.

Іскери стильдің сипатын, белгілерін санамалағанда ескеретін жайт, ресми-іскери қарым-қатынас тілі саласы, бір жағынан, өзінің барлық тілдік құралдарын біріктіруге, яғни стандарттауға ұмтылады, бірақ, екінші жағынан, дамуына немесе кейбір жанрлардың пайда болуына байланысты неғұрлым тиімді жаңа тілдік құралдар пайда болады, олар жаңа қарым-қатынастық міндеттерді шешу үшін іскери қатынасты ерекшелендіруге жағдай жасайды. Сондықтан іскери тіл – дамушы және бейімделгіш күрделі жүйе.

Сонымен әрбір ресми не іскери құжат түрінің өзіне тән қалыптасқан, шоғырланған, тұрақты қайталанатын тұлғалары болады. Олар – қолданушы санасында қалып қалған, қолданыла-қолданыла үйреншікті болып, ойланбастан ойға оралатын оралымдар. Олар адам санасында біртұтас жатталады. Дегенмен ресми-іскери құжатта кездесетін бірліктердің бәрін клише деуге келмес. Және де онда қолданылатынның барлығы өз орнымен тұр деуге де болмайды. Алайда бұл – құжат дайындаушының шеберлігіне байланысты туындайтын мәселенің басқа қыры. Сауатты түрде іскери құжаттар толтыра отырып, ресми-іскери тілдің дамыған үлгісі қалыптасады.

Қандай да бір іс қағазын немесе іскери құжатты құрастыру үшін сол тілде сөйлеп, жаза білу жеткіліксіз. Іскери мәтін құрастыру – басқа мәтін түрлерінен өзіндік қатаң талаптарымен, айрықша белгілерімен ерекшеленетін күрделі үдеріс. Демек сауатты түрде іскери мәтін құрастыру, үшін, біріншіден,

іскери тілді әдеби тілдің басқа да түрлерінен ажыратып, екіншіден, іскери тілде жазу мәдениетін меңгеру қажет. Ресми-іскери стиль мен оның тілдік құралдары, әлбетте, бірден қалыптасқан жоқ, күрделі даму үдерісін өткерген ғасырлардың жемісі. Ресми-іскери стиль – өзіне тән дәстүрлі тілдік құралдары, белгілі бір талаптары мен шектері бар сала. Сондықтан тілдегі ресми-іскери стильдің өзіне тән тілдік негізгі белгілерін айыра білу аса маңызды.

Олай болатын болса жоғары аталған ресми-іскери сөз тіркесі және сөйлем клишелерін толық жинастырып, жүйелеп, тіл үйренушіге оның ішінде қазақ ресми тілін үйренушіге дайын күйінде ұсынып, тілдік санасына дайын күйінде сіңірілсе, тілді оқыту үдерісін жеделдетіп, тиімділігі артары сөзсіз деп білеміз.

Әдебиеттер:

1. Қазақ тілінің грамматикасы. 1-бөлім. Морфология. – А., 1967. – 264 б.
2. Әбілмәжінова Б.Ж. Іс қағаздар стилінің синтаксисі: канд. дисс. – Астана, 2002. – 139 б.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКОВЫМ ДИСЦИПЛИНАМ

Муканова З.А., Уматова Ж.М.

КазНУ им. аль-Фараби

This article focuses on interactive methods of teaching language courses. In particular, it analyzes the methodological techniques of teaching the Latin language (creative tasks, discussions, methods of "cluster"). Professional course direction involves the terminological component of the educational material.

Ключевые слова: методика интерактивного обучения, профессионально-ориентированное обучение, терминологическая направленность курса, формирование профессиональной компетенции.

В современной методике преподавания языковых дисциплин в вузе наметилась тенденция к переходу от коммуникативного подхода к его разновидности – к интерактивному подходу. В современной лингводидактике разработаны и успешно внедряются на практике разнообразные методики интерактивного обучения, направленные на развитие аналитических и творческих способностей личности.

Интеракция – это взаимодействие, взаимное влияние людей или воздействие групп друг на друга. В современной западной социальной психологии, базирующейся на концепции американского психолога Дж. Мида, под интеракцией понимается непосредственная межличностная

коммуникация («обмен символами»), важнейшей особенностью которой признается способность человека «принимать роль другого», представлять себе (ощущать), как его воспринимает партнер по общению (или группа)[1, 58].

В педагогике интерактивное обучение определяется как обучение, построенное на взаимодействии учащегося с учебным окружением, учебной средой. В отличие от пассивного обучения (опрос, самостоятельные и контрольные работы, тестирование), где студенты выступают в роли пассивных слушателей и выполняют указания преподавателя, интерактивное обучение – это обучение в атмосфере сотрудничества, обучение, при котором происходит активное внутригрупповое взаимодействие.[2,103].

Одним из признаков интерактивных методов является интенсивная мыслительная деятельность педагога и учащихся; не трансляция педагогом в сознание учащихся готовых знаний, а организация их самостоятельной познавательной деятельности; организация проблемного обучения; самостоятельное выполнение учащимися разнообразных мыслительных операций, таких как анализ, синтез, сравнение, обобщение и др.; сочетание различных форм организации мыслительной деятельности учащихся (индивидуальной, парной, групповой); процесс обмена мыслями между участниками педагогического взаимодействия [1].

Среди самых распространенных интерактивных можно выделить метод проблемного изложения, метод проектов, метод анализа ситуаций (case-study), метод Jigsaw (метод пилы), метод мозгового штурма, метод критического мышления, метод Синквейна, деловые и ролевые игры, метод шести шляп, метод Insert (метод индивидуальных пометок, активное чтение), метод блиц-опроса и многие другие [3.3].

В педагогической интерпретации *полилог* — это возможность каждого участника педагогического процесса иметь свою индивидуальную точку зрения по любой рассматриваемой проблеме; готовность и возможность для участников высказать эту точку зрения; причем любая точка зрения, какой бы она ни была, имеет право на существование.

Диалог предполагает восприятие участниками педагогического процесса себя как равных партнеров, субъектов взаимодействия.

Мыследеятельность как сущностный признак интерактивных методов заключается в организации интенсивной мыслительной деятельности педагога и учащихся; не трансляция педагогом в сознание учащихся готовых знаний, а организация их самостоятельной познавательной деятельности; организация проблемного обучения; самостоятельное выполнение учащимися разнообразных мыслительных операций, таких, как анализ, синтез, сравнение, обобщение, классификация и др.; сочетание различных форм организации мыслительной деятельности учащихся (индивидуальной, парной, групповой); процесс обмена мыслями между участниками педагогического взаимодействия.

Смыслотворчество является процессом осознанного создания учащимися и педагогом новых для себя смыслов, содержания предметов и явлений окружающей действительности по обсуждаемой проблеме; это восприятие участниками педагогического процесса окружающей действительности через призму своей индивидуальности, выражение своего индивидуального отношения к явлениям и предметам жизни.

Свобода выбора учащихся и педагога состоит в их сознательном регулировании и активизации своего поведения, педагогического взаимодействия, которые способствуют оптимальному развитию, саморазвитию.

Создание *ситуации успеха* заключается в целенаправленном создании педагогом комплекса внешних условий, способствующих получению учащимися удовлетворения, радости, проявления спектра положительных эмоций и чувств. Успех рассматривается как мотив к саморазвитию, самосовершенствованию. Для создания ситуации успеха используются разнообразные педагогические средства, условия. Ведущее из условий — позитивность, оптимистичность оценивания учащихся.

Позитивность и оптимистичность оценивания участниками педагогического взаимодействия друг друга проявляется в их стремлении к повышению достижений личности, осуществлению оценки себя и другого как условия саморазвития. Это умение педагога при оценке деятельности учащихся подчеркнуть ценность, неповторимость, значимость достигнутого результата, индивидуальных достижений личности, стремление отметить и подчеркнуть позитивные изменения в состоянии развития учащегося.

Рефлексия есть самоанализ, самооценка участниками педагогического процесса своей деятельности, взаимодействия. Это актуализация педагогом и учащимися своих знаний, опыта деятельности в той или иной педагогической ситуации. Это их потребность и готовность зафиксировать изменения состояния развития, определить причины таких изменений, дать оценку эффективности состоявшегося педагогического взаимодействия, созданных педагогических условий для своего развития.

Таким образом, ведущими признаками и инструментами интерактивного педагогического взаимодействия являются: диалогичность, деятельностно-творческий характер, направленность на поддержку индивидуального развития студента, предоставление студенту необходимого пространства для принятия самостоятельных решений, выбор содержания и способов учения и поведения. Эти методы наиболее соответствуют личностоориентированному подходу, так как они предполагают сообучение (коллективное, обучение в сотрудничестве). Учебный процесс протекает таким образом, что практически все студенты оказываются вовлеченными в процесс познания, каждый вносит свой индивидуальный вклад, идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Значительны и воспитательные возможности интерактивных

форм работы. Они способствуют установлению эмоциональных контактов между учащимися, приучают к работе в команде, формируют лидерские качества.

На практических занятиях по латинскому языку возможности для использования интерактивных методов несколько ограничены. Это связано, прежде всего, с тем, что обучение латинскому языку на гуманитарных факультетах основано на грамматико-переводном методе и не предполагает использования латыни как средства общения в силу того, что этот язык – мертвый. Изучение латинского языка на медико-биологических специальностях направлено на усвоение терминологической латыни, функционирующей во всех общебиологических науках.

Элементы интерактивного обучения содержат творческие домашние задания на проблемные темы: *Почему латинский язык называют "мертвым языком"? Значение латинского языка для науки. Какова сфера применения латинского языка?*

Большой интерес у студентов вызывают задания, связанные с самостоятельным подбором дериватов из русского и изучаемого иностранного языка к латинским этимонам, а также обсуждение правильности подобранных производных слов. Познавательная и воспитательная цели реализуются при обсуждении историко-культурологических комментариев латинских афоризмов в контексте исторических условий их возникновения и употребления.

Несомненный интерес представляет метод «кластер», включающий в себя элементы дискуссии и рассуждения.[4]. Кластер (от англ. *скопление, гроздь*) – современный педагогический метод, способствующий формированию мотивации студентов к процессу обучения, развивающий вариантность мышления, способность устанавливать всесторонние связи и отношения изучаемой темы (понятие, явление, событие). Цель данного метода – подготовить обучающихся к восприятию новой информации. Обычно по этому сценарию целесообразно проводить вводное занятие, которое является своего рода «презентацией» новой учебной дисциплины. Алгоритм проведения занятия по методике «кластера» предполагает следующие этапы.

1. Студентам предлагается продолжить ассоциативный ряд, связанный со словосочетанием «Латинский язык». *Например:* «мертвый язык», «язык науки», «крылатая латынь», «медицина», «рецепт», «post scriptum», «очень сложно», «европейская культура», «античность», «Римская империя» и т.д.

При необходимости студентам задаются наводящие вопросы, каждый ответ записывается на доске.

2. Далее каждый из тезисов подвергается обсуждению, студентами устанавливаются логические связи между понятиями. *Например:* «Латинский язык – язык науки; необходимо знать, т.к. является основой европейской культуры; знание латинских «крылатых» фраз – показатель

общей культуры человека; хотя латинский и «мертвый» язык, его знание необходимо врачам, юристам, биологам и т.д.».

3. В итоге студентам предлагается самостоятельно сформулировать выводы: какова сфера применения латинского языка; значение латинского языка и римской культуры в развитии мировой цивилизации; цели и задачи курса латинского языка.

4. Преподаватель обобщает ответы студентов, дополняя комментариями исторического и филологического характера, что позволяет расширить знания студентов об истории зарождения и развития европейских языков и культур; мотивирует студентов к изучению дисциплины.

Совокупность лингвометодических приоритетов, характеризующая переход к компетентностной парадигме, находит отражение в целевой, содержательной оставляющих профессионально-ориентированного обучения латинскому языку. В связи с этим одной из стратегических целей обучения латинскому языку является активное усвоение терминированных частей речи греко-латинского происхождения, вошедших в соответствующий подъязык любой науки. Терминологическая направленность курса реализуется в разноплановых практических заданиях, преследующих следующие целевые установки: научить студентов выделять в термине его значимые части – терминологические элементы, распознавать их значение, уметь составлять термин из отдельных терминологических элементов, определять смысл новых терминов, в словообразовательных парах правильно соотносить производящую и производную основы и устанавливать связи между родственными производными терминами.

Как показал многолетний профессиональный опыт, студенты, имеющие четкую профессиональную направленность, гораздо лучше мотивированы на обучение и имеют лучшие показатели. Усвоение учебного материала не только закладывает основы терминологической грамотности студентов, но также адаптирует их к осознанному восприятию лекций по профилирующим предметам, к более продуктивной работе с учебниками, справочной литературой как на родном, так и на иностранном языках.

Литература:

1. Юрчук Г. Формирование профессионально ориентированной языковой компетенции студентов медицинского вуза: диссертация кандидата педагогических наук. - Красноярск, 2014. - 203 с.
2. Гавронская Ю. «Интерактивность» и «интерактивное обучение» // Высшее образование в России. – № 7. – 2008. – С. 101–104.
3. Гулакова М.В., Харченко Г.И. Интерактивные методы обучения в вузе как педагогическая инновация // Концепт. – 2013. – № 11 (ноябрь). – С. 1–5..
4. Лунина Н.В. Презентация учебной дисциплины как одно из средств формирования мотивации студентов к процессу обучения. Электронный

ресурс: www.informio.ru/.../Prezentacija-uchebnoi-discipliny-kak-odno-iz-sredstv-formirova от 8 апреля 2015 г.

ОСОБЕННОСТИ АСПЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В ИНОСТРАННОЙ И НАЦИОНАЛЬНОЙ АУДИТОРИЯХ

Туребекова Р.С., Чекина Е.Б.

Казахский национальный университет имени аль-Фараби

Мақалада сөйлеудің даму ерекшелігінің бір түрі – оқыту. Осы мақалада ғылыми мәтіндерді дұрыс оқу мәнері туралы қаралады, сонымен қатар оқу түрлері туралы айтылады. Бұл оқыту кезеңін ұзаққа созу ғылыми стильді жақсы меңгерумен қатар, сапалы өтуін көтеру. Мақалада ғылыми стильді оқытуда қиындық туылуымен қатар, мәтіннен негізгі ақпаратты алып шығу процесі де қиындық тудыратыны туралы айтылады.

В статье рассматриваются особенности такого вида речевой деятельности, как чтение. В статье говорится об основных видах чтения: изучающее, ознакомительное, просмотровое. Студенты особенно остро ощущают потребность в изучающем чтении, которое предполагает глубокое проникновение в текст. В статье рассматриваются трудности восприятия научного текста при его чтении и процесс извлечения смысловой информации из текста.

The article deals with the features of the type of speech activity as reading. The article deals with the main types of reading: learning, acquainting and viewing. Students are especially in urgent need of learning reading, which involves deep penetration into the text. This article discusses the difficulties of perception of the scientific text while reading and the process of extracting semantic information from the text.

Түйін сөздер: оқытудың түрлері, грамматикалық материал, қарап оқыту, оқудың түрлері, ғылыми мәтіндерді талдау.

Ключевые слова: вид речевой деятельности, грамматический материал, изучающее чтение, виды чтения, анализ научного текста.

Key words: type of speech activity, grammatical material, studying reading, types of reading, analysis of scientific text, learning reading.

Профессиональные знания, которые получают студенты университетов, всегда отличаются практической направленностью, но степень свободного владения ими и возможность формирования конкретных навыков и умений напрямую зависит от прочности теоретических основ знания. Это в полной мере относится и к обучению языкам в вузах. Практическое владение иностранным или неродным языком невозможно без знания теории. Поэтому

обучение русскому языку основано на овладении основными видами речевой деятельности, которые тесно взаимодействуют друг с другом. Основная особенность речевой деятельности от других видов деятельности в том, что она направлена на общение, соответствует коммуникативным потребностям человека и, как правило, органично сочетается с другими видами человеческой деятельности.

Чтение является рецептивным видом речевой деятельности, то есть всегда направлено на восприятие готового речевого сообщения, а не на его создание, обучение этому виду речевой деятельности позволяет решать познавательные и профессиональные задачи. Совершенствовать чтение – означает вырабатывать свободные навыки активного и самостоятельного раскрытия смысла читаемого. Только через направленное и систематическое чтение, осуществляемое преимущественно по внеаудиторное время, формируется способность быстрее, лучше и глубже понимать читаемое, независимо от объема текста. Кроме того, совершенствуется умение пользоваться извлеченной из текста информацией в учебно-профессиональных и собственно коммуникативных целях, то есть развиваются умения продуктивной речевой деятельности в ее устной и письменной формах. Для совершенствования умений чтения учитывается вид чтения, который определяется целью использования информации и вытекающей из этого установки на степень полноты понимания. В методике преподавания русского языка есть некоторые вопросы, связанные с организацией и определением содержания обучения русскому языку иностранных студентов и студентов национальных групп, слабо владеющих русским языком. К таким вопросам можно отнести:

а. соотношение и взаимосвязь видов речевой деятельности, выделение среди них главных и второстепенных видов;

б. обучение различным аспектам языка – особенно грамматике и лексике – с учётом специфики преподавания русского языка в нефилологической аудитории;

в. требования к построению системы упражнений, направленной на формирование и развитие навыков и умений, которые обеспечивают нужный уровень активного и пассивного владения языковым материалом.

Анализ коммуникативных потребностей студентов показывает, что для них «особенно актуальным представляется умение полно и точно извлекать нужную информацию из письменных первоисточников, общаться на русском языке в пределах определённого круга тем и ситуаций, непосредственно связанных с повседневной профессиональной деятельностью будущих специалистов» [5, 83]. Таким образом, цели обучения русскому языку можно охарактеризовать как рецептивно-продуктивные с установкой на чтение. Основные виды чтения – это изучающее, ознакомительное и просмотровое (поисковое) чтение. Студенты особенно остро ощущают потребность в

изучающем чтении, предполагающем глубокое проникновение в текст, а также в ознакомительном чтении, требующем общего охвата содержания.

Особенности обучения русскому языку студентов обуславливают необходимость выделения в курсе русского языка двух основных этапов: начального и основного. Такое деление обусловлено следующими факторами:

а. значительное ограничение учебного времени, отводимого для изучения русского языка; б. слабый уровень подготовки студентов-первокурсников;

в. различный характер языковой системы русского и других языков.

Начальным этапом можно считать достаточно продолжительный период времени, обеспечивающий качественный скачок обучающемуся в плане овладения содержанием изучаемого предмета. На этом этапе закрепляются основы знаний системы русского языка, вырабатываются навыки и умения владения языковым материалом. Для успешной реализации начального этапа можно использовать часы СРСП. Таким образом, в условиях преподавания русского языка в различных аудиториях решение вопросов, связанных с повышением эффективности обучения на начальном этапе, представляется весьма актуальным и нужным.

Как известно, при овладении иноязычной речью особую роль играет изучение её грамматического строя. Вся информация, содержащаяся в письменном тексте, передаётся исключительно средствами языка, в первую очередь лексическими и грамматическими единицами. Процесс извлечения информации из текста на неродном языке предполагает владение студентами языковыми средствами, используемыми носителями данного языка для передачи своих мыслей в письменном виде. Процесс овладения языковыми средствами русского языка требует от говорящих на других языках систематической тренировки. Поэтому к работе над развитием навыков чтения следует приступать уже на начальном этапе. При этом особое внимание необходимо уделять обучению грамматической стороне чтения, как основного вида речевой деятельности для студентов национальной и иностранной аудиторий. Процесс обучения грамматической стороне чтения включает в себе определённые трудности. Эти трудности связаны с вопросами тренировки грамматического материала и формирования речевых и языковых автоматизмов по использованию изучаемых грамматических явлений русского языка на начальном этапе обучения. Практика показывает, что по окончании средней школы у выпускников недостаточно отработаны некоторые навыки и умения чтения. Как правило, студенты-первокурсники не умеют правильно ориентироваться в структурных особенностях русского предложения. Навыки узнавания морфологических и синтаксических особенностей слов, словосочетаний и предложений требуют более высокого уровня знаний. Низкий уровень владения грамматическим материалом значительно затрудняет преодоление языковых трудностей, появляющихся

как результат интерференции. Интерференция может влиять и на процесс становления речевых и языковых автоматизмов, подлежащих формированию при обучении неродному языку. Отсюда следует, что одной из основных практических задач курса русского языка является предупреждение и преодоление интерферирующего влияния устойчивых автоматизмов, действующих в родных для студентов языках.

В результате анализа типичных для студентов-иностранцев грамматических ошибок, влияющих на понимание содержания текста, обнаружено, что автоматизированные действия, свойственные процессу извлечения информации в родном языке, оказывают значительное интерферирующее воздействие на подобные недостаточно развитые механизмы чтения на русском языке. Нередко при чтении текста студенты не различают словообразовательные элементы слов и словосочетаний, поэтому они не могут определить значения новых лексических единиц, опираясь на изученные словообразовательные модели. Дистантное расположение главных членов предложения, употребление обособленных членов и причастных конструкций в русском языке вызывают затруднения у обучающихся, что свидетельствует о неотработанности нужных автоматизмов. Таким образом, можно отметить следующее.

1. Трудности, испытываемые студентами в процессе извлечения информации из текста, обусловлены:

- отсутствием или недостаточным уровнем развитости рецептивных автоматизированных грамматических действий по узнаванию языковых средств на основе их формально выраженных отличительных признаков;
- интерферирующим влиянием характерных для зрелого чтения на родном казахском языке частично сходных автоматизмов.

2. Работа над формированием и развитием навыков и умений чтения и, в особенности, грамматических навыков должна проводиться уже на начальном этапе обучения.

3. В условиях обучения русскому языку студентов с явно выраженным низким уровнем владения этим языком, обучение грамматической стороне чтения призвано стать важным организующим элементом методики обучения этому речевому умению на начальном этапе.

По данным психологии обучения языку как неродному или иностранному, чтение как деятельность возможно благодаря развитию умения читать. Это умение включает в качестве творческих компонентов становление определённых автоматизированных действий-навыков, в том числе грамматических (морфологические и синтаксические). Навыки и умения вырабатываются в результате тренировки. Их формирование и развитие возможны лишь в процессе длительного систематического упражнения в данном виде речевой деятельности в процессе постепенного овладения ею. Большое значение при обучении основам чтения имеет владение изучающим

чтением. Особенностью извлечения информации при изучающем чтении является умение студентов понимать сложные в языковом плане предложения. Такое требование предполагает минимальный уровень автоматизированности действий по сличению и различению сходных языковых (грамматических) явлений в изучаемом языке и частично сходных языковых явлений в родном и изучаемом языке.

Несомненную роль грамматического аспекта изучающего чтения подтверждают случаи интуитивного восприятия грамматической информации в предложении. Студенты, как правило, сталкиваются с трудностями, заставляющими их переключать своё внимание – до данного момента осуществляемое произвольно – со смыслового содержания читаемого на грамматические формы непонятых слов, словосочетаний, частей предложений. Такие случаи наиболее часто наблюдаются на начальном этапе обучения, когда основные базисные навыки и умения, обеспечивающие владение языковым материалом, ещё недостаточно сформированы.

Вышеуказанные трудности при извлечении информации заметно усугубляются в связи с особенностями грамматических явлений русского языка, полностью отсутствующих в грамматической системе других языков или частично представленных в ней. К таким явлениям можно отнести следующие:

- различный характер языковой системы русского и других языков;
- возможность сочетания флективных форм изменения слов с предложными формами;
- сложность видо-временной системы русского глагола, не имеющей полных соответствий в ряде языков;
- специфика словосочетания слов и предложений в обоих языках и т.д.

Стремление развивать навыки и умения чтения, обеспечивающие произвольное восприятие и понимание грамматической информации текста, возможно до степени совершенства. Такой подход будет способствовать развитию у будущих специалистов умения самостоятельного обращения с различными источниками информации – учебные пособия, научные журналы, научная литература, техническая документация и т.д. [1].

Итак, в процессе извлечения нужной информации из текста и при необходимости понимать сложные грамматические явления неродного языка студенты могут использовать те или другие отработанные автоматизмы. Исходя из всего вышеизложенного, можно сделать следующие выводы:

1. Коммуникативные потребности студентов в практическом владении русским языком определяют необходимость выработки у них умения максимально полно и точно извлекать полезную информацию из научных текстов по специальности (при необходимости с помощью словаря).

Поэтому при обучении чтению как основному виду речевой деятельности изучающему чтению целесообразно отводить ведущую роль.

2. Специфика условий обучения русскому языку на разных факультетах указывает на необходимость развивать умения и навыки чтения уже на начальном этапе, акцентируя при этом внимание на овладение студентами основами изучающего и ознакомительного видов чтения.

3. Трудности, которые испытывают студенты-первокурсники в процессе извлечения смысловой информации из научного текста, вызваны, главным образом, отсутствием или недостаточным уровнем развития рецептивных грамматических автоматизмов по узнаванию грамматических средств, используемых для языкового оформления письменного текста.

4. Изучающее чтение предполагает становление разных по своему назначению и характеру рецептивных грамматических автоматизмов (автоматизированные грамматические действия).

5. При обучении основам изучающего чтения особую роль играет работа над грамматическим аспектом. Обучение грамматической стороне изучающего чтения предполагает формирование рецептивных грамматических автоматизмов, функционирование которых делает возможным произвольное/непроизвольное восприятие и понимание грамматической информации, содержащейся в письменном тексте.

Литература:

1. Акишина А., Шляхов В. Учим читать быстро и эффективно. – М., 2001. – 267 с.
2. Андреев О.А. Хромов Л.Н. Учитесь быстро читать. – М., 2005. – 180 с.
3. Бородина В.А., Бородин С.М. Учим читать. – С-Пб., 2010. – 320 с.
4. Демидова А.К. Пособие по русскому языку. Научный стиль речи: Учебное пособие. – М., 2001. – 118 с.
5. Миронова В.Г., Хмельницкая И.Б. Обучение научному стилю речи. – Алматы, 2003. – 144 с.
6. Солганик Г.Я. Стилистика текста. – М., 2011. – 250 с.

РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ КАК ЭЛЕМЕНТ КУЛЬТУРНОЙ АДАПТАЦИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Уматова Ж.М., Муканова З.А.

*КазНУ им. аль-Фараби Республика Казахстан, Алматы,
zh.umatova@mail.ru, mukanova_zh@mail.ru*

Неотъемлемой чертой современного полиэтнического пространства является интернационализация образования, которая делает актуальной проблему адаптации иностранных студентов в вузах незнакомой им страны, усиливая их интеграцию и сотрудничество. С 2014 года на базе Казахского национального университета по программе «Флагман» проходят обучение студенты из США, изучающие русский язык.

Проблема языкового вхождения изучающих русский язык в русскоговорящую среду включает как бытовые, так и социальные рамки, что усиливает интолерантность в обществе, множит социальные и политические вопросы.

Иностранные студенты, впервые прибывающие для обучения в Казахстан, сталкиваются с трудностями адаптации, которая включает различные аспекты, в том числе: приспособление к новой социально-культурной среде, системе образования, новому языку общения. Сложности возникают при взаимодействии с местными жителями, в восприятии их обычаев, норм и правил. Поскольку иностранные учащиеся находятся в Казахстане, то у них появляется возможность наряду с русской культурой и традициями, познакомиться с культурой и традициями казахов.

В то же время, ускорение темпов глобализации современного мира и увеличение количества межкультурных взаимодействий напрямую не способствует разрушению (развенчиванию) различных стереотипов в общении между народами, не уменьшает неприятие тех или иных традиций и норм жизни. В этой связи очень важно понять, при каких условиях адаптация студента к новым культурным нормам пройдет наиболее безболезненно как для самого обучающегося, так и для принимающей его страны.

Первое, с чем сталкивается студент в стране обучения, это нормы речевого этикета. Овладение языком на всех этапах включает в себя знание основ речевого этикета, без которого невозможно нормальное общение с жителями данной страны. Если этикет, как установившийся в обществе свод правил, регулирует наше поведение в соответствии с социальными требованиями, то речевой этикет можно определить как регулирующие правила речевого поведения. «Речевой этикет является важной частью национального языка и культуры, и существуют расхождения в национальных речевых этикетах» [1].

Речевой этикет – область общения между людьми, в которой перекрещиваются многообразные факторы, обуславливающие общение: собственно языковые, психологические, социальные, национальные, этнические. Владение речевым этикетом способствует приобретению авторитета, порождает доверие и уважение. Знание правил речевого этикета, их соблюдение позволяет человеку чувствовать себя уверенно и непринужденно, не испытывать неловкости из-за неправильных действий, избежать насмешек со стороны окружающих.

Первостепенная задача преподавателя – сформировать у студентов, находящихся в среде обучения и изучающих русский язык, навыки вежливого, этичного речевого/неречевого поведения, соответствующие нормам, принятым в современном русскоязычном обществе в различных сферах общения (бытовой, культурной, официально-деловой).

Как отмечает Брулёва Ф.Г., овладение основными направлениями речевого этикета включает следующее:

1) ознакомление иностранных студентов с формулами речевого этикета в зависимости от различных ситуаций и условий;

2) осуществление лингвокультурологического подхода к анализу различных формул речевого этикета. Сопоставление этикетных слов обращения в русском и английском языках;

3) овладение этикетными конструкциями в условиях различных предполагаемых ситуациях общения в процессе практической речевой деятельности [2].

Для каждой этикетной ситуации существует стратегия правильного поведения, стратегия неправильного поведения и, что самое важное, стратегия адекватного поведения. В практических целях обучения иностранным языкам выделены и разработаны (со стороны употребления единиц речевого этикета) стереотипные ситуации речевого этикета. Каждая ситуация обслуживается устойчивыми формулами и выражениями [3, 54].

Как отмечает Оганесян С.С., «в англоязычном обществе между культурными людьми общение ведется на трех уровнях вежливости – официальном, нейтральном и фамильярном. Каждому уровню вежливости соответствует свой собственный стиль речи, и поэтому все вежливые слова и выражения могут быть классифицированы по стилистическому признаку и, соответственно, отнесены к официальному, нейтральному и фамильярному стилям речи» [4, 19-20]. Аналогичные критерии можно предъявить и к русскоязычному обществу.

Поскольку студенты-«флагманцы» нацелены на получение третьего квалификационного уровня владения русским языком, то, соответственно, и обучение включает стандартные клишированные формулы различной сложности и тематической направленности с элементом национально-культурных особенностей:

- знакомство – *приятно познакомиться, очень приятно, взаимно* и др.;
- встреча – *день добрый, сколько лет, сколько зим (сто лет, сто зим)* и др.;
- прощание – *всего доброго, всего хорошего, счастливо оставаться, до свидания, пока* и др.;
- просьба/обращение – *пожалуйста, будьте добры, простите, не могли бы вы, буду признательна* и др.;
- пожелание успеха в трудном деле – *ни пуха, ни пера (к черту)*;
- извинение – *извините, простите Бога ради; дико извиняюсь* и др.;
- соболезнование – *примите мои соболезнования, пусть земля будет ему пухом, царство ему небесное.*

Сюда же входят приглашение, жалоба, телефонный разговор, совет, оценка, согласие/несогласие, благодарность и многое другое. Роль преподавателя на данном этапе очень важна, так как он на занятии должен суметь реалистично изобразить ситуацию, чтобы студентам было понятно, о чём идёт речь, использовать жесты, мимику, интонацию, наглядность.

Студентам даётся установка на определенную тему. Этот начальный элемент играет большую роль для мотивации студентов. Конечно, нужно также учитывать специфику культуры и традиций учащихся, так как еще не значит, что жесты, мимика, интонация понятные для одной культуры /национальности будут поняты и адекватно использованы людьми другой национальности. Так, например, в праздник Рождества Христова православные приветствуют друг друга словами: «Христос родился!»; «Славим Его!» – звучит в ответ. На Крещение: «Христос крестился!» – «В реке Иордане!». И, наконец, на Пасху: «Христос воскрес!» – «Воистину воскрес!..».

В зависимости от формата общения и степени знакомства, формулы приветствия включают следующие речевые обороты:

- *здравствуйте, добрый день (утро, вечер, вечер), наше вам с кисточкой, мир вам, здорово;*
- *как ваши дела? – спасибо, все хорошо, все в порядке, прекрасно, отлично, как сажа бела, вашими молитвами* и др.

При этом неотъемлемым элементом является интонация. Овладение основными типами интонационных конструкций – важнейшая задача обучения произношению. Цель такой работы – дать студентам возможность точно услышать, правильно понять, запомнить и адекватно ответить собеседнику.

Совершенствование модели обучения иностранных учащихся осуществляется за счет большего учета особенностей межкультурной коммуникации, более глубокого и разностороннего вхождения иностранного учащегося в национально-культурную специфику речевого поведения носителей языка и культуры. Так, наибольшее затруднение у американских

студентов вызывает приветствие. В русской культуре при входе в помещение с некоторым количеством людей принято здороваться одновременно со всеми (с улыбкой на лице или нейтральным выражением), вне зависимости от того обращен взор присутствующих к тебе или нет, тогда как американец этого не сделает: а) посчитав неудобным отвлекать людей, б) поприветствует только знакомого, в) вовсе проигнорирует.

При обучении иностранных студентов русскому языку особое место занимает обучение общению в реальных стандартных и стандартизированных ситуациях. На занятиях по практическому русскому языку большее внимание уделяется обучению литературному языку, но в реальной коммуникации мы чаще всего имеем дело со спонтанной речью. Иностранный учащийся чаще всего слышит разговорную речь с элементами просторечия, диалекта, литературную речь с элементами разговорной речи и т.д. Поэтому параллельно с обучением нормам кодифицированного литературного языка студент обучается спонтанной речи и её характеристиками *что/чѐ, сейчас/щяс, вообще/ваще* и т.д.

Коммуникация предполагает групповое общение, но, на индивидуальном занятии возможен только диалог: студент – преподаватель. На индивидуальных занятиях большое внимание уделяется приемам работы, связанных с движением, имитацией действий. Например, разыграть разные варианты ситуаций с использованием жестов. Речь в естественных условиях прогнозируется, программируется и осуществляется на базе ситуации. Часто обучаемый безошибочно владеет каким-то языковым материалом в так называемых подготовительных упражнениях, но оказывается беспомощным, когда его нужно использовать в процессе общения. Так, например, первое, о чем просит студент, научить его правильно коммуницировать с водителем такси, поскольку в Казахстане существует некая своеобразная система общения: водитель vs пассажир. Например, подняв вбок правую руку, водителю остановившегося автомобиля нужно назвать конкретный адрес: – *Гагарина/аль-Фараби через Гагарина/Кихтенко*. При этом, приветствие *здравствуйте*, вводное слова *пожалуйста* и императив *довезите* опускаются. Не менее важным для пассажира является ценовой сегмент, поскольку визуально определив иностранного гражданина, водитель реагирует соответствующе.

Каждая тема несёт в себе много нового и интересного для студентов, не только в отношении лексики, но и в отношении понимания культуры и менталитета народа изучаемого языка. Кроме того идёт самопознание, познание необходимости быть толерантным по отношению к людям другой национальности, культуры. Материал занятий стимулирует интерес к беседе, обсуждению, что создает коммуникативный мотив, потребность в общении на русском языке. Благодаря тому, что на групповых занятиях работают принципы активного обучения, иностранные учащиеся получают достаточно

знаний по грамматике, представлений о ситуациях, в которых эта грамматика должна быть использована.

На индивидуальных занятиях иностранные учащиеся знакомятся со стереотипами речевого/неречевого поведения, в том числе этикетными клише. Обучаясь с помощью языковых и речевых клише, учащиеся осваивают средства речевого общения – воздействия на поведенческие и мыслительные аспекты деятельности партнёра по общению. При изучении той или иной темы, учащиеся знакомятся с текстами, благодаря которым могут полнее понять национально-культурную специфику речевого поведения носителя русского языка, познакомиться с реалиями нашей жизни, овладевают знаниями о коммуникации, куда входят как вербальное, так и невербальное коммуникативное поведение [5].

Создание типичных коммуникативных ситуаций при обучении русскому языку, а также моделирование таких ситуаций самими обучаемыми, является важным элементом для разработки методики обучения речевому этикету и организации самого процесса обучения в рамках интерактивной модели. Речевой этикет является хорошим материалом для создания коммуникативных ситуаций, позволяющих обеспечить вхождение в иноязычную культуру, обучение речевому поведению в данной культуре.

Литература:

1 Брулёва Ф.Г. Обучение иностранных студентов русскому речевому этикету // [Международный журнал экспериментального образования](#). – 2013. – Вып. 7. – http://www.expeducation.ru/pdf/2013/7/2013_07_20-23_4.pdf.

2 Живулин В.П. Межкультурное общение: преподаватель и студент в условиях интеркультурного взаимодействия // «Международное сотрудничество в образовании»: материалы науч.-практ. конф. – СПб.: СПбГТУ, 1998. – С. 15-16.

3 Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения: пособие для студентов. – М.: Высшая школа, 1989. – 263 с.

4 Оганесян С.С. Культура речевого общения // Иностранный язык в школе. – 2002. – № 5. – С. 19-20.

5 Айтпаева А.С. Проблемы языковой адаптации студентов-иностранцев на начальном этапе обучения // <http://pps.kaznu.kz/2/Main/FileShow2/15281/133/2/0/0/>.

МӘТІНДЕР КОРПУСЫН ҚҰРУДЫҢ КЕЙБІР ӘДІСТЕМЕЛЕРІ

Таусоғарова А.Қ., Исмаилова Н.А.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Ұлттық тіл қазынасы болып табылатын корпустар лингвистикалық зерттеулер жүргізуде ғана емес, сондай-ақ анықтамалық жүйе ретінде де ақпараттық технологиялар сұраныстарын қанағаттандырады. Бұл тұрғыда қазақ тіл білімінде корпустық лингвистиканың, компьютерлік тезаурустардың теориялық мәселелерін арнайы зерттеу нысаны еткен ғалым А. Қ. Жұбановтың мына пікірі маңызды: «Тілдік зерттеулерде корпустарды тәжірибе жүзінде пайдалану тұрғысынан алғанда, яғни олардың сөздіктер мен түрлі грамматикаларды дайындау кезінде аса құнды материал болатындығы анықталды» [1].

Бұдан бөлек студенттер мен магистранттардың дипломдық жұмыстары мен магистрлік диссертацияларының бір тілдің өз ішіндегі және әртүрлі туыстас тілдер деректерінің диахрониясымен қатар, өзара туыстас емес әртүрлі тілдер деректерінің түрлі лингвистикалық аспектілердегі салыстырмалы-салғастырмалы зерттеулеріне арналатын кездері аз емес. Осындай сипаттағы зерттеу жұмыстарының қорғалуы кезінде байқағанымыз, ұлттық тіл корпустары іске қосылған ағылшын, орыс тілдері бойынша ізденушілердің жинаған тілдік деректерінің сандық көрсеткіштері қазақ тілі бойынша жинақтаған тілдік деректерден жоғары үлес алып жатады. Бұл жағдай қазақ тілі бойынша тілдік деректерге қысқа уақытта қол жеткізудің корпус қызметі арқылы оңтайландырылмауына байланысты деп ойлаймыз.

Түрлі ғылым салаларының ақпараттық сұраныстарын автоматты қанағаттандыратын, көптеген лингвистикалық зерттеулерді оңтайландыратын ұлттық тіл корпустарының орасан зор қажырлы еңбек пен ғылыми ізденіс, терең ойдың арқасында дүниеге келетініне қазақ тілі ұлттық корпусын құрастыру ісінің басы-қасында табыла жүріп бұрынғыдан да әрі көз жеткізіп отырмыз.

Компьютерлік технологияларды пайдалана отырып құрастырылатын лингвистикалық корпустардың негізі болып табылатын мәтіндер корпусын жинақтау мен іріктеу үдерісі барысында мамандар алдында түрлі сауалдар туындады. Оның алғашқысы – ұлттық тіл байлығын, сонымен бірге осы тілдің грамматика-морфологиялық құрылымы мен тілдік бірліктердің функционалдық ерекшеліктерін лингвистикалық тұрғыдан терең сараптау үшін мәтіндер корпусының мол қорын жинақтау. Бұл орайда қоғам өмірінің түрлі салаларына тән тілдік стильдер мен әдеби жанрларда жазылған тілдік материалдардың барлығының қамтылуы көзделді. Көрсетілген мақсатқа қол жеткізуде ұлттық корпусты түзумен айналысушы жұмыс тобына компьютерлік технологияның қарыштап дамуымен тұстас келетін ХХ

ғасырдың соңынан бастап тілдік материалдардың электронды нұсқаларының болуы орасан пайдалы болды десек қателеспейміз.

Дегенмен мұны мәселенің түбегейлі шешімі деуге келмейді. Өйткені өткен ғасырлардағы тілдік материалдардың (мысалы, баспасөз өнімдері, өзге елдермен саяси қарым-қатынастар жүргізу барысындағы ресми хаттар т.б.) электронды нұсқалары жасалған жоқ, бұл олардың корпуста еңбей қалу мүмкіндігі жағынан қауіп тудырады. Сонымен бірге келешектегі лингвистикалық зерттеулердің олқы тұстарының орын алуына себепші болады. Себебі өткен ғасырлардағы тілдік материалдар тілдік бірліктер семантикасындағы динамикалық өзгерістерді ғана емес, когнитивтік, лингвомәдени деректерді анықтауда да маңызды. Бұл, өз кезегінде, тілдік бірліктің семантикалық ерекшелігі мен морфологиялық құрылымындағы өзгерістерді мезгілдік жағынан сәйкестендіру метаабелгіленімін қажет етеді.

Электронды нұсқалары бар тілдік материалдарды ұлттық тіл корпусы пайдасына жарату өз алдына қайсыбір міндеттердің орындалуын керек етті. Өйткені корпустық лингвистика ғылымында анықталғандай, «тілдік мәтіндер корпусы деп электрондық нұсқаға түскен, бір ізге келтіріліп, құрылымданған, нақты лингвистикалық міндеттер шешіміне бағытталған филологиялық тұрғыдан құзыретті тілдік мәліметтер қорын» [2] түсінетін болсақ, жинақталған материалдар өңдеудің бірнеше кезеңдерінен өтетіні түсінікті. Мысалы, біріншіден, PDF, JPEG, DJVU форматтарындағы мәтінді Word-қа ауыстыру, бұл жағдайда бір компьютерлік бағдарламада орындалған мәтінді екіншісіне ауыстыру барысындағы автоматты түрде орын алған теріс өзгерістерді түзету немесе бастапқы қалпына келтіру. Екіншіден, осы электронды нұсқалары жинақталған мәтіндердің әрқайсысына оның авторы немесе авторлары туралы толық мәліметтермен бірге, жарияланымның (еңбектің немесе мәтіннің) жарық көрген мерізімі, тақырыбы, таралым типі, аудиториясы немесе адресаты, стилі, жанры, жанрлық түрі, мәтін көлемінің сандық көрсеткіші, мәтіннің хронотоптық сипаты туралы т.б. мәліметтерді жүйелеуге бағытталған метаабелгіленім қойылды.

Мәтіндер корпусын жасау үдерісінің бір кезеңі болып табылатын метаабелгіленім түзу жұмысы барысы кейбір мәселелер төңірегінде ойлануды қажет етті. Мысалы, педагогика саласына қатысты диктанттар мен мазмұндамалар жинақтарында құрастырушы автор көрсетілгенімен, берілген мәтіндердің көпшілігінің нақты авторларының көрсетілмей берілуі, мәтіндерде емле, тыныс белгі, стильдік қателердің кездесуі, аудитория жасына қарай, нақты айтқанда, мектеп оқушыларының сыныптар бойынша буынға бөлінуіне орай мәтіндердің статистикалық және мазмұн-тақырыптық тұрғыдан нақты өлшемнің басшылыққа алынбауы, стильдік жағынан алғанда синтез мәтіндердің орын алуы.

Сондай-ақ мәтіндер корпусын түзу барысында мәтіндердегі кесте, диаграмма, сызба түріндегі мәліметтерді сөйлем қалпына ауыстыру немесе

алып тастау жұмысы орындалды. Жалпы метабелгіленім әрекетінде қарастырылып отырған мәтін туралы жоғарыда аталғандай мәліметтерді дұрыс беру үшін сол мәтін мазмұнымен танысуды, оқып шығуды керек етеді. Бұл уақыт жағынан жұмыстың созылуына алып келеді. Ал мәтіндердегі кесте, диаграмма, сызба түріндегі мәліметтерді сөйлем қалпына ауыстырудың өзіндік қиындығы, ең алдымен, мәтін саласы метабелгіленім қойып отырған маманның мамандық саласымен, яғни біліктілігімен сәйкес келмейтін жағдайлардың орын алуы корпусқа енетін мәтіндердің кейбіріне сапалық жағынан нұсқан келтіреді деп ойлаймыз.

Ұлттық тіл корпустарының барлығына ортақ ендігі жұмыстардың бірі – жиілік сөздіктегі омонимдерді анализаторға салу барысында берілген сөйлемдегі сөздерге морфологиялық талдау жүргізу. Бұл орайда талдауға алынған сөздің сөз табына қатысын анықтағанда, оның сол сөйлемдегі семантикасы мен қолданысы да өлшем ретінде басшылыққа алынды. Өйткені кейбір жағдайларда анықталған бір сөз әртүрлі сөз табына қатысты болуы мүмкін. Мысалы, *қара* сөзі – етістік те, сондай-ақ сын есім де бола алады. Ал жақсы сөзі сөйлемде анықтауыштық қатынаста да, пысықтауыштық қатынаста да табыла алады. Және соған орай сын есімге және үстеуге тән қасиеттерге ие.

Осы тұрғыда омонимияны немесе омографтарды реттеудің өлшемі анықталды дегенменен жұмыс тобының алдында сөйлем алынған мәтіннің поэзия жанрында болуы, соған сәйкес сөздер орнының жылжымалы сипаты, өлең жолында берілген ойдың келесі жолда аяқталуы, тұрақты тіркестердің, метафоралы қолданыстардың көптеп кездесуі сөз табына қатысты талдауда қиындықтар туғызғанынын айта кетуді керек етеді. Мысалы, өлең жолынан алынған «О, туған жер, алыстасың сен менен, алыстасың...» тіркесіндегі *туған* сөзі есімше формасындағы етістік, жер сөзімен атрибуивтік қатынаста тұр. Өлең жолында қаратпа сөз ретінде қолданылған *туған жер* сөзі біртұтастықтағы фразалық тіркес болып қабылданады. Сондай-ақ, *алыс* сөзі өз табиғаты жағынан сын есім, соған сәйкес сөйлемде анықтауыш болуы заңды. Берілген өлең жолында *алыстасың сөзі* субъектінің мекенін білдіру семантикасына орай мекен үстеуі ретінде қарастырылу мүмкіндігі де орын алады. Тап осы сияқты жағдайларда даулы мәселелердің орын алмауы үшін сөздің сол контекстегі я сөйлемдегі қолданысына қарай емес, мәтіннен тыс алғандағы өз табиғатына сәйкес морфологиялық белгіленім қойған жөн сияқты. Ал *туған* сөзі сөйлем соңында баяндауыш қызметінде келгенде, бұрынғы өткен шақ формасындағы етістік ретінде қарастырылар еді. Бұл жағдайдағы морфологиялық талдауда сөздердің синтагмалық тіркесі, сөйлемдегі орны маңызды болып табылады. Жалпы сөздердің синтагмалық байланыстары туралы мәліметтер сөздің көп мағыналылығы мәселесі шешімінде де маңызды деп ойлаймыз.

Ұлттық тіл корпусын түзу жұмысы барысында сөзформалардың әліпбилі жиілік сөздігіндегі орфографиялық қателерді қарау және ондағы

онимдерді (антропонимдер мен топоним, гидроним т.б.), аббревиатураны, орысша сөздерді Excel бағдарламасында жеке-жеке бетке салу тапсырмасы орындалды. Тілдік бірліктің барлық сөзформаларының әліпбилі жиілік сөздігі – ұлттық тіл корпусы үшін маңызды құрамдас бөлік. Ол анықталған тілдік бірліктің барлық сөзформаларының жиынтығын қамти отырып, олардың парадигматикалық қатынастарын танытады. Өңдеуге ұсынылған осы жиілік сөздікте халықаралық қолданыстағы салалық терминдер де орын алған. Бұл, өз кезегінде, ұлттық тіл корпусындағы салалық ғылымдарға қатысты мәтіндер мен терминдер қоры көмегімен келешекте пәндік салаларға арналған компьютерлік тезаурустар үшін, сондай-ақ ақпараттық іздеу тезаурустарын құру жұмысына тілдік материал болатыны сөзсіз.

Сөз тіркестеріне байланысты ұлттық тіл корпусына енгізілетін мәліметтер лингвистикалық аспектіде етістіктердің валенттілігін, зат есімдер мен сын есімдердің тіркесімділігін олардың синтагматикалық байланыстары есебінен сипаттау мүмкіндігін алады. Осы орайда жұмыс тобы ұлттық тіл корпусының ағымдағы жылғы жұмысы басталғанға дейін А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты қызметкерлері тарапынан дайындалған тіліміздегі тұрақты сөз тіркестерінің және олардың тұлғалық өзгерістерге түсіп, жарыспалы қолданысқа ие болған түрлерінің электронды сөзтізбесіне өңдеу жұмыстарын жүргізді. Мұнда бір ғана семантикалық мәндегі тұрақты тіркестердің бірнеше формадағы қолданыстары топтастырылады. Мысалы, *от салды, от жақты, от тастады, от тұтатты, от шығарды*.

Ұлттық тіл корпусы құрылымынан көрініс табатын сөз тіркестерінің мұндай жиынтығы тұтынушылар үшін, оның ішінде, әсіресе, қазақ тілін өзге тіл үшін меңгерушілер үшін сөздердің тіркесімділік табиғатын тануда аса маңызды құрал болмақ. Бұл орайда корпусының етістіктердің валенттілігі мен тіркесімділігі ғана емес, сонымен бірге тілдегі кез келген сөздің тіркесімділік қабілеті мен семантикалық қабаттары туралы барлық мәліметтердің дереккөзі болатыны сөзсіз. Мысалы, *салды* етістігінің басқа барлық сөздермен тіркестері туралы мәліметтер мәтіндер корпусы базасынан табылады. *Үй салды, көз салды, сөз салды, жұмырқа салды, ой салды, от салды, бара салды, айта салды, ұя салды, айтып салды, қоя сал, сала сал* т.б. Яғни, мәтіндер корпусы салды етістігінің лексикалық қоршауы арқылы оның тіркесімділік қабілетін, ал лексикалық қоршау сөздерін ауыстып отыру негізінде оның бойында қамтылатын барлық семантикалық ерекшеліктері танылады. Бұл тұрғыда ұлттық тіл корпусы формалды грамматиканың дайын материалдары бола алады.

Сондай-ақ, сөздердің мәтіндер корпусында көрініс табатын синтагматикалық қатынастары көз мағыналылық пен омонимияның арасын ажыратуда да өзіндік орны бар. Мысалы, *Салды бастарына көтере күтті*. Яғни, етістік ретіндегі сал сөзі мен зат есім қызметіндегі сал сөзінің

мағыналық байланыссыздығы синтагматикалық қатынас барысында анықталып тұр.

Мәтіндер корпусы мағыналық жағынан өзара жақын сөздердің қатары синонимияны және олардың квазисинонимдік ерекшеліктерін, контексте бірінің орнын бірі ауыстыру мүмкіндіктерін, семантикалық жақындастық деңгейін анықтауда да бірден бір құрал болып табылады. Мысалы, кәрі және ескі сөздерінің мағыналық ортақтығы болғанымен, бірінің орнын бірі ауыстыра алмайды. Сол сияқты алыс, қашық және шалғай сөздері өзара синонимдер болғанымен, синтаксистік байланыстарында синоним бола алмайды.

Қорыта келгенде, лингвистикалық теориялық зерттеулер шешіміндегі міндеттермен қатар, тілдің күнделікті қоғам сұраныстарындағы практикалық міндеттері шешімінде де орасан пайда келтіретін тіл қазынасы – корпус құру төңірегінде орындалып жатқан жұмыстар игі істердің бастамасы болып отыр.

Әдебиеттер:

1. Жубанов А. К. Основные принципы формализации содержания казахского текста. – Алматы, 2002. – 250 с.
2. Қалиев Ғ. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі. – Алматы: Сөздік-словарь, 2005. – 440 бет.

САЯСИ ДИСКУРСТЫҢ ҚЫЗМЕТІ МЕН ЖАНРЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Төлегенова М.Ә.

*А. Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институтының
2-курс магистранты*

Мақалада дискурс, институционалды дискурс, саяси дискурс мәселелеріне түсінік беріліп, олардың анықтамалары ашылған. Институционалды дискурстың бір түрі ретінде саяси дискурстың қызметі мен жанрлық ерекшеліктері көрсетілген. Саяси коммуникацияның құрылымдық ерекшелігін саяси дискурстың сайлау алды дискурс, саяси партиялардың бағдарламалары, саяси жарнама сияқты жанрлары бойынша қарастыруға болады. Саяси коммуникацияны жүзеге асырудың бір түрі болып табылатын саяси дискурс үшін түрлі лингвистикалық, экстралингвистикалық факторлармен қатар, тілдік ерекшеліктер мен ұлттық ерекшеліктер маңызды болып табылады. Саяси дискурсқа белгілі бір интенция, коммуникацияның орны, коммуниканттардың мәртебелік-рөлдік ерекшелігі, өзгергіштік тән. Сондықтан саяси дискурстың мазмұны сөзді қабылдауға әсер ететін сөйлеуші мен тыңдаушы санасында бар компоненттерден тұруы қажет.

В статье рассматриваются вопросы дискурса, институционального дискурса, политического дискурса, а также даны их определения. Определены функции и жанровые особенности политического дискурса как одного из видов институционального дискурса. Рассматриваются особенности структуры политической коммуникации по жанрам политического дискурса как предвыборный дискурс, программы политических партии, политическая реклама. В политическом дискурсе, являющемся одним из видов осуществления политической коммуникации, играют важную роль лингвистические и экстралингвистические факторы, а также языковые и национальные особенности. Политическому дискурсу свойственны определенная интенция, место коммуникации, статусно-ролевые характеристики участников общения, изменчивость. Содержание политического дискурса должен состоять из компонентов восприятия слушателем ораторской речи.

The article reviews issues of discourse, institutional discourse, and political discourse and also their definitions are given. Functions and genre features of political discourse are determined as one of the types of the institutional discourse. Political communication structure peculiarities are reviewed by genres of political discourse as pre-election discourse, political parties programs and political advertisement. Linguistic and extra-linguistic factors and also language and national peculiarities as well play a pivotal role within political discourse which represents one of the types of political communication implementation. Political discourse is characterized by definite intention, place of communication, status-role characteristics of communication participants and variability. The content of political discourse should comprise of interlocutor`s comprehension components of oratorical speech.

Түйін сөздер: дискурс, саяси коммуникация, институционалды дискурс, саяси дискурс, жанрлық құрылым.

Ключевые слова: дискурс, политическая коммуникация, институциональный дискурс, политический дискурс, жанровая структура.

Key words: discourse, political communication, institutional discourse, political discourse and genre structure.

Тіл білімінде өткен ғасырдың 50-жылдарынан бастап кең ауқымда қолданысқа ие болған дискурс термині француз тілінде «discours» – сөйлеу, ал ағылшын тілінде «discourse» – талқылау, лебіз, сөйлеу деген мағынада жұмсалады. Тілді коммуникативтік тұрғыдан қарастырудың дамуына байланысты «дискурс» ұғымы сөйлеу әрекетінің нәтижесімен, әлеуметтік-мәдени мәнмәтінмен бірге қалыптасу, даму үдерісін білдіреді. Көзқарас, дүниетаным негізіндегі терминнің кең мағынасы уақыттың мәдени тілдік контексіне сай келеді. Тар мағынасында дискурс деп мағыналы, құнды, қандай да бір нысанға бағытталған іс-әрекеттің нақты тілдік шындығын айтамыз.

Дискурс ұғымына зерттеушілердің берген анықтамалары әр түрлі болғанымен, анықтамалардың мазмұны бір-бірімен ұқсас деп айтуға негіз бар: олардың негізгі мазмұны бойынша, дискурстың элементтері – баяндалатын оқиға, оған қатысушылар, оқиғаны айтушының, қатысушының не жазушының бағалауы, ақпаратты жеткізу жолындағы тілдік құралдарды пайдалану тәсілдері. Бұл тілдің үнемі қозғалыста болып, коммуниканттардың (айтушы мен қабылдаушының) уақыт пен кеңестік тұрғысынан дербес, өзіне тән сипаттары, сондай-ақ әлеуметтік ерекшеліктері айқын көрініп отыратын коммуникативтік үдеріс екендігін көрсетеді.

Қазіргі уақытта дискурстың ғылыми сипатқа ие төмендегідей түрлерін атап көрсетуге болады. Тізімді (классификацияны) толық немесе аяқталған деп айтуға болмайды. Өйткені бұл мәселенің төңірегінде әлі де зерттеу жұмыстары жүргізілуде. Г.Г. Бүркітбаева өз еңбегінде дискурстың лингвистикада бар мынадай түрлерін атап көрсетеді: әскери дискурс, әкімшілік дискурс, газеттік дискурс, бюрократтық дискурс, гастрономиялық дискурс, академиялық дискурс, іскери дискурс, балалық дискурс, өнертану дискурсы, магиялық дискурс, масс-медия дискурсы, ғылыми дискурс, парфюмерлік дискурс, педагогикалық дискурс, поэтикалық дискурс, публицистикалық дискурс, жарнамалық дискурс, діни дискурсы, спорттық дискурс, техникалық дискурс, террористік дискурс, феминистік дискурс, көркем дискурс, экономикалық дискурс, электрондық дискурс, этикалық дискурс, заң дискурсы, сонымен қатар прагматикалық, диалогтық, монологтық, сыни, бағалау, интердискурс және арнайы дискурстар бар екендігін айтады [1, 4 б.].

Профессор Д.А. Әлкебаева дискурсты төмендегіше құрылымдық жүйемен қарастыруға болатындығын айтады [2, 21 б.]:

- 1) қарым-қатынас жағдаятының жүйелі баяндалуы;
- 2) дискурс түрлері;
- 3) сөйлеу актісіне қатысқан коммуниканттардың тілдік бірліктерінің таңдап алынуы;
- 4) коммуниканттардың сөйлеу тактикасы мен стратегиясының, сөйлеу интенциясы мен пресуппозициясының дәрежесін анықтау.

Психоллингвистика мен әлеуметтік лингвистикады дискурстың екі негізгі түрі айтылады: жеке (тұлғалық) және институционалды. Ғалым Ж.К. Ибраеваның 2010 жылы жарық көрген «Психоллингвистика негіздері» атты еңбегінде тұлғалық дискурсқа мынадай анықтама береді: «Тұлғалық дискурс – сөйлеуші жеке тұлға ретінде оған тән барлық индивидуалды қасиеттері мен мен сөйлей/бейсөйлеу сипаттарымен сөйлеген жағдай. Ал институционалды дискурс бұл – қарым-қатынас ұйымының құранды бөлігі болып табылатын қоғамдық институттарда жүзеге асырылатын дискурс» [3, 98 б.]. Яғни сөйлеуші белгілі бір әлеуметтік институттың өкілі ретінде және белгілі бір

элеуметтік мәртебе иесі ретінде сөйлейді, бұл белгіленген мәртебелік-рөлдік және жағдаяттық-коммуникативтік нормаларды сақтауды талап етеді.

Тіл білімінде ғылыми сипатқа ие дискурстың түрлерінің қатарында саяси дискурсы да бар. Саяси коммуникацияны жүзеге асырудың бір түрі болып табылатын саяси дискурс үшін түрлі экстралингвистикалық факторлармен қатар, тілдік ерекшеліктер мен ұлттық құндылықтар маңызды болып табылады. Саяси дискурстың негізін кембридж және оксфорд философия мектептерінің өкілдері салған болатын.

Институционалдық дискурстың заңды, медициналық, іскерлік, жарнамалық түрлерімен қатар ғалымдар саяси дискурсты ерекше атап көрсетеді. Б.А. Ахатова саяси дискурсты саяси әрекеттің вербалданған жиынтығы ретіндегі институционалды дискурс (белгілі бір элеуметтік топ өкілдерінің қарым-қатынасы) деп қарастырады [4, 55 б.]. Ғалым өзінің зерттеу жұмысында саяси коммуникация мен саяси дискурстың ерекшеліктерін қарастырады. Соның ішінде, «Қазақстан Республикасының Конституциясы» (1995), «Қазақстан Республикасының Тіл туралы Заңы» (1997), Қазақстан Республикасы Президентінің халыққа Жолдауы сияқты саяси құжаттар, журналистердің баспа және электронды газеттерде жарияланған элеуметті-саяси тақырыптағы мақалалары, сондай-ақ саяси партия кандидаттарының ҚР мәжілісіне сайлау алды бағдарламалары, үгіт-насихат хабарламалары коммуникативтік және экстралингвистикалық ерекшеліктер тұрғысынан талданған. Зерттеу жұмысында саяси дискурс «бағдарламалық құжаттар» және «сайлау алды үгіт-насихат» гипержанрлары бойынша қарастырылған. Мұндай партиялық бағдарламалар, конституция, үкім, жарлықтар, түрлі заңдар – бір сөзбен, бағыттаушы саяси жанрға кіреді [5, 80 б.]. Бұл құжаттарда ақпараттық және мәлімет беруші күш басым болғандықтан «бағдарламалық құжаттар гипержанры» саяси дискурс жанрларының ішіндегі негізгі бағыттаушы жанр болып саналады. Сонымен, отандық зерттеуші саяси дискурсты бағдарламалық құжаттар жанры бойынша қарастырады.

Ал, нақты бір саясаткердің дискурсын, оның қоғам алдындағы сөзін талдау қалай жүзеге асырылады деген сұраққа отандық ғалым А.Е. Карлинский өзінің лингвистикалық зерттеулердің әдіс-тәсілдері туралы жағзан еңбегінде жауап берген. Ол дискурс анализі: 1) дискурсты, оның түрлерін және тілдік ерекшеліктерін айқындауға; 2) дискурсқа қатынасушылардың коммуникативтік ұстанымдары мен тактикасын, мақсатын анықтауға; 3) сөйлеу барысындағы әрбір адамның сөйлеу әрекетін байқауға; 4) бүкіл дискурс бойындағы лексикалық, грамматикалық, семантикалық ерекшеліктерді анықтауға мүмкіндік беретіндігін айтады [5, 81 б.].

Институционалды коммуникация элеуметтік институттар арасында жүзеге асырылады, қарым-қатынас бұл жерде олардың ұйымдарының құрамдас бөлігі болып саналады. Элеуметтануда элеуметтік институттар деп

белгілі бір материалдық құралдармен жабдықталған және нақты бір әлеуметтік қызметті жүзеге асыратын тұлғалардың, мекемелердің жиынтығы деп түсіндіріледі, бұл «белгілі бір жағдаяттарда мақсатқа сай бейімделген әдеп стандарттарының белгілі бір жиынтығы» [3, 99 б.].

Саяси институттар (парламент, мәжіліс, маслихат) саяси биліктің орнығып, сақталуына септігін тигізеді. Саяси дискурсқа белгілі бір интенция, коммуникацияның орны, коммуниканттардың мәртебелік-рөлдік ерекшелігі, өзгергіштік тән [6, 60 б.]. Сондықтан саяси дискурстың мазмұны сөзді қабылдауға әсер ететін сөйлеуші мен тыңдаушы санасында бар компоненттерден тұруы қажет. Бұл компоненттер құрамына мәтін мазмұны, автор мен адресат тарапынан ескерілетін басқа да мәтіндер, автордың саяси көзқарасы мен мәтінді құрау кезіндегі міндеттері, автордың адресат туралы ойы, сол мәтін құралған кездегі саяси жағдаят кіреді [4, 55 б.].

Дискурстың басқа да түрлері сияқты саяси дискурстың өзіндік құрылымдық ерекшеліктері бар. Бұрындары әдебиеттану саласына жататын шығармалардың түрлерін ажырату үшін қолданылған жанр түсінігі қазірде дискурс түрлерін ажыратуға арналған анализ үшін де пайдаланылады. «Понятие жанр первоначально использовалось только в литературоведении для различия видов литературных произведений, но в настоящее время применяется и при анализе различных типов дискурса» [7, 32 б.].

Саяси дискурста тұлғалар арасындағы коммуникация басқа да дискурстың түрлері жүзеге асыратын әлеуметтік институттар мен кәсіби бірлестіктерде көрініс табады.

Саяси коммуникация коммуникацияның келесі түрлерімен анықталады: институт ↔ институт, институттың өкілі ↔ институттың өкілі, институт ↔ азаматтар, институт ↔ азамат, институттың өкілі ↔ азаматтар, институттың өкілі ↔ азамат [6, 60 б.].

Б.А. Ахатованың пікірі бойынша, коммуникацияның мазмұны мен мақсаты, атап айтқанда «билік үшін күрес және әлеуметтік бақылау, табиға және материалды ресурстарды атқарушы және заң шығарушы өкімет тарапынан үлестіруімен байланысты мәселелерді қарастыру болып табылады» [8, 67 б.]. Демек, коммуникацияның саяси мазмұнын оның мақсаты мен интенциясы анықтайды.

Саяси дискурстың негізгі ерекшеліктері:

1) саяси дискурсқа бағалаушылық және агрессивтік қасиет тән. Саяси дискурстың агрессивтігі пікірталаста, яғни сөз қолданыста сөз тауып, саяси әрекетті театрланған түрде жеткізе білуімен сипатталады. Саяси дискурстың пікірталас түрінде берілуі театрланған агрессияның өзіндік бір түрі болып табылады. Оның мақсаты саяси қарсыластар туралы жағымсыз пікір қалыптастыру, мүлдем басқа бағалау құндылықтарын мәжбүрлеп оқырман санасына сіңіру, үгіттеу.

2) саяси дискурстың тиімділігі оның мақсатынан көрінеді. Саяси дискурстың мақсаты сипаттау емес, адресаттың ниетін тудыра отырып сендіру, сендіру үшін негіз бере отырып іс-әрекетке итермелеу. Адресаттың тұжырымдарын тиімді бағытқа өзгерту қорғалатын тұжырымдарды дискурста қолайлы жерге орналастыру арқылы сөзді дұрыс құрай білу керек. Адресат тарапынан біреудің ой-тұжырымын өз ниетімен қабылдау туралы сезім туған жағдайда, қызығушылық танытқан кезде, қанағаттандырарлықтай және сенімді болған кезде ғана сөйлеуші-шешен тарапынан тиімді үгіт-насихат жүргізілді деп айта аламыз.

3) саяси дискурста өз көзқарасынды қорғай білу, яғни дәйектеме басты рөл атқарады. Саяси дискурс тиімді болу үшін белгілі бір саяси талаптарға сай құрылуы тиіс. Саяси дискурс соғыс алаңындағыдай қарсыластың «соғыс күшін» жоюға бағытталған, яғни қаруын (дәйектері мен ойларын) және жеке құрамын (оппонент тұлғасын) дискредитациялау [4, 56 б.].

Жоғарыда айтылған теориялық негіздемелер саяси дискурстың қызметі мен оның жанрлық ерекшеліктерін айқындауға септігін тигізіп отыр. Дискурстың бір түрі ретіндегі саяси дискурстың құрылымдық ерекшеліктерін көрсету лингвистикада дискурсқа деген қызығушылықтың артқанын көрсетеді. Қорыта келгенде, саяси коммуникацияны жүзеге асырудың бір түрі болып табылатын саяси дискурс дегеннің өзін күрделі түсінік ретінде бағалау қажет.

Әдебиеттер:

- 1 Буркитбаева Г.Г. Текст и дискурс. Типы дискурса: учеб. пособие для магистрантов и аспирантов-филологов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2006. – 384 с.
- 2 Әлкебаева Д.А. Қазақ тілінің прагмастилистикасы: оқу құралы. – 2-бас. – Алматы: Қазақ университеті, 2008. – 258 б.
- 3 Ибраева Ж.К. Психоллингвистика негіздері: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2010. – 122 б.
- 4 Кенжеқанова Қ.К. Саяси дискурстың прагмалингвистикалық және когнитивтік компоненттері (қазақ тіліндегі мерзімді басылымдар материалдары бойынша): фил. док. (PhD) ... дис. – Алматы, 2015. – 187 б.
- 5 Муханова Ә.Б. Саяси дискурстың құрылымдық ерекшелігі // ҚР ҰҒА-ның хабарлары. Тіл, әдебиет сериясы. – № 1. – Алматы, 2008. – 80-84 бб.
- 6 Ахатова Б.А. Институциональность политического дискурса // «Полилингвизм: проблемы и перспективы» материалы международной научно-практической конференции (17-18 мая 2012 г.) КазАТК. – Т. 1. – Алматы, 2012. – С. 59-64.
- 7 Гайнутдинова Д.З. Термин-метафора архитектурно-строительного подъязыка: дис. ... канд. филол. наук. – Белгород, 2012. – 191 с.
- 8 Ахатова Б.А. Политический дискурс и языковое сознание: монография. – Алматы: Экономика, 2006. – 302 с.

САЛАЛЫҚ ТЕРМИНДЕРДІ БІРІЗДЕНДІРУ, ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Шуленбаев Н.К.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

II курс магистранты

Терминологияны бұрыс, жүйесіз құру, оны мұқият және ретті қолданбау салдарынан пайда болған терминологияның қанағаттанарсыз жағдайы кейіннен кейде практикалық қателерге алып келеді, күмәнді және қате түсініктер жасауға ықпал етеді, оқырманнан артық уақыт пен еңбек шығынын жұмсауын талап етеді.

Алайда терминологияны реттеу жөніндегі жұмыстар терминология жұмыстары қағидаттарының тиісті білімдерінсіз орындалған жағдайда қажетті нәтиже бермейді.

Жалпы тіл сөздерінің көпмағыналылығы мен синонимиясы тілдің икемділігі мен байлығына ықпал етіп заңдылық құбылыс болған жағдайда, терминдердің көпмағыналылығы мен синонимиясы терминологияның елеулі кемшілігі саналады. Көп мағыналы терминдер терминологияның дәлсіздігін тудырады, практикалық қателерге әкелуі мүмкін, ал термин-синонимдер терминологияны қажетсіз баяулатады, мамандар арасында бір-бірін түсінбеушілікке, ерекше терминологиялық диалектілердің тууына алып келеді.

Неудовлетворительное состояние терминологии, возникшее вследствие неправильного и непоследовательного пользования ею, в дальнейшем нередко приводит к практическим ошибкам и способствует созданию шатких и ошибочных представлений, требует от читателя ничем неоправданной излишней затраты времени и труда.

Однако работы по упорядочению терминологии не дают желаемого результата в тех случаях, когда они выполняются без надлежащего знания принципов терминологической работы.

В то время, как многозначность и синонимия слов общего языка способствуют гибкости и богатству языка и являются закономерным явлением, многозначность и синонимия терминов являются существенными пороками терминологии. Многозначные термины вызывает неточность терминологии, могут повести к практическим ошибкам, а термины-синонимы без нужды загромождают терминологию, приводят к созданию особых терминологических диалектов.

Annotation. The unsatisfactory condition of terminology that arose due to improper and inconsistent use of it in the future often leads to practical errors and

contributes to the creation and misconceptions requires the reader nothing undue excessive expenditure of time and labor.

However, work to streamline the terminology does not give the desired result, in cases where they are carried out without the proper knowledge of the principles of terminological work.

At that time, as the ambiguity and synonymy common language of words contribute to the flexibility and richness of the language and are a natural phenomenon, ambiguity and synonymous terminology are significant defects. Polysemous terms cause inaccurate terminology, can lead to practical errors and synonymous terms are unnecessarily cluttering up the terminology, lead to the creation of the special terminology of dialects.

Тірек сөздер: терминология, термин, салалық термин, біріздендіру, қалыптастыру, реттеу

Ключевые слова: терминология, термин, отраслевой термин, унификация, формирование, упорядочение

Key words: terminology, term, industry term, unification, formation, ordering

Терминологияны бұрыс, жүйесіз құру, оны мұқият және ретті қолданбау салдарынан пайда болған терминологияның қанағаттанарсыз жағдайы кейіннен кейде практикалық қателерге алып келеді, күмәнді және қате түсініктер жасауға ықпал етеді, оқырманнан артық уақыт пен еңбек шығынын талап етеді.

Алайда терминологияны реттеу жөніндегі жұмыстар терминология жұмыстары қағидаттарының тиісті білімдерінсіз орындалған жағдайда қажетті нәтиже бермейді.

«Терминологияның тағы бір кемшілігіне бір түсінікке бірнеше терминді қолдану (терминдер синонимиясы) қолдану болып табылады. Термин-синонимдерге мынадай мысалдар келтіруге болады: «жанды күш» және «кинетикалық энергия», «күштер жүйесінің бас векторы» және «қорытындылаушы күш» (теориялық механика), «көлденең күш», «кесу күші», «үгілу (жарылу) күші», «ығыстыру күші», «қиюшы күш» (құрылыс механикасы).

Жалпы тіл сөздерінің көпмағыналылығы мен синонимиясы тілдің икемділігі мен байлығына ықпал етіп заңдылық құбылыс болған жағдайда, терминдердің көпмағыналылығы мен синонимиясы терминологияның елеулі кемшілігі саналады. Көпмағыналы терминдер терминологияның дәлсіздігін тудырады, практикалық қателерге әкелуі мүмкін, ал термин-синонимдер терминологияны қажетсіз баяулатады, мамандар арасында бір-бірін түсінбеушілікке, ерекше терминологиялық диалектілердің тууына алып келеді» [1, 4].

Терминологияны біріздендіру барлық аталған кемшіліктерді жоюды мақсат етеді. Бұл кемшіліктерді кейбір сәтсіз терминдерді қарастырып және

оларды басқаларымен ауыстырумен шешуге болмайды. Белгілі бір саланың терминологиясын біріздендіру үшін белгілі бір пәннің түсініктер жүйесіне сәйкес келетін терминдерді жүйеге келтіру қажет.

Көптеген пәндерде түсініктер жүйесі жоқ болғандықтан, терминологияны біріздендіру жұмысын да аталған пәнді түсініктер жүйесіне, яғни, олардың арасында байланыс орнату, топтастыру мен анықтамалар құрудан бастауға тура келеді.

«Сондықтан, терминологияны біріздендіру мен әзірлеу бойынша сәтті жұмыс үшін жалпыдан жалқыға бару үшін, жалпы (түрлік) ұғыммен бірге (мысалы, коррозия) сол түсініктің түрлеріне (химиялық коррозия және электрхимиялық коррозия), ішкі түрлерге (газдық, сұйық, атмосфералық, топырақтық), топтарға және т.б. бөлінуін беру арқылы түсініктердің ғылыми негізделген топтастырылуы мейлінше қажет» [1, 5].

Олай болса, топтастыру нәтижесінде түсінік қатарлы және ықшамды жүйені құрайды және топтастырудың әр мүшесі бұл жүйеде өз орнын алады. Топтастырусыз толыққанды ғылыми негізделген терминологиялық жүйені жасау мүмкін емес, терминнің формасында емес, түсініктер мәнінде жасырын жатқан терминологияның негізгі кемшіліктерін ашу жүзеге аспайды.

Терминология – ғылым мен техника тілін дамытатын лексиканың бірден-бір күрделі қабаты. Сонау 30-жылдардың өзінде-ақ Қ. Жұбанов: «Казахские языкознание лишь начинает оформляться в качестве самостоятельной науки. И как всякая наука, он может завершить стадию своего оформления не на базе общих абстрактных схем, а путем разработки отдельных проблем, чтобы из этих конкретных разработок складывалась наука о казахском языке», - деп жазған болатын [2, 273].

30-жылдардың екінші жартысында орыс тілінен және сол тіл арқылы келген интернационалдық (кірме) терминдердің өзгертілмей айтылуы мен жазылуы қатты қадағаланды. Сөйтіп ана тіліміздің табиғи болмысынан тыс, жат заңдылық күштеп енгізілді. Термин жасау қағидастарының алғашқы жобасын жасаған профессор Қ. Жұбанов екені даусыз. Алайда белгілі теоретик ғұлама ғалымның өзге тілдік кірмелерді бұлжытпай алайық деуінде амалсыздық байқалады. Бұл сол кезеңнің білімпаздары амалсыз мойындаған шара демеске болмайды. Қазақ тілінің емле ережелері де сол баяғы Мәскеу ықпалымен жасалғаны мәлім.

Осы кезеңде жүргізілген терминологиялық жұмыстар жайында терминолог-ғалым Ш. Құрманбайұлы өзінің «Терминқор қалыптастыру көздері мен терминжасам тәсілдері» атты еңбегінде мынадай тұжырым келтіреді: «Тілралық біріздендіру жұмыстарын жүргізуде КСРО халықтарының ортақ тілі – орыс тілін үлгі етіп алу ұсынылды. Мәскеудегі КНТТ (Комитет научной терминологии) Одақ көлеміндегі терминологиялық жұмыстарды үйлестіріп отырған басты мемлекеттік орган әрі ғылыми мекеме ретінде кеңес халқына ортақ терминологиялық қордың (общесоветский

терминологический фонд) орыс тілі негізінде қалыптасуына үлкен ықпал етті» [3]. Ал нақты осы кезеңдегі терминологияның дамуы мен қалыптасуы мәселелеріне арналған «Терминология мәселелері» атты еңбектің алғысөзінде проф. Ш. Құрманбайұлы былай деп жазды: «Өткен жиырма үшінші ғасырдың 30-жылдарынан бастап, қазақ терминологиясы дамуының жаңа кезеңі басталды. Сол 30-жылдарға дейінгі жиырма жылдай уақытты қамтитын Алаш оқығандарының терминологияны дамытуда ұстанған бағыт-бағдары басқа арнаға бұрылды» [4].

Сөйтіп, қазақ тілі күнделікті өмірдің қай саласына да белсенді араласып, қоғамдық қызмет аясы кеңейе түсті. Күн өткен сайын «мына сөзді қалай жазамыз», «ана сөзді қалай қабылдаймыз» деген тәрізді сұрақтар көбейіп, терминге деген сұраныс артып, мұқтаждық молайды.

«Атаулар сөздігі» (Қызылорда, 1931) осындай мұқтаждықты мүмкін болғанша өтеу жолындағы алғашқы әрекет еді. Бұл – Қазақстан Оқу комиссариаты Білім кеңесінің басшылығымен жасалған сөздік. Білім кеңесі сол кездегі бірінші кезекте тұрған мәселе ретінде осы пән атауларын жинап, тез арада жұртшылыққа ұсында. Мұның кейінгі жұмыстарға септігі тигенмен, кемшіліктері де аз болмады.

Дегенмен, сол кезеңдерде шыққан «Пән сөздер», «Атаулар сөздігі», «Қазақша-орысша тілмаш» тәрізді еңбектер терминологияның даму тарихынан біраз деректер береді. Мұнда терминдік пішінге ие болып, тұрақты атаулық қызмет атқара бастаған біршама сөздерді кездестіреміз. Бұл ретте 1931 жылы Қызылорда қаласында латын қарпімен жарық көрген «Атаулар сөздігінің» орны айырықша. Ғалым Ш. Құрманбайұлы аталған сөздіктің кейінгі кирилл қарпімен шыққан нұсқасында оның қазақ терминологиясы тарихындағы рөлі жөнінде былай дейді: «Қазақ терминологиясының тарихында өзіндік орны бар «Атаулар сөздігі» өткен ғасырдың отызыншы жылдарындағы термин шығармашылығы мен терминологиялық сөздік түзу ісінің кезеңдік келбетін, терминологиялық комиссияның жұмысы мен алаш зиялыларының ұлттық терминқор қалыптастыруда ұстанған ұстанымдарын көрсететін нақты тілдік-тарихи дерек ретінде лексикограф, терминограф мамандардың, жалпы филологтардың, тіл мәселесі қызықтыратын көпшілік қауымының қажетіне жарайды деп білеміз» [5, 184].

Ғылыми-техникалық төңкерістің тілдік құрылымдар дамуына ықпал етуі термин-сөздерге байланысты атаулардың терминденуінде жаңа қатынастар пайда болуымен айқындалды. Атап айтатын болсақ, іс-әрекет құралына байланысты қатынасты білдіретін жаңа ономазиологиялық құрылымдар жасалды. Мысалы, «Атаулар сөздігінде» мынадай өндіріс салалары дараланып, жеке көрсетілген: *таукен кәсібі, ағаш жасау кәсібі, кен өндірісі, қолөнер кәсібі, алтын өндірісі, керемік кәсібі, кәнербі кәсібі, бояу кәсібі, орман кәсібі, зығыр кәсібі, май кәсібі, май өндірісі, машина өндірісі, машина жасау кәсібі, металл кәсібі, металл шығару кәсібі, тиірменшілік*

өндірісі, сабын былғау кәсібі, мұнай кәсібі, өңдеу кәсібі, сауда кәсібі, сақтау кәсібі және т.б. Сонымен бірге, осы салаларға қатысты кәсіп атаулары да беріліп отырған. Мысалы, тау-кен кәсібі → тау-кен кәсіпшісі, кен қазушы; ағаш жасау кәсібі → ағаш шебері; кен өндірісі → кеншілер; қолөнер кәсібі → қол кәсіпшісі; сауда кәсібі → саудагер және т.б.

1935 жылы өткен Мәдениет қайраткерлерінің Бүкілқазақстандық құрылтайының (съезінің) күн тәртібінде қаралған негізгі мәселелердің бірі – орфоэпия мен терминология мәселесі болды. Осы құрылтай қарсаңында Мемлекеттік термин комиссиясы өзінің кеңейтілген мәжілісін өткізді, онда ғылымның әртүрлі саласына байланысты жасалып жатқан терминдер жүйесі туралы сөз қозғады.

Қазақ тілінің ғылыми терминологиясын жасап, оларды ретке келтіруде, сондай-ақ алдағы жұмыстар бағытын айқындай түсуде бұл құрылтайдың атқарған рөлі зор болды. Құрылтайда терминология мәселесі ғылыми проблема есебінде қарастырылып, оның негізгі белгілері, ерекшеліктері анықталды. Лексиканың өзге қабаттарына қарағанда терминнің өзіне тән өзгеше қызметі, жасалу жолдары қалыптасу сырлары бар екені дәлелденіп, ғылыми қағидаттары түзілді. Осының негізінде бұдан былай қарай термин жасау ісі белгілі бір ғылыми жүйеге, тіл заңдылығына сәйкес, қабылданған қағидаттар негізінде жүргізілетін болды. яғни термин жасаудың ортақ қағидаты түзіліп, оның басқа да маңызды мәселелері шешімін тапты.

Құрылтай қарсаңында жасалып, жұртшылық талқысынан өткен, сөйтіп құрылтай мақұлдмасын алған қазақ терминдері Қазақстан халық Комиссарлары Кеңесінің 1935 жылғы 23 маусымдағы 812 қаулысымен бекітілді, Құрылтайдың алды-артында қауырт жүргізілген осы тектес жұмыстар нәтижесі іле-шала 1936 жылы терминологиялық сөздік күйінде «Қазақ тілі терминдері» деген атпен жұрт қолына тиді. Қ. Жұбановтың жалпы редакциясымен «Қазақстан» баспасына жарық көрген бұл сөздіктегі терминдер негізінен үш саланы (әлеуметтік-экономика, физика мен математика) қамтыған. Жинақталған терминдер онша көп бола қоймағанмен, бұл қазақ терминологиясын сол кезеңнің талап-тілегіне орай ғылыми арнаға түсіріп, оның әлеуметтік мәні бар мәселе екенін танытқан игі іс ретінде тарихта қалды.

Сөздікте Үкімет қаулысымен бірге Мемлекеттік термин комиссиясы басшылыққа алатын қазақ әдеби тілі терминологиясының он тармақтан тұратын қағидатын Қ. Жұбанов ұсынған болатын. Бұл құжат терминологтер алдына мынадай талаптар қойды:

Бірінші шарт бойынша: әдеби тілдердің көбіне ортақ *революция, совет, теория, практика, тенденция, медицина, хирургия, климат, абсолютный, конкретный* т.с.с. халықаралық сипаты бар терминдерді сол түпнұсқадағы қалпынша қазақ тіліне аудармай алу.

Екінші шарт бойынша, әдеби тілдер тәжірибесінде аударылып алынып жүрген *производство, труд, деньги, корен, стебел, мышцы, деление, умножение* тәрізді халықаралық терминдерді аудару керек. Ал *сословие, состав, клетка, слет* сияқты қазақ тілінде баламасы жоқ немесе терминнің қазақша нұсқасы бастапқы мағынадан ауытқитын болса, онда оны аудармай алған жөн делінеді.

Үшіншіден, әртүрлі ғылым салаларына ортақ терминдер болуы мүмкін. Мысалы, *материя* термині философия мен физикада, түбір термині математика, ботаника және лингвистикада, *реакция* термині химия, биология және саяси ұғым ретінде, *экскурсия* сөзі оқу-ағарту ісі мен физиология ғылымында кездеседі. Бұларды сол бірыңғай түрде қалыптастыру керек.

Төртіншіден, әр қилы жағдайда әр алуан мағынаны білдіретін *мануфактура* (тарихи-экономикалық және тауартану мағынасында), *продукт* (өндіріс өнімі және азық-түлік мағынасында) сияқтылар бір пәнде термин ретінде алынсын да, екіншіде жай сөз ретінде аударылсын.

Бесіншіден, халықаралық терминдер орысшада қалай алынса, қазақшада да солай алынады. Егер ол сөздерді таңбалайтын кейбір әріптер жетіспесе, қазақ әліпбиінің бар мүмкіндігі пайдаланылатын болсын.

Алтыншы тармақ бойынша, аударуға келетін терминдерді аударғанда оның ғылыми мәні дәл берілуін қадағалау қажет. Аудару кезінде қазақ тілінің грамматикалық ерекшеліктері қатаң сақталуы тиіс. *Береміс* – «передача», *көпбұрышты* – «многоугольник», *тәжірибе* – «практика» тәрізді терминдерді түсініксіз ететін жасанды сөзжасамға үйір болмаған жөн.

Жетінші тармақта былай деп көрсетіледі: есім және есімденген етістік түріндегі халықаралық (интернационал) терминдер сол түрінде алынсын. Ал *-изация, -ификация, -ация* жұрнақтарымен келетін *машинизация, электрофикация, объективизация* қазақ жұрнақтары жалғанып алынсын (*машиналандыру, электрлендіру, объективтендіру*).

Ал *-ский, -ный* жалғаулары арқылы жасалған анықтауыш сын есімдер қазақшасында қысқартылып *популяр кітап* (популярная книга), *абсолют шама* (абсолютная величина), *буржуаз идеология* (буржуазная идеология), *экстенсив шаруашылық* (экстенсивное хозяйство), *дифференциал теңгерме* (дифференциальное уравнение) түрінде алынуы тиіс. Сондай-ақ түбір сөздің *к* дыбысы *ч*-ға айналып, *-ский* жұрнағымен келетін сын есімдер жалғауы қазақшасында қысқартылып *электр шам* (электрическая лампа), *физика география* (физическая география) т.б. түрінде берілсін.

«*Изолировать*», «*машинизировать*» тәрізді есімнен болған етістік формалар қазақ тілінің жұрнақтары арқылы *изоляциялау, машиналандыру* деп аталсын.

Сегізінші тармақта халықаралық терминология тәжірибесінде қолданылып жүрген кейбір *-ист, -изм* тәрізді суффикстер мен *ре-, син-, де-, анти-, контр-*, тәрізді сөзалды префикстерінің қазақ тілінде баламасы жоқ

болғандықтан, термин сөздермен бірге бұлар да қабылдансын, басқа қосымшалардың бәрін де қазақша түрінде алу керек.

Тоғызыншы тармақта қысқарған сөздер жайы әңгіме болады: *авто, аэро, авиа т.б.* қазақ сөздерімен біріктіріп, *автожол, автоқатынас, авиаиана т.б.* деп алынсын делінген. Осы күнге дейін қазақша аудармасы беріліп келген *диктатура, революция, совет, теория, практика, контрреволюция, милитаризм* тәрізді т.б. терминдер бұдан былай қарай аударылмай, бәрі сол халықаралық қолданыстары қалпынша алынуы тиіс.

Оныншы тармақта өте маңызды мәселеге мән беріледі. Атап айтқанда, қазан төңкерісінен бері, әсіресе орыс тілінің сөз жасау тәжірибесінде қолданылып келе жатқан біріккен күрделі сөздер мәселесі әңгіме болады. *Саяси экономия* (политэкономия), *ауатком* (райисполком) т.б. тәрізді жаңа тіркесім терминдер қазақ тілі заңдылығына орай жасалып, Мемтерминком бекіткен соң қолданысқа ендірілсін.

Міне, алғаш түзіліп, басшылыққа ұсынылған терминжасам қағидаттарының өзіндік сипаты осындай жетістіктермен қатар, кейбір кемшіліктерінің болғанын да айта кету керек. Мәселен, кейбір халықаралық терминдер мен «советизмдерді» сөз еткенде қайсібір жүйесіздіктер көзге түседі. Оның бер жағында, терминжасам үдерісіндегі қазақ тілінің өз мүмкіндігі жан-жақты ашылып айтылмайды. Сондай-ақ аударылсын деген сөздердің сөздердің біразын аударудың керегі жоқтығы, ал түпнұсқадағы күйінде берілсін дейтін сөздердің қайсыбірінің тамаша баламасы бар екені аңғарылады. Қысқасы, күні кешеге дейін бұл істе орыс тілінде қалай болса, солай алу керек деген пиғыл үстем болып келді. Соған қарамастан, осындағы көрсетілген қағидат алдағы терминжасам үдерісіне қызмет еткен құжат еді.

Қ. Жұбанов термин сөздің тұңғыш рет ғылыми анықтамасын жасап, олардың лексиканың өзге қатпарларынан өзіндік ерекшелігін жан-жақты түсіндіріп берді. Егер анықтаманы сол түпнұсқасында өзгертпей берсек, былай болып келер еді: *«Термином называется специфический вид определенных словесных обозначений, передающих определенные понятия, установленные на данном этапе развития науки и революционной практики, причем передаваемые термином терминологические понятие может не совпадать со словарным значением, которое присуще данной словесной величине в обыденной жизни [31, 273].*

Ғылымның қай саласына назар аударсақ та, сол саланың қаншалықты деңгейге жетіп, қаншалықты дәрежеге көтерілгені терминологиялық жүйесінен көрініп тұрады. Ресей ғылымындағы терминологияны зерттеудегі арнайы бетбұрыс Д.С.Логте, С.А.Чпалыгин, С.И.Коршунов есімдерімен тығыз байланысты. Өткен ғасырдың 30-жылдары құрылған терминкомдар бұл күндері ғылымның дербес бір саласын құрап отыр және әлі де өз маңыздылығын жойған жоқ.

Орыс терминологиясының дамуына А.А.Реформатский, Н.А.Баскаков, Т.Л.Канделаки, Б.Н.Головин, Г.В.Степанов, В.П.Даниленко және т.б. ғалымдар, сонымен бірге бүгінгі таңда осы істің ізбасарлары, жалғастырушылары А.В.Суперанская, Н.В.Подольская, Н.В.Васильев, К.М.Мусаев және қазақ терминологиясын дамытуда А. Байтұрсынов, Қ.Қ. Жұбанов, Ә.Т. Қайдар, Ө.А.Айтбаев, Б.Қ. Қалиев, К.Юсуф, Ш.Құрманбайұлы т.б. өз үлестерін қосып отыр. Бұл тілші-ғалымдардың қарастыратын мәселелері де жан-жақты, атап айтқанда, терминологиялық жүйенің құрылуы, терминнің мағыналық ерекшелігін зерттеу, оның басқа тілдермен байланысы, сол тілдердің лексикалық қорына еніп, терминология жүйесінен орын алуы т.б.

Еліміз өз тәуелсіздігін алғаннан кейін етек-жеңімізді жинап, бар-жоғымызды түгендей бастадық. Бұл жағдайда ең басты мәселе ана тілін дамыту, қазақ тілін қайнар бұлақтың суындай таза ұстау болатыны сөзсіз. Осындай жауапты кезеңде сөз қолданыстарына, тіл мәдениетіне, терминжасам мен аудармаға өте мұқият көңіл бөліп отыру қажет сияқты.

Терминологияны біріздендіру жайында белгілі тілші-терминолог, профессор Ш. Құрманбайұлы былай дейді: «Терминологияны біріздендіру бірнеше сатыдан тұратын ауқымды да күрделі жұмыс. Тілші-терминолог ғалымдар терминологияны біріздендірудің бес сатысын атап көрсетіп жүр. Бірінші – белгілі бір тар мамандықтың шеңберінде біріздендіру; екінші – сала шеңберінде біріздендіру; үшінші – нақты бір ұлт шеңберінде біріздендіру; төртінші – туыстас тілдер шеңберіндегі біріздендіру; бесінші – тіларалық, ұлтаралық біріздендіру; алтыншы – халықаралық, бүкіл ортақ терминдері бар тілдер арасындағы біріздендіру» [6, 121].

Өкінішке орай, пәрменді түрде жасалып жатқан жана терминдер мен атауларды реттеуге, біріздендіруге, оларды сөздіктерде беріп, көпшілікке жеткізуге келгенде шалағайлық танытып жатамыз. Ұқыптылық, біріздендіру, реттеу, жүйелендіру жағы кемшіл түсіп жатады.

Әдебиеттер:

1. Руководство по разработке и упорядочению научно-технической терминологии. Под редакцией академика А.М. Терпигорева. Издательства академии Наук СССР. - М., 1952.
2. Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. – Алматы: Ғылым, 1966.
3. Құрманбайұлы Ш. Терминқор қалыптастыру көздері мен терминжасам тәсілдері (Барлық сала мамандарына арналған әдістемелік құрал). – Алматы: Сөздік-Словарь, 2005. –240 б.
4. Құрманбайұлы Ш. Терминология мәселелері. 2-кітап. – Астана: «1-С-Сервис» ЖШС, 2006. – 228 б.

5. Атаулар сөздігі. – Алматы: «Сөздік-Словарь», 2004. – 184-бб.
6. Құрманбайұлы Ш. Терминтану. Оқу құралы. – Астана, 2007. – 160 б.
«Актуальные вопросы филологии и методики преподавания
иностраных языков»

ЗАИМСТВОВАНИЕ ИНОСТРАННЫХ СЛОВ В ЛЕКСИКЕ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА

Исмайлова Н.А., Медетбекова П.Т., Бектемирова С.Б.
Казахский национальный университет имени аль-Фараби

В статье рассматриваются некоторые вопросы, актуальные для такого описания, а именно: 1. интернационализмы как разновидность заимствований, 2. место интернационализмов в системе казахского языка, 3. семантическая адаптация гастрономической лексики в казахском языке. Анализ проводится с социолингвистической точки зрения.

На современном этапе широкомасштабного развития политических, экономических, научных, социальных и культурных отношений между государствами, значительного повышения уровня информационных технологий и обмена информацией в мировом масштабе, главенствующая роль в развитии лексики принадлежит английскому языку.

Изменения, которые произошли в Казахстане в конце XX в., затронули все сферы жизни общества и, конечно, нашли отражение в языке. В истории казахского языка отмечается несколько периодов интенсивного взаимодействия с другими языками, что во многом определило тенденции развития казахского языка, повлияло на его лексическую систему и грамматический строй. В настоящее время наш язык переживает очередной этап активного иноязычного влияния (главным образом со стороны английского языка). История каждого иноязычного слова в принимающем языке уникальна: различны причины проникновения слов в чужой язык, темпы и качество их адаптации к другой языковой системе, не одинаков языковой статус лексических единиц. Усиление взаимодействия языков при возрастающей роли культурных и экономических связей между народами приводит в образовании особого фонда интернациональных слов, имеющих как в родственных, так и в не родственных языках.

Нет еще достаточно четкого мнения о том, какие слова следует относить к интернациональным. Одни ученые считают, что у всех интернационализмов в разных языках должно быть одинаковое значение, другие же полагают, что обязательный признак интернационализмов – лишь внешнее сходство и общность происхождения.

В современной лингвистической литературе проблеме интернациональной лексики уделяется все больше внимания. Это объясняется той неуклонно возрастающей ролью, которую играют международные слова в различных областях языковой деятельности, так или иначе связанных с процессами соприкосновения и противопоставления языков.

Согласно общепринятой точке зрения, «интернационализмы» - это слова, совпадающие по своей внешней форме (с учетом закономерных соответствий звуков и графических единиц в конкретных языках), с полностью или частично совпадающим смыслом, выражающие понятия международного характера из области науки и техники, политики, культуры, искусства и функционирующие в разных, прежде всего неродственных (не менее чем в трех) языках [1, 197].

Оставляя в стороне анализ точек зрения по поводу соотношения интернационализмов и заимствований (ему посвящены многочисленные работы), отметим только, что разделяем мнение, согласно которому интернационализмы признаются частной разновидностью заимствований (см Молдабекова, Сорокин). Область заимствованной лексики включает в себя интернационализмы, т.е. понятие «заимствование» шире понятия «интернационализм», отличительным же свойством интернационализмов является их способность проникать в большое количество языков. Каждое интернациональное слово возникает в языке-реципиенте в результате контакта с языком-донором, следовательно, является заимствованным, однако не каждое заимствование можно назвать интернациональным.

К интернационализмам как частной разновидности заимствований может быть применена классификация Э.Хаугена: 1. Заимствованные слова (loanwords), которые подразделяются на собственно заимствования (pure loanwords – из иностранного языка заимствуется как значение, так и формальная оболочка слова) и заимствования-гибриды (loanblends), т.е. слова-«миксты», состоящие частично из иностранных и частично из исконных адаптирующих элементов; 2. Заимствования-сдвиги (loanshifts), которые подразделяются на расширения (extensions) и неосемантизмы (creations) в зависимости от того, используют ли они некоторую комбинацию семантических компонентов, существовавшую в языке-реципиенте до заимствования, или образуют новую [4, 352-354].

Учитывая способы освоения формальной оболочки иноязычных слов, т.е. особенности фонетико-орфографической ассимиляции, среди заимствований, а значит и среди интернационализмов, логично выделить: 1. Трансплантанты (иначе – «иноязычные вкрапления», «варваризмы») употребляющиеся на письме в той же форме, что и в языке-источнике (напр. *roaming* в польском языке – при произношении [англ. *rouming*]); 2. Транслитерованные слова (напр. в казахском языке *понкорн* [англ. *popcorn*]); 3. Транскибированные слова.

Учитывая характер употребления в языке-реципиенте, интернационализмы (и заимствования вообще), можно представить как совокупность общенародной и необщенародной лексики (т.е. функционирующей в определенных социо- и биолектах). Например, для современного казахского языка общенародными являются интернационализмы англоязычного происхождения (типа *джинсы*). Общенародные интернационализмы немногочисленны; в современном языке, которому свойствен «разнокультурный синкретизм», большинство интернационализмов-неглогизмов составляют необщенародные англицизмы, стилистически маркированные, например экономические, политические, компьютерные, гастрономические термины и язык СМИ: *бартер, дилер, импичмент, истеблишмент, кластер, дамп, майонез, ток-шоу, диджей*.

Так, существование в каждом языке генетически разных пластов интернационализмов можно объяснить процессами глобализации. В настоящее время главным «глобализатором» новейшего времени являются Соединенные Штаты, «коммуникативная империя», которая располагает наиболее мощной сетью mass media и поэтому способна «бомбардировать» на весь мир информационными потоками, вырабатываемыми в ее недрах, навязывая своей культуры остальным.

Глобализация современной культуры происходящая параллельно с глобализацией науки, созданием мирового рынка товаров и другими подобными процессами, является, по сути, «американизацией». Вследствие «амероглобализации» глобальным становится английский язык, в результате чего происходит смена источника интернациональной лексики.

Анализируя современные процессы глобализации, социологи отмечают, что они ведут к смешению национальных традиции и возникновению гибридной мировой «массовой культуры», а также к унификации языка культурного общения, т.е. к формированию глобального языка. Термин «глобальный язык» впервые введен в лингвистический обиход английским ученым Дэвидом Кристалом [5]. Под термином «глобальный язык» понимается один из естественных мировых языков, получивший широкое распространение ввиду благоприятных общественно-исторических условий развития нации-носителя этого языка, который соответствует следующим требованиям: 1. Употребляется в качестве основного государственного в нескольких странах; 2. Используется в основных государственных институтах в тех странах, где он не является государственным; 3. Занимает приоритетное положение среди прочих иностранных языков при изучении в государственных учебных заведениях; 4. Отличается высокой степенью употребления при осуществлении различных международных контактов. Всем требованиям глобального языка отвечает английский язык, распространению которого способствует также развитие Интернета.

Одной из характеристик английского языка, способствующих его глобальному распространению, является насыщенность вокабуляра заимствованиями из многих языков мира.

Особенность интернационализмов, как отмечает В.В. Акуленко, состоит в том что они «имеют двойной статус: как единицы лексической системы каждого отдельного языка и как общие единицы всего языкового союза»; иначе говоря, интернационализмы сочетают в себе одновременно национальные и интернациональные черты, выявляя свой интернациональный характер при синхронном сопоставлении с соответствующими аналогами в национальных [6, 63].

Процесс интернационализации затрагивает различные языковые уровни, прежде всего лексику, однако интернациональные элементы широко распространены также в словообразовании и фразеологии [7, 55].

Таким образом, интернациональные слова определяются по следующим признакам:

- они выражают понятия различных наук, техники, политики;
- они имеют один язык-источник;
- во всех языках, в которых они существуют, они имеют одно и то же значение, т.е. они интернациональны по значению;
- наряду с большим сходством интернациональных слов в разных языках, в каждом языке обнаруживаются особенности их фонетической и морфологической формы, а также значения, обусловленные национальной спецификой именно данного языка.

Соглашаясь с квалификацией лексических интернационализмов как межъязыкового словарного фонда, отметим, что освоение этого фонда в каждом из заимствующих языков имеет свои особенности. Как правило, интернациональные слова ассимилируются в заимствующих словах, но сам процесс ассимиляции протекает не однотипно и не столь легко, как может показаться. С одной стороны, возникает неизбежная необходимость приспособить новое слово к строю заимствующего языка, а с другой – проявляется сознательное стремление сохранить его тождество в контекстах на разных языках [7, 226].

Л.П. Крысин отмечает, что при изучении иноязычной лексики с социолингвистической точки зрения необходимо обращать внимание на различия в отношении к иноязычным словам, особенно новым. Большое значение имеют такие характеристики говорящих, как возраст, уровень образования, профессия. Л.П. Крысин считает, что существует зависимость между разными значениями этих характеристик и оценками иноязычной лексики:

Чем старше носитель языка, тем менее терпимо он относится к заимствованиям;

Чем выше уровень образования, тем легче происходит речевая адаптация новых заимствований;

Представители гуманитарных профессий более терпимы к иноязычной лексике, чем люди, профессионально не связаны с языком, с культурой, однако профессионал может не замечать иноязычности терминов, обслуживающих его специальность, и отрицательно относиться к иноязычной терминологии в других сферах деятельности и общения [8].

В настоящее время мы наблюдаем огромный поток иноязычной лексики, проникающий в казахский язык. И это явление находит отражение в работах лингвистов. В статье «Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни» Л.П. Крысин отмечает, что существует распределенность иноязычных слов по функциональным стилям и речевым жанрам. Наибольшее количество заимствованных слов наблюдается в газетных и журнальных статьях, посвященных спорту, искусству, моде, политике, а обиходная речь не испытывает сколько-нибудь заметного наплыва иноязычных слов [8, 158]. Достаточно самобытным и ярким явлением современной жизни стали рестораны и фаст-фуды, пользователями которых являются люди разных профессий и возрастов. Названия продуктов питания, т.е. тематическая группа «*фрукты и овощи*» – являются, по крайней мере, в настоящее время самой открытой для новых пополнений, и есть основания полагать, что она и далее будет значительно расширяться. Все более широкое распространение английского языка, иноязычных наименований, подкрепляемое навязчивой рекламой, облегчает и ускоряет процесс заимствования, способствуя их усвоению.

Неоднократно в лингвистической литературе и массовых периодических изданиях в последние годы поднимался вопрос об избыточности иноязычных элементов, проникающих в казахский язык. Нас интересует социолингвистический аспект данного явления, восприимчивость носителей языка к заимствованиям. Какие иноязычные слова приобретают широкую популярность, становятся общеупотребительными, какие не выходят за рамки той или иной социальной группы. В данной работе нами был проведен социолингвистический опрос, задача которого состояла в том, чтобы получить, по возможности, объективные данные, отражающие степень знакомства носителей языка с новейшими заимствованиями, которые не зарегистрированы в словарях казахского языка. Анализ таких слов до настоящего времени не проводился. Именно анализ данной категории слов и входит в сферу наших интересов. В связи с этим стремление информантов к исчерпывающему ответу на все вопросы не являлось необходимым условием полноценного участия в опросе. Такие ответы, как «не слышал» или прочерк в той или иной графе, представлялись в той же мере информативными, как и положительные ответы.

При заполнении анкеты респондентов просили выполнить следующие условия: заполнять анкету на месте (10-15 минут), не пользоваться справочными пособиями, не консультироваться с другими информантами.

Испытуемым предлагалось выполнить следующие задания:

1. Указать знакомо или не знакомо представленное слово;
2. Указать используется или не используется предъявленное слово в собственной речи.

Слова предъявлялись изолированно, вне какого-либо контекста.

Анализ результатов первого задания дает возможность оценить исследуемые слова по параметру новизны. Второе задание имеет целью определить частоту употребления исследуемого корпуса заимствованных единиц носителями языка-реципиента.

Анкетирование проводилось в четырех регионах Казахстана, в городах Алматы, Кызылорда, Тараз, Атырау, Актобе, Павлодар, Астана, Семипалатинск. Первоначально опрос был проведен в Алматы (25 человек), что позволило выявить недостатки анкеты. В результате анкета была доработана и представлена жителям Кызылорда и Актобе и Павлодара. Количество информантов распределилось следующим образом: ЮКО – 83, ЗКО – 64, СКО – 36, ВКО – 34. Всего было опрошено более 230 человек. Первоначально для нашего исследования было отобрано 54 иноязычных слов, а это слишком большое количество слов для одной анкеты; поэтому сократили количество слов и предъявлены разным социальным группам: *филологи, энергетики, экономисты, переводчики, учителя, журналисты, строители, математики, военнослужащие, историки, юристы* и т.д. После анализа заполненных анкет для описания результатов опроса мы оставили 34 иноязычных слов, которые в полной мере отражают общую картину освоения иностранных слов в речи рядовых носителей казахского языка. По половому признаку они распределились следующим образом: 31,3% - мужчины, 67% - женщины. В опросе приняли участие главным образом молодые люди. Результаты опроса представлены в процентном соотношении.

Для определения степеней освоения иноязычных гастрономических слов в устной речи перечислим критерии, которые были использованы в эксперименте:

- если 0 – 3 % участников опроса дали утвердительный ответ на поставленный вопрос, то это нулевая степень освоения иноязычного слова;
- 4 – 25% - низкая степень освоения;
- 26 – 45% - средняя степень освоения;
- 46 – 70% - высокая степень освоения;
- 71 – 100% - наивысшая степень освоения.

Проанализировав анкеты, мы разделили все иноязычных слов на пять групп по степеням освоения их в речи рядовых носителей.

В первую группу вошли слова, имеющие нулевую степень освоения в устной речи: *батат, пекан*.

Вторая группа – это иноязычные слова, которые имеют низкую степень освоения в устной речи: *авокадо, артишок, брокколи, кольраби, кресс-салат, личи, мангостин, маракуйя, папайя, патиссон, помелло, порей, спаржа, тамарилло*.

Третью группу составляют иноязычные слова, имеющие среднюю степень освоения в устной речи: *грейпфрут, манго, лайм, кунжут, кешью, инжир, редис*.

В четвертую группу вошли иноязычные слова, которые имеют высокую степень освоения: *баклажан, кокос, фундук, финик*.

Пятую группу составляют иноязычные слова, имеющие наивысшую степень освоения в устной речи: *апельсин, ананас, банан, киви, курма, лимон, мандарин*.

В таблице отображены результаты лингвосоциологического опроса. Иноязычные слова в таблице расположены по степеням освоения, в внутри каждой степени освоения слова расположены по количеству употреблений от наименьшего к наибольшему, что позволяет увидеть более мелкие градации внутри степеней освоения. Это свидетельствует о том, что в речи вообще невозможно абсолютно четко провести линию, разграничивающую степени освоения иноязычных заимствований.

Слова	Освоение гастрономической лексики в устной речи казахов				
	Семантическая я освоение иноязычных слов информантами (%)	Употребление иноязычных слов информантам и в речи (%)	Степень освоения иноязычных слов в устной речи	Восприятие иноязычны х слов как «своего»	Восприятие иноязычны х слов как «своего»
пекан	20,4	2,1	нулевая	0	нулевая
батат	25,2	3	нулевая	0	нулевая
тамарилло	15,2	5,7	низкая	0	нулевая
патиссон	32,6	8,3	низкая	1	нулевая
помелло	28,7	9,1	низкая	0	нулевая
артишок	27,8	9,6	низкая	1	нулевая
порей	23,9	10	низкая	0	нулевая
кольраби	27	10	низкая	0	нулевая
мангостин	21,7	10,4	низкая	0	нулевая
кресс-салат	36,1	10,4	низкая	0	нулевая

Сборник материалов III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
 ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

папайя	55,2	10,9	низкая	0	нулевая
маракуйя	43,5	13,9	низкая	0	нулевая
личи	37,8	14,8	низкая	0	нулевая
брокколи	46,5	15,7	низкая	0	нулевая
авокадо	61,7	16,5	низкая	0	нулевая
спаржа	45,2	17	низкая	0	нулевая
кешью	63,5	30,4	средняя	0	нулевая
лайм	71,3	32,2	средняя	0	нулевая
күнжіт	78,3	35,2	средняя	43	средняя
грейпфрут	75,2	36,1	средняя	0	нулевая
манго	87	38,7	средняя	0	нулевая
інжір	69,6	39,2	средняя	53	высокая
редис	77	40	средняя	0	нулевая
финик	62,2	46,1	высокая	0	нулевая
фундук	85,2	50,9	высокая	0	нулевая
кокос	95,2	51,3	высокая	0	нулевая
баклажан	98,3	66,5	высокая	0	нулевая
киви	98,3	76	наивысшая	0	нулевая
ананас	99,6	80	наивысшая	1	нулевая
мандарин	98,3	82,9	наивысшая	0	нулевая
лимон	97	83,5	наивысшая	0	нулевая
курма	98,7	85,1	наивысшая	55	высокая
апельсин	99,1	85,2	наивысшая	0	нулевая
банан	98,3	86,2	наивысшая	1	нулевая

В самом общем виде результаты анкетирования можно прокомментировать следующим образом. Представленные иноязычные слова известны большинству информантов. Так, более 90 % опрошенных в регионах Казахстана могут объяснить (а многие и употребляют в речи) такие иноязычные слова, как *ананас*, *апельсин*, *баклажан*, *банан*, *киви*, *кокос*, *курма*, *мандарин*. Затруднения вызвали такие заимствования, как *артишок* (в ЮКО – 55 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 11%, в ВКО - 21%, ЗКО – 50% соответственно), *батат* (в ЮКО – 63 % респондентов

ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 16%, в ВКО - 25%, ЗКО - 44%), *кольраби* (в ЮКО - 60 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 19%, в ВКО - 12%, ЗКО - 41% соответственно), *мангостин* (в ЮКО - 56 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 14%, в ВКО - 24%, ЗКО - 47% соответственно), *патиссон* (в ЮКО - 58 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 12%, в ВКО - 16%, ЗКО - 41%), *пекан* (в ЮКО - 64 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 16%, в ВКО - 29%, ЗКО - 47%), *помело* (в ЮКО - 58 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 11%, в ВКО - 23%, ЗКО - 42% соответственно), *тамарилло* (в ЮКО - 70 % респондентов ответили, что не знают данное слово, а в СКО - 21%, в ВКО - 28%, ЗКО - 48%). Промежуточную позицию занимают слова *грейпфрут*, *кешью*, *кунжут*, *лайм*, *манго*, *редис*, *инжир* и некоторые другие.

Сравнительный анализ результатов опроса показывает общие тенденции в сфере укоренения заимствованной лексики, т. е. одни и те же иноязычные лексемы становятся общеизвестными и входят в речь жителей регионов Казахстана. Некоторые иноязычные лексемы такие как, *кешью*, *пекан*, *тамарилло*, *мангостин*, *брокколи* классифицировались и как фрукты, и как сухофрукты, и отмечалось в графе «овощи».

Полученные в ходе анкетирования результаты позволяют выявить основные тенденции в данной области, но не являются исчерпывающими. В дальнейшем предполагается расширить аудиторию опрашиваемых за счет респондентов разных возрастных групп, а также опросить, по возможности, жителей разных регионов Казахстана.

Литература:

1. Лингвистический энциклопедический словарь /Гл. ред. В. Н. Ярцева. –М., 1990.
2. Молдабеков К.М. Освоение русских и интернациональных слов в современном казахском языке. Алма-Ата: «Мектеп», 1989.-120с.
3. Сорокин Ю.С. Развитие словарного состава русского литературного языка в 30-90 гг. XIX в. – М., 1965. – 184 с.
4. Хауген Э. Процесс заимствования /Э. Хауген //Новое в лингвистике. –М.: Прогресс, 1972. - Вып. 6. - С. 344-382.
5. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1997.
6. Акуленко В.В. Существует ли интернациональная лексика? «Вопросы языкознания», 1961, № 3, стр. 60-68.
7. Бабкин А.М. Русская фразеология, её развитие и источники. –Л.: Наука, 1970.-263с.
8. Крысин Л.П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни /Крысин Л.П. Русский язык конца XX века. – М., 1996. –С. 142-161

ГАРМОНИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧИЮ ИЗ ПРАКТИКИ

Касымова Г.М.

д.п.н, ассоциированный профессор

Университет С. Демиреля

Полиязычие стало реалией современного общества, т.к. невозможно представить не одно государство, которое пользовалось бы только одним языком. Не является исключением и Республика Казахстан, население которого составляет более 130 национальностей, что по себе требует наличие помимо языка этнического народа (казахский язык) знание русского языка в качестве языка межнационального общения. Однако в целях повышения конкурентоспособности граждан РК на национальном и международном уровне наряду с государственным и межнациональным языком особое значение отводится знанию иностранного языка.

Особенностью языковой политики РК является важность сохранения родного, этнического языка народностей, населяющих Казахстан, овладение государственным (казахским языком), развитие компетенции в межнациональном языке и необходимость овладения иностранным языком в целях профессиональной и межкультурной коммуникации. Все это определяет актуальность вопросов гармонизации обучения полиязычию в образовательных учреждениях. Разрабатывая языковую политику необходимо обратить внимание на принцип гармонизации, решая следующие вопросы:

- Какие языки обучаются?
- Какой язык является основным, доминантным?
- Как соотносятся изучаемые языки, имеется в виду, к каким языковым группам они относятся?
- Какова логика и последовательность изучения языков в рамках образовательной программы?
- Какие методы обучения полиязычию используются преподавателями?

Каждый вуз, ориентируясь на государственную программу развития языков и исходя из имеющихся возможностей (кадры, методическое обеспечение и специфику образовательной программы) разрабатывает свою языковую политику.

Так отвечая на первый вопрос каждый вуз определяет спектр изучаемых языков, который может включать три (казахский, русский, английский языки) и выше (казахский, русский, английский языки, немецкий, французский, китайский, турецкий и другие). Так, в практике университета Сулеймана Демиреля студенты, независимо от их специальности обучаются в обязательном порядке 4 (казахский, русский, английский, турецкий языки) и больше языкам на гуманитарных специальностях: «Иностранный язык: два иностранных языка», «Международные отношения». Турецкий язык является

обязательным компонентом вуза и обучается в течение двух первых лет на основе уровневого подхода: начинающий и продолжающий (выпускников КТЛ). Имея в составе студентов представителей из других стран (Турция, Китай, страны СНГ) вузом предлагается Казахский/Русский язык для иностранцев.

Отвечая на вопрос - какой язык является доминантный или же языком обучения, хотим отметить, что это зависит от специфики выбранной специальности, к примеру, «Иностранный язык: два иностранных языка», «Переводческое дело», «Иностранная филология», где весь учебный процесс, за исключением, «Современной истории Казахстана» и языковых дисциплин (казахский, русский, турецкий и др. языки) проходит исключительно на английском языке. Относительно других специальностей, то они в праве выбрать язык обучения и, следовательно, отделение: казахское, русское, английское.

Определяя спектр иностранных языков, очень важно обратить внимание на взаимоотношение между языками, являются они родственными или нет, к каким группам они относятся, например, Романская (Испанский, Французский языки) или Германская (Немецкий, Английский языки) и т.д. Это важно в целях преодоления трудностей межъязыковой интерференции на фонологическом, лексическом и грамматическом уровне или же наоборот разумное использование фасилитации на процесс усвоения иностранного языка в связи со схожими языковыми структурами и явлениями, развитием опыта изучения языков, способности переключения с одного языка на другой.

Отвечая на вопрос - какова логика и последовательность изучения языков в рамках образовательной программы, следует отметить, что обучение 4-м языкам начинается в нашем университете одновременно с первого курса, т.е. на первом семестре, а со второго семестра вводится еще один по выбору иностранный язык (Испанский, Французский, Китайский, Корейский).

Таким образом, обучение иностранным языкам, которые не являются родственными – очевидно. Соответственно, обучение двум и более иностранным языкам в рамках единой образовательной системы порождает определенные трудности:

- Возможности интерференции часто не принимаются во внимание;
- Недостаточное количество часов, отводимое на изучение иностранных языков;
- Перенос неправильно сформированных (в рамках первого иностранного языка) языковых умений и навыков на второй иностранный язык;
- Падение или отсутствие мотивации относительно изучения иностранных языков, вследствие чего, отсутствия компетентного преподавателя, языковой среды, и отсутствие перспективы применения второго иностранного языка в качестве средства общения.

Вместе с тем, нельзя не отметить и положительное влияние полиязычия на трех уровнях:

- Чем большим числом языков владеет человек, тем больше у него развиты речевые механизмы: внимание, мышление, умения восприятия, сочетания и воспроизведения речи и т.п.

- Формируется многоязычная компетенция: языковые знания, коммуникативные умения, опыт, способности переключения с одного языка на другой в зависимости от речевой ситуации;

- Развиваются умения и навыки студентов самостоятельно изучать иностранный язык.

И, последнее, какие методы обучения полиязычию применяются преподавателями на практике? В обучении полиязычию, очень важно развивать мотивацию студентов, что возможно только на основе применения аутентичных ресурсов и разнообразных методов обучения, к примеру, интерактивных методик, многоязычных занятий, брифингов, пресс-конференций, синхронного перевода, прослушивание радио-теле-передач различного жанра и содержания, информационных коммуникационных технологий, метода проектов и кейсов.

Таким образом, вопрос гармонизации процесса обучения полиязычию предполагает, на наш взгляд, разумное определение спектра и логики изучения языков, определения родного языка как основного и исходного языка в целях полноценной инкультурации и культурной идентификации личности обучающихся, выделение доминантного иностранного языка, на базе которого формируется бесценный опыт изучения уже других иностранных языков. Помимо этого введение полиязычия в образовательное учреждение предполагает критический анализ преподавательских кадров, желательно, чтобы в качестве их выступали носители языка, имеющие знания о языке и культуре студентов, что благотворно влияет на формирование межкультурной коммуникативной компетенции. И последнее, разнообразие ресурсов, в том числе электронных, использование инновационных, интерактивных методов обучения повышающие мотивацию студентов в процессе обучения полиязычию.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ НӘТИЖЕСІНДЕ ШЕТ ТІЛДЕРІ САБАҚТАРЫНЫҢ ДЕҢГЕЙІН КӨТЕРУ

Куралова А.Т.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің магистрі

Бүгінгі таңда ХХІ ғасыр табалдырығын еркін аттаған азат ұрпаққа тәлім-тәрбие және білім беруді жетілдірудің, шетел тілдерін оқытудың басым бағыттарын айқындауда педагогика тәжірибесінің көкейкесті мәселелерінің бірі болып отырғаны анық.

Осыған орай жаңа экономикалық және әлеуметтік-мәдени жағдайларда Қазақстандық білім беру жүйесінің алдында тұрған білім беру сапаларын арттыруға, стратегиялық міндеттерді шешуге бағытталған түбегейлі қайта өзгертулер педагогикалық үрдіске жаңа талаптарды жүктейді.

Елбасы бекіткен Қазақстан Республикасының индустриялық-инновациялық дамытудың 2003-2015 жылдарға арналған бағдарламасы ақпараттық технологиялар саласындағы ақпараттық теңсіздікті төмендетудің және білім деңгейін арттырудың шешуші тұтқасы болып табылады.

Білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану - басты талап. Мәселе технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе – тұлғаны нәтижеге бағыттай білім беруде. Қазіргі таңда айтар болсақ, көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдану әдісін ақпараттық-коммуникативтік технологияның бір өзі атқара алады.

Шет тілін саналы меңгерту, оны өз деңгейінде қажеттілікке айналдыру, бір жылғы мәселе емес, сондықтан ағылшын тілін оқыту ісімен шұғылданатын мамандар арасында туындайтын бір сұрақ: шет тілінде өз ойын ауызша және жазбаша еркін жеткізе алуға қалай үйрету керек? Оқушыны ынталандыру үшін қандай әдіс-тәсілдерді, технологияларды қолданған жөн?

Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте біріктірілген әдістер мен өндірістік және бағдарламалық - технологиялық құралдардың жиынтығы.

Шет тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

Сонымен қатар оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік істерін дамыта алады, оқушының оқу белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады.

Жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаға бағыттап, оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылату – бүгінгі күннің басты талабы.

Орта білім беретін орындарда ағылшын тілін оқыту жүйесі қарапайым және бастапқы, негізгі, орта және ортадан жоғары деңгей бойынша базалық және пәндік құзыреттерді жүзеге асыра отырып, ағылшын тілін қатысымдық тұрғыдан меңгерту; сөйлесім әрекетінің түрлеріне сай оқушыны тілдік білім негізінде оқыған тілде сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету арқылы дара тұлғаның тілдік қабілетін дамыту, бір-бірімен сабақтас, жүйелі тақырыптарды коммуникативтік тұрғыдан ұсына отырып, оқушыларға ағылшынша тілдік қатынасты игерту мақсатын көздейді. Осы аталған мақсатқа қол жеткізу үшін оқытудың ақпараттық технологияларын пайдаланған орынды.

Елбасымыздың Қазақстан халқына жолдауында ХХІ ғасырда ақпараттық қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында төмендегідей міндеттерді шешу керектігін атап көрсетті: Компьютерлік техниканы, интернет, телекоммуникациялық желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, мультимедиялық электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көрсету. Сонымен қатар тәуелсіз еліміздің болашағы -жарқын, білімді, парасатты, өз ана тілімен бірге шетел тілі «ағылшын тілінде» еркін сөйлеп, өз елін, халқын, мәдениетін шетелге таныстыра алатын үш тілде еркін сөйлейтін азамат болып шығуы керек деген еді.

Ағылшын тілді оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан-жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады.

Елімізде білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияларды қолдану басты мақсат болып отыр. Ол тек қана техникалық құрал емес, сонымен бірге жаңа ақпараттық , коммуникациялық технология және білім беру жүйесіндегі сабақ берудің жаңаша әдісі болып отыр.

Компьютерлік телекоммуникациялар бүгінгі қоғамда үлкен қолданысқа ие. Мәселен бизнесте, ақпараттық құралдарда, ғылым мен білімде.

Оқытушы өз сабағының терең білгірі болу емес, тарихи-танымдық, педагогикалық-психологиялық сауатты, саяси-экономикалық білімді және ақпараттық-коммуникациялық білімді және ақпараттық-коммуникациялық технологияны жан-жақты меңгерген ақпараттық құзырлы маман болу керек.

Біздің мемлекетімізде жаңа ақпараттық құралдардың дамып келе жатқаны сөзсіз. Қазіргі заман педагогтарына компьютер және мультимедиялық құралдарды қолданудың сабақ өту барсында өте тиімді тәсіл

екені белгілі. Бұл құралдың қуаттылығы соншалықты онымен бірге білім жүйесіне жаңа әдістермен бірге әлемдік ойлаудың жаңа идеологиясы енгізілді.

Компьютерлік және ақпараттық технологиялар заман талабы.

Бұл жұмыстың басты мақсаты компьютер желісін және мультимедиялық - электрондық құралдарды шет тілі сабағында тиімді қолдану, нақтылап айтқанда ағылшын тілі сабағында презентацияларды және мультимедиялық - электрондық құралдарды білім беру процесінде терең қолдану. Ағылшын тілі сабағында компьютерді, мультимедиялық және электрондық оқулықтарды және интерактивті тақтаны пайдаланғанда:

- лексиканы оқып үйретеді;
- сөйлеу ырғағын;
- диалог, монолог және рөлдік ойындарды;
- хат жазуға үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды түсіндіріп, оқушылардың есінде сақтауға көмектеседі.

Қазіргі кезде ағылшын тілімен компьютер, телекоммуникациялық құралдарды меңгеруді уақыттың өзі талап етеді, тіпті кейінгі жылдары олардың рөлі зорая түсуде.

Оқушылардың ағылшын тіліне деген қызығушылығын арттыруда көп ізденіп, жаңа ақпараттық технологияларды меңгеруді, әртүрлі әдіс-тәсілдерді білуді қажет деп санаймын және мен өз сабақтарымда қолданамын. Және мен өз сабағымда «Messages» электронды оқулықтарын жиі қолданамын.

Жаңа ақпараттық құралдарды ағылшын тілі сабағында қолданғанда күтілетін нәтижелер:

- үлгерімі төмен оқушыларға көмектеседі;
- оқушыларың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
- сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің санын арттырады;
- оқушылардың шығармашылығын арттырады;
- оқушыларды жеке жұмыс істеуге үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;
- оқушылардың есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттерін дамытады;
- пікірталас, талдау, анализ жасау мүмкіндіктерін арттырады;

Ағылшын тілін оқытуда ақпараттық технология құралдарын қолданудың басты мақсаты – оқушыларға шетел тілінде қарым-қатынас жасауды базалық деңгейде игерту. Осыған сәйкес оқыту мазмұнына қарапайым коммуникативтік біліктілікті, қажетті жағдайда ауызша және жазбаша (сөз, тыңдап түсіну, оқу, жазу) өзара мәдени қарым-қатынас процессінде қолдана алу қабілеттілігі мен дайындығын қалыптастыруды қамтамасыз ететін тілдік, сөздік, әлеуметтік-мәдени білім, білік дағдылар енеді.

Компьютердің білім беру құралы ретінде кең таралуының негізгі алғы шарттары:

1. Компьютер шексіз ақпарат әлемінде еруге және ақпаратты жүйелі түрде талдап, сараптауға мүмкіндік береді. Ақпаратты алудағы жоғары жылдамдық адамның ақпараттық мәдениетінің үнемі өсуіне жағдай жасайды.

2. Компьютер адамның зерттеу – танымдық әрекетінің әмбебап құралы ретінде ерекшеленеді.

3. Өзге құралдардан компьютердің ерекшелігі – оның қатысымды құрал бола білуі. Яғни, білімгер, ол арқылы қатысымның барлық түрлерін жүзеге асыра алады. Бұл – мәтіндерді оқу, сұхбат жасау, жазу, тыңдау әрекеттері. Тіл үйренуде бұл мүмкіншіліктер ең маңызды болмақ.

4. Құрал бітімгерлерге өз әрекеттерінің нәтижесін айқын көрсете алады. Білім алуда дұрыс шешім жасай білуге деген оқушылардың өзіндік тәсілін, стратегиясын қалыптастырады.

5. Компьютердің көмегімен жаттығулардың кешенді түрлерін аз уақытта орындау мүмкіншілігі туындайды.

Ағылшын тілі сабағында компьютерді қолдану мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, өйткені кейбір жағдайларда компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

Қазақстан Республикасының мемлекетаралық тілі – ағылшын тілін жаңа технологиялар арқылы оқыту ісі күннен-күнге өзекті болып келеді. Тілді ақпараттық - коммуникативтік технология арқылы оқыту – тіл үйренушінің өз бетімен тіл үйрену қабілеттерін жетілдіруіне игі ықпал ететін тиімді жүйе болып табылады.

Сонымен қатар оқушылар интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік істерін дамыта алады, оқушының оқу белсенділігі артады, сабақтың негізгі кезеңдерінің бәрінде оқушыларға шығармашылық жұмысты ұсынуға болады.

Қорыта келгенде ағылшын тілі сабағында компьютер және т.б. жаңа ақпараттық құралдарды пайдалану заман талабы. Жаңа замандағы Қазақстанның дамып келе жатқан қадамында оқу процессіне жаңа ақпараттық технологияларды енгізілуі де, келешекте компьютер заманы болатынына көз жеткізеді

СОДЕРЖАНИЕ

I МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В СРЕДНЕЙ И ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ	
Kamzina A.A., Aksholakova A., Kenzhekanova K. Communicative Approach in Foreign Language Teaching	3
Kognkova I. CARTE MENTALE – OUTIL PÉDAGOGIQUE	7
Досанова А.М., Исмайлова Н.А., Шәден Г. Ағылшын және қазақ тілі мақал-мәтелдерін оқытудағы тәлімдік ой үндестіктерінің ұқсастығы	13
Жетписбаева М.А., Хамзина А.А. Зарубежный опыт преподавания школьных предметов на иностранном языке	18
Бекишева Р.М., Мукашева Ж.У., Туреханова Б.Н. Роль интерактивных методов в преподавании иностранных языков	25
Zhanabekova M., Moldassanova A.A., Seidikenova A. S. Teaching a Skill with Educare	31
Moldassanova A.A., Kaibuldaeva A.Z., Merkibaev T. Solving Classroom Management Challenges	37
Мукашева Ж.У., Туреханова Б.Н., Бекишева Р.М. Социокультурный компонент методики преподавания иностранных языков	42
Seidikenova A., Utemgaliyeva N. The use of Internet Technologies in Teaching Foreign Languages	45
Артықова Е.О., Халенова А.Р. Тыңдалым тәсілін қолдана отырып студенттердің білімін көтеру	52
Калекова Н.А., Ибраева Ж.К. Как сделать урок русского языка интересным?	56
Taubayev Zh. Some Methods of Teaching IELTS Essay and Speaking	60
Төреханова Б.Н., Мукашева Ж.У., Бекишева Р.М. «Өлең сөздің патшасы, сөз сарасы» поэзия мен ән өнерінің шет тілін үйретудегі инновациялық рөлі	64
Тлеужанова Г.К., Туленбаева Д.И. Пути организации иноязычного речевого взаимодействия обучающихся в условиях школьного обучения	70
Найманова Г.Қ. Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің жаңаша бағыттары	75
II ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ	
Мадиева Г.Б., Мурзалина Б.К. Современное образование в Казахстане: формирование и развитие полиязычия	79
Қуркебаев К.К., Қарбозов Е.К. Қазақстан ЖОО көптілді оқытудың қажеттілігі	83
Нуржанова А. Использование электронного учебного пособия в процессе обучения казахскому языку как иностранному	87
Ақжолова Б.Х., Ақжолова Ғ.М., Досанова А.М. Қазақ тілін оқытудың жаңа технологиялары	92
Bektemirova S.B., Ismailova N.A. «The Introduction to Linguistics» on Basis of Drawings and Tables	97
Медетбекова П.Т., Исмайлова Н.А. Жілік сөздіктің тілді оқытудағы тиімділігі	102
Мәмбетова М.Қ., Мәмбетова А.Қ., Медетбекова П.Т. Тілдік санадағы клишелік құрылымдарды оқыту мәселесі	106

Сборник материалов III Международной конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»

Муканова З.А., Уматова Ж.М. Современные методы обучения языковым дисциплинам	113
Туребекова Р.С., Чекина Е.Б. Особенности аспектного обучения русскому языку в иностранной и национальной аудиториях	118
Уматова Ж.М., Муканова З.А. Речевой этикет как элемент культурной адаптации в процессе обучения иностранному языку	124
Таусоғарова А.Қ., Исмайлова Н.А. Мәтіндер корпусын құрудың кейбір әдістемелері	129
Төлегенова М.Ә. Саяси дискурстың қызметі мен жанрлық ерекшеліктері	133
Шуленбаев Н.К. Салалық терминдерді біріздендіру, қалыптастыру	139
Исмайлова Н.А., Медетбекова П.Т., Бектемирова С.Б. Заимствование иностранных слов в лексике казахского языка	147
Касымова Г.М. Гармонизация процесса обучения полиязычию из практики	156
Куралова А.Т. Ақпараттық технологияларды пайдалану нәтижесінде шет тілдері сабақтарының деңгейін көтеру	159

Сборник материалов III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»**

Сборник материалов
III Международной конференции
**«АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ФИЛОЛОГИИ И МЕТОДИКИ
ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ: ТЕОРИЯ И
ПРАКТИКА»**
26 января, 2017